

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Radoslav KAŠPAREC

**Základní demo-geografická analýza
v České republice**

Diplomová práce

Vedoucí práce doc. RNDr. Marián HALÁS Ph.D.

Olomouc, 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Radoslav KAŠPAREC (R140246)
Studijní obor:	Regionální Geografie
Název práce:	Základní demo-geografická analýza České republiky
Title of thesis:	Basic demo-geographical analysis of the Czech Republic
Vedoucí práce:	doc. RNDr. Marián HALÁS Ph.D.
Rozsah práce:	209 stran, 1 volně přiložená příloha (CD ROM)
Abstrakt:	Práce se zaměřuje na srovnání a charakteristiku demografických ukazatelů obyvatelstva České republiky, a to v čase a prostoru, na celonárodní úrovni, ale také na úrovni regionální a lokální. Cílem je zachytit trendy, jakými se demografická struktura České republiky ubírala v posledních letech. Pozornost je věnována jak demografickým procesům z průběžných statistik, tak cenzovním datům ze sčítání lidu 2001 a 2011. Výstupy této analýzy jsou následně zpracovány v podobě grafových a mapových výstupů a výsledky jsou patřičně okomentovány a zhodnoceny.
Klíčová slova:	demografie, analýza, populace, Česká republika, demografické změny, demografické mapy, reprodukce obyvatelstva, sčítání lidu, struktury obyvatelstva, rodinné chování obyvatelstva, migrace
Abstract:	The thesis focuses on the comparison and characteristics of demographic indicators of the czech society, in time and space, at national level, but also at regional and local level. The goal is to capture trends on how was the demographic structure of Czech Republic modified in the past years. Attention is paid to demographic processes of continuous statistics as well as to census data from the census of 2001 and 2011. Outputs of the analysis are then processed in the form of chart and map outputs and the results are properly commented and evaluated.
Key words:	demography, analysis, population, Czech Republic, demographic changes, demographic maps, reproduction of population, census, structures of population, family behaviour patterns, migration

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci zpracoval samostatně pod vedením doc. RNDr. Mariána Haláse Ph.d. Všechny použité materiály a zdroje jsou odcitovány s ohledem na vědeckou etiku, autorská práva a zákony na ochranu duševního vlastnictví.

V Olomouci dne 25. 3. 2017

.....
Podpis autora

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu diplomové práce **doc. RNDr. Mariánu Halásovi Ph.d.** za odbornou výpomoc a cenné rady, dále pak správci portálu ČSÚ pro bezchybný provoz webových stránek, z nichž jsem čerpal většinu dat. Nakonec bych rád poděkoval členům své rodiny, bez jejichž pomoci by tato práce vznikla nejméně o rok dříve.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radoslav KAŠPAREC**

Osobní číslo: **R140246**

Studijní program: **N1301 Geografie**

Studijní obor: **Regionální geografie**

Název tématu: **Základní demo-geografická analýza České republiky**

Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je hodnocení základních demografických ukazatelů pro Českou republiku. Při nejreprezentativnějších datech bude sledován i jejich krátkodobý, příp. i dlouhodobý vývoj (dle relevance). Důraz v práci bude kladen na zachycení prostorových rozdílů sledovaných ukazatelů a jejich zdůvodnění (proto v názvu použit termín demo-geografická).

V diplomové práci bude zachycena tzv. demografická dynamika (analýza pohybu obyvatelstva na základě průběžných dat) i demografická statika (analýza struktur obyvatelstva na základě okamžikových dat). Celkový charakter diplomové práce by měl být spíše komplexní (zachycení širšího spektra ukazatelů), v průběhu řešení práce ale může přijít i na určitou specializaci a analýzy vybraných ukazatelů můžou jít více do detailů. Součástí práce by mohly být i převzaté vybrané demografické prognózy. Vzhledem k celkovému zaměření práce budou velmi důležitou součástí práce mapové výstupy.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Bleha, B., Vaňo, B., Bačík, V. (eds.). Demografický atlas Slovenskej republiky. Bratislava: Geo-grafika, 2014.

Fialová, L. a kol. Population development in the Czech Republic 2007. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009.

Halás, M., Fňukal, M., Brychtová, Š. Základy humánní geografie 1: Geografie obyvatelstva a sídel. Olomouc: UP, 2013.

Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. (eds.). Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.

- další publikace českých a slovenských demografů (Burcin, Kučera, Fialová, Rychtaříková, Mládek, Bleha, Vaňo, Kačerová)

- články z časopisu Demografie

- další BP a DP z Katedry geografie UPOL

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 27. března 2015

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2016

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. března 2015

Obsah

Úvod.....	8
Cíle práce.....	8
1 Metodika	10
1.1 Metodické vysvětlivky	13
1.2 Použité vzorce.....	16
2 Počet, přírůstek a rozmístění obyvatelstva.....	20
3 Reprodukce obyvatelstva	40
3.1 Plodnost	40
3.2 Úmrtnost	50
3.3 Potratovost	68
4 Migrace	77
5 Rodinné chování	92
5.1 Sňatečnost.....	92
5.2 Rozvodovost	103
6 Struktury obyvatelstva	113
6.1 Národnost.....	113
6.2 Religiozita.....	135
6.3 Rodinný stav	152
6.4 Věk.....	163
6.5 Vzdělání.....	174
Závěr.....	192
Summary	194
Seznam zdrojů	196
Zdroje ke grafům a mapám	198

Úvod

Demografická transformace společnosti je proces, který kontinuálně probíhá již od samotného vzniku civilizace. Tento proces však nepůsobí rovnoměrně na celou lidskou populaci. Je množství geografických, ekonomických, či politických faktorů, které někde způsobují například vyšší úmrtnost, jinde zase pokles porodnosti. Mnohé z těchto faktorů jsou vymezeny hranicemi země, ovšem mnoho menších faktorů působí nerovnoměrně v rámci jedné země, kde jsou vymezeny v rámci hranic územních jednotek, od krajů až po obce. Cílem analýzy pak bývá poskytnout rozbor této transformace, změřit a poukázat na rozdíly jak v průběhu času, tak v prostoru.

Česká republika v posledních letech prochází sérií demografických procesů, které jsou typické pro všechny země západní Evropy, a to i přes jisté „zpoždění“ v nástupu trendu těchto procesů (Tuček a kol., 2003). Kraje a okresy ČR však ne pokaždé kopírují trend průměru celé země. Jeden demografický ukazatel se více projevuje poblíž velkých měst, jiný má vyšší dynamiku na Moravě apod. Potřeba analýzy, která poskytne ucelené informace o stavu a proměnlivosti demografických charakteristik jednotlivých územních jednotek země je tedy na místě.

Demografickou tematikou na území České republiky se začalo zabývat již od 2. poloviny 18. století, když vznikly první soupisy měř obyvatelstva a církevní záznamy o sňatcích, porodech a úmrtích (Kalibová, 2002). Od té doby způsob sběru dat a kvalita získaných informací rapidně vzrostla. Za hlavní prameny demografických dat v dnešní době se počítá Sčítání lidu (populační census), které zaznamenává okamžiková data v intervalech 10 let, a dále průběžná demografická šetření Českého statistického úřadu (ČSÚ). Demografické srovnání České republiky se zeměmi Evropské unie má poté na starosti Statistický úřad Evropské unie (Eurostat). Kombinace výsledků šetření těchto průzkumů obyvatelstva pak mohla dát vzniknout demo-geografické analýze České republiky.

Cíle práce

Hlavním cílem demografické analýzy je rozbor demografické transformace v čase a prostoru. Nedílnou součástí jsou statistické výpočty a porovnávání změn jak v mezi dílčími prostorovými jednotkami, tak u samotného celku během daného časového období. Pro potřebné statistické srovnání práce nabízí výpočty mnoha demografických indexů a měř.

Cílem Základní demo-geografické analýzy České republiky je především potřeba zachytit prostorové rozložení základních demografických ukazatelů na území ČR. Mapové výstupy v práci fungují jako prostředky k zachycení a přiblížení těchto ukazatelů, a tím ke splnění cíle práce. Pokud lze tento cíl nějak rozšířit, tak významem této práce má být v první řadě vizuální přehlednost a informační hodnota nejen pro geografa, ale i pro širší veřejnost, v druhé řadě pak odbornost. Práce je atypická tím, že dominantně stojí na mapách, jakožto nejlepšímu prostředku prostorové diferenciaci. Z toho důvodu je v práci nadstandartní množství map. Zpracována a analyzována jsou jak data cenzovní, získávaná každých deset let, tak data demografických procesů, která se získávají průběžně. V každé z kapitol je do podrobnosti (s ohledem na dostupnost demografických dat) analyzována jedna základní demografická charakteristika. Z oblasti demografických procesů to je počet, přírůstek a rozmístění obyvatelstva, reprodukce, migrace a rodinné chování obyvatelstva. Z oblasti okamžikových, cenzovních dat, to je kapitola struktury obyvatelstva, ze které byly vybrány následující populační struktury: národnost, religiozita, rodinný stav, věk a vzdělání obyvatelstva. První kapitola „Metodika“ se pak zabývá rozbořením metodické tvorby map a grafů.

1 Metodika

Česká republika se v roce 2014 skládala ze 14 krajů, 76 okresů + Hlavní město Praha a z 6253 obcí. Kraje ČR jsou vyšší územní samosprávné celky, které jsou ekvivalentem statistických jednotek NUTS 3 dle klasifikace Eurostatu. Kraje plní kromě samosprávních také funkci statistickou (Bleha a kol., 2014). Této funkce bylo využito pro potřeby práce v grafové části a také u map č. 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 a 4.6.

Česká republika se skládá z 76 okresů. Hlavní město Praha, která tvoří samostatnou územní jednotku a nepatří mezi okresy, ani kraje. Pro statistické a kartografické účely však území hlavního města bylo započítáno jak mezi kraje, tak mezi okresy (Zákon č. 347/1997 Sb., 1997). Okresy ČR jsou ekvivalentem statistických jednotek LAU 1 dle klasifikace Eurostatu. Od roku 2003 okresy vykonávají pouze funkci statistické jednotky (Zákon č. 320/2002 Sb., 2002). Dnešní podobu okresy mají od 1. 1. 2007, kdy došlo k posledním změnám v hranicích okresů (Zákon č. 513/2006 Sb., 2006). Těmto změnám byly přizpůsobeny mapy okresů prezentující výsledky ze sčítání lidu, domů a bytů (dále jen sčítání) 2001, jejichž hranice odpovídají rozdělení okresů v roce 2001. Okresy ČR byly stěžejní pro mapovou část práce, přičemž v případě cenзовních dat bylo použito srovnání ze sčítání let 2001 a 2011, pro srovnávání demografických procesů pak byly použity průměry ze tří období: 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 (eventuálně dvě období, 2009–2011 a 2012–2014 v případě kapitoly Migrace, a to z důvodu nedostatku dat pro delší časové období).

V roce 2014 bylo v České republice 6 253 obcí. Obce jsou základní jednotkou veřejné správy a také nejmenší statistickou jednotkou využitou pro potřeby práce. Obce ČR jsou ekvivalentem statistických jednotek LAU 2 dle klasifikace Eurostatu. Údaje za obce byly použity pouze v mapových výstupech. Pro rok 2011 v případě cenзовních dat, v případě demografických procesů pro období 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014. Mapy na úrovni meziobecního srovnávání však byly použity jen u těch ukazatelů, které jsou na této úrovni zřetelné a vypovídající. Data za obce však i přesto nejsou tak vypovídající jako data za okresy, a to vzhledem k výrazně rozdílnému počtu jedinců ve statistických jednotkách na obecní úrovni, což snižuje relevantnost některých demografických ukazatelů, hlavně v obcích s velmi nízkým počtem obyvatel.

Mapy jsou zpracovány především formou kartogramů, v několika případech také formou kartodiagramu. Kartogramy jsou vytvořeny zejména na základě relativních údajů (přepočet na střední stav obyvatelstva, na km², míry, či indexy). Přestože dle kartografických zásad kartogramy slouží pro kvantitativní srovnávání územních celků formou relativních hodnot (Voženílek, Kaňok a kol., 2001), pro lepší přehlednost při srovnávání údajů a manipulace s nimi byly pro potřeby práce metodou kartogramu zpracovány i údaje o průměrném věku. Jednalo se totiž o zdaleka nejprehlednější způsob

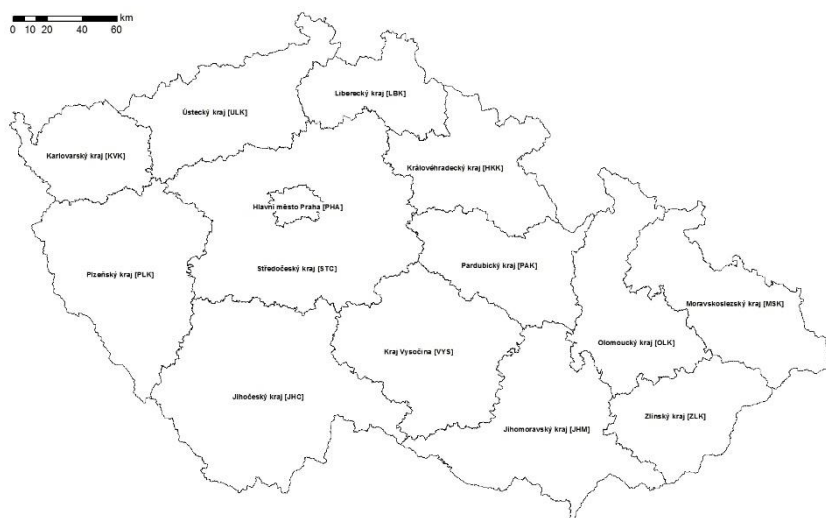
vyjádření tohoto ukazatele. Absolutní hodnoty jsou v mapách dále použity v podobě kartodiagramů, ale také v podobě čísel označujících konkrétní hodnoty ukazatele zkoumaného vzorku.

U map znázorňujících stejný ukazatel v jiném časovém období jsou intervaly kartogramu shodné pro vzájemnou porovnatelnost (toto pravidlo neplatí v jednom případě, u map „6.5.7 a 6.5.8 *Obyvatelstvo se středním vzděláním bez maturity v okresech ČR*“, z důvodu výrazně vyšších podílů v prvním období. Se shodnými intervaly by tedy takřka všechny okresy v druhé mapě náležely do nejvyššího intervalu, čímž by ztratila jakoukoliv vypovídající hodnotu při meziokresním srovnávání v daném roce). Kartogramy jsou rozděleny na šest intervalů, pro rovnovážnou kombinaci přehlednosti a kvality sdělovaných informací. Pouze některé kartogramy v kapitole „2 *Počet, přírůstek a rozmístění obyvatelstva*“ jsou rozděleny do osmi intervalů z důvodu mnohonásobně vyšší míry migračního přírůstku do okresů Praha-západ a Praha-východ, než tomu bylo u ostatních okresů v celém sledovaném období.

Změny jednotlivých ukazatelů v čase jsou popisovány v textové části několika způsoby. Prvně to je prosté vyjádření hodnoty v prvním a ve druhém období (v roce 1994 se narodilo 30 000 dětí, v roce 2014 pak 20 000), dále vyjádření změny hodnoty (v roce 2014 se narodilo o 10 000 dětí méně, než v roce 1994), vyjádření počtu statistických jednotek náležících do určitého intervalu hodnot ukazatele (20 okresů vykazovalo hodnotu úhrnné plodnosti v intervalu 1,44–1,74), popřípadě nacházejících se pod, či nad určitou hodnotou ukazatele (v žádném z okresů nedosahovala úhrnná plodnost hodnoty 2,10). Velmi používaným způsobem je také vyjádření procentuální změny mezi oběma zkoumanými hodnotami (v roce 1994 se narodilo 30 000 dětí, v roce 2014 pak 20 000, což dělá pokles o 33,33 %).

Při tvorbě map byla všechna data, která nezobrazovala absolutní hodnoty, zaokrouhlena na dvě desetinná místa. Z tohoto důvodu je také většina číselných hodnot, které se objevují v textové části rovněž zaokrouhlena na dvě desetinná místa. Při tvorbě grafů se pak se zaokrouhlenými hodnotami nepracovalo. Všechny grafy i mapy byly vytvořeny vlastním zpracováním, mapy za použití programu ArcMap 10.1 společnosti ESRI, grafy pak vznikaly v prostředí MS Office 2016 společnosti Microsoft. Zdroje ke každému grafu, nebo mapě, jsou vypsány v podkapitole „*Zdroje ke grafům a mapám*“. V názvu grafu či mapy se pak nachází číselné označení odkazující na příslušný zdroj. Ve volně vložené příloze diplomové práce se pak nacházejí data ke každému grafu a mapě v práci.

Orientační mapa krajů a okresů ČR

Orientační mapa zkratk zemí EU pro orientaci v grafech

1.1 Metodické vysvětlivky

V této podkapitole jsou vysvětleny všechny demografické metody použité v práci. Vysvětlivky opatřeny číslem v hranaté závorce jsou podrobněji rozebrány v sekci „1.2 Použité vzorce“. Číselný odkaz na vysvětlivku se vzorcem se nachází také přímo v textové části práce.

Kapitola 2

Celkový přírůstek (úbytek) – Součet přirozeného přírůstku (úbytku) a migračního přírůstku (úbytku) za stejné období na sledovaném území, přepočítáno na 1 000 obyvatel středního vztahu (‰).

Index maskulinity [1] – Poměr mužů vůči ženám v dané populaci v určitém období (obvykle rok). Přepočítáno na procenta (x100) (Pavlík, Kalibová, 2005).

Migrační přírůstek (úbytek) – Rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých za stejné období na sledovaném území, přepočítáno na 1 000 obyvatel středního vztahu (‰).

Přirozený přírůstek (úbytek) – Rozdíl počtu živě narozených a zemřelých za stejné období na sledovaném území, přepočítáno na 1 000 obyvatel středního vztahu (‰).

Řetězový index [2] – Index, jenž srovnává hodnotu ukazatele v daném roce s hodnotou v roce předchozím. Přepočítáno na procenta (x100).

Webbův diagram – Bodový XY graf, kde: osa x = přirozený přírůstek (úbytek), osa y = migrační přírůstek (úbytek). Je rozdělen na 8 kvadrantů s označením A, B, C, D, E, F, G, H. V kvadrantech A, B je celkový přírůstek kladný s převahou přirozeného přírůstku, v C, D je celkový přírůstek kladný s dominancí migračního přírůstku, v E, F je celkový přírůstek záporný s převahou přirozeného úbytku, v G, H je celkový přírůstek záporný s převahou migračního úbytku (Halás a kol., 2013).

Kapitola 3.1

Čistá míra reprodukce [5] – Průměrný počet dívek, které by se ve sledovaném období narodily ženě v dané populaci během jejího reprodukčního období (15–49 let) a dožily by se věku své matky během jejich početí za předpokladu neměnnosti měr plodnosti a úmrtnosti žen dle věku, zjištěných v témže období (Pavlík, Kalibová, 2005).

Hrubá míra porodnosti [3] – Počet živě narozených ve sledovaném období (obvykle rok) na 1 000 obyvatel středního stavu (‰) (Pavlík, Kalibová, 2005).

Hrubá míra reprodukce [4] – Průměrný počet dívek, které by se ve sledovaném období narodily ženě v dané populaci během jejího reprodukčního období (15–49 let) za předpokladu neměnnosti měr plodnosti žen dle věku, zjištěných v témže období.

Míra plodnosti žen dle věku – Počet živě narozených ve sledovaném období na 1 000 žen v daném věku (‰).

Předmanželská koncepce – Děti prvního pořadí v manželství narozené do osmi měsíců od sňatků, přepočteno na 100 v pořadí prvních manželských dětí (%).

Úhrnná plodnost [6] – Průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily ženě během jejího reprodukčního období (15–49 let) za předpokladu neměnnosti měr plodnosti žen dle věku, zjištěných ve sledovaném období.

Kapitola 3.2

Hrubá míra úmrtnosti [3] – Počet zemřelých ve sledovaném období (obvykle rok) na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Kojenecká úmrtnost – Počet zemřelých před dovršením jednoho roku života ve sledovaném období na 1 000 živě narozených dětí (‰) (Roubíček, 1997).

Mrtvorozenost – Počet mrtvě narozených dětí (po 28. týdnu těhotenství) ve sledovaném období na 1 000 všech narozených dětí (‰).

Novorozenecká úmrtnost – Počet zemřelých před dovršením 28 dnů života ve sledovaném období na 1 000 živě narozených dětí (‰) (Roubíček, 1997).

Standardizovaná míra úmrtnosti – Hrubá míra úmrtnosti, která se používá pro srovnání populací s rozdílnou věkovou strukturou (standardem je populace dle Evropského standardu WHO).

Věkově specifická úmrtnost – Počet zemřelých v daném věku (věkové skupině) na 1 000 obyvatel středního vztahu ve sledovaném období (‰).

Index potratovosti – Počet potratů na 100 narozených dětí ve sledovaném období (%) (Pavlík, Kalibová, 2005).

Hrubá míra potratovosti [3] – Počet potratů ve sledovaném období (obvykle rok) na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Míra potratovosti dle rodinného stavu ženy – Počet potratů ve sledovaném období na 1 000 žen v daném rodinném stavu (‰).

Míra potratovosti dle věku ženy – Počet potratů ve sledovaném období na 1 000 žen v daném věku (‰).

Úhrnná potratovost [6] – Průměrný počet potratů, které by žena prodělala během jejího reprodukčního období (15–49 let) za předpokladu neměnnosti měr potratovosti žen dle věku, zjištěných ve sledovaném období (Pavlík, Kalibová, 2005).

Kapitola 4

Hrubá míra přistěhovalých [3] – Počet přistěhovalých na sledovaném území v daném období na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Hrubá míra vystěhovalých [3] – Počet vystěhovalých na sledovaném území v daném období na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Hrubá míra migračního salda [3] – Rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých na sledovaném území v daném období na 1 000 obyvatel středního stavu (‰) (Koshin, 2005).

Kapitola 5.1

Čistý přírůstek manželství – Rozdíl nově vzniklých sňatků a zaniklých manželství ve sledovaném období.

Hrubá míra sňatečnosti [3] – Počet sňatků ve sledovaném období (obvykle rok) na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Míry sňatečnosti dle věku ženicha/nevěsty – Počet sňatků ve sledovaném období na 1 000 mužů/žen v daném věku (‰).

Opakované sňatky na 100 rozvodů muži/ženy – Počet sňatků v pořadí druhých a vyšších v životě muže/ženy ve sledovaném období na 100 rozvodů (%).

Úhrnná sňatečnost svobodných – muži/ženy [7] – Podíl mužů/žen, který do 50 let života uzavře první sňatek za neměnnosti měr sňatečnosti dle věku, zjištěných ve sledovaném období (%).

Kapitola 5.2

Hrubá míra rozvodovosti [3] – Počet rozvodů ve sledovaném období (obvykle rok) na 1 000 obyvatel středního stavu (‰).

Index rozvodovosti [8] – Počet rozvodů na 100 uzavřených sňatků ve sledovaném období (%).

Rozvody dle věku muže/ženy – Počet rozvodů muže/ženy ve sledovaném období na 1 000 mužů/žen v daném věku (‰).

Úhrnná rozvodovost [9] – Podíl manželství, která by se ve sledovaném období rozvedla, za předpokladu neměnnosti měr rozvodovosti po celou dobu trvání manželství.

Kapitola 6.4

Index stáří [10] – Počet osob ve věku 65+ let na 100 osob ve věku 0–14 let ve sledovaném období (%).

Index ekonomického zatížení [11] – Počet osob ve věku 0–14 a 65+ let na 100 osob ve věku 15–64 let ve sledovaném období (%).

Střední délka života [12] – Průměrný počet let, zbývajících osobě v daném věku na dožití, při neměnnosti měr úmrtnosti dle věku ve sledovaném období.

1.2 Použité vzorce

V této sekci jsou podrobně rozepsány vzorce použité při tvorbě grafového a mapového výstupu práce. Na číselné označení vzorce je pak odkázáno v textové části práce.

Index maskulinity [1] (Kalibová, 2002)

$$ima = \frac{p^m}{P} * 100$$

p^m – Počet mužů v populaci
 P – Počet obyvatel v populaci

Řetězový index [2]

$$r_T = \frac{x_T}{x_{T-1}} * 100$$

x_T – Hodnota v časovém období T
 x_{T-1} – Hodnota v předchozím časovém období

Hrubá míra porodnosti (úmrtnosti, potratovosti, sňatečnosti, rozvodovosti, migračního salda, vystěhovalých, přistěhovalých) [3] (Kalibová, 2002)

$$hmp = \frac{N}{P} * 1000$$

N – počet živě narozených ($Ú$ – počet úmrtí, P – počet potratů, S – počet sňatků, R – počet rozvodů, $I - E$ – migrační saldo, E – vystěhovalí, I – přistěhovalí)

Hrubá míra reprodukce [4] (Koschin, 2005)

$$hmr = 0,485 \sum_{x=15}^{49} f_x$$

0,485 – poměr narozených děvčat
vůči chlapcům
 f_x – počet živě narozených matek
ve věku x

Čistá míra reprodukce [5]

$$hmr = 0,485 \sum_{x=15}^{49} f'_x$$

0,485 – poměr narozených děvčat
vůči chlapcům
 f'_x – počet živě narozených matek
ve věku x , kteří se dožijí věku své
matky při jejich porodu

Úhrnná plodnost (potratovost) [6]

$$\acute{u}p = \sum_{k=15}^{49} \frac{N_k^v}{P_k^z} * 1000$$

N_k^v – počet živě narozených (P – počet potratů)
pro každou věkovou skupinu
 P_k^z – počet žen ve věku k

Úhrnná sňatečnost svobodných [7] (Koschin, 2005)

$$\acute{u}s^{(p)} = \sum_{x=15}^{49} s\check{n}_x^{(p,svob.)}$$

P = muži, ženy
 $S\check{n}_x$ = redukovaná míra sňatečnosti ve
věku x

Index rozvodovosti [8] (Koschin, 2005)

$$ir = \frac{R}{S} * 100$$

R – Počet rozvodů v populaci
 S – Počet sňatků v populaci

Úhrnná rozvodovost [9] (Koschin, 2005)

$$\dot{ur} = \sum_{d=0}^{\omega-1} kro_d$$

$$kro_d = \frac{Ro_d}{s\dot{n}_{t-d}}$$

ω – nejnižší věk, kterého se „nedožije“ žádný sňatek

kro_d – pravděpodobnost rozvodu po d letech

Ro_d – míry rozvodovosti po d letech manželství

$S\dot{n}_{t-d}$ – počet sňatků uzavřených v roce $t-d$

Index stáří [10] (Kalibová, 2002)

$$is = \frac{P_{65+}}{P_{0-14}} * 100$$

P_{65+} – Obyvatelstvo ve věku 65+ let

P_{0-14} – Obyvatelstvo ve věku 0–14 let

Index ekonomického zatížení [11] (Kalibová, 2002)

$$iez = \frac{P_{65+} + P_{0-14}}{P_{15-64}} * 100$$

P_{65+} – Obyvatelstvo ve věku 65+ let

P_{0-14} – Obyvatelstvo ve věku 0–14 let

P_{15-64} – Obyvatelstvo ve věku 15–64 let

Průměrný věk [12]

$$\bar{x} = \frac{\sum_{x=0}^{\omega-1} (x+0,5) P_x}{\sum_{x=0}^{\omega} P_x}$$

x – dokončený věk

$x+0,5$ – přičtení půl roku k dokončenému věku

z důvodů časově odlišného dovršení dokončeného věku jednotlivců

ω – Nejnižší věk, kterého se v populaci již nikdo nedožil

Střední délka života [13] (Koschin, 2005)

$$e_0 = \frac{T_0}{l_0}$$

$$l_{x+1} = l_x * (1 - q_x)$$

$$q_x = 1 - e^{-m_x}$$

T_0 – počet let, které má před sebou tabulková generace ve věku 0

l_0 – počet lidí, kteří se dožijí věku 0 let ze 100 000 živě narozených (kořen tabulky)

q_x – pravděpodobnost úmrtí (tj. že osoba před dovršením věku $x+1$ zemře)

2 Počet, přírůstek a rozmístění obyvatelstva

Česká Republika (dále jen ČR) je, co se týče počtu obyvatel, jeden ze středně velkých států Evropské unie (dále jen EU). Počet obyvatel, který v roce 1920 činil 9,98 milionu, se neustále zvyšoval (Graf 2.1). Tomu napomáhala dočasná a krátkodobá ekonomická konjunktura, která podporovala vyšší sňatečnost a s tím související vyšší plodnost. Tento trend vzrůstu počtu obyvatel by nabíral mnohem vyšších hodnot, nebýt pokračující vlny emigrací do zahraničí, především USA, i přes severoamerické omezující zákony (Srb, 2004). Růst počtu obyvatel kulminoval v roce 1940, kdy bylo na území dnešní České republiky napočítáno 11,16 milionu obyvatel (Graf 2.1). Po roce 1945 však došlo k významnému snížení absolutního počtu obyvatel, k poklesu došlo v důsledku odsunu většiny obyvatel německé národnosti. Počet obyvatel německé národnosti k 9. 5. 1945 byly tři miliony, zatímco k 31. 12. 1946 na našem území zbývalo pouhých 250 000 Němců (Srb, 2004). Po této migraci zůstalo na území dnešní ČR k roku 1947 pouze 8,76 milionu obyvatel, což je naprosté minimum mezi lety 1920 a 2014 (Graf 2.1).

Rok 1947 bývá označován za první rok, ve kterém došlo ke stabilizaci, rozmístění a navyšování počtu obyvatelstva po odsunu Němců (Srb, 2004). V roce 1947 znovu došlo k nárůstu absolutního počtu obyvatel. Míry přirozeného přírůstu obyvatel dosáhly v roce 1947 nárůstu o 11,58 ‰ a v roce 1948 o 10,83 ‰ (Graf 2.3) a nadále převládaly nad přirozeným úbytkem obyvatel. Také migrace znovu dosahovala kladných hodnot. Přímou v roce 1947 byl migrační přírůstek 5,67 ‰ a imigrace dominovala nad emigrací až do roku 1954 (Graf 2.6).

Další významné období je první polovina 70. let 20. století, období populačního boomu, takzvaných „*Husákových dětí*“. Především díky programu aktivní populační politiky, což mělo za následek zvýšení porodnosti (Srb, 2004), došlo ke zvýšení přirozeného přírůstu, který kulminoval v roce 1974 hodnotou 6,74 ‰ (Graf 2.3). Díky této populační politice byla opětovně (poprvé od roku 1945) pokořena hranice deseti milionů obyvatel, a to v roce 1975 (Graf 2.1). Míra migračního přírůstu v těchto letech nedosahovala výrazných hodnot a poté, co si země prošla vlnou emigrací, kdy mezi lety 1967 a 1970 došlo k migračnímu úbytku obyvatel, držela se míra migračního přírůstu těsně nad hranicí stagnace a hodnotu nad 1,00 ‰ překonala až v roce 1992 (Graf 2.6).

V posledních dvaceti letech docházelo také k velkým změnám. Mezi lety 1994 a 2014 došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva o 1,82 % na 10,52 milionu obyvatel. Růst však nebyl kontinuální. Od roku 1994 až do roku 2002 docházelo ke snižování počtu obyvatel až na hodnotu 10,20 milionu. S kvantitativní změnou počtu obyvatelstva začalo docházet i ke změně struktury. Zpočátku v prospěch ekonomicky aktivního obyvatelstva, v pozdějších letech s tendencí k populačnímu stárnutí (Tuček a kol., 2003). Pro toho období je vůbec poprvé mezi lety 1920 a 2014 specifický

negativní přirozený přírůstek. Přirozený úbytek probíhal mezi lety 1994 a 2005, přičemž nejvyšších hodnot dosáhl v roce 1996, a to 2,17 ‰ (Graf 2.6). Od roku 2003 však míra migračního přírůstku nabyla vyšších hodnot než míra přirozeného úbytku, proto se od roku 2003 počet obyvatel České republiky opět začal navyšovat. Nejdynamičtější růst migrace můžeme vidět mezi rokem 2006 a 2007, a to o 4,75 ‰, přičemž růst kulminoval v roce 2007. Poté již došlo k poklesu, který se zastavil až v negativních hodnotách v roce 2013 (Graf 2.7). Přesto se rok 2014 stal v rámci posledních dvaceti let rokem s nejvyšším absolutním počtem obyvatel 10,52 milionu (Graf 2.5). Ve zmiňovaném rekordním roce 2007 byl celkový přírůstek 9,10 osob na 1 000 obyvatel, což bylo maximum demografického přírůstku od roku 1953, ve kterém přírůstek činil 9,22 osob na 1 000 obyvatel. Výrazný rozdíl mezi těmito dvěma roky je však v tom, že zatímco v roce 1953 činil přirozený přírůstek obyvatel takřka 86 % celkového přírůstku, v roce 2007 to bylo pouhých 11 %, o zbylých 89 % se postarala migrace (Graf 2.4).

V populaci České republiky dlouhodobě převažují ženy, jejich poměrná převaha se však s každým rokem snižuje. V období mezi lety 1920 a 2014 došlo k několika zakolísání růstu mužské populace. Velmi výrazný propad nastal především mezi lety 1960 a 1961, kdy došlo o snížení indexu maskulinity [1] takřka o celé jedno procento z 95,07 % na 94,12 %. Překvapující je ovšem ne tak výrazný pokles po druhé světové válce, kdy mezi rokem 1939 a 1945 došlo k poklesu indexu maskulinity o pouhých 0,19 %. V dnešní době se poměr mezi počtem mužů a žen neustále snižuje, přičemž rok 2014 se stal maximem v míře maskulinity od roku 1920, a to s 96,52 % (Graf 2.2).

Ve srovnání s ostatními zeměmi EU se ČR dle počtu obyvatel nachází na 11. místě z 28 členských zemí. Svým počtem obyvatel se jí nejvíce podobá Portugalsko s 10,42 miliony obyvatel a Řecko s 10,92 miliony obyvatel (Graf 2.8). Při pohledu na podíl poproduktivního obyvatelstva v zemi však získáme naprosto odlišná čísla. S podílem 17,40 % na celkové populaci se řadíme mezi země EU s nejnižším podílem poproduktivní populace. To je způsobeno především nižší střední délkou života, než je tomu ve vyspělých zemích západní Evropy, jako například Itálie, nebo Německo, které mají nejvyšší podíly ze všech zemí EU (Graf 2.9).

ČR patří mezi 16 zemí EU, které dosáhly kladných hodnot v přirozeném přírůstku obyvatelstva. Hodnota 0,40 ‰ je zároveň shodná s průměrem všech zemí EU (Graf 2.10). ČR se nachází na 11. místě mezi zeměmi EU s nejvyšším migračním přírůstkem. Hodnoty kladné migrace činily v roce 2014 2,10 ‰, největších extrémů dosáhl Kypr s migračním úbytkem 17,60 ‰ a Lucembursko s migračním přírůstkem 19,90 ‰ (Graf 2.11).

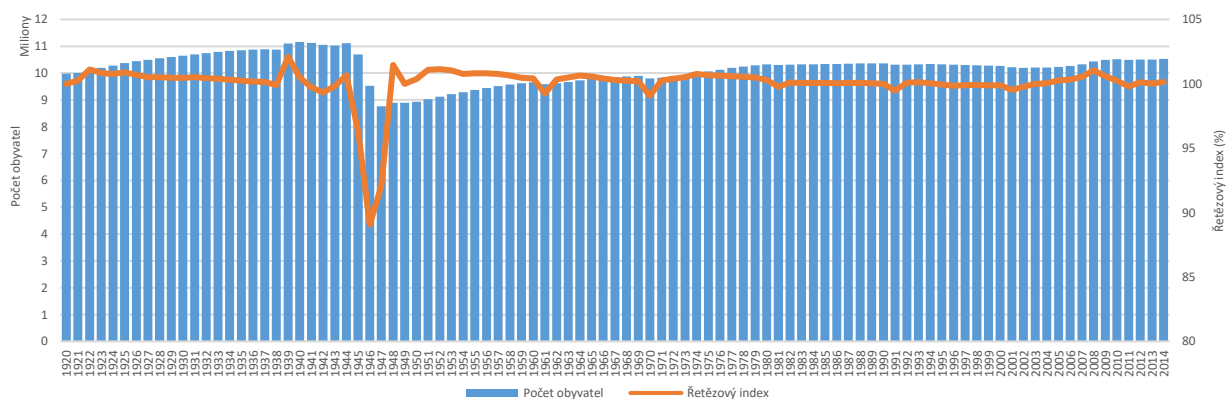
V meziokresním srovnání jak přirozeného, tak především migračního přírůstku, docházelo mezi lety 2003 a 2014 k velkým rozdílům. V období 2003–2006 pouze 16 okresů vykazovalo kladné hodnoty přirozeného přírůstku, přičemž nejvyšších měr bylo dosaženo v okrese Praha-západ, a to 1,88 ‰ (Mapa 2.1). Zbytek okresů tedy vykazoval hodnoty záporné, přičemž 34 okresů trpělo

přirozeným úbytkem vyšším než 1,00 ‰. Průměr let 2007–2010 rovněž následoval trend zvyšování přirozeného přírůstku, typický v těchto letech pro celou ČR (Graf 2.6). Kladných hodnot dosahovalo rovnou 65 okresů, přičemž nejvyšších měr dosáhl okres Praha-západ, a to 6,8 ‰. Podílu nad 1,00 ‰ přirozeného úbytku bylo docíleno pouze v jednom okrese, a to v Rokycanech (Mapa 2.2). V průměru let 2011–2014 ovšem znovu docházelo ke snižování měr přirozeného přírůstku, podíly nad 1,00 ‰ přirozeného úbytku dosáhlo hned 20 okresů. V rámci let 2004 až 2014 za zmínku stojí především již zmiňovaný okres Praha-západ. Tento okres se pyšnil ve všech třech obdobích nejvyššími hodnotami přirozeného přírůstku, přičemž mezi lety 2007–2014 tomuto okresu zdatně sekundoval i okres Praha-východ (Mapa 2.3). Toto je způsobeno především vysokou mírou migrace do těchto dvou okresů (Mapa 2.7, 2.8, 2.9).

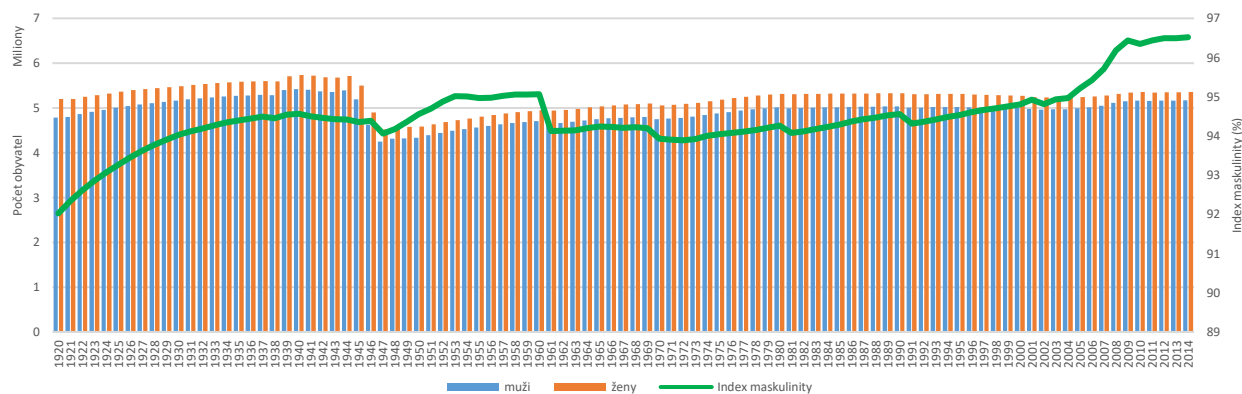
Migrační přírůstek měl v celém období mezi lety 2004–2014 velmi znatelný nodální charakter ve Středočeském kraji a v Hlavním městě Praha, menší centrum migrace se také vytvořilo i kolem města Brna. (Graf 2.13, Mapa 2.10, 2.11, 2.12). Míry migračního přírůstku v okresech Praha-západ a Praha-východ mnohonásobně převyšovaly hodnoty v ostatních okresech ve všech třech obdobích. V období 2007–2010 došlo ke zdaleka nejvyšším přírůstkům v obou okresech a to 41,97 ‰ v Praze-západ, respektive 39,96 ‰ v Praze-východ. Naopak největšího migračního úbytku docházelo na území krajů Moravskoslezského a Karlovarského. Především v okresech Bruntál a Karviná v průměrech všech tří období: 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014, dosahovaly míry migračního úbytku kontinuálně hodnot nad 2,00 ‰ (Mapa 2.7, 2.8, 2.9).

Z mapy přírůstků obyvatelstva v okresech zhotovené dle Webbovy klasifikace v období 2003–2006 lze na okresech pozorovat dominanci migračního přírůstku, především v okresech typu D, kterých v období bylo 36. V těchto okresech míra přirozeného přírůstku dosáhla negativních hodnot, ale díky velkému migračnímu přírůstku se celkový přírůstek pohyboval v kladných číslech. Zajímavostí je, že v daném období v žádném okresu s kladným celkovým přírůstkem, přirozený přírůstek nedosahoval vyšších hodnot než přírůstek migrační, tzn. žádný okres nepatřil k typu B. V období 2007–2010 je výrazná dominance typu C, kterým disponuje 44 okresů. Dominance typu C, oproti dominanci typu D v předchozím období dává vědět, že se míry přirozeného přírůstku ve většině okresů vyznačovaly kladnými hodnotami. Míry migračního přírůstku je však nadále převyšovaly. V období 2011–2014 je nejvíce zřejmý nodální charakter migrace do Středočeského kraje a Hlavního města Prahy a druhé migrační centrum kolem města Brna. V tomto období je i viditelný odliv obyvatelstva z pohraničí, a to jak přirozený, tak migrační. Jedná se především o okresy pohraničních krajů Karlovarský, Ústecký, Zlínský, či Moravskoslezský (Mapa 2.19, 2.20, 2.21).

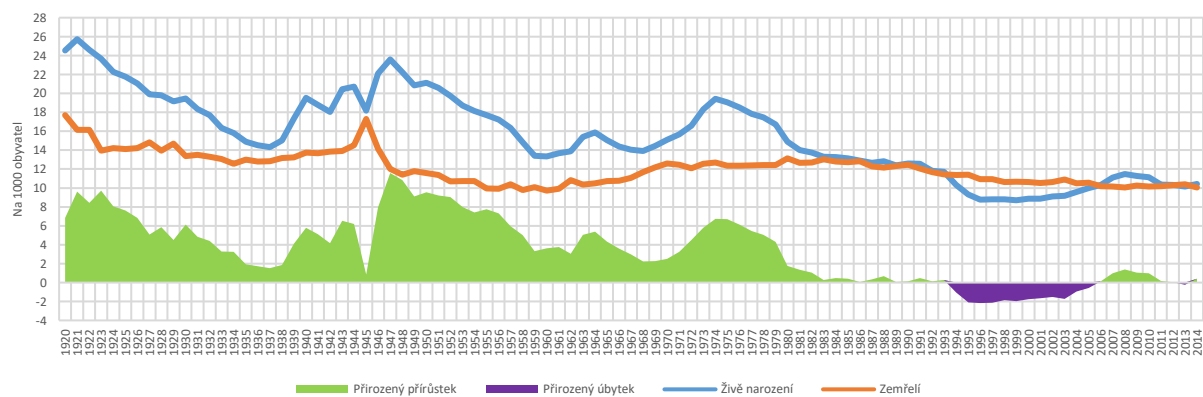
Graf 2.1 Počet obyvatel na území ČR [Zdroj 1]

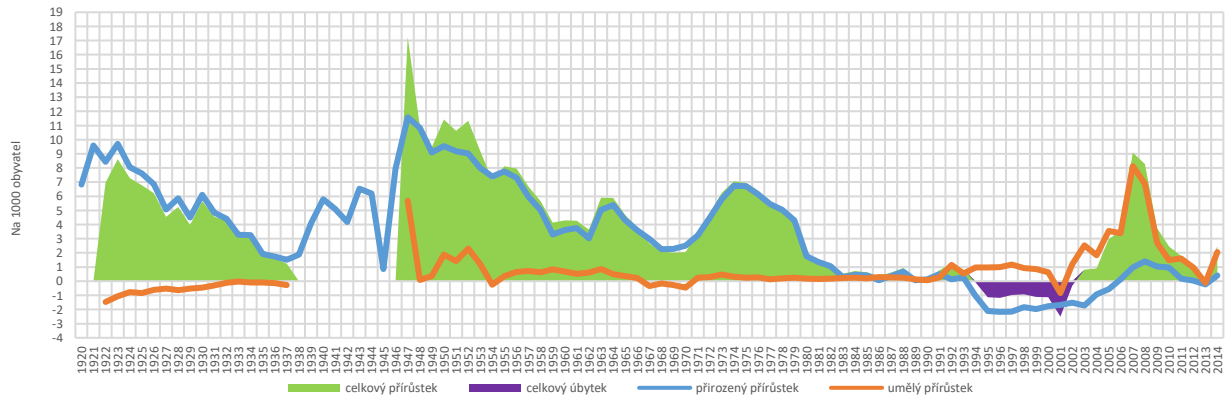
Graf 2.2 Počet obyvatel dle pohlaví na území ČR [Zdroj 2]

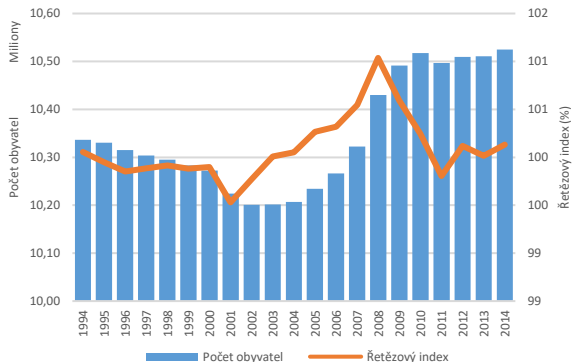
Graf 2.3 Přirozený pohyb obyvatelstva na území ČR [Zdroj 3]

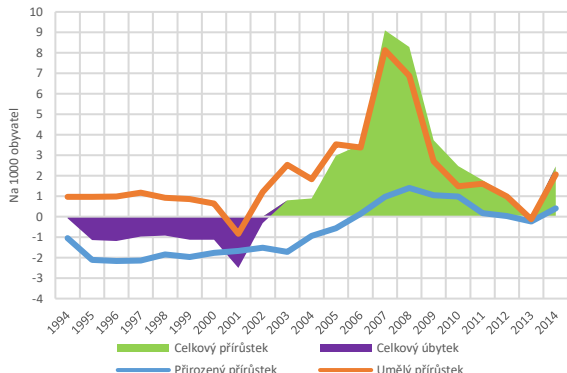
Graf 2.4 Celkový pohyb obyvatelstva na území ČR [Zdroj 4]

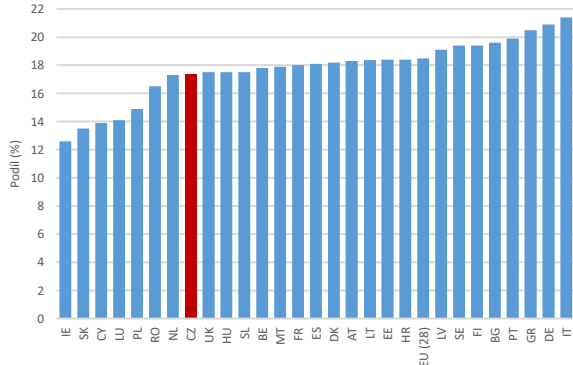
Graf 2.5 Počet obyvateľ ČR v posledných 20 letoch
[Zdroj 5]

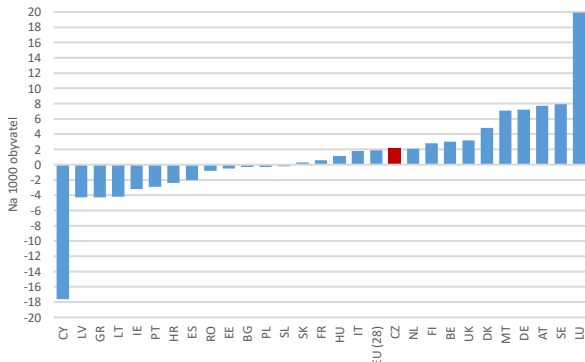
Graf 2.7 Celkový pohyb obyvateľstva v ČR
v posledných 20 letoch [Zdroj 7]

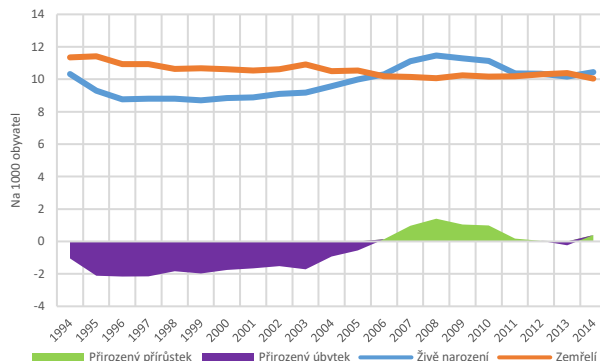
Graf 2.9 Podíl obyvatelstva ve věku 65+ v zemích EU, 2014 [Zdroj 9]

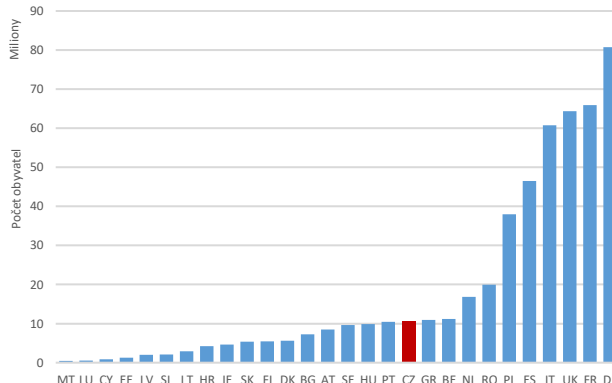
Graf 2.11 Migrační přírůstek (úbytek) v zemích EU, 2014 [Zdroj 11]

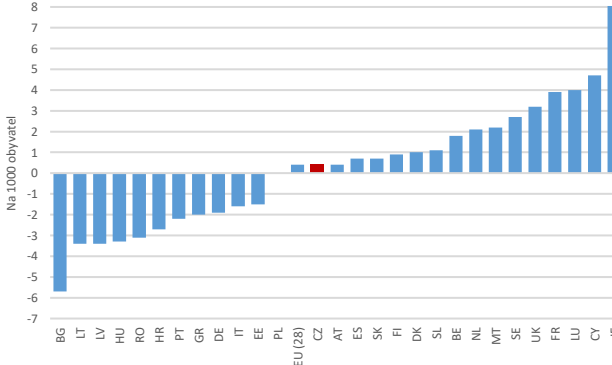
Graf 2.6 Přirozený pohyb obyvatelstva v ČR v posledních 20 letech [Zdroj 6]

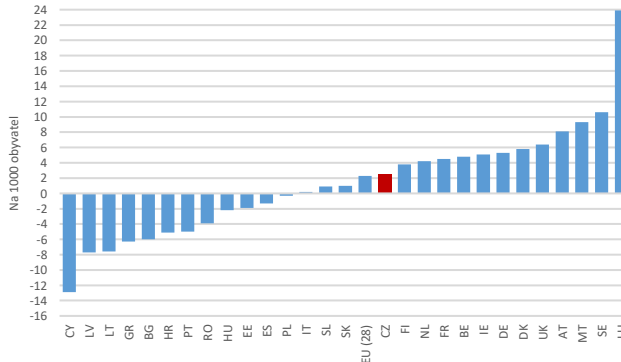
Graf 2.8 Počet obyvatel zemí EU, 2014 [Zdroj 8]

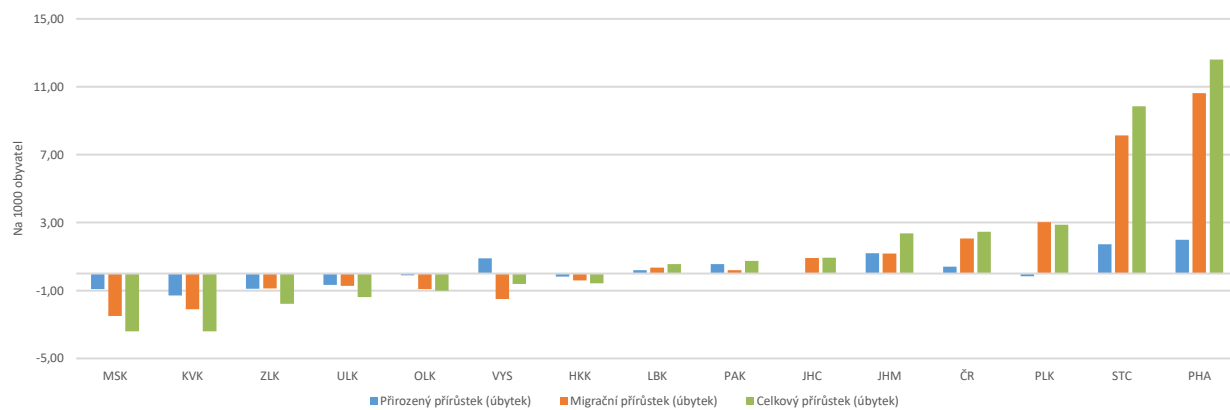
Graf 2.10 Přírozený přírůstek (úbytek) v zemích EU, 2014
[Zdroj 10]

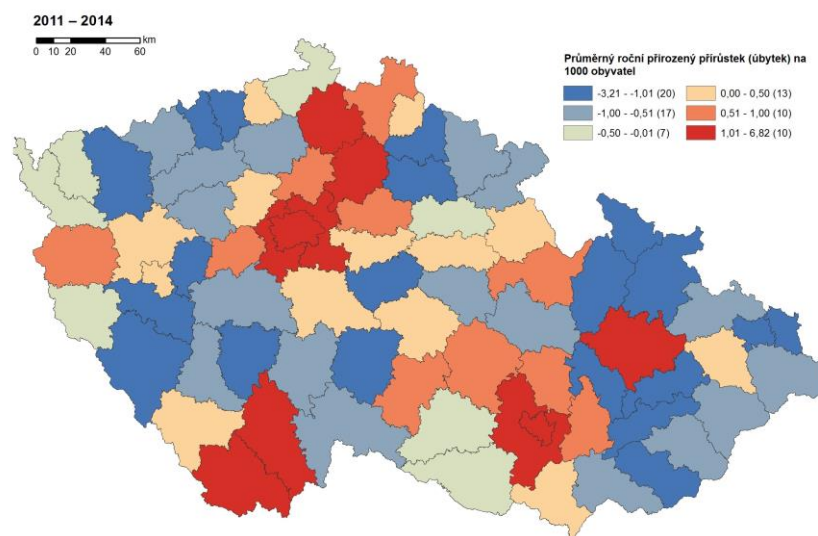
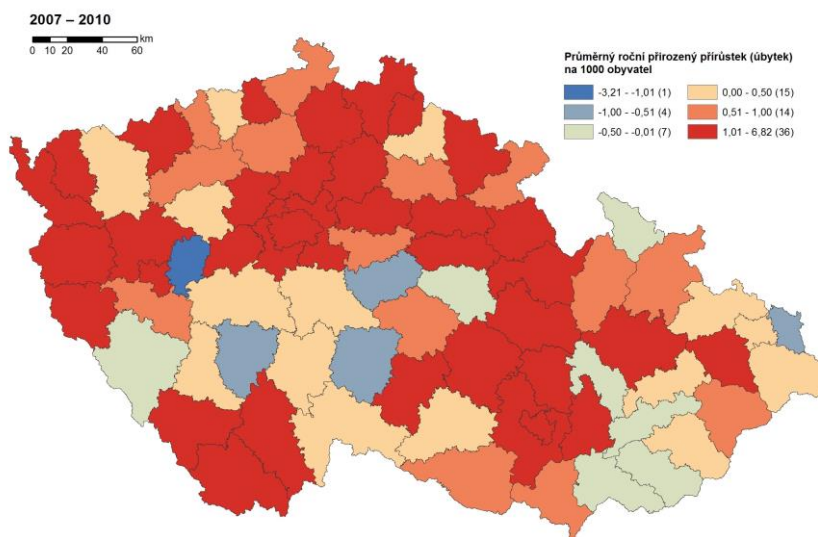
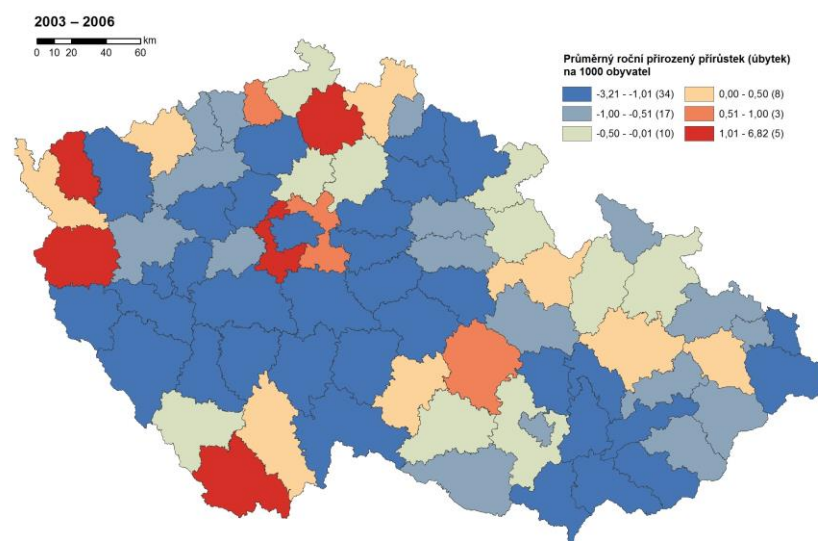
Graf 2.12 Celkový přírůstek (úbytek) v zemích EU, 2014
[Zdroj 12]

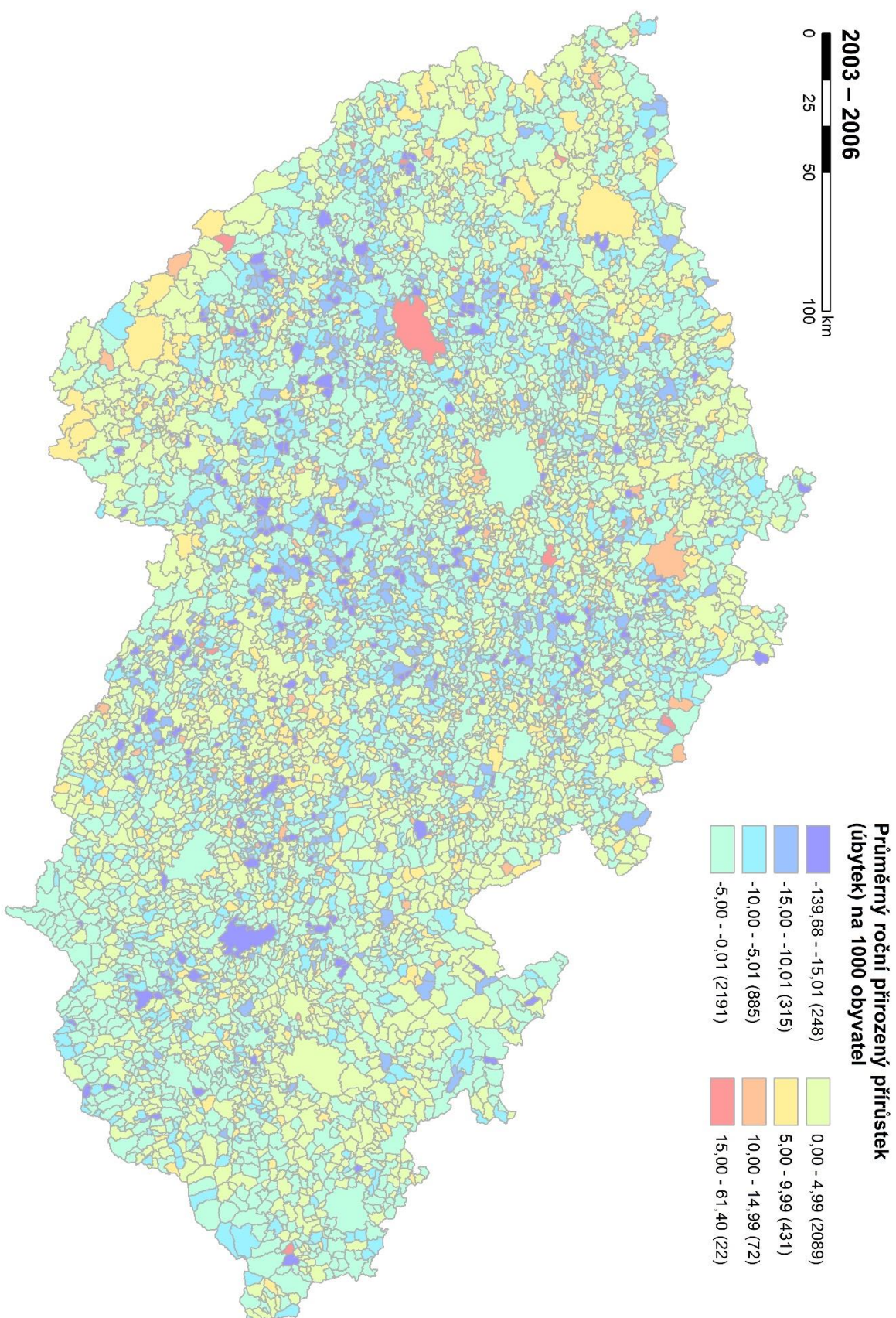
Graf 2.13 Přirozený a migrační přírůstek (úbytek) v krajích ČR, 2014 [Zdroj 13]

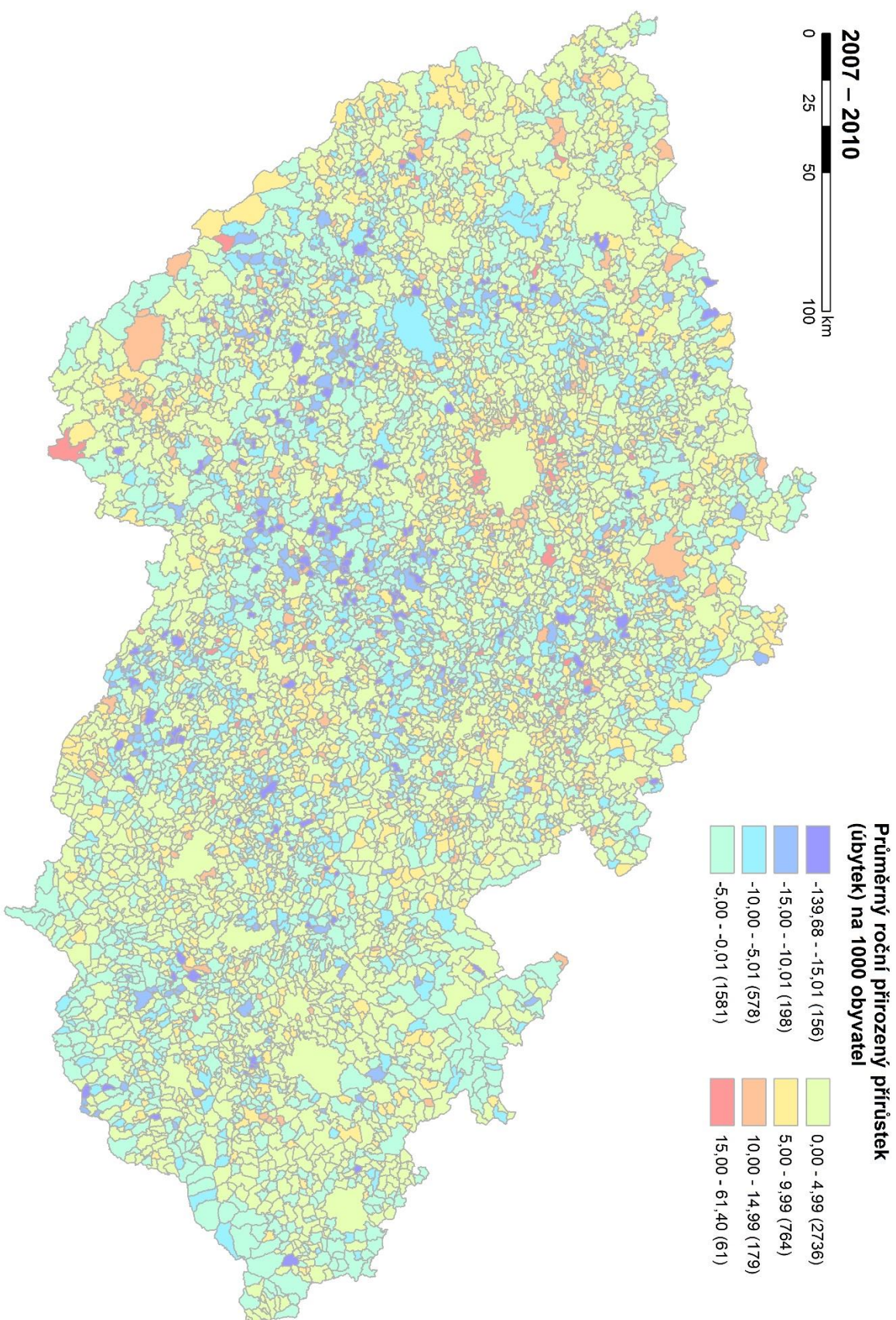
Mapa 2.1, 2.2, 2.3 Přirozený přírůstek (úbytek) v okresech ČR [zdroj 14]

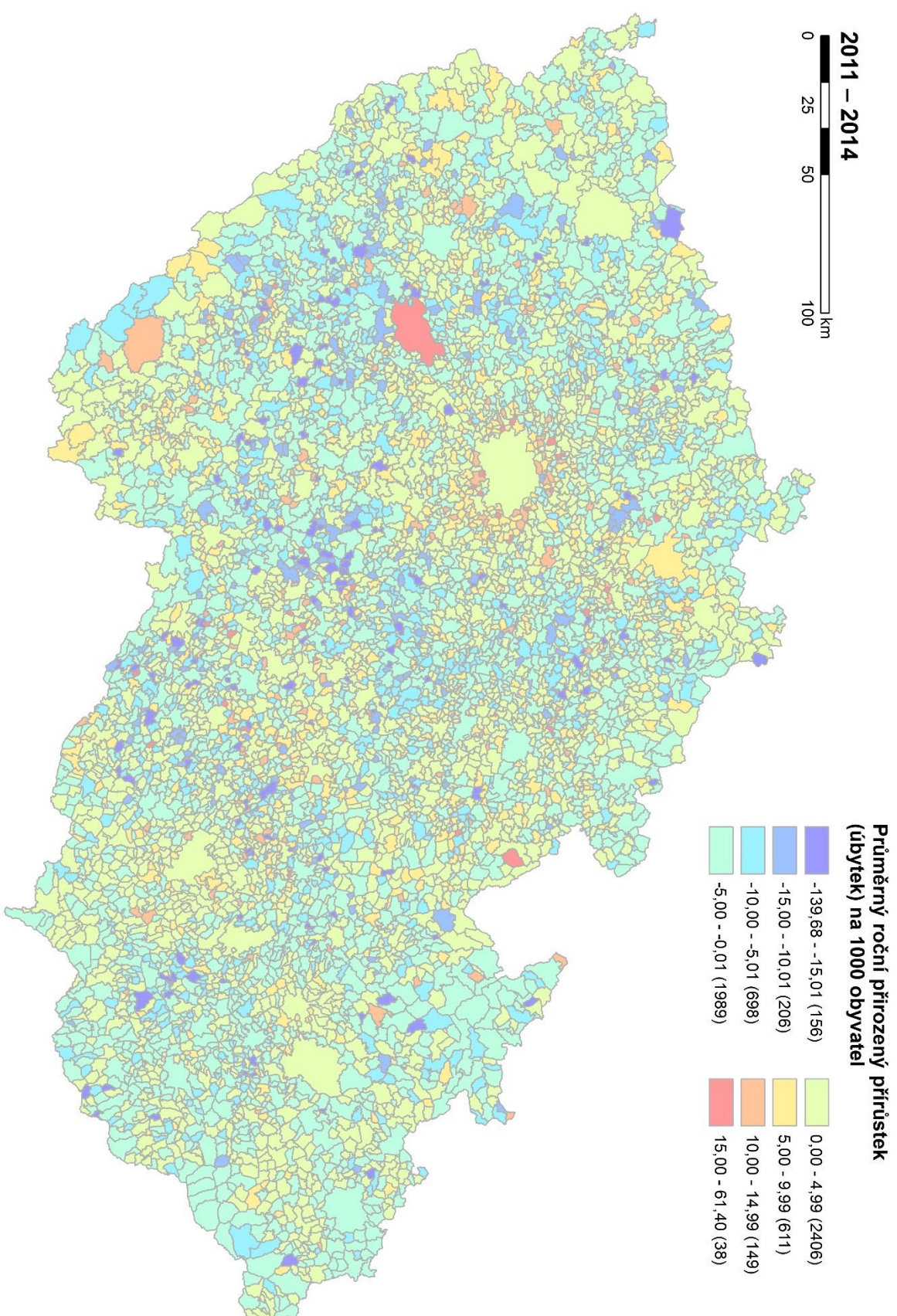
Mapa 2.4 Přírozený přírůstek (úbytek) v obcích ČR [zdroj 15]

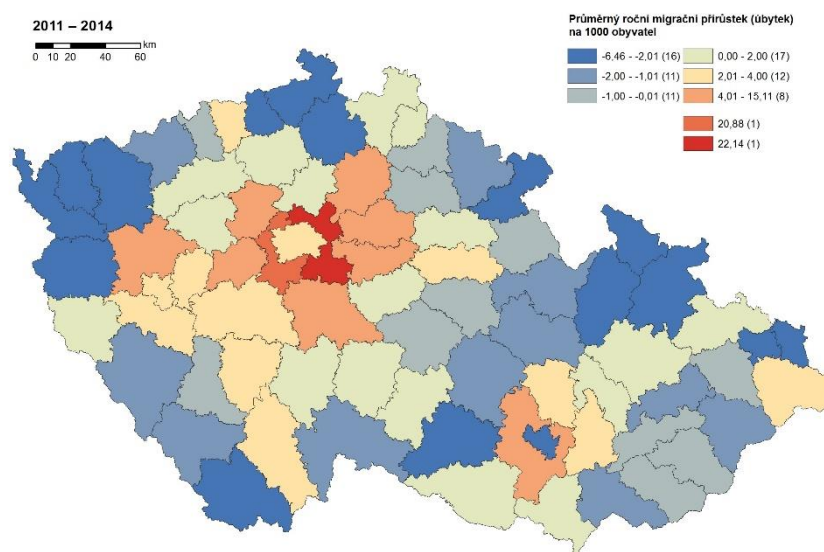
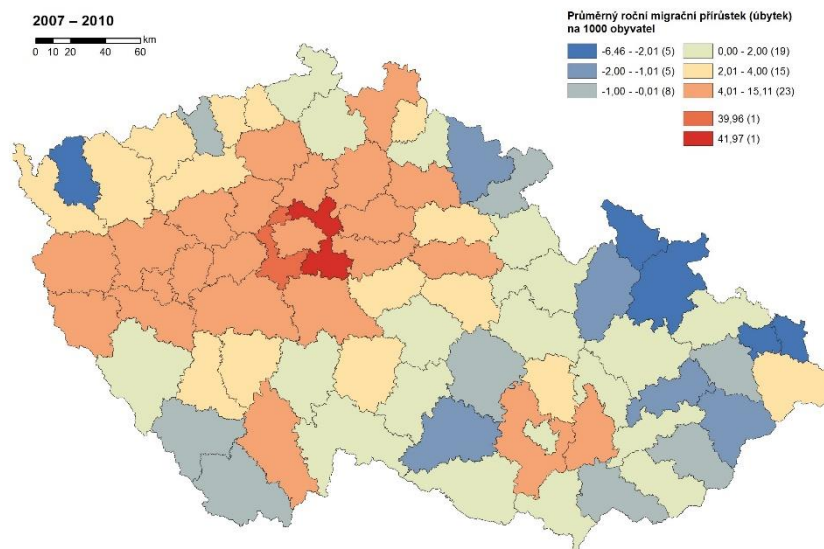
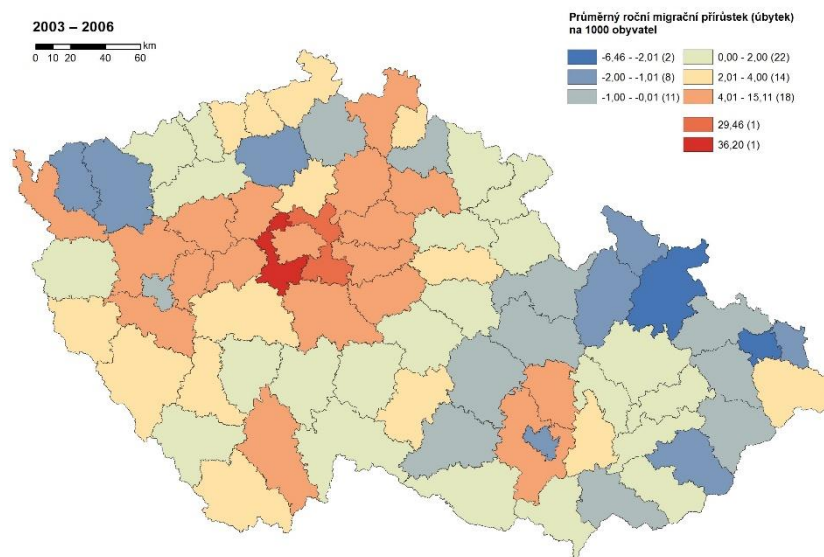
Mapa 2.5 Přirozený přírůstek (úbytek) v obcích ČR [zdroj 16]

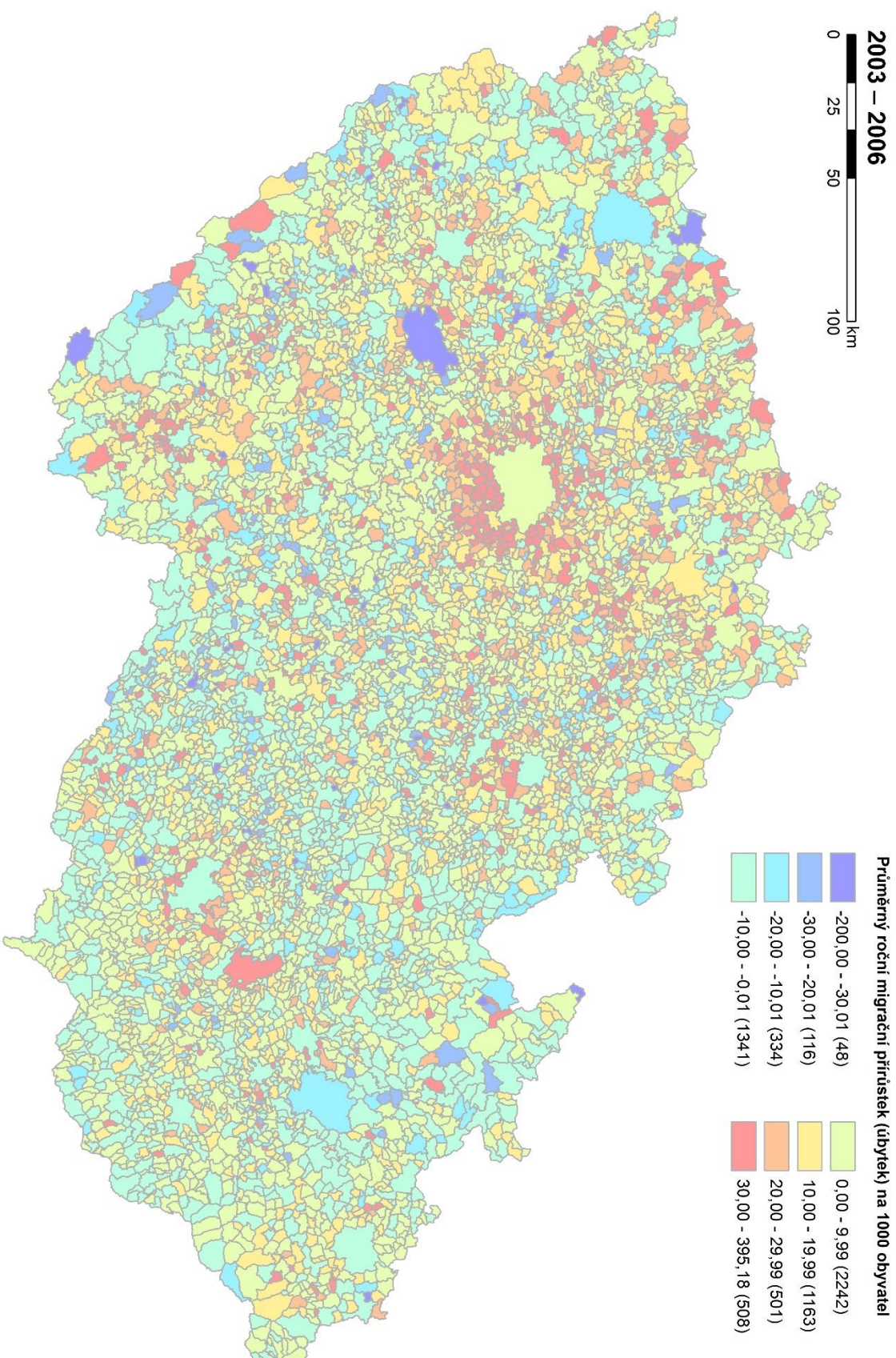
Mapa 2.6 Přírozený přírůstek (úbytek) v obcích ČR [zdroj 17]

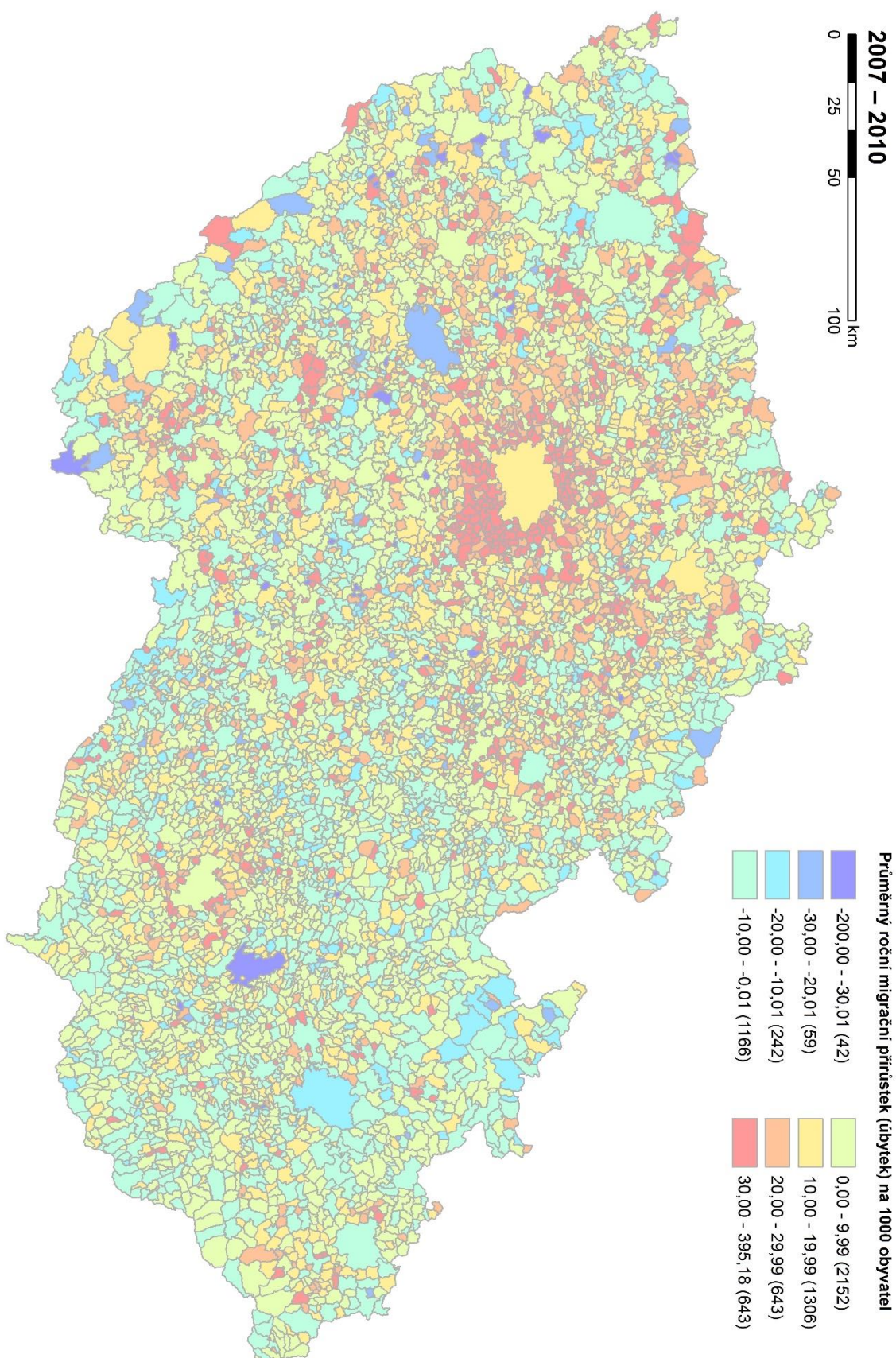
Mapa 2.7, 2.8, 2.9 Migrační přírůstek (úbytek) v okresech ČR [Zdroj 18]

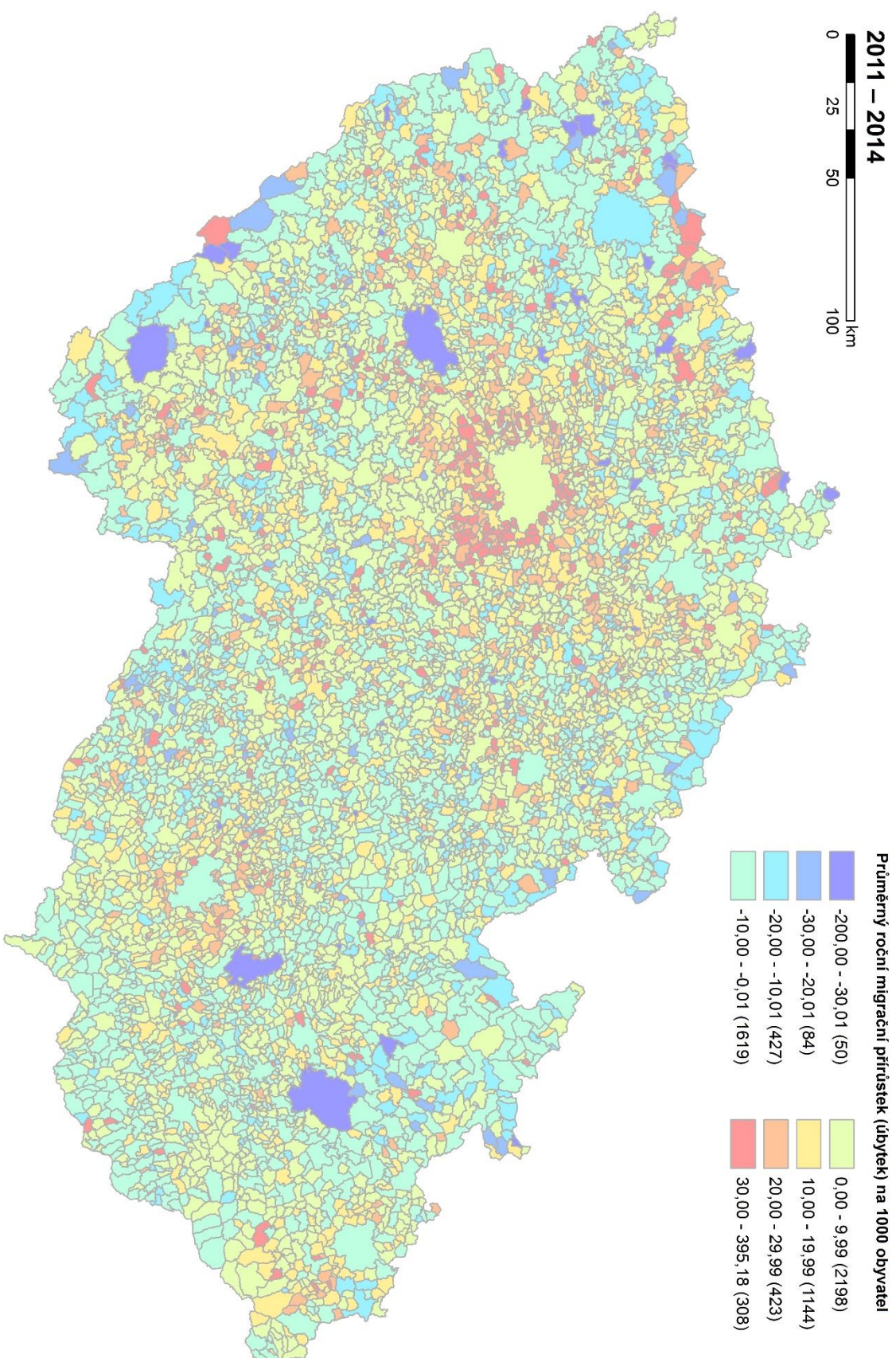
Mapa 2.10 Migrační přírůstek (úbytek) v obcích ČR [Zdroj 19]

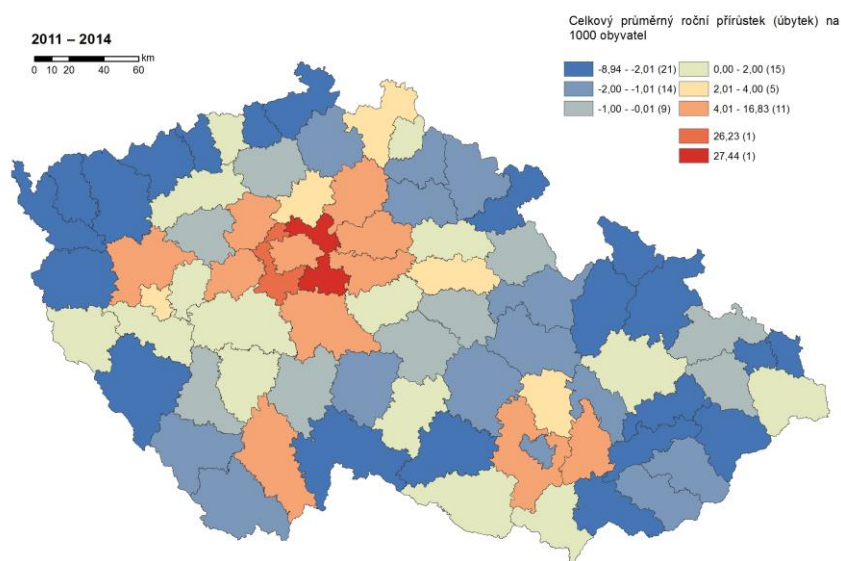
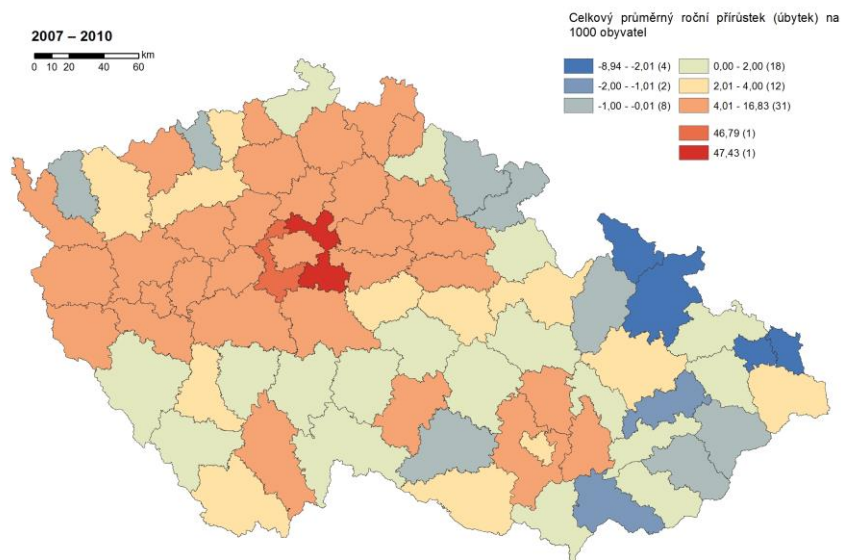
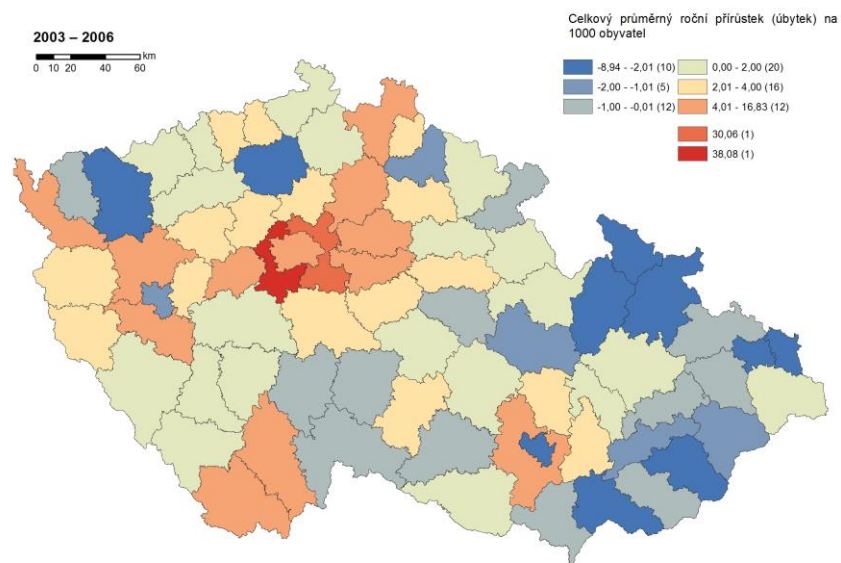
Mapa 2.11 Migrační přírůstek (úbytek) v obcích ČR [Zdroj 20]

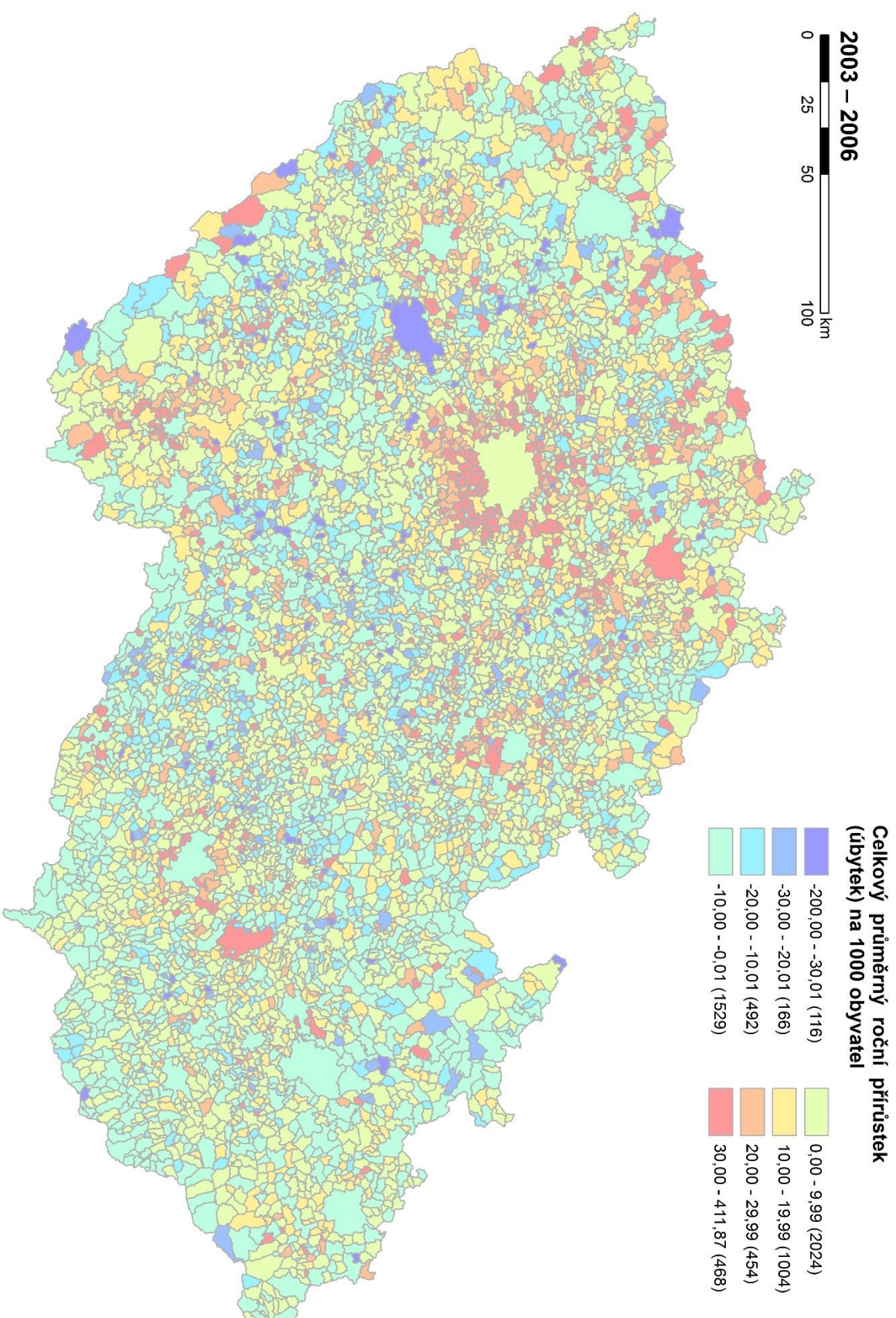
Mapa 2.12 Migrační přírůstek (úbytek) v obcích ČR [Zdroj 21]

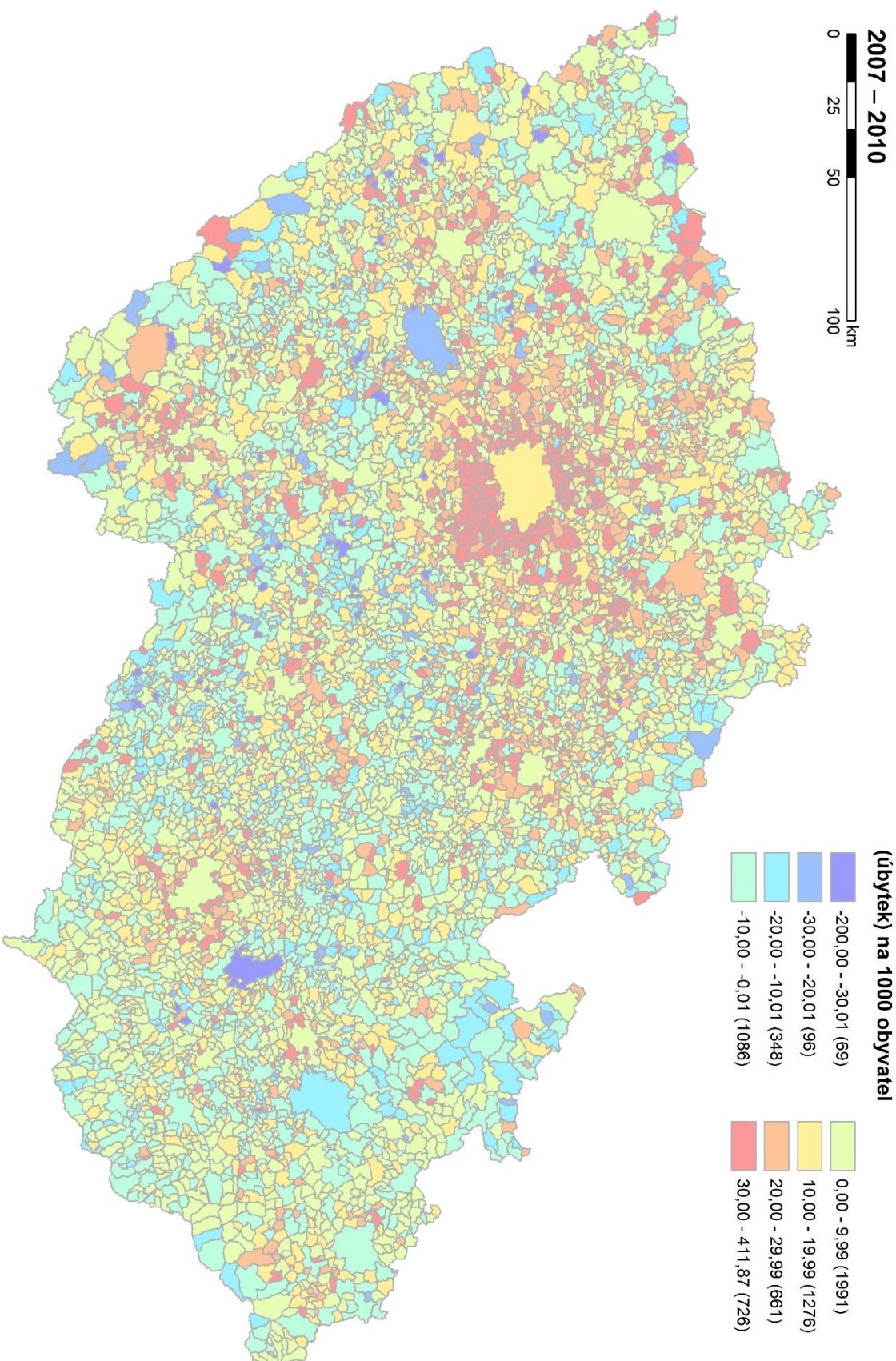
Mapa 2.13, 2.14, 2.15 Celkový přírůstek (úbytek) v okresech ČR [Zdroj 22]

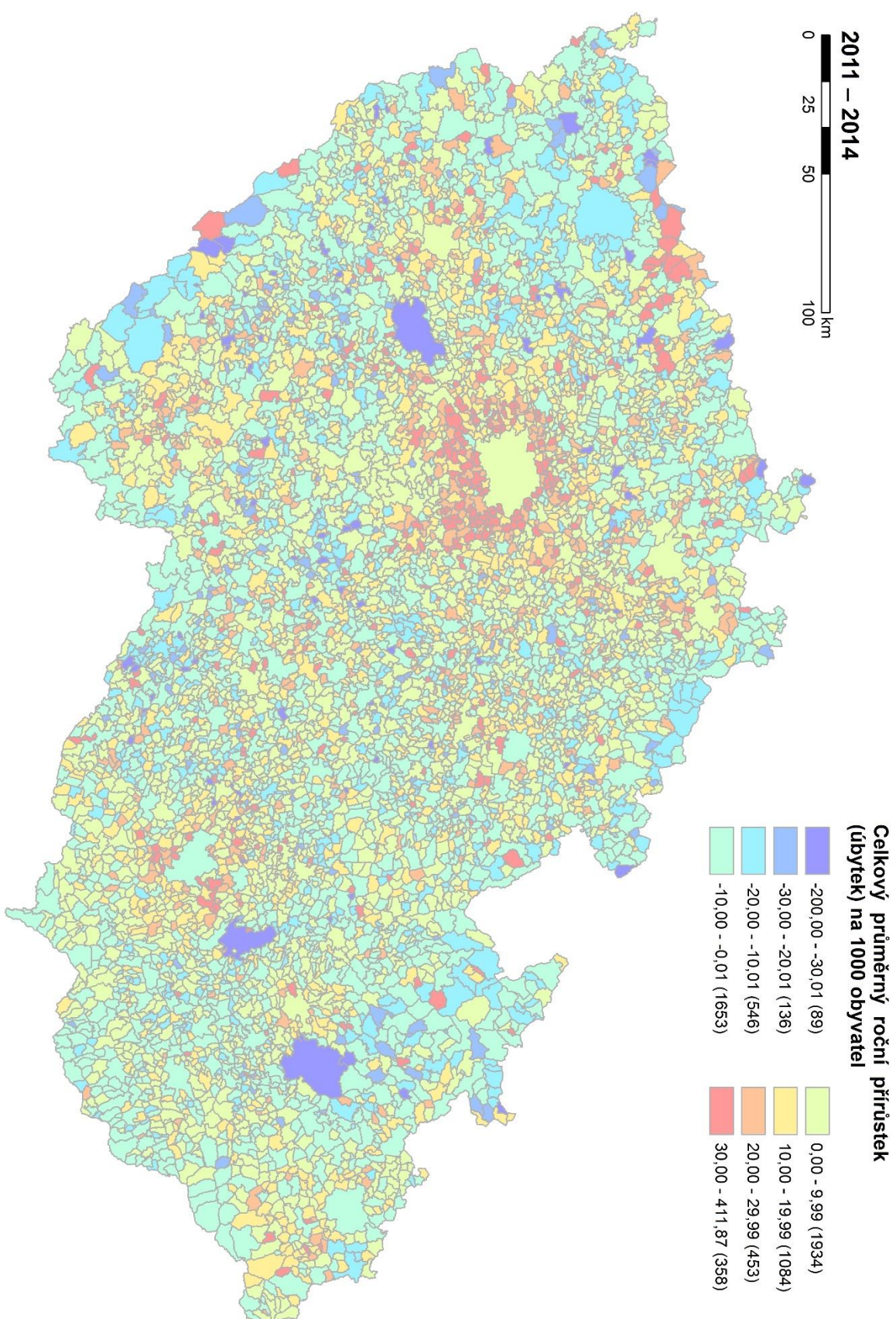
Mapa 2.16 Celkový přírůstek (úbytek) v obcích ČR [zdroj 23]

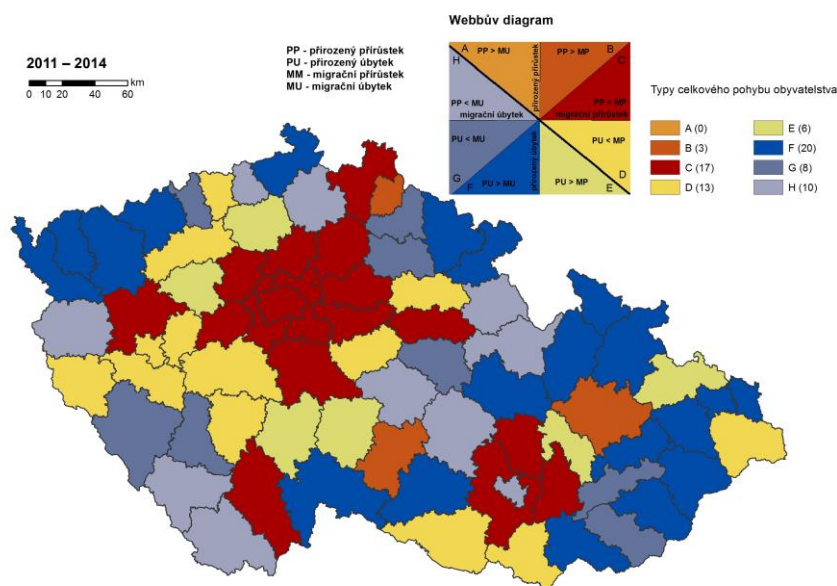
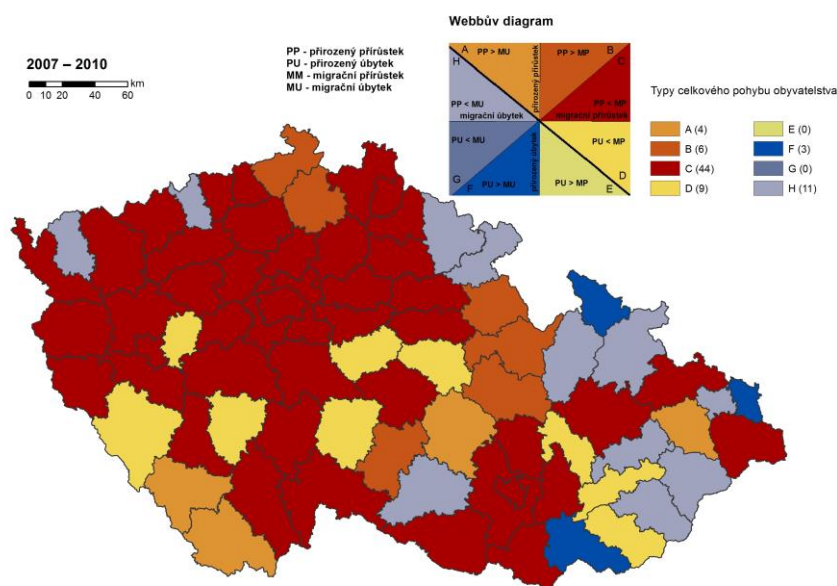
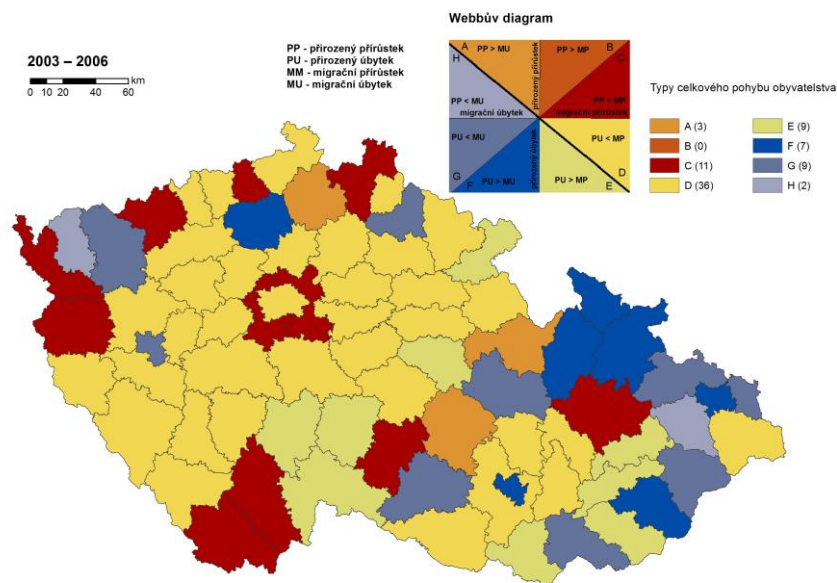
Mapa 2.17 Celkový přírůstek (úbytek) v obcích ČR [Zdroj: 24]

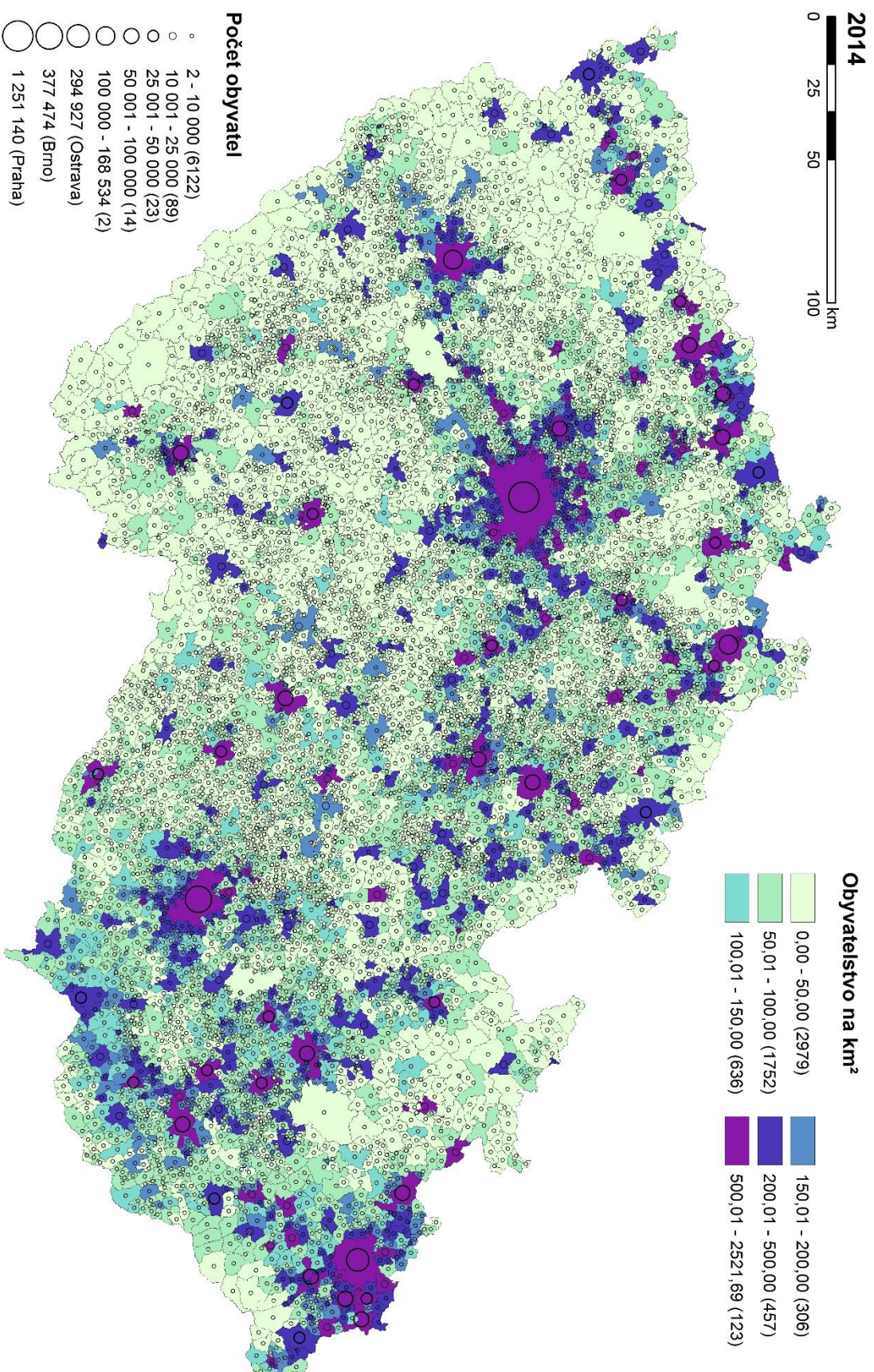
Mapa 2.18 Celkový přírůstek (úbytek) v obcích ČR [zdroj 25]

Mapa 2.19, 2.20, 2.21 Celkový pohyb obyvatelstva v okresech ČR dle Webbovy klasifikace [Zdroj 26]

Mapa 2.22 Počet obyvatel a hustota rozmišlení obyvatelstva v obcích ČR, 2014 [Zdroj: 27]

3 Reprodukce obyvatelstva

3.1 Plodnost

Ačkoliv z pohledu přirozeného přírůstku obyvatelstva, který byl podrobněji popsán v předchozí kapitole, se může zdát, že Česká republika (dále jen ČR) nemá s plodností problémy, opak je pravdou. Snižující se úmrtnost (Graf 3.2.1) je bezpochyby pozitivním ukazatelem, ovšem nízké míry úhrnné plodnosti [6] (dále jen ÚP), které v posledních 30 letech nedosahují ani hranice 2,1 dítěte na ženu, což v praxi znamená prostou reprodukci společnosti, jsou ukazatelem spíše alarmujícím. Sledovaná populace, která není schopna dosáhnout ani prosté reprodukce, tudíž její ženy v průměru za svůj život porodí méně než 2,1 dítěte, je odkázána na migraci a samotná populace, jako taková, postupně vymírá. Je tedy zřejmé, že z dlouhodobého hlediska není takováto situace udržitelná a neslučuje se se zachováním sledované populace. Během let 1920 a 2014 došlo ke střídání období, kdy ÚP vykazovala hodnot nad prostou reprodukci, s obdobími, kdy této hodnoty zdaleka nedosahovala. První výrazný propad v hodnotách ÚP ve sledovaném období probíhal mezi lety 1931–1939 v závislosti na vypuknutí ekonomické krize (Rychtaříková, 2010). Prozatím poslední období, ve kterém se ÚP pohybovala nad prostou reprodukci, probíhalo mezi lety 1973–1979, v období populačního boomu, tzv. „*Husákových dětí*“ (viz kapitola 2. *Počet, přírůstek a rozmístění obyvatelstva*). Od roku 1980, kdy ÚP klesla na hodnotu 2,10, neustále klesala, a to až do roku 1999, kdy v celém zaznamenaném období mezi lety 1920 a 2014 dosáhla absolutního minima, hodnoty 1,13 dítěte na matku. Od roku 2000 však dochází k růstu a až na drobné zakolísání v letech 2009, 2010 a 2011, kdy byla plodnost negativně ovlivněna ekonomickou krizí (Lanzieri, 2013), tento trend nadále pokračuje (Graf 3.1.1).

Srovnání ČR dle ÚP s ostatními zeměmi Evropské Unie (dále jen EU) ukazuje znepokojující trend, kterým trpí celá EU. Zemí s nejvyšší ÚP v roce 2014 je Francie, a to s hodnotou 2,01 dítěte na matku. Zbylých 27 zemí EU nedosahuje ani hranice 2 dětí na matku, přičemž průměr všech 28 zemí je 1,58 dítěte na matku. ČR je s 1,53 dítěte na matku v roce 2014 zemí EU s 13. nejvyšší hodnotou ÚP, přičemž nejpodobnější ČR je Bulharsko s 1,53 dítěte na matku a Estonsko s 1,54 dítěte na matku (Graf 3.1.6).

Meziokresní srovnání nám podá podrobnější obraz vývoje ÚP mezi lety 2003–2014. Přestože od roku 1999 docházelo k postupnému zvyšování ÚP, hodnoty z období 2003–2006 jsou zanedbatelné oproti hodnotám z pozdějších let. Především z období 2007–2010, ve kterém se celkem 49 okresů mohlo pyšnit ÚP v rozmezí 1,47–1,72 dítěte na matku, přičemž nejvíce bylo v okrese Praha-západ s absolutním maximem z celého sledovaného období 2003–2014

s hodnotou 1,72 dítěte na matku (Mapa 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3). V období 2003–2006 byl okresem s nejvyšší hodnotou ÚP okres Ústí nad Labem, který s 1,44 dětmi vysoce předčil ostatní okresy, neboť drtivá většina z nich se nalézala v rozmezí 1,11–1,30 dítěte na matku. V tomto intervalu se nacházelo konkrétně 63 okresů (Mapa 3.1.1). Období 2011–2014 bylo oproti předchozímu negativně ovlivněno doznívajícími účinky ekonomické krize, která ovlivnila celkovou míru ÚP v zemi již od roku 2009 (Lanzieri, 2013). Také proto hodnot 1,47–1,72 dítěte na matku dosáhlo 38 okresů, což je pokles oproti předchozímu období. Ovšem došlo i k jedné pozitivní změně, minimální hodnota ÚP v okresech vzrostla, v okrese Hodonín, který se i v období 2007–2010 jako jediný nalézal v nejnižším intervalu 1,11–1,30 dítěte na ženu, došlo v posledním období k růstu plodnosti a tento se s hodnotou 1,34 stal posledním okresem s ÚP nad 1,30 dítěte na ženu (Mapa 3.1.3).

Počty živě narozených mezi lety 1920 a 2014 také výrazně kolísaly. Na grafu znázorňujícím absolutní počet živě narozených (Graf 3.1.2) jsou zřejmé tři vlny, které označují období s vysoce rostoucí porodností, je to období s hodnotami kulminujícími v roce 1921, kdy absolutní počet narozených činil 257 000 dětí, druhým je období s maximem v roce 1944, kdy bylo narozeno 230 000 dětí, poslední období pak dosahovalo maxima v roce 1974, kdy se narodilo 194 000 dětí. K vysokým hodnotám poslední jmenované vlny vysokého počtu narozených přispělo pro-populační opatření uvedené v praxi ve všech socialistických zemích, v Československu koncem 60. let. Impulz k tomuto aktu byl dlouhodobý depopulační proces probíhající od konce 50. let (jedním z hlavních důvodů depopulace bylo přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství z jiných než zdravotních důvodů) (Rychtaříková, 2008). Po těchto obdobích nastaly poklesy, v druhé polovině 90. let dokonce největší na absolutní počet živě narozených. Českou republiku po rozpadu Východního bloku dostihl druhý demografický přechod; jev postihující vyspělé země severní a západní Evropy v 60. letech a jižní Evropy v 70. letech. Tento jev se z hlediska plodnosti vyznačoval například snižováním úhrnné plodnosti, snižováním počtu porodů dětí ve vyšším pořadí, zvyšováním věku rodiček, zvyšováním dobrovolné bezdětnosti populace (Van de Kaa, 1997). Českou republiku, stejně jako ostatní státy střední a východní Evropy tento jev dostihl až počátkem 90. let. Vedou se však spory, zdali se tak stalo důsledkem druhého demografického přechodu, nebo se jednalo pouze o reakci na změny sociální, kulturní a politické, které po rozpadu komunismu v roce 1989 ovlivnily celou populaci. Přes se vede proto, že průběh demografických změn probíhal poněkud odlišně, než tomu bylo u typických představitelů severní a západní Evropy (Philipov, Dorbritz, 2003)

V nejslabším roce mezi lety 1920 a 2014, v roce 1999 se narodilo pouze 89 000 dětí. Od roku 2000 sice docházelo ke zvýšení porodnosti; nejvyšších hodnot dosáhla v roce 2008, kdy se narodilo takřka 120 000 dětí. Od té doby ovšem došlo znovu k poklesu a k roku 2014 se narodilo pouze

110 000 dětí (Graf 3.1.2). Míry hrubé míry porodnosti [3] (dále jen HMP) mezi lety 2003–2014 ukazují podrobněji růst porodnosti, který kulminoval v roce 2008, aby poté došlo k lehkému propadu v závislosti na působení ekonomické krize na počet živě narozených (Lanzieri, 2013). Ze všech okresů lze vyzdvihnout okres Praha-západ, který v každém ze tří sledovaných období dosahoval hodnot HMP v intervalu 11,51–14,96, a to jako jediný okres ČR. Ve dvou ze tří období byl též okresem s nejvyšší hodnotou HMP, přičemž v období 2011–2014 jej překonal jen okres Praha-východ (Mapa 3.1.4, 3.1.5, 3.1.6).

Jedním z hlavních znaků transformace plodnosti, který se ve výraznější míře projevuje hlavně v posledních letech, je strmý nárůst podílu dětí narozených mimo manželství a s tím i související nižší propojení sňatečnosti s porodností. Zatímco v předchozích letech bylo takřka 50 % předmanželských koncepcí; maximum bylo v roce 1985, a to 55,82 % ze všech živě narozených; v první polovině 90. let došlo k výraznému propadu předmanželských koncepcí. Naopak došlo ke strmému růstu dětí narozených mimo manželství, což byla od roku 1920, až po rok 1990 charakteristika s velmi slabou dynamikou, která se celé sledované období držela na hodnotách mezi 5–15 %. Zatímco v roce 1990 se podíl živě narozených mimo manželství pohyboval na hodnotě 8,55 %, v roce 2000 to bylo již 21,77 %, v roce 2010 40,26 % a v posledním sledovaném roce 2014 dokonce 46,67 %. Překročení hranice 50 % je tedy očekáváno v blízké budoucnosti. Velmi zajímavým je rok 2005, který se stal historicky prvním rokem v celém sledovaném období, kdy se protnulý linie zobrazující podíly předmanželských koncepcí a mimomanželských dětí; první linie zastižena při prudkém poklesu, zatímco druhá při strmém růstu (Graf 3.1.2). Jedná se o zřejmý důkaz toho, že těhotenství přestalo být jedním z hlavních důvodů pro uzavření sňatku a rodiče již tolik nekladou důraz na to, aby se jejich potomci narodili do úplné rodiny (Pavlík, Kučera, 2002). Navíc systém státní sociální podpory u nízkopříjmových skupin upřednostňuje „osamělou matku“ před nukleární rodinou (Rychtaříková, 2007).

Trend zvyšujícího se podílu dětí narozených mimo manželství je patrný i v meziokresním srovnání. Zatímco v období let 2003–2006 celkem 44 okresů dosahovalo podílu nemanželských dětí od 17,35 %–35,00 %, v období 2011–2014 již do tohoto intervalu nepatřil žádný okres (Mapa 3.1.7, 3.1.9). Nadpoloviční většinu dětí narozených mimo manželství v letech 2003–2006 dosahovaly pouze dva okresy ze severozápadu Čech, Sokolov a Chomutov (Mapa 3.1.7). V období let 2007–2010 to však bylo již 13 okresů, vedle 11 okresů ze severozápadu Čech (z toho všech okresů kraje Karlovarského a až na Litoměřice všech okresů kraje Ústeckého), to byly i dva slezské okresy, Jeseník a Bruntál (Mapa 3.1.8). V letech 2011–2014 mělo nadpoloviční podíl nemanželsky narozených dětí již 18 okresů (Mapa 3.1.9). Vzhledem k tomu, že se jedná o moderní trend se strmě stoupající tendencí, je důvod předpokládat, že do budoucna bude okresů s nadpoloviční většinou mimomanželských dětí neustále narůstat.

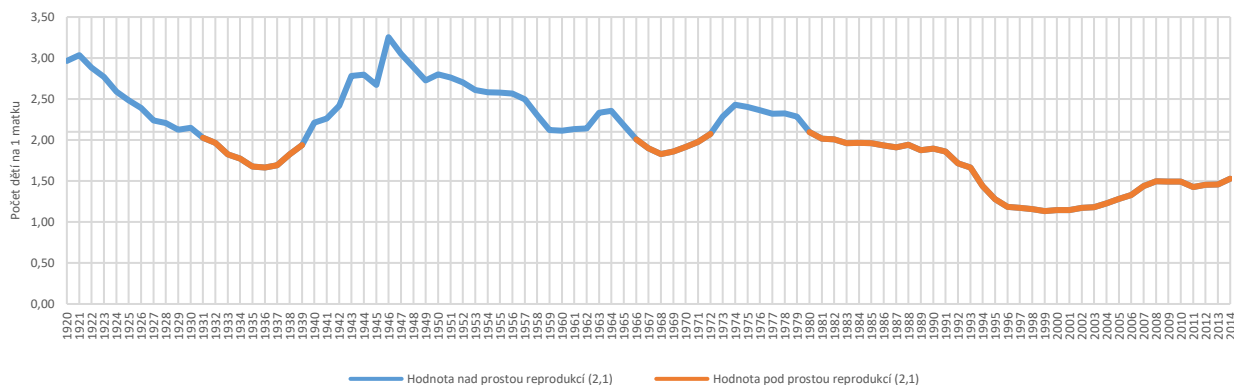
Také charakteristiky matek v posledních 20 letech došly k velkým změnám. Průměrný věk rodiček se rok od roku zvyšuje, a to bez jakéhokoliv zakolísání. Je tedy zřejmé, že tento trend bude i v budoucnosti pokračovat, protože se jedná o součást transformace, kterou společnost v posledních letech prochází (Tuček a kol., 2003). Čím dál větší množství mladých lidí odkládají jak sňatek, tak početí potomka na čím dál vyšší věk. Motivace pro naplnění těchto vztahových priorit se hledá stále obtížněji, pokud chce mladý jednatel zároveň naplnit i jiné životní cíle, pro něž jsou v současnosti širší příležitosti, než tomu bývalo dříve. Řeč je především o zvyšování délky studia (Mapa 6.5.1, 6.5.2), lákavé a dostupné profesní kariéry, větší možnosti při cestování do zahraničí a velkého množství seberealizace, kterou dnešní svět nabízí. S tím jde ruku v ruce postupná změna hodnotové orientace mladých, kteří vidí rodičovství jako kontradikci ke svému úsilí o studijní a pracovní úspěch a s tím úzce spojené postavení ve společnosti (Tuček a kol., 2003). Průměrný věk ženy při prvním porodu v roce 1994 byl 22,92 let, v roce 2014 to bylo již 28,14 let. To se rovná růstu o 22,78 % jen za posledních 20 let (Graf 3.1.3). Vyšší věk ženy při porodu však negativně ovlivňuje zdraví dítěte. Dle výzkumů Dr. Jane Cleary-Goldman (2005) jsou ženy se zvyšujícím se věkem více vystaveny nebezpečí předčasného porodu a komplikací při těhotenství, zejména nižší porodní hmotností dítěte, těhotenské cukrovce, nebo samovolnému potratu (Cleary-Goldman, 2005). Také výrazně ovlivňuje úhrnnou plodnost, protože ženy mají před sebou v 28 letech v roce 2014 o 6 let kratší trvání produktivního věku, než tomu bylo v roce 1994. Struktura plodnosti dle věkové skupiny ukazuje alarmující čísla. Zatímco v roce 1994 bylo přes 50 % dětí narozeno ženám do 24. věku života, v roce 2004 se jednalo zhruba jen o 25 % a v roce 2014 to je pouze 18 %. Největší podíl počtu živě narozených v roce 1994 patřil věkové skupině 20–24 let, zatímco v roce 2014 bylo nejvíce dětí narozených ženám mezi 30–34 věkem života (Graf 3.1.4).

Průměrný věk ženy při porodu v roce 2014 v průměru EU dosahoval 30,40 let, což je o půl roku více než v ČR, kde průměrný věk při porodu činil 29,94 let (Graf 3.1.6). Meziokresní srovnání v letech 2003–2014 jen potvrzuje trend zvyšujícího se věku rodiček. V období 2003–2006 byl celkem v 56 okresech průměrný věk ženy při porodu 27,29–28,50 let. V témže období pouze v jednom okrese, a to v Hlavním městě Praha, průměrný věk rodiček přesáhl hranici 30 let (Mapa 3.1.10). V období 2007–2010 však toto období přesáhlo 9 okresů a v období 2011–2014 dokonce 43 okresů (Mapa 3.1.11, 3.1.12). Nejvyššího průměrného věku v průběhu sledovaného období vykazovaly především okresy krajů Středočeský, Zlínský, či Jihomoravský. Zvláštností jsou pak velmi nízké hodnoty okresu Ostrava-město, jenž nijak nekoreluje s jinak vysokými hodnotami průměrného věku v okresech největších měst. Okresy, jako Hlavní město Praha, Plzeň-město, České Budějovice, Olomouc, Brno-město, Hradec Králové, či Pardubice, dosahovaly nejvyšších hodnot v rámci okresů ČR. Ostrava-město však v celém sledovaném období vykazovala jedny z nejnižších hodnot. Patrné je to především v období 2011–2014, kdy všechny zmíněné okresy mírami průměrného věku rodiček

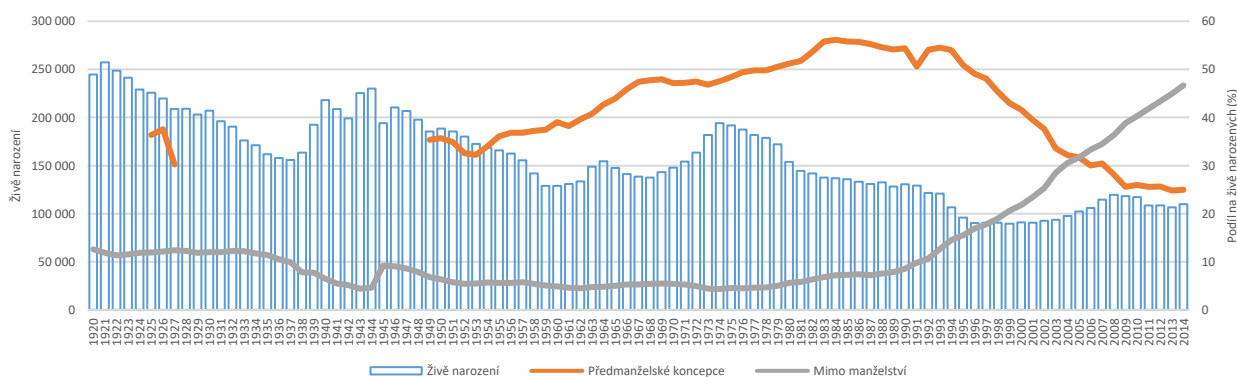
náleží do nejvyššího intervalu 30,51–32,14, zatímco okres Ostrava-město se s hodnotou 29,53 let nachází o celý jeden rok v průměrném věku pod těmito okresy (Mapa 3.1.12).

Vzhledem k neustále se zvyšující kvalitě lékařské péče a střední délky života můžeme pozorovat, že hodnoty hrubé a čisté míry reprodukce se v posledních 20 letech takřka shodují, jedná se o rozdíly v řádově jednotkách procent. To je zřejmé jak v roce 1994, kdy hrubá míra reprodukce [4] vykazovala hodnoty 0,700 dcery na ženu, zatímco čistá míra hodnoty 0,689 dcery na ženu, tak v roce 2014 s hodnotami 0,743, respektive 0,738 dcery na ženu. Jinak lze na obou reprodukčních měrách pozorovat velmi podobnou dynamiku změn, jako to je u úhrnné plodnosti. Naprostého minima dosáhly v roce 2000, a to 0,551, respektive 0,546 dcery na ženu, zato rok 2014 se prozatím stal rokem s nejvyššími hodnotami obou měř reprodukce, 0,743, respektive 0,738 dcery na ženu (GRAF5). Klíčovou měrou k hodnocení čisté míry reprodukce je tzv. „*Záchovná míra I*“. Ta vyjadřuje, že každá žena v populaci – bez ohledu na rodinný stav – za sebe dává reprodukční náhradu v podobě dcery, jež se dožije matčina věku v době jejího narození (Srb, 2004). Této míry v posledních 20 letech nebylo dosaženo ani v jednom roce (Graf 3.1.5).

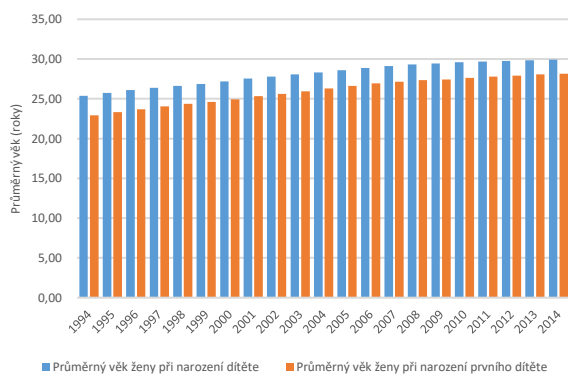
Graf 3.1.1 Úhrnná plodnost žen na území ČR [Zdroj 28]

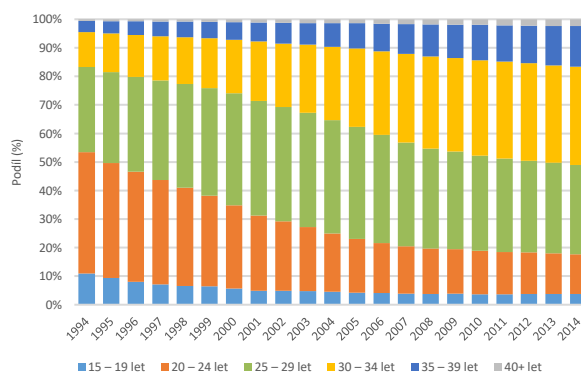
Graf 3.1.2 Počet živě narozených na území ČR [Zdroj 29]

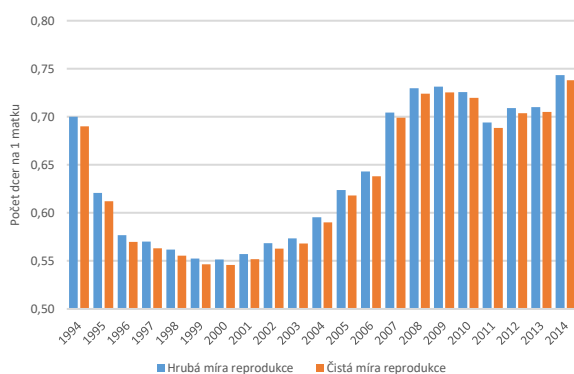
Graf 3.1.3 Průměrný věk ženy při narození dítěte [Zdroj 30]

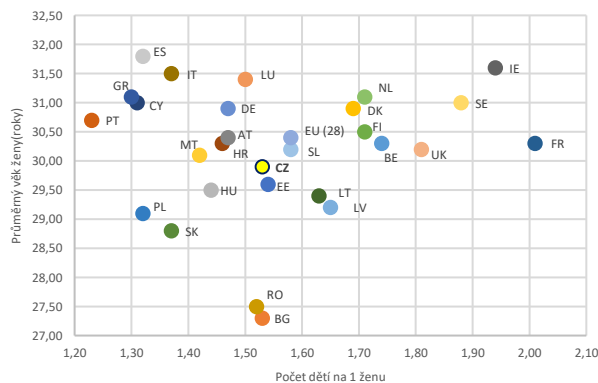
Graf 3.1.4 Struktura měr plodnosti dle věku matky [Zdroj 31]

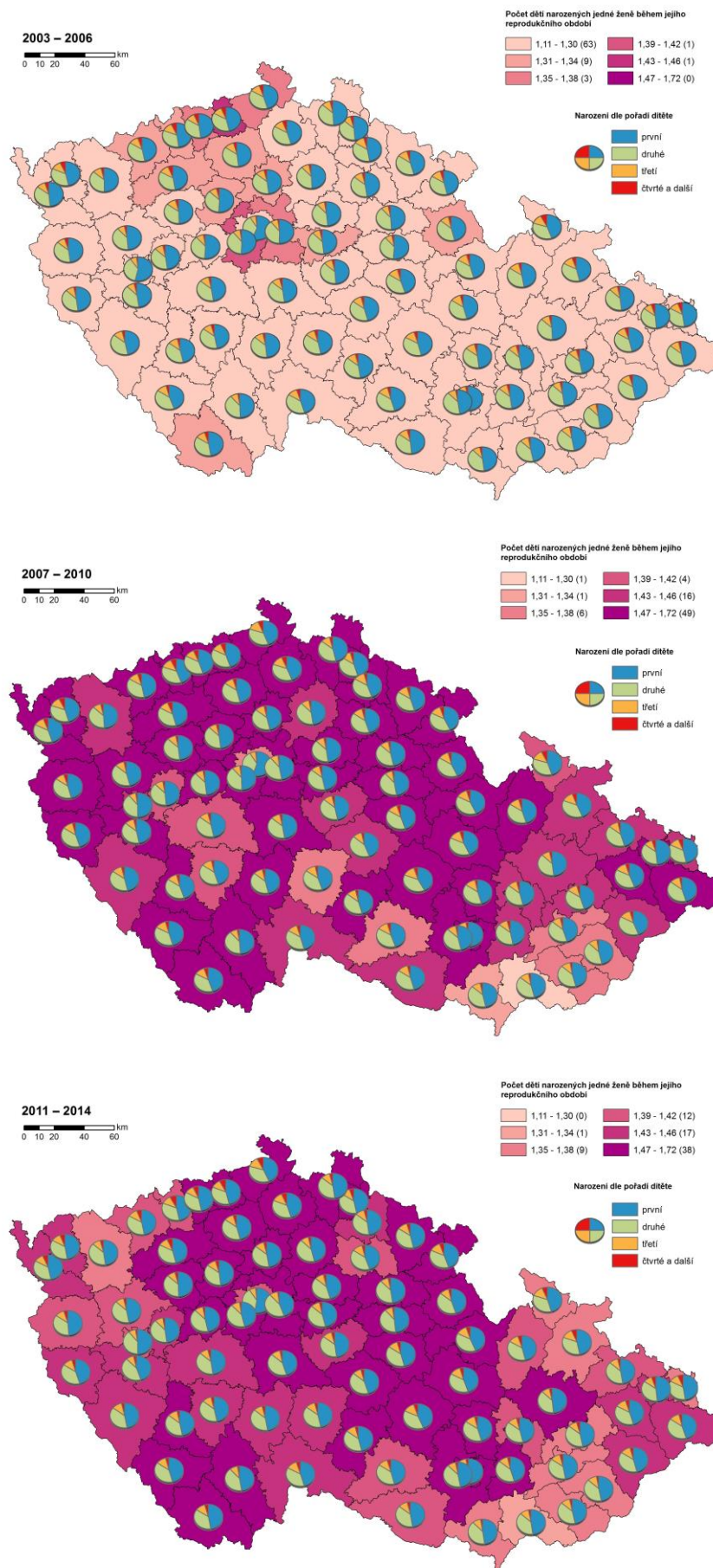
Graf 3.1.5 Hrubá a čistá míra reprodukce [Zdroj 32]

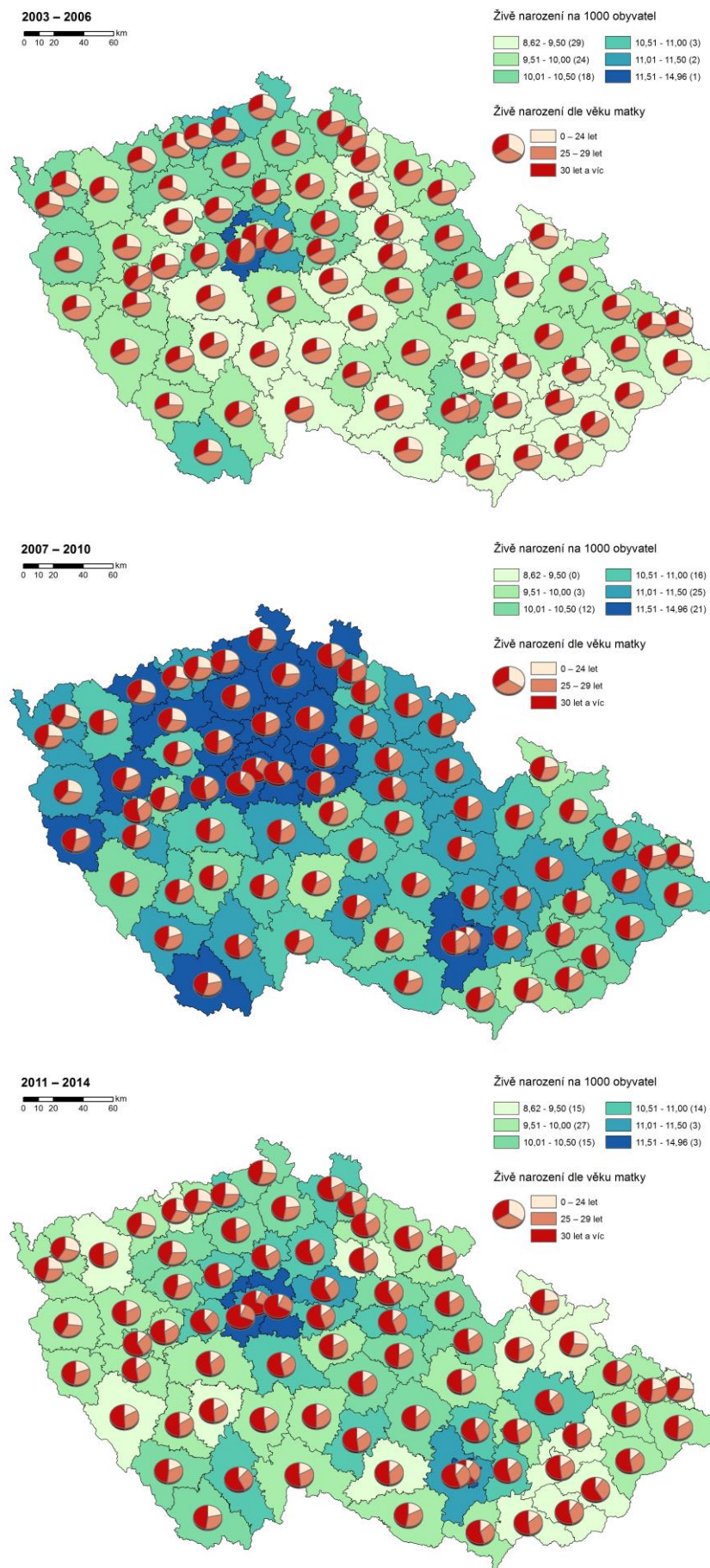
Graf 3.1.6 Průměrný věk ženy při porodu a úhrnná plodnost v zemích EU, 2014 [Zdroj 33]

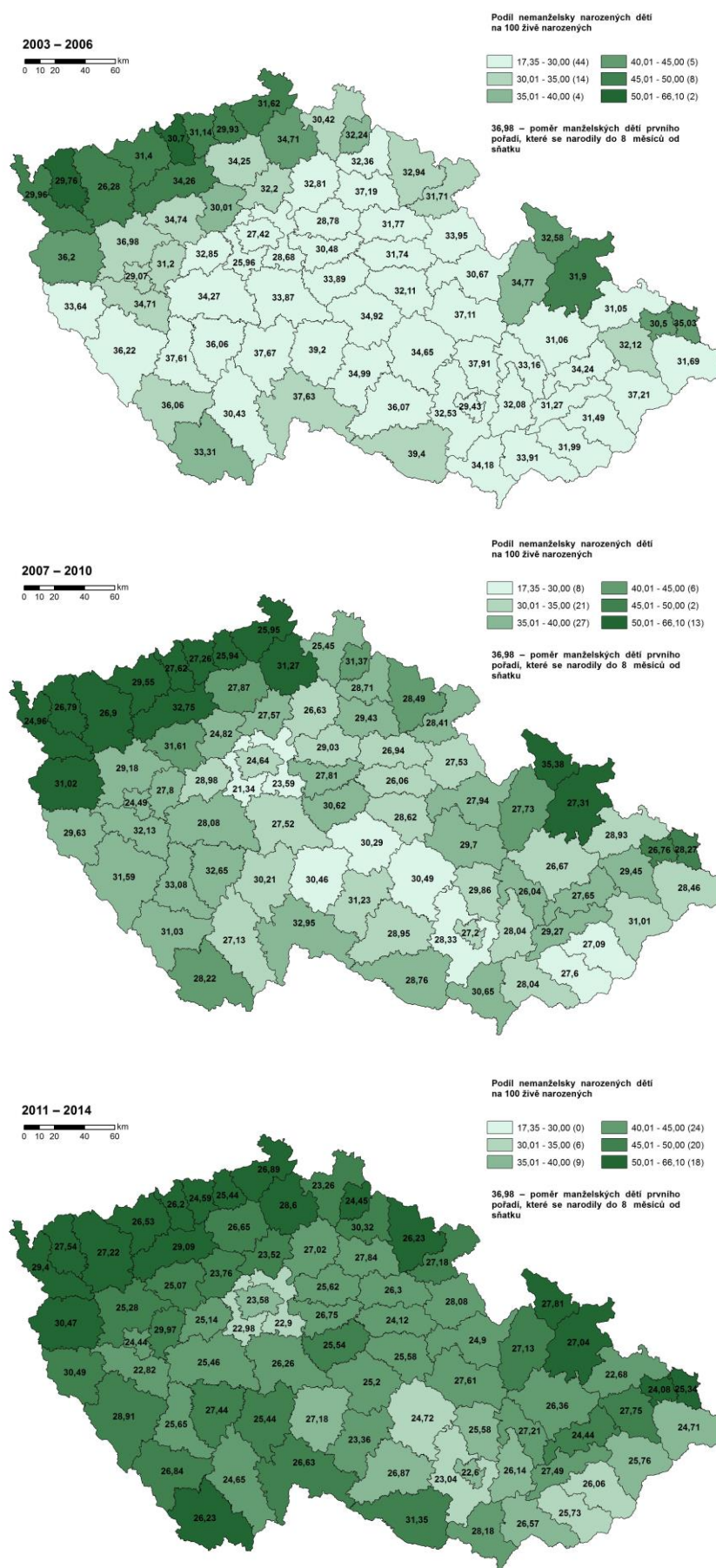
Mapa 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3 Úhrnná plodnost a podíl narozených dle pořadí dítěte v okresech ČR [Zdroj 34]

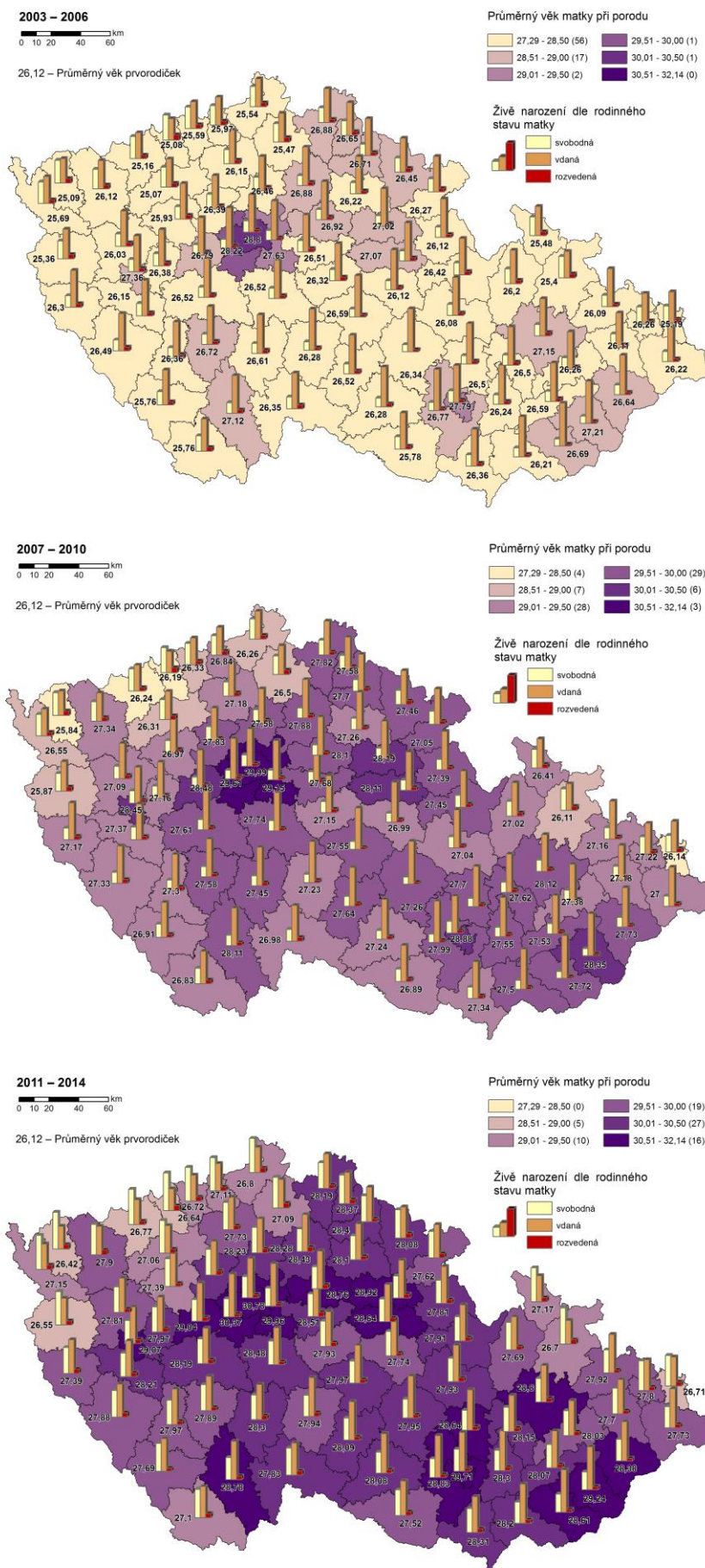
Mapa 3.1.4, 3.1.5, 3.1.6 Hrubá míra porodnosti a věková skupina žen při porodu v okresech ČR [Zdroj 35]

Mapa 3.1.7, 3.1.8, 3.1.9 Podíl nemanželsky narozených dětí a podíl předmanželských koncepcí v okresech ČR [zdroj 36]

Mapa 3.1.10, 3.1.11, 3.1.12 Průměrný věk matek při porodu a rodinný stav žen při porodu v okresech ČR [zdroj 37]

3.2 Úmrtnost

Vývoj počtu zemřelých na území ČR nám ukazuje podrobnější obrázek některých významných demografických jevů, které buď negativně, či pozitivně, ovlivňovaly, nebo stále ovlivňují změny v počtu obyvatel v zemi. Ze změn hrubé míry úmrtnosti [3] od roku 1920 můžeme pozorovat hned několik jevů, je to především nízká kvalita zdravotní péče a celkově těžká obnova země po skončení 1. světové války, což mělo za následek nejvyšší hodnoty úmrtnosti z celého sledovaného období, a to pro rok 1920, dále pak zvyšování úmrtnosti během 2. světové války, která kulminovala v roce 1945, poté následuje snižování hodnot úmrtnosti, které byly v roce 1960 nejnižší za celé období mezi lety 1920–2014, a to 19,47 ‰. V posledních 20 letech pak zažíváme určitý pokles, který je způsoben kombinací zlepšujícího se lékařského zařízení a péče společně se zvyšující se střední délkou života obyvatel (Graf 3.2.1). Zlepšení úmrtnosti v 90. letech a v novém tisíciletí je výsledkem kombinace mnohých faktorů. Z nich zmíníme například: Demonopolizace a liberalizace zdravotní péče, zvýšení prostředků směřujících do zdravotnictví, zavádění moderních technologií, lepší zdravotnická osvěta, ale třeba také lepší nabídka kvalitních potravin, zlepšení kvality životního prostředí, či snížení podílu obyvatel pracujících v prvním a druhém sektoru (Pavlík, Kučera, 2002).

Ve srovnání úmrtností novorozenecké, kojenecké a mrtvorozenosti v posledních 20 letech vidíme ve většině případů klesající tendenci. Jedinou výjimkou je mrtvorozenost, která od roku 1994 do roku 2014 stoupla o 0,42 ‰. Velkého nárůstu došlo především mezi rokem 2010 a 2012, a to o 0,82 ‰. Největší pokles naopak zažila kojenecká úmrtnost, a to ze 7,95 ‰ v roce 1994 na 2,39 ‰ v roce 2014. Jedná se tedy o pokles přes 5,5 zemřelých kojenců na 1 000 živě narozených. Novorozenecká úmrtnost také poklesla, konkrétně o 3,17 ‰ (Graf 3.2.2).

V mezikrajském srovnání novorozenecké úmrtnosti mezi lety 2003–2014 se můžeme ve většině případů setkat s klesajícími hodnotami, jako tomu bylo v případě celé ČR. V případě novorozenecké úmrtnosti za zmínku stojí především Jihočeský kraj, kde, oproti průměru všech krajů ČR docházelo k postupnému nárůstu úmrtnosti, a to z průměru 1,41 ‰ z období 2003–2006, na 1,43 ‰ v období 2007–2010 a pak až na 1,63 ‰ v období 2011–2014. Nárůst novorozenecké úmrtnosti v posledním období se však objevil i v krajích Královéhradecký, Plzeňský a Zlínský. Za zmínku stojí také kraj Ústecký, ve kterém mezi obdobími 2003–2006 a 2007–2010 došlo ke zdaleka největšímu poklesu míry úmrtnosti. Hodnota se snížila ze 4,24 ‰, což je nejvíce ze všech krajů ve všech sledovaných obdobích, na hodnotu 2,87 ‰ (Graf 3.2.3). Jediným okresem s hodnotou novorozenecké úmrtnosti nad 3,20 ‰ ve všech třech obdobích 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 je Cheb. V období 2003–2006 a 2007–2010 však nejvyšších hodnot vykazoval okres Louny, 5,96 ‰,

respektive 4,41 ‰. V posledním období u něj však došlo k poklesu úmrtnosti až na 2,51 ‰. Naopak okres Český Krumlov se může pyšnit tím, že jako jediný okres ve všech třech sledovaných obdobích dosáhl míry novorozenecké úmrtnosti pod 1 ‰ (Mapa 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3). Hodnoty kojenecké úmrtnosti v mezikrajském srovnání velmi připomínají úmrtnost novorozeneckou, především Ústecký kraj se znovu může pyšnit největším poklesem úmrtnosti, a to rovněž mezi obdobími 2003–2006 a 2007–2010, kdy průměr kojenecké úmrtnosti mezi prvním a druhým obdobím klesl z 6,13 ‰ (znovu nejvyšší hodnota ze všech krajů ve všech třech obdobích) na 4,56 ‰. Jediným krajem, který ve všech třech obdobích dosáhl nárůstu míry kojenecké úmrtnosti, byl Zlínský kraj. V něm docházelo k postupnému nárůstu úmrtnosti z 3,11 ‰ mezi lety 2003–2006 na 3,15 ‰ v letech 2007–2010, a pak na 3,37 ‰ v posledním období 2011–2014 (Graf 3.2.4). Nejvyšších hodnot kojenecké úmrtnosti mezi okresy v letech 2003–2006 vykazoval okres Rokycany, 7,64 ‰. V dalším období u něj však došlo k výraznému poklesu, proto nelichotivé prvenství převzal okres Louny s 6,64 ‰. V letech 2011–2014 toto prvenství přešlo na okres Šumperk, s mírou kojenecké úmrtnosti 4,58 ‰. Hodnoty pod 1 ‰ bylo dosaženo čtyřikrát, přitom jednou v období 2007–2010 v okrese Semily a třikrát v období 2011–2014 v okresech Domažlice, Jeseník a Jičín (Mapa 3.2.4, 3.2.5, 3.2.6)

Z pohledu úmrtnosti jsou nejohroženější kojenci v prvních šesti dnech života. Úmrtnost těchto kojenců v roce 1994 činila 3,21 ‰ a do roku 2014 zaznamenala velký pokles až na hodnotu 1,05 ‰. Podobných hodnot úmrtnosti, jako v prvních šesti dnech života dosahovali kojenci mezi 28. dnem a prvním rokem života, což poukazuje na to, že v prvních šesti dnech života je dítě průměrně ve stejném nebezpečí, jako od překročení prvního měsíce života po dosažení prvního roku života (Graf 3.2.5).

Kojenecká úmrtnost v zemích EU ukazuje jak výrazné disparity mezi členskými státy unie, tak výrazný pokles hodnot mezi lety 2004, 2009 a 2014. Také potvrzuje, že ČR z hlediska úmrtnosti kojenců patří mezi evropskou a světovou špičku, což svědčí o vysoké kvalitě porodnictví a perinatální péče v zemi (Burcin, Kučera, 2010). V roce 2004, kdy hodnota kojenecké úmrtnosti byla pro ČR 3,70 ‰, jsme byli zemí s pátou nejnižší mírou kojenecké úmrtnosti. Naprosto v tomto roce však dominovalo Švédsko s hodnotou 3,10 ‰. V roce 2009 již míra kojenecké úmrtnosti v ČR klesla na 2,90 ‰, rovněž jsme se stali pátou zemí s nejnižšími měrami úmrtnosti. Jen Švédsko na první pozici nahradilo Slovinsko s hodnotami 2,40 ‰. V roce 2014 jsme opět stanuli na páté místo, a to s mírou kojenecké úmrtnosti 2,40 ‰. Prím zde měla opět jiná země, tentokrát Kypr s pouhými 1,60 ‰ (Graf 3.2.6).

Ve věkově specifické úmrtnosti mezi lety 1994 a 2014 lze pozorovat snižující se trend úmrtnosti v každé věkové skupině. Výrazné rozdíly jsou patrné především ve věku 0 let, kde došlo ke snížení úmrtnosti u mužů z 8,38 na 2,75 a u žen z 6,55 na 2,08 úmrtí na 1 000 obyvatel. V produktivním věku je rozdíl u obou pohlaví takřka nezřetelný, poté se však zvyšuje ve vyšších

letech, především od 80 let, kde se již jedná u obou pohlaví o rozdíly větší, jak 40 úmrtí na 1 000 obyvatel (Graf 3.2.7, 3.2.8).

Velkou pozornost je třeba věnovat rovněž příčinám úmrtí. Novotvary a nemoci oběhové soustavy jsou na našem území stále velmi rozšířené. Přesto alespoň v míře úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy došlo v posledních 20 letech k pozitivním změnám, konkrétně poklesu úmrtnosti z 630,14 na 462,02 úmrtí na 100 000 obyvatel mezi lety 1994 a 2014 (Graf 3.2.9). Při podrobnějším pohledu na jednu z nejznámějších onemocnění oběhové soustavy – ischemickou chorobu srdeční ve srovnání zemí EU v roce 2013, lze upozorovat vyšší výskyt tohoto onemocnění především v zemích východní Evropy, přičemž absolutního maxima dle standardizované míry úmrtnosti na ischemickou chorobu srdeční bylo dosaženo v Litvě, 543,65 úmrtí na 100 000 obyvatel. ČR se s 288,83 úmrtími na 100 000 obyvatel zařadila na páté místo (Graf 3.2.13). Při pozorování meziokresního srovnání zemřelých na nemoci oběhové soustavy dle pohlaví, je vyšší podíl zemřelých žen na toto onemocnění. Nejvyšší hodnoty mezi lety 2003–2014 byly pozorovány během období 2003–2006, v případě mužů v okrese Blansko, 593,61 zemřelých mužů na 100 000 mužů, v případě žen v okrese Pelhřimov, 692,95 zemřelých žen na 100 000 žen. Snižování úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy dokazuje i intervalové rozdělení v meziokresním srovnání. Zatímco v období 2003–2006 patřilo do nejvyššího intervalu (540,01–593,61 u mužů a 620,01–692,95 u žen) 13, respektive 20 okresů, v období 2011–2014 takto vysokých hodnot dosáhly pouze 4 okresy v případě mužů a 1 okres v případě žen (Mapa 3.2.13, 3.2.14, 3.2.15).

Míra úmrtnosti na novotvary však v posledních 20 letech zažívala stagnaci, v roce 2014 na nádorová onemocnění zemřelo 262,27 osob na 100 000 obyvatel, což je oproti roku 1994 pokles pouze o 11,79 zemřelých (Graf 3.2.8). Ve srovnání evropských zemí z roku 2013 se hodnoty úmrtnosti České republiky pohybují nad průměrem EU s 389,22 zemřelých mužů na 100 000 mužů a 223,48 zemřelých žen na 100 000 žen (Graf 3.2.14). V období 2003–2006 nejvyšších hodnot míry úmrtnosti na novotvary dosahoval u mužů okres Plzeň-jih se 424,61 zemřelými muži na 100 000 mužů a u žen okres Plzeň-město s 304,57 zemřelými ženami na 100 000 žen. V období 2007–2010 toto nelichotivé prvenství převzaly okresy Kladno a Rokycany, s hodnotami 359,77, respektive 281,96. V období 2011–2014 to pak byly okresy Strakonice a Most s hodnotami 352,52, respektive 293,90. Tyto extrémy mají, až s výjimkou ženské úmrtnosti v druhém sledovaném období, mírně klesající tendenci. Zdaleka nejnižší hodnoty byly naměřeny u mužů v okrese Praha-západ v průměru let 2011–2014, kde zemřelo 237,50 mužů na 100 000 mužů, u žen v téže okrese i ve stejném časovém období, hodnoty zemřelých zde byly 167,24 na 100 000 žen (Mapa 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9, 3.2.10, 3.2.11, 3.2.12).

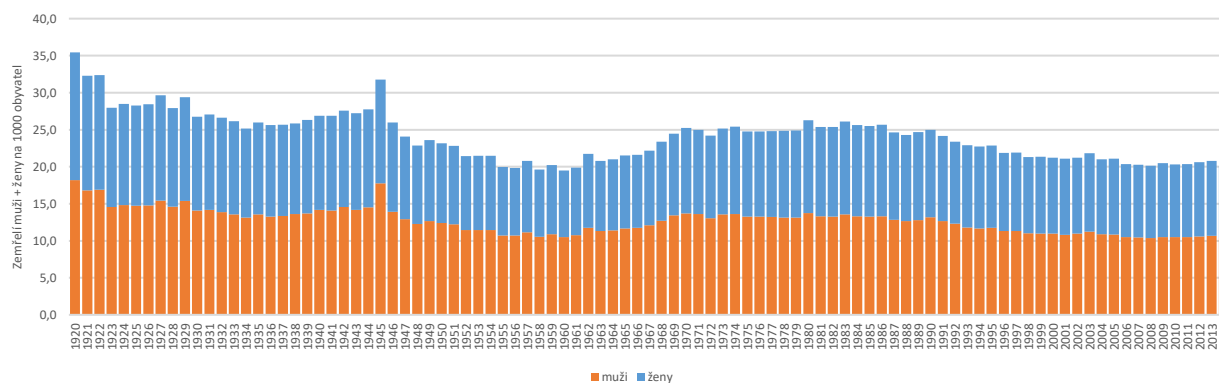
Úmrtnost na nemoci dýchací soustavy má stoupající trend. Oproti 44,85 zemřelým na 100 000 obyvatel v roce 1994 došlo ke strmému růstu až na hodnotu 65,01 v roce 2013, v roce 2014

byl zaznamenán pokles míry úmrtnosti na 59,00 zemřelých. I to je však znatelný nárůst oproti hodnotám v 90. letech (Graf 3.2.10). Stoupající trend úmrtí lze pozorovat i na meziokresním srovnání. Hodnoty nad 80 zemřelých ku 100 000 obyvatel lze v průměru let 2003–2006 pozorovat u mužů ve třech okresech, u žen pak ve dvou okresech, v průměru let 2007–2010 to bylo již 9 okresů u mužů a 6 okresů u žen a v období 2011–2014 17 okresů u mužů a 6 u žen. Nejvyšších hodnot bylo u mužů zjištěno v okrese Rokycany v období 2007–2010, a to 103,83 zemřelých ku 100 000 mužů, u žen v okrese Plzeň-jih, rovněž v průměru let 2007–2010, a to 85,41 zemřelých na 100 000 žen (Mapa 3.2.13, 3.2.14, 3.2.15, 3.2.16, 3.2.17, 3.2.18).

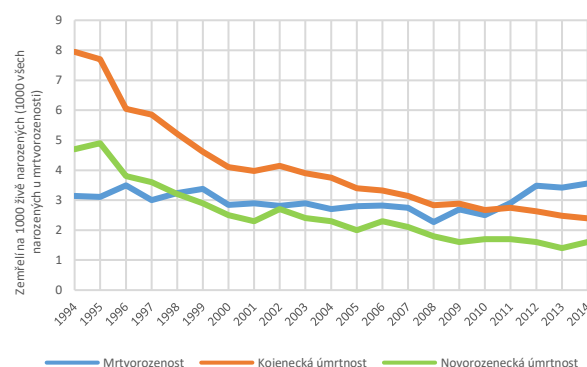
Míry úmrtnosti na nemoci trávicí soustavy zažívaly v posledních letech mírný pokles, takřka hraničící se stagnací. Změna míry úmrtnosti mezi lety 1994 a 2014 nečiní ani jedno úmrtí na 100 000 obyvatel. To je způsobeno nárůstem úmrtnosti od konce 90. let až do roku 2005. Poté již začalo docházet k pomalému poklesu, až na konečnou hodnotu 42,51 zemřelých na 100 000 obyvatel v roce 2014 (Graf 3.2.10). V meziokresním srovnání zemřelých v mužské populaci je zajímavá zvýšená koncentrace zemřelých na východní Moravě a ve Slezsku. Do nejvyššího intervalu úmrtnosti (65,01–79,62) se ve všech třech obdobích 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 dostaly hned 3 okresy, a to z východní Moravy a Slezska, jsou to Vsetín, Ostrava-město a Karviná. V okrese Ostrava-město byla naměřena i nejvyšší hodnota mezi lety 2003–2014, je to 79,62 zemřelých na 100 000 mužů. Vysoké míry úmrtnosti na nemoci trávicí soustavy u žen již nejsou tak úzce geograficky vymezené, jedná se o lokality jak ve Slezsku, tak na severu a severozápadě Čech. Do nejvyššího intervalu úmrtnosti (50,01–59,93) se ve všech třech sledovaných obdobích mezi lety 2003–2014 ocitl jen jeden okres, Ostrava-město. Nejvyšší hodnoty (59,93) však v období 2007–2010 dosáhl okres Bruntál (Mapa 3.2.19, 3.2.20, 3.2.21, 3.2.22, 3.2.23, 3.2.24).

Pozornost by se měla věnovat též sebevraždám. V absolutních hodnotách sebevražd v posledních 20 letech je hned zřejmá dominance sebevražd mužů. Tato dominance se v posledních letech ještě více prohloubila. K roku 2014 můžeme napočítat 1 195 sebevražd mužů, zatímco pouze 293 sebevražd žen. Nejvíce rozdílovým byl rok 2012, kdy spáchalo sebevraždu o 1 093 více mužů než žen (Graf 3.2.11). Věková struktura lidí, páchajících sebevraždy se rovněž velmi mění v čase. Zatímco v období let 1990–1994 bylo bezkonkurenčně nejvíce sebevražd pácháno lidmi po 65. roku života, v období 2000–2004 již nejvíce sebevražd páchali lidé mezi 45–54 lety. V období 2010–2014 se poprvé objevil narůstající počet sebevražd dle rostoucího věku obyvatel (Graf 3.2.12). Ve srovnání zemí EU v roce 2013 lze upozorovat jeden významný extrém, představovaný Litvou. Hodnoty standardizované míry úmrtnosti na sebevraždy naměřené v Litvě – 66,31 zemřelých mužů na 100 000 mužských obyvatel země a 11,70 zemřelých žen na 100 000 žen, se pohybují vysoce nad průměry EU, také nad hodnotami měr ČR, které jsou lehce nad průměrem EU. Jedná se o hodnoty 26,84, respektive 5,28 (Graf 3.2.15).

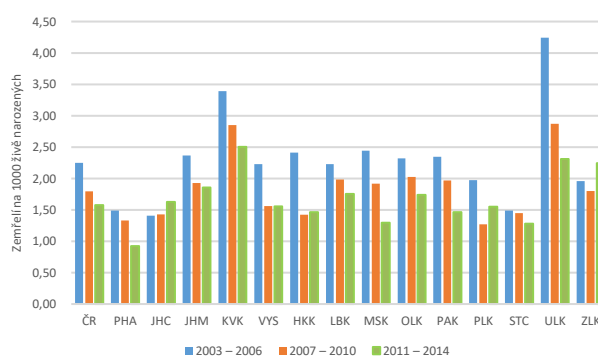
Graf 3.2.1 Hrubá míra úmrtnosti dle pohlaví na území ČR [Zdroj 38]

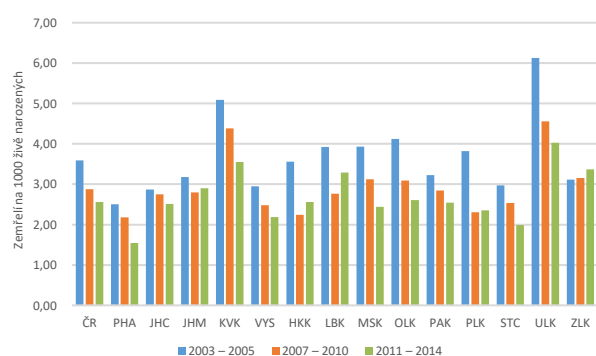
Graf 3.2.2 Mrtвороzenost, kojenecká a novorozenecská úmrtnost [Zdroj 39]

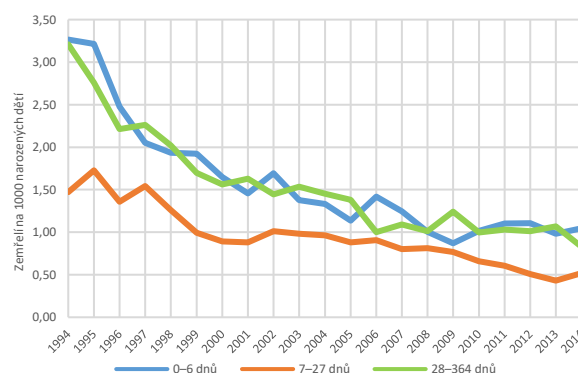
Graf 3.2.3 Novorozenecská úmrtnost v krajích ČR [Zdroj 40]

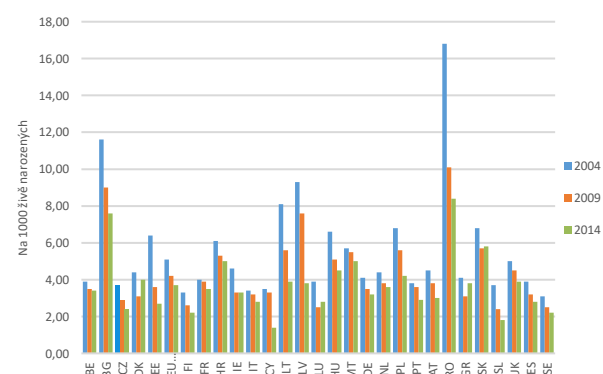
Graf 3.2.4 Kojenecká úmrtnost v krajích ČR [Zdroj 41]

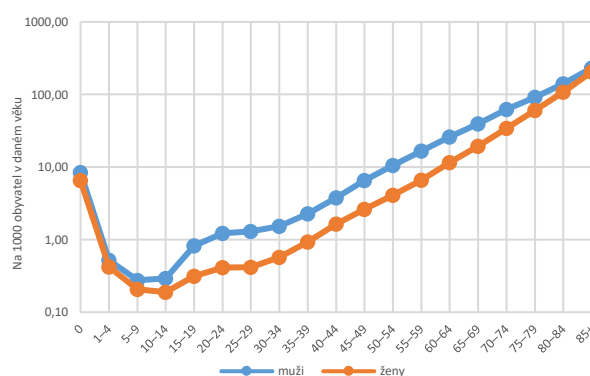
Graf 3.2.5 Kojenecká úmrtnost [Zdroj 42]

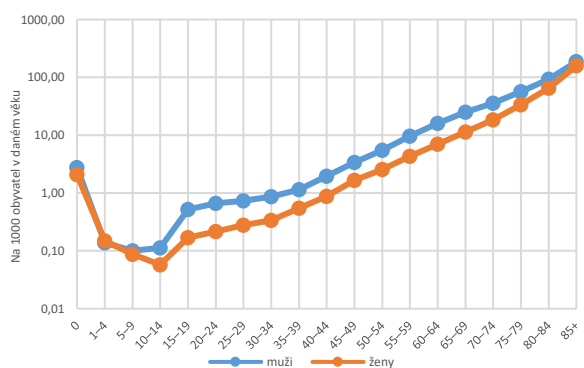
Graf 3.2.6 Kojenecká úmrtnost v zemích EU [Zdroj 43]

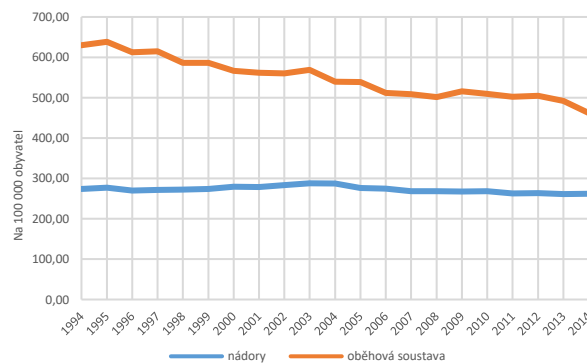
Graf 3.2.7 Věkově specifická úmrtnost, 1994 [Zdroj 44]

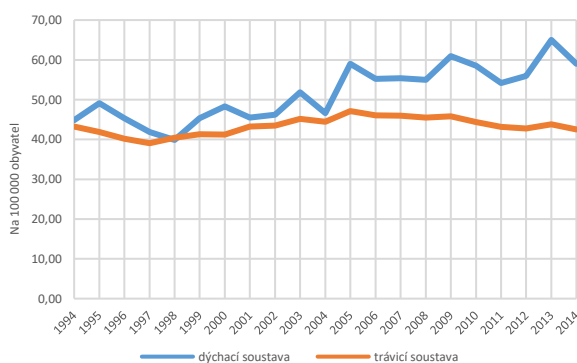
Graf 3.2.8 Věkově specifická úmrtnost, 2014 [Zdroj 45]

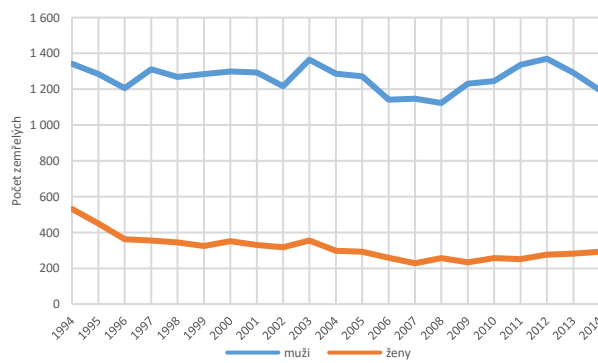
Graf 3.2.9 Míra úmrtnosti na nádory a nemoci oběhové soustavy [Zdroj 46]

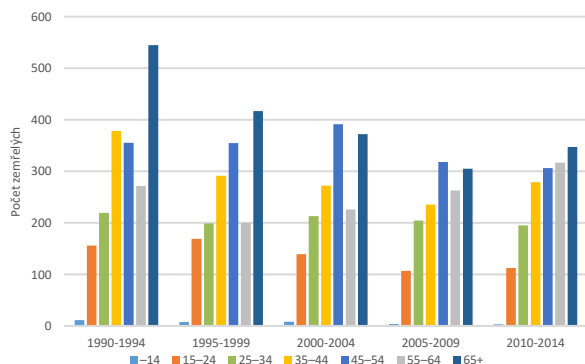
Graf 3.2.10 Míra úmrtnosti na nemoci dýchací a trávicí soustavy [Zdroj 47]

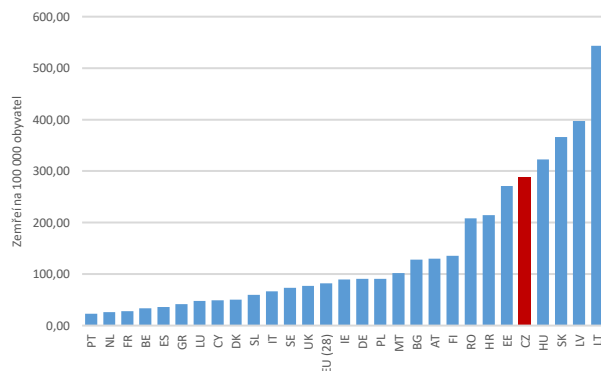
Graf 3.2.11 Počet zemřelých následkem sebevraždy [Zdroj 48]

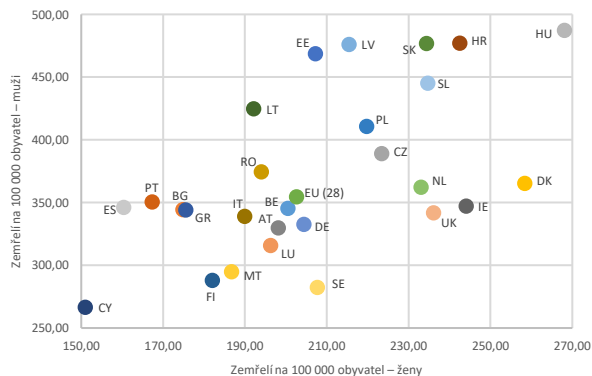
Graf 3.2.12 Počet zemřelých následkem sebevraždy dle věku [Zdroj 49]

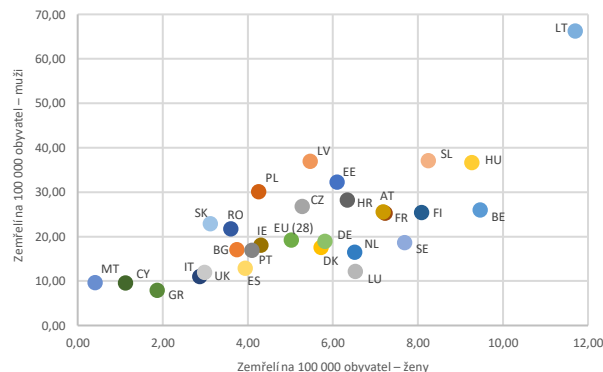
Graf 3.2.13 Standardizovaná míra úmrtnosti následkem ischemické nemoci srdce v zemích EU, 2013 [Zdroj 50]

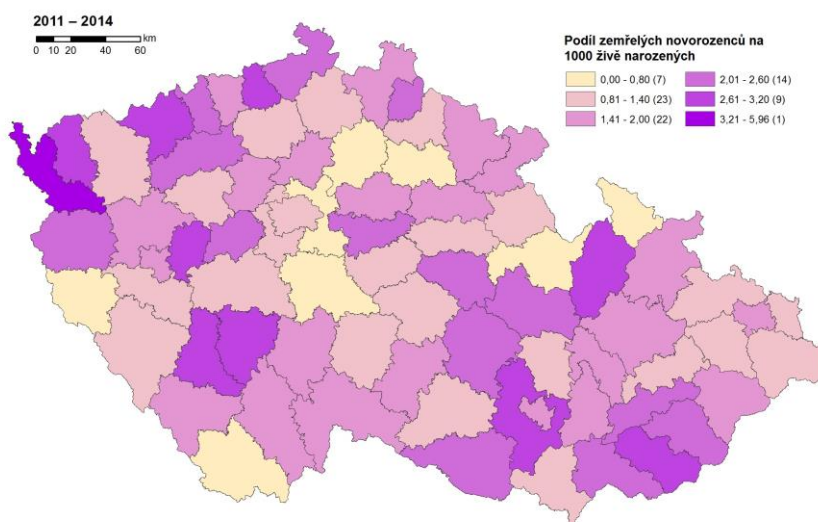
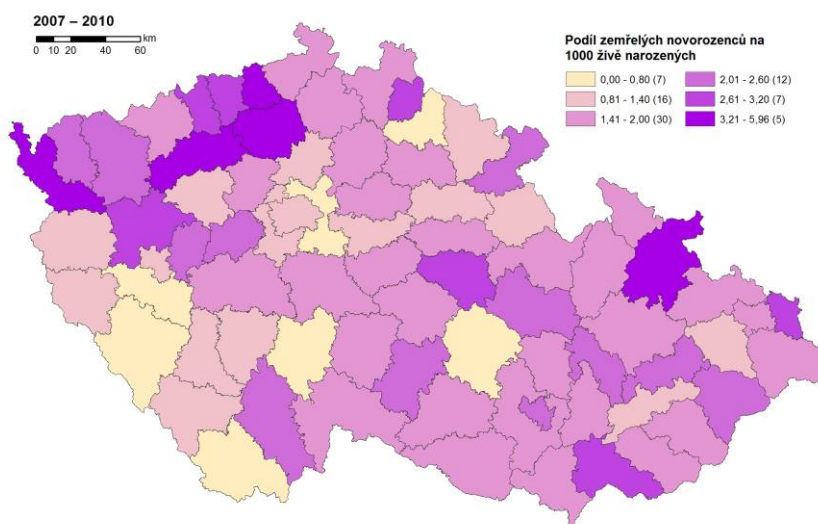
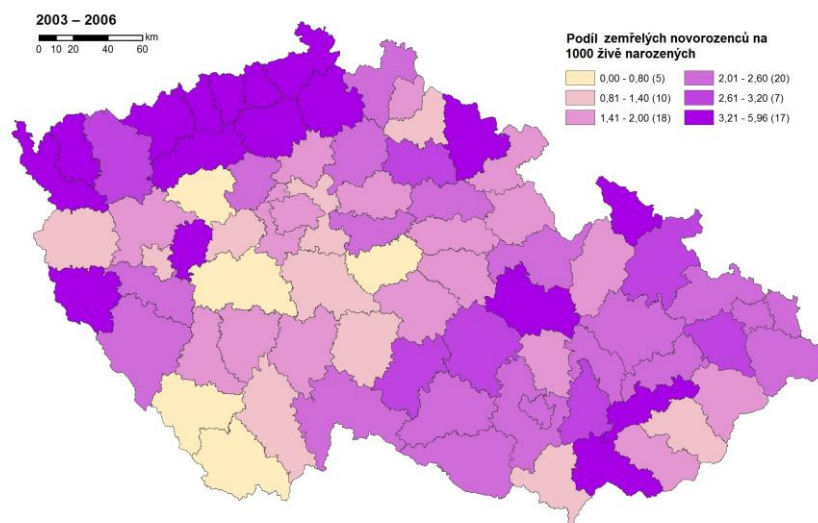
Graf 3.2.14 Standardizovaná míra úmrtnosti na nádorová onemocnění v zemích EU, 2013 [Zdroj 51]

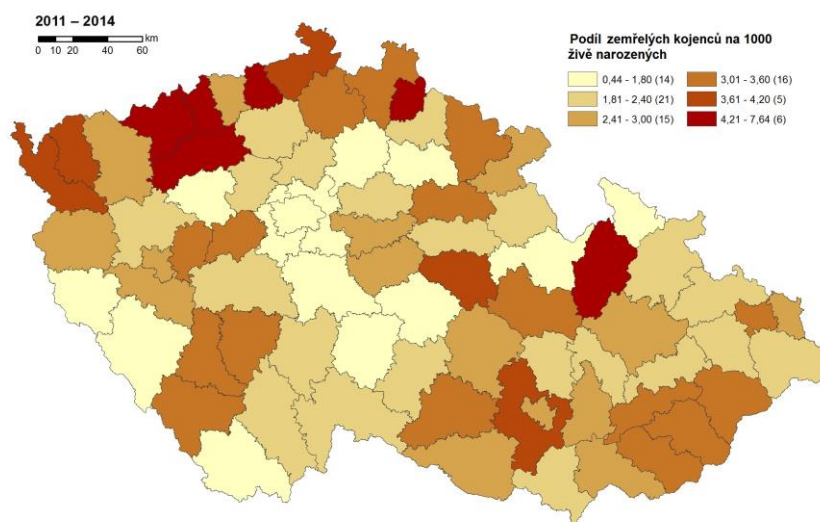
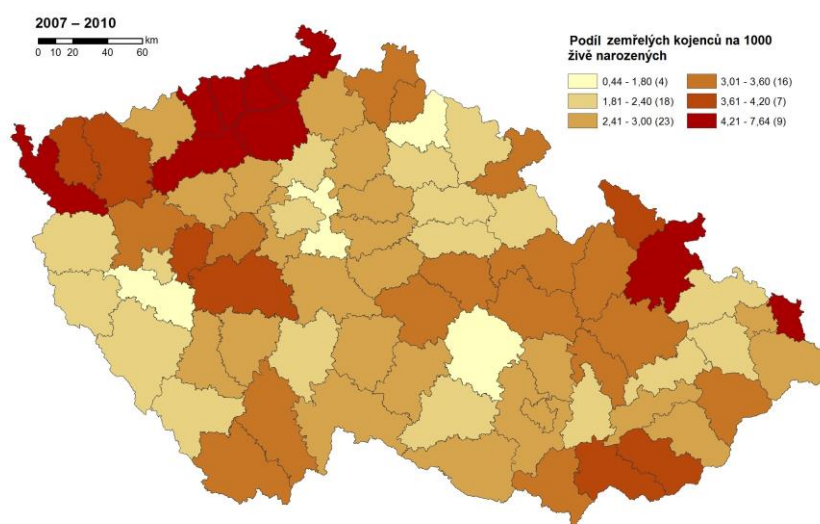
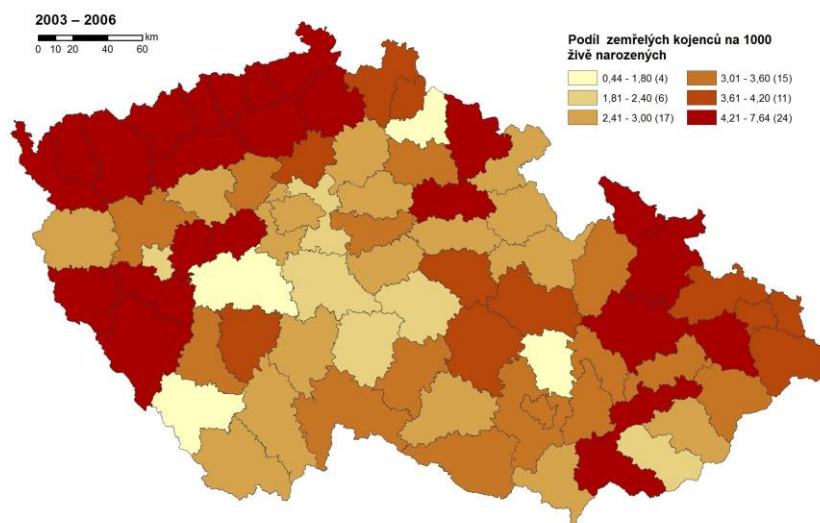
Graf 3.2.15 Standardizovaná míra úmrtnosti následkem sebevraždy v zemích EU, 2013 [Zdroj 52]

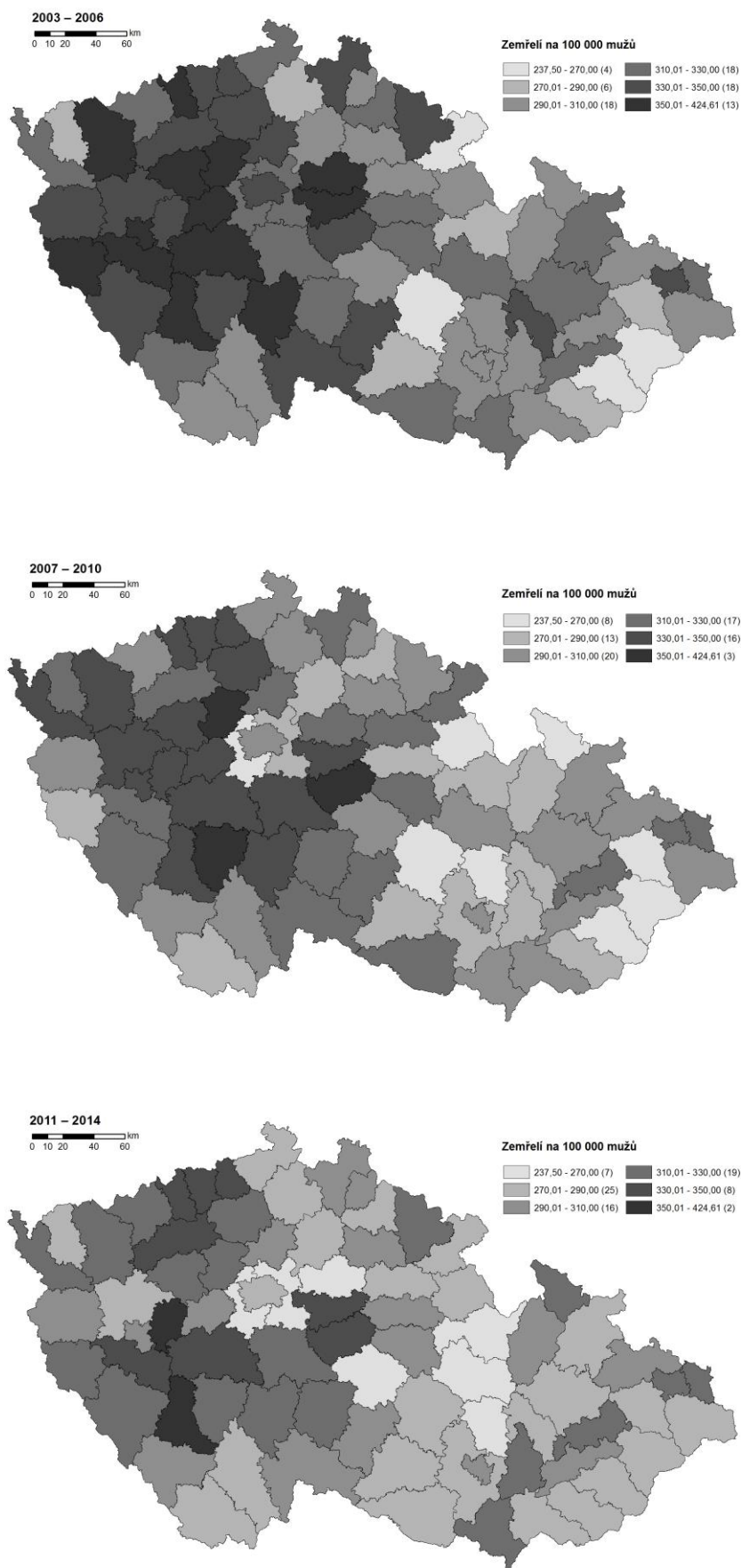
Mapa 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3 Novorozenecká úmrtnost v okresech ČR [Zdroj 53]

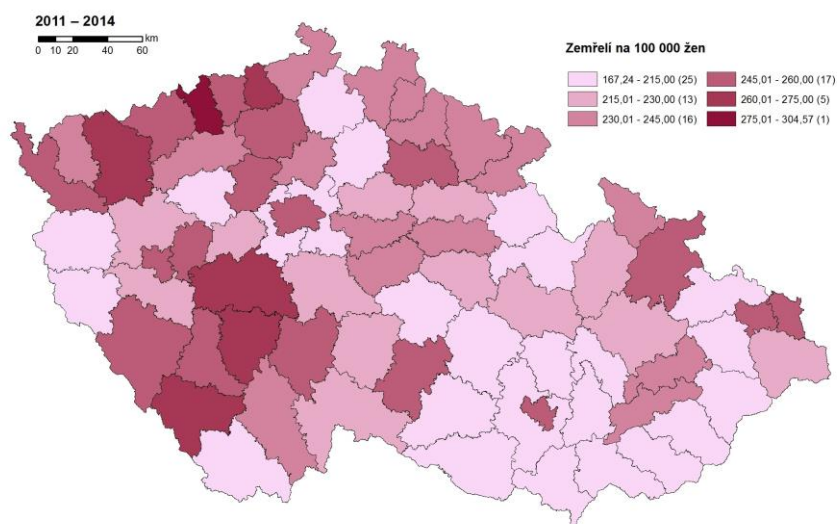
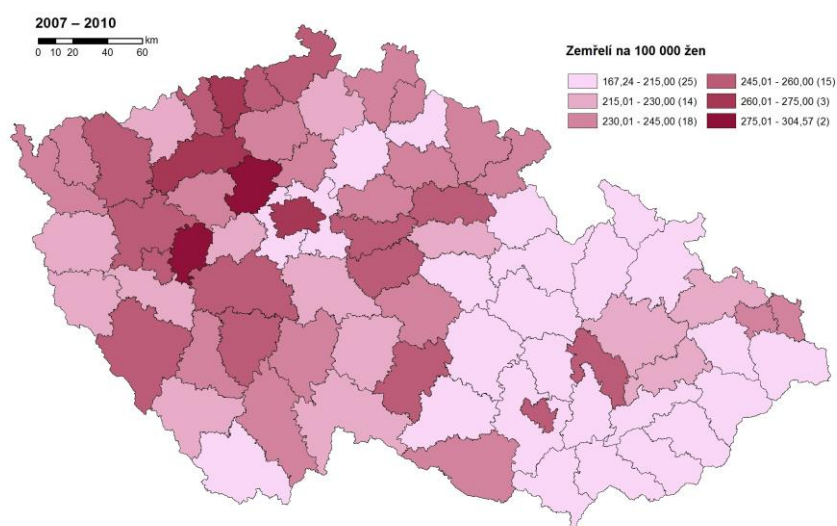
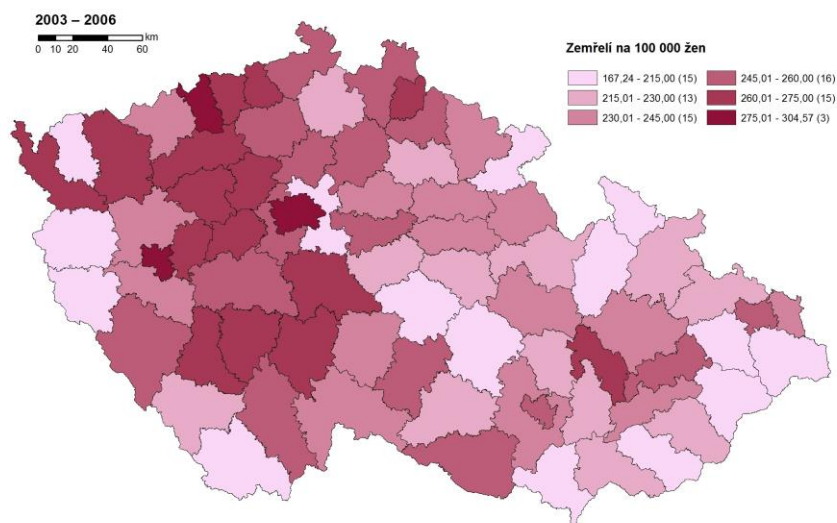
Mapa 3.2.4, 3.2.5, 3.2.6 Kojenecká úmrtnost v okresech ČR [Zdroj 54]

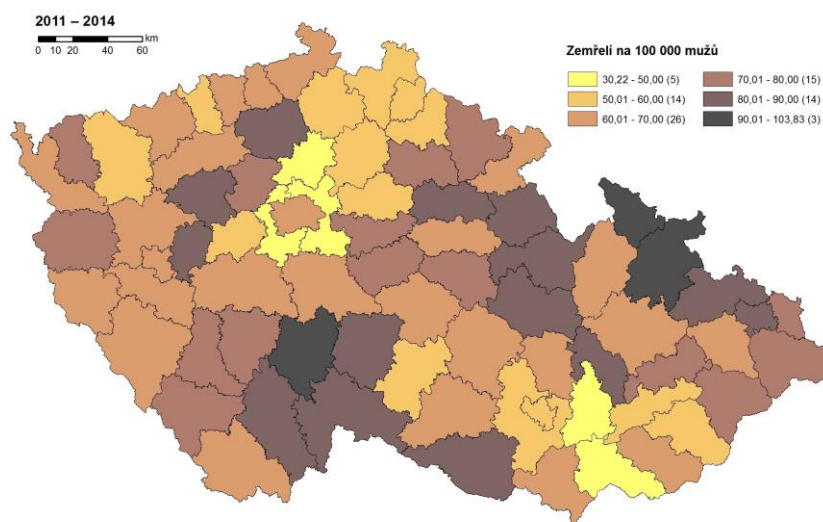
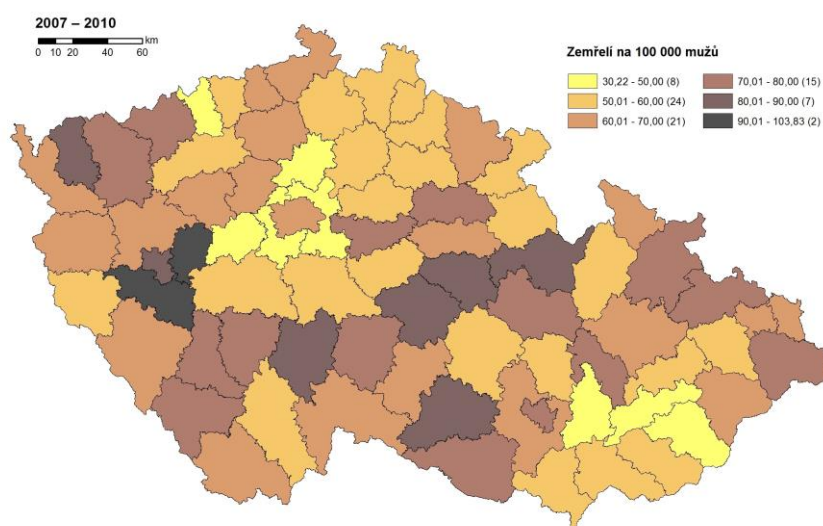
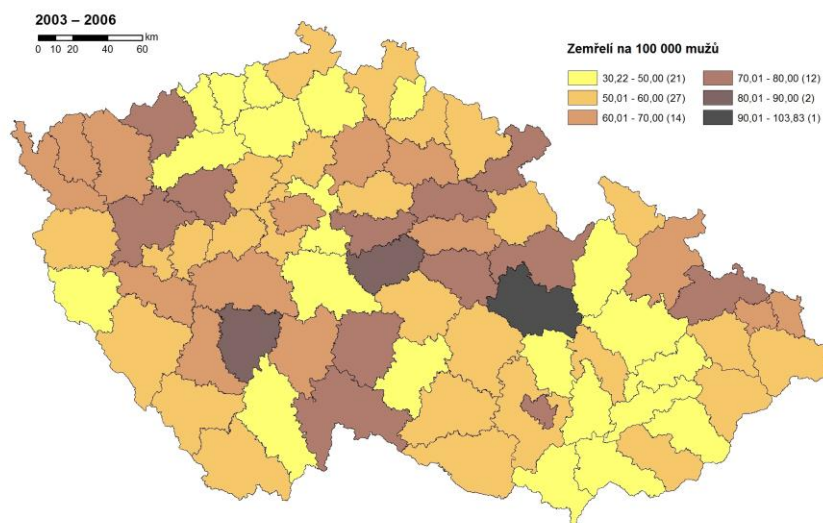
Mapa 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9 Úmrtnost na novotvary v okresech ČR – muži [Zdroj 55]

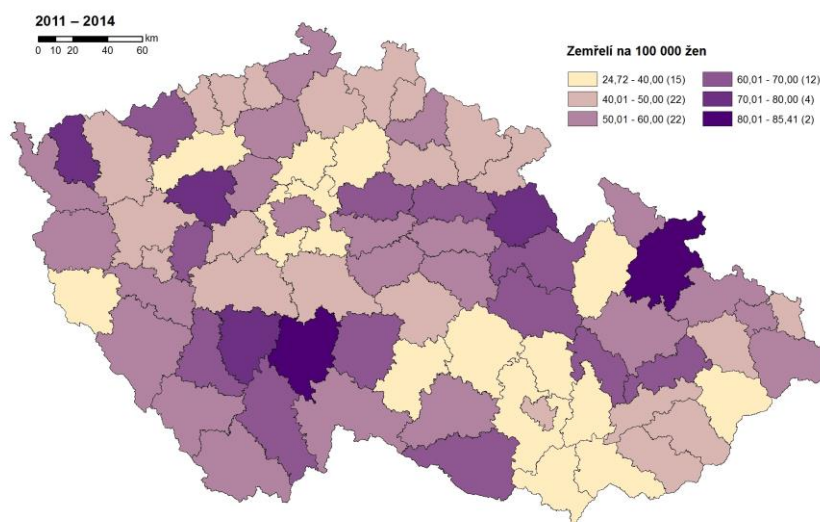
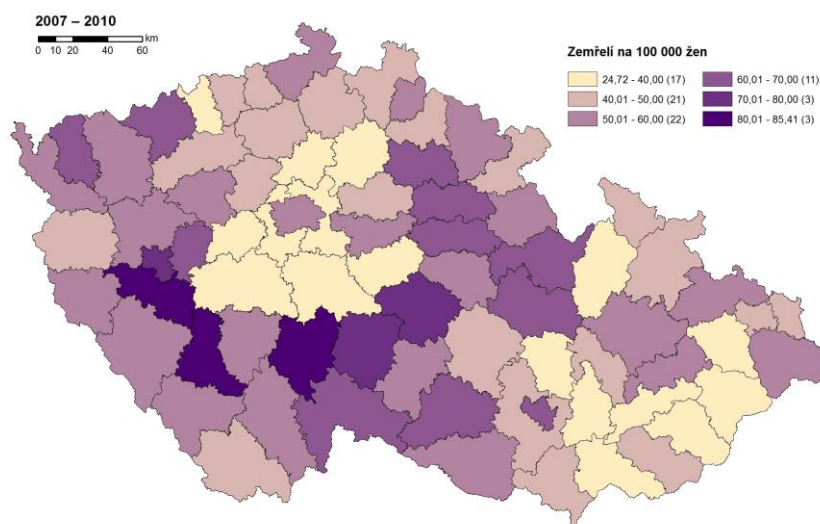
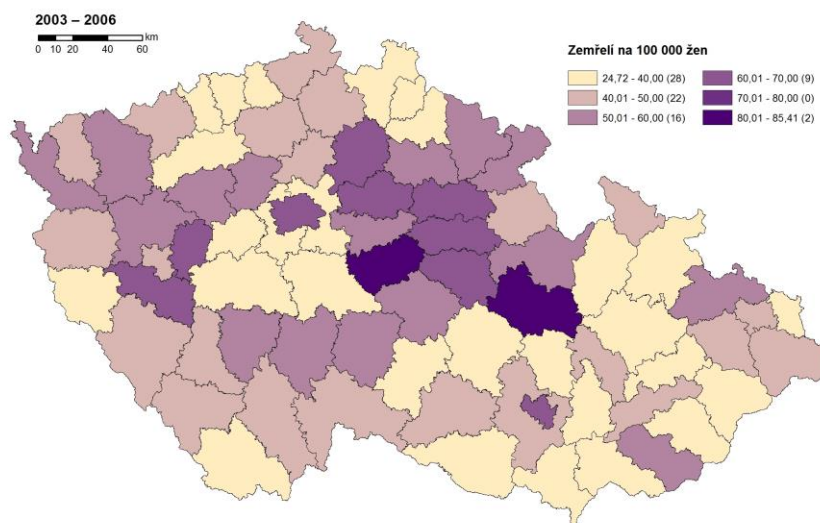
Mapa 3.2.10, 3.2.11, 3.2.12 Úmrtnost na novotvary v okresech ČR – ženy [Zdroj 56]

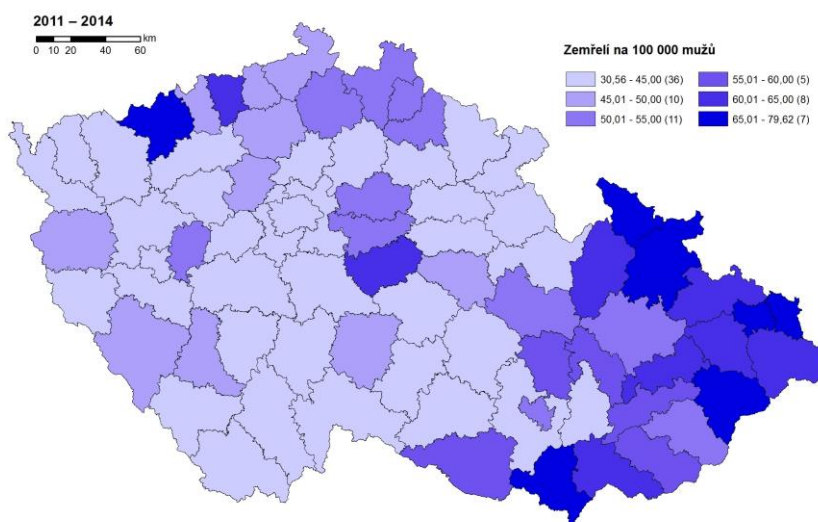
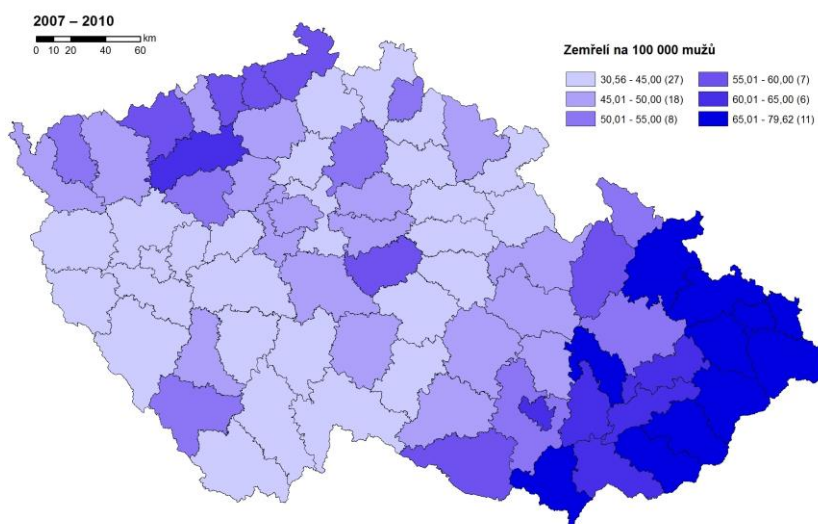
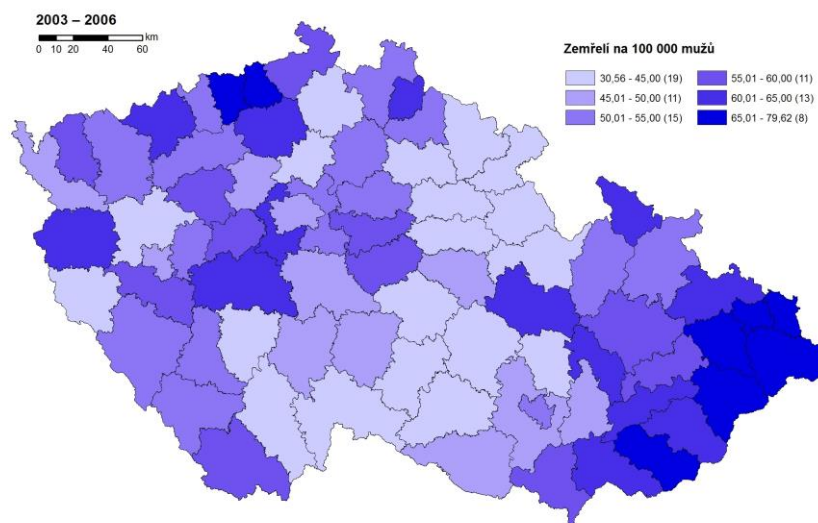
Mapa 3.2.13, 3.2.14, 3.2.15 Úmrtnost na nemoci dýchací soustavy – muži [Zdroj 57]

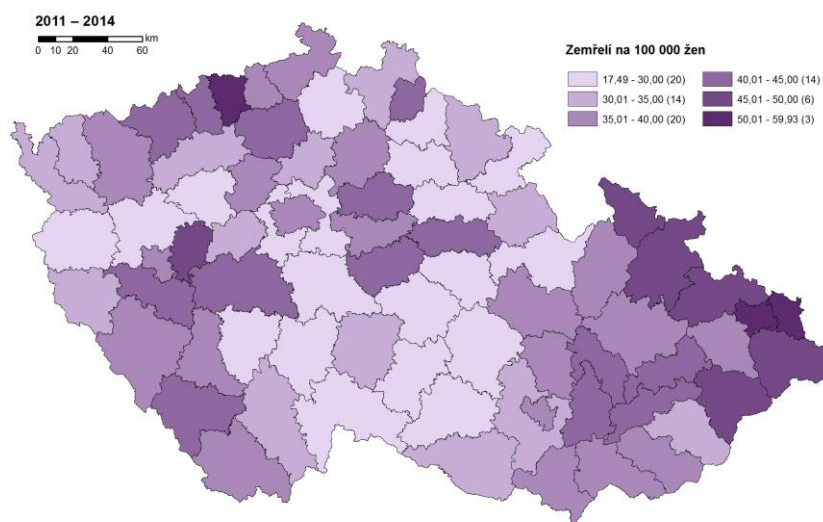
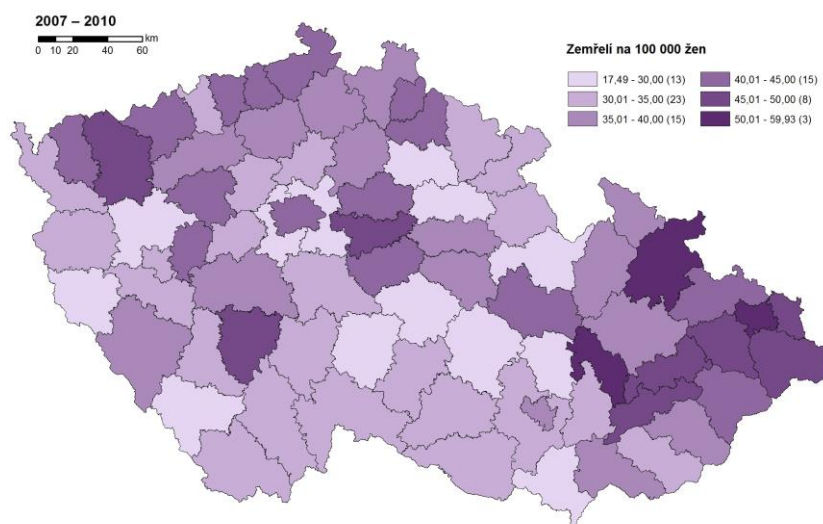
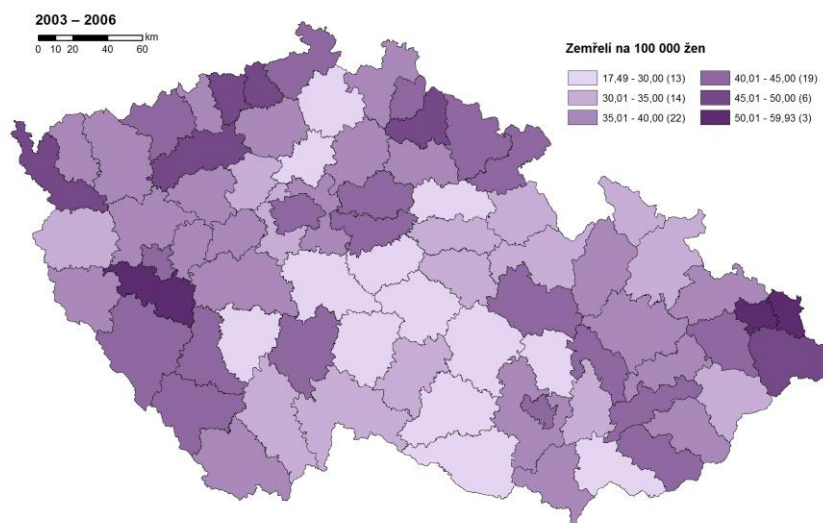
Mapa 3.2.16, 3.2.17, 3.2.18 Úmrtnost na nemoci dýchací soustavy – ženy [Zdroj 58]

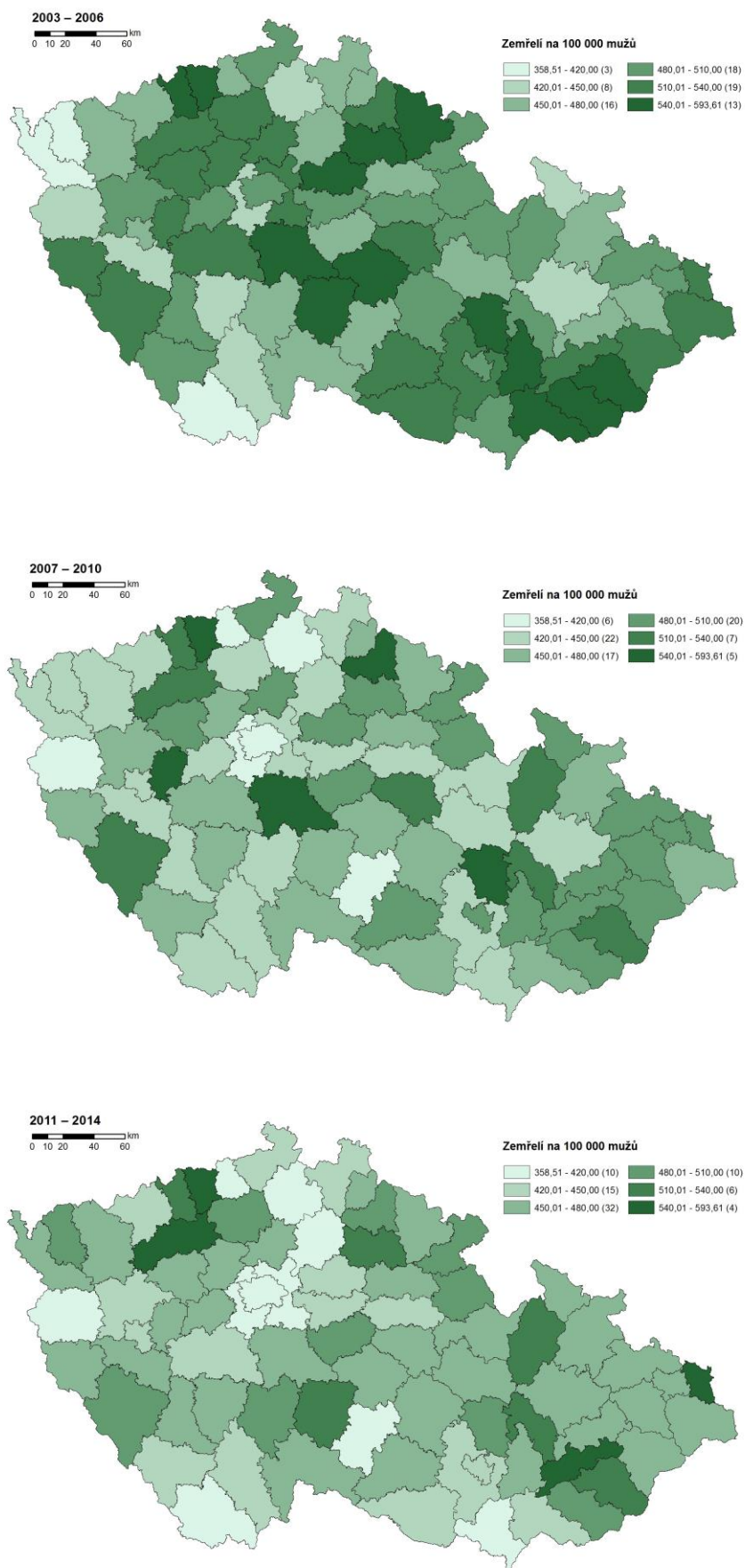
Mapa 3.2.19, 3.2.20, 3.2.21 Úmrtnost na nemoci trávicí soustavy – muži [Zdroj 59]

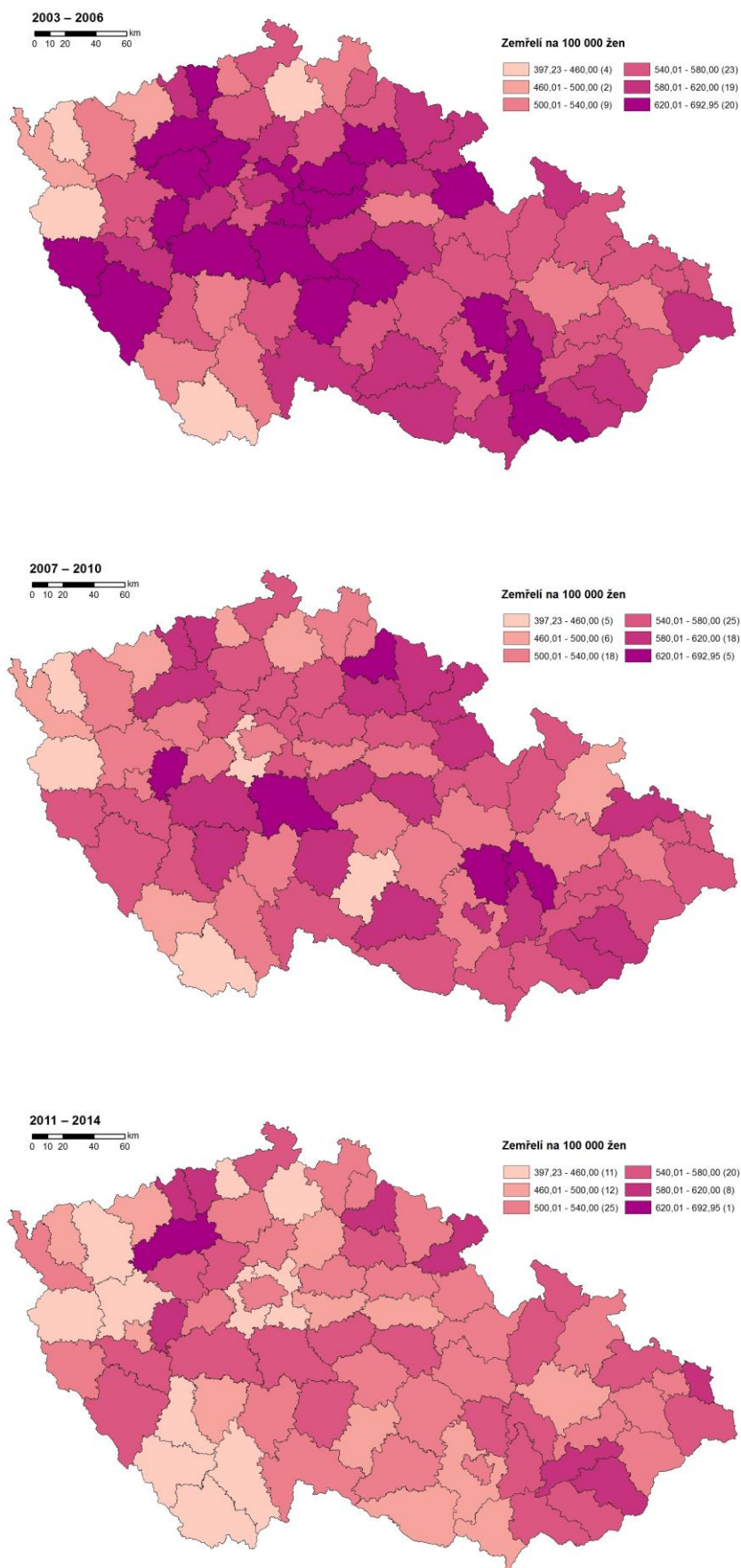
Mapa 3.2.22, 3.2.23, 3.2.24 Úmrtnost na nemoci trávicí soustavy – ženy [Zdroj 60]

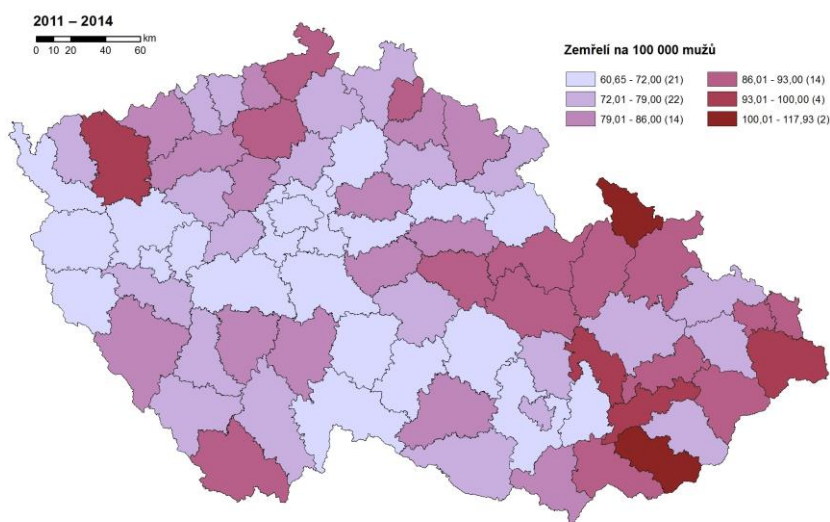
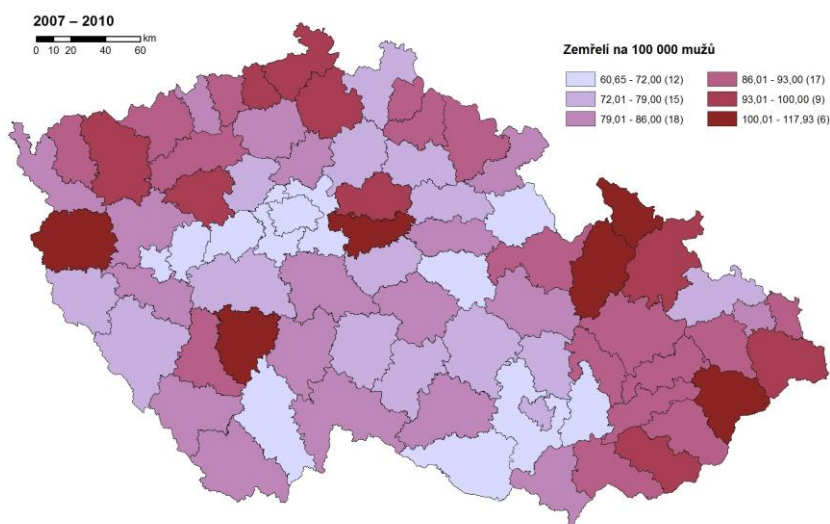
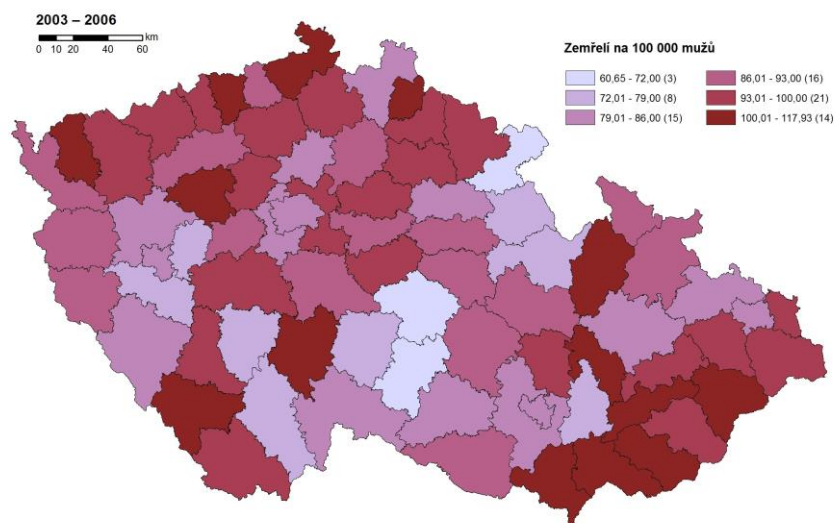
Mapa 3.2.25, 3.26, 3.27 Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy – muži [Zdroj 61]

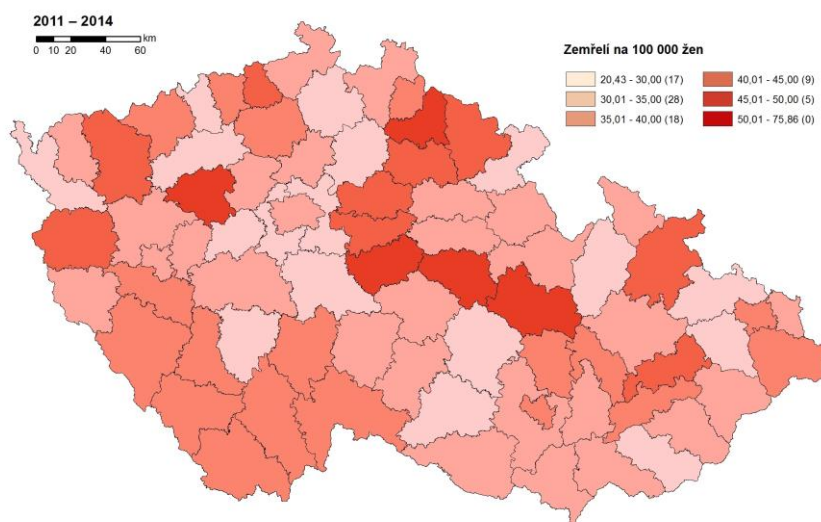
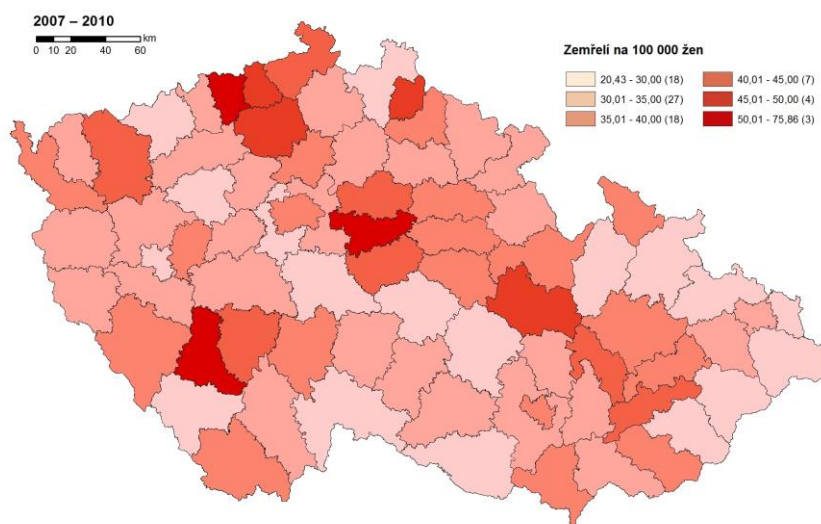
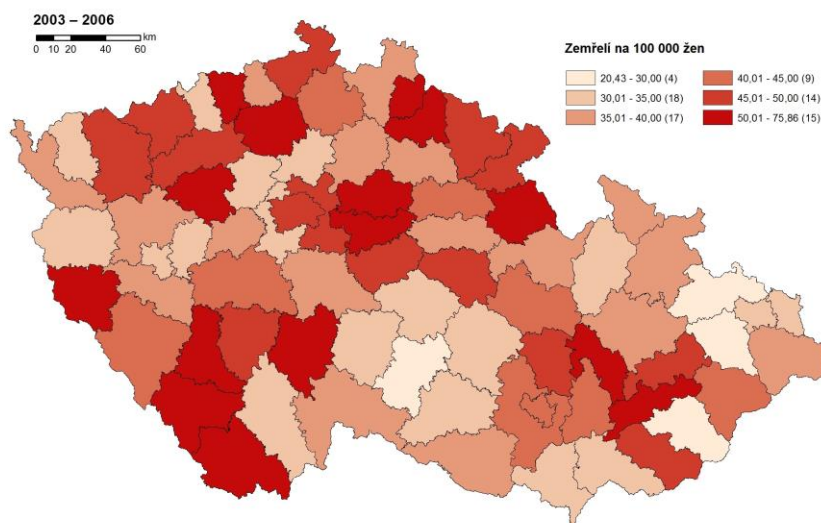
Mapa 3.2.28, 3.2.29, 3.2.30 Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy – ženy [Zdroj 62]

Mapa 3.2.31, 3.2.32, 3.2.33 Úmrtnost na vnější příčiny – muži [Zdroj 63]

Mapa 3.2.34, 3.2.35, 3.2.36 Úmrtnost na vnější příčiny – ženy [Zdroj 64]

3.3 Potratovost

Česká republika (dále jen ČR) si prošla koncem 80. let obdobím typickým mimořádně vysokou mírou potratovosti. V závislosti na úpravě zákona o umělém přerušení těhotenství z roku 1986 (zákon č. 66/1986 Sb.), prudce vzrostla míra umělého přerušení těhotenství, přičemž vrcholu dosáhly v roce 1989, a to 98,16 potratů na 100 narozených. Počátkem 90. let však přišlo velmi rychlé snížení potratovosti, spojované s masovějším využitím moderní antikoncepce (Srb, 2004). V posledních 20 letech pokles potratovosti neustále pokračuje, v roce 2014 bylo zaznamenáno o 30 000 méně potratů než v roce 1994, což je pokles o 45,20 % (Graf 3.3.1).

Došlo také ke zvýšení podílu samovolných (přirozených) potratů vůči potratům indukovaným (umělým). V roce 1994 byl poměr 81:19 v prospěch umělých potratů, v roce 2014 se tento poměr snížil již na 59:41 (Graf 3.3.2). Toho bylo docíleno především výrazným snížením indukovaných potratů, jelikož samovolných potratů přibývá jen pomalu, mezi lety 1994 a 2014 přibylo asi 2 500 potratů samovolných, zatímco umělých ve stejném období ubylo takřka 33 000 (Graf 3.3.1). Velký vliv na zvýšení přirozené potratovosti má i zvyšování věku žen při porodu (Graf 3.1.3), jelikož starší ženy jsou více náchylné k samovolnému potratu (Pavlík, Kučera, 2002). Poměr mezi potraty indukovanými a samovolnými však neodpovídá dokonale skutečnosti, jelikož často bývá část nezdařených indukovaných potratů vykázána jako potraty samovolné (Roubíček, 1997).

Struktura ukončených těhotenství v posledních 20 letech také ukazuje jak nárůst porodnosti, tak především úbytek indukované potratovosti. Zatímco v roce 1994 indukované potraty činily celých 31,45 % ze všech ukončených těhotenství, v roce 2004 to bylo jen 19,80 % a k roku 2014 pouze 14,87 % (Graf 3.3.5). V meziokresním srovnání mezi lety 2003–2014 je výrazný pokles potratů vůči ukončeným těhotenstvím mezi obdobími 2003–2006 a 2007–2010. Počet okresů s podílem nad 31 potratů vůči 100 ukončeným těhotenstvím se během těchto období snížil z 22 na 6. K nejpozitivnějšímu poklesu došlo v Plzeňském kraji, z pěti okresů s hodnotami v intervalu 31,01–38,70 v průměru let 2003–2006 do tohoto intervalu nespadal v období 2007–2010 již žádný okres. Mezi tímto obdobím a obdobím 2011–2014 však znovu došlo k růstu počtu okresů s nejvyšším podílem potratů na ukončená těhotenství. Nad hodnotu 31 dosáhlo hned 10 okresů, nejvíce z Ústeckého a Libereckého kraje (Mapa 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3).

Jak již bylo zmíněno, v posledních 20 letech významně ubylo počtu indukovaných potratů. K tak rychlému propadu vedlo několik faktorů. Především to bylo zpoplatnění interrupce v roce 1993, ale také mnohem liberálnější přístup k otázkám prevence otěhotnění a sexuální etiky (Pavlík, Kučera, 2002). Zatímco v roce 1994 na 100 těhotenství náleželo 38,68 umělých potratů, v roce 2014 to je 25,10. Přestože mezi lety 2010–2013 došlo k mírnému růstu podílu, v následujícím roce měla křivka

podílu znovu klesající tendenci. Podíl potratů k živě narozeným dosáhl ještě většího poklesu, a to o 29,55 % mezi lety 1994 a 2014. Největšího poklesu pak bylo dosaženo v období let 1996–2010, kdy poměr indukovaných potratů na 100 živě narozených klesl z 66,06 na 33,44 (Graf 3.3.6). Pokles indukovaných potratů je zřejmý i v meziokresním srovnání. Nejvyšší hodnoty podílu umělých potratů na 100 narozených v celém sledovaném období 2003–2014 dosahoval okres Teplice, s 46,32 umělými potraty na 100 narozených (Mapa 3.3.4, 3.3.5, 3.3.6).

Dalším z hlavních znaků transformace potratovosti je zvyšování věku žen při potratu. Podíl potratů žen do 19. věku života se mezi lety 1994 a 2014 snížil o 54,16 %, z 18,39 na 8,43 potratů na 1 000 žen ve věku do 19 let. Nejvýraznějšího poklesu však bylo dosaženo ve věkové skupině 20–24 let, a to 59,85 %. Zato ve věku nad 40 let došlo v posledních 20 letech ke snížení jen o 20,60 %, což při poklesu potratovosti ve stejném období o 45,20 % značí poměrný nárůst potratů v této věkové skupině (Graf 3.3.3). Rovněž rodinný stav žen při potratu dostal několika zásadních změn. Především je to změna dominance potratů vdaných žen z roku 1994, který činil až 66,31 % v poměru všech potratů na dnešní dominanci potratů žen svobodných, která se v roce 2014 už pomalu dostávala na polovinu všech potratů, takřka 49,77 % potratů bylo svobodných žen (Graf 3.3.4).

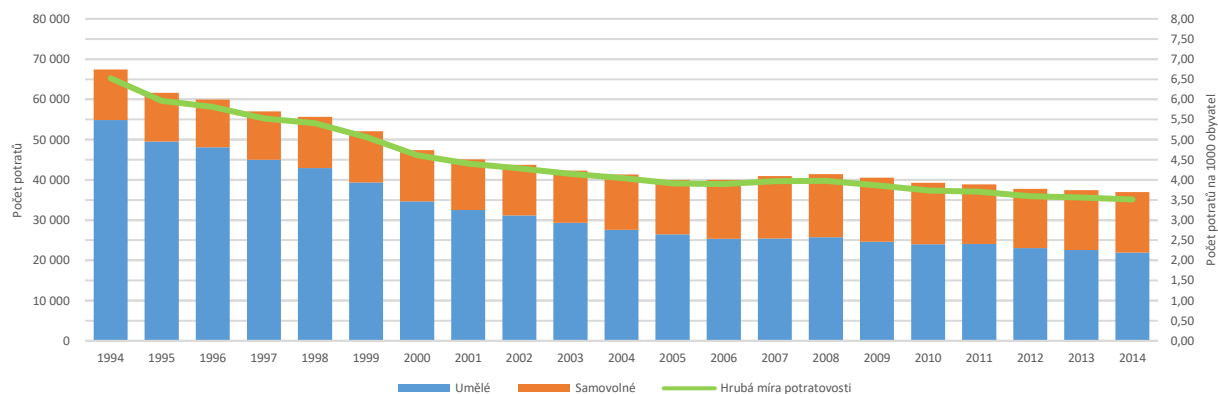
Úhrnná potratovost (dále jen ÚPO) [6] mezi lety 1994–2014 vykazovala velmi pozitivní pokles. Celková hodnota během posledních 20 let zažila propad o 45,09 %, z 0,90 na 0,50 potratu během reprodukčního období ženy (Graf 3.3.7). ÚPO byla k roku 2014 nejvyšší v Libereckém kraji s hodnotou 0,65 potratu na ženu. Nejnižších hodnot dosahovala Vysočina s 0,42 potraty na ženu. Oba dva kraje pak stojí na obou extrémech i v otázce podílu potratů na 100 narozených. Zatímco Vysočina se může chlubit 26,59 potraty na 100 narozených, opačný extrém, kraj Liberecký, dosahuje 43,17 potraty, což je rozdíl takřka 17 potratů na 100 narozených (Graf 3.3.8). Podíl potratů svobodných žen na 100 živě narozených svobodným ženám mezi lety 2003–2014 dává zřejmý důkaz o poklesu potratovosti u svobodných žen. Především rozdíly mezi obdobími 2003–2006 a 2007–2010 jsou velmi výrazné, a to u všech krajů, přičemž k největšímu poklesu došlo v kraji Vysočina, o 23,45 potratů na 100 živě narozených. Rozdíly mezi průměry let 2007–2010 a 2011–2014 jsou naopak takřka neznatelné, přesto, až na Olomoucký kraj, s klesající tendencí. Zmínku si zaslouží kraj Pardubický, který se ve všech třech obdobích mohl pyšnit nejnižším poměrem potratů na živě narozené u svobodných žen (Graf 3.3.9).

Jinak tomu však je v poměru potratů vdaných žen ku 100 živě narozených vdaným ženám. Tam nejnižších hodnot ve všech sledovaných obdobích dosáhlo Hlavní město Praha. Nejvyšší poměr potratů k živě narozeným měl naopak v období 2003–2006 a 2007–2010 Karlovarský Kraj, v posledním období jej vystřídal kraj Ústecký. Zajímavostí je, že v krajích nedocházelo ve všech případech k poklesu poměru potratů mezi průměry let 2007–2010 a 2011–2014, jak tomu docházelo u svobodných žen. Celkem u šesti okresů se tento poměr ještě zvýšil (Graf 3.3.10). Podobně tomu

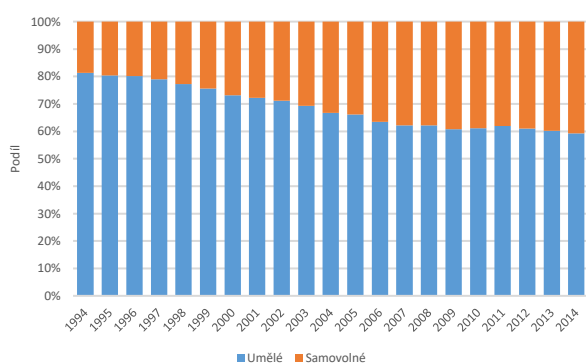
bylo v případě potratů rozvedených žen, zatímco mezi prvním a druhým sledovaným obdobím byl zaznamenán velký propad ve všech krajích, rozdíly mezi obdobími 2007–2010 a 2011–2014 již nejsou tak razantní. U všech tří rodinných stavů je však typický pokles poměru potratů k živě narozeným mezi obdobími 2003–2006 a následujícími lety. Tento jev je však kombinací snižování potratovosti (Graf 3.3.1) a strmého nárůstu porodnosti mezi lety 2004–2008, z čehož profitovalo především období 2007–2010, ale také 2011–2014 (Graf 3.1.2).

Okres Teplice se stal vítězem v hodnotách úhrnné potratovosti v každém ze sledovaných období: 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014. Nejvyšší ÚPO dosáhl v období 2003–2006, a to 0,92 potratů na 1 ženu. Naopak absolutně nejnižší hodnoty dosáhl okres Brno-venkov v průměru let 2007–2010, a to 0,37 potratů na 1 ženu. Míry ÚPO mezi lety 2003–2014 vykazovaly určitý pokles, převážně však mezi posledními dvěma obdobími, kdy se změnil počet okresů s nejvyššími hodnotami ÚPO mezi 0,73–0,92 z šesti okresů na dva. Lokalizace okresů s nejvyšší ÚPO dává vědět, že nejčastěji se k tomuto zákroku odhodlaly ženy v okresech náležících do krajů Karlovarský, Ústecký a Liberecký. Naopak okresy krajů Zlínský a Jihomoravský dosahovaly zdaleka nejnižšího počtu potratů na jednu ženu během jejího reprodukčního období (Mapa 3.3.7, 3.3.8. 3.3.9).

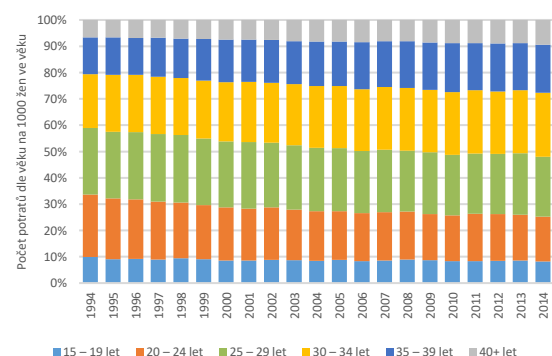
Graf 3.3.1 Počet potratů a hrubá míra potratovosti [Zdroj 65]

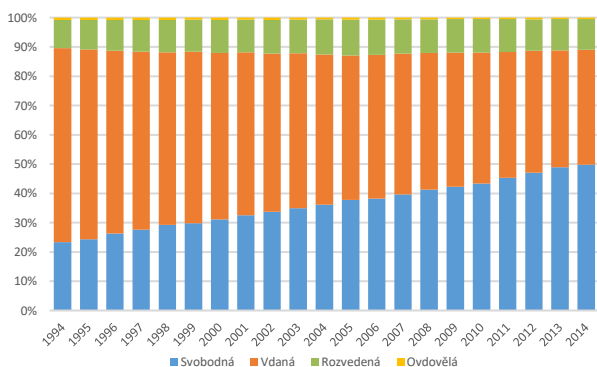
Graf 3.3.2 Struktura potratů dle druhu [Zdroj 66]

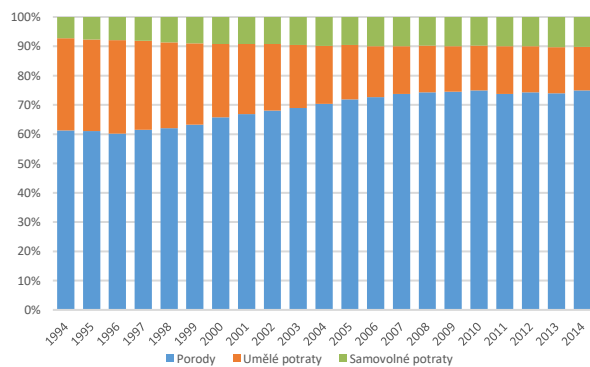
Graf 3.3.3 Struktura potratů dle věku ženy [Zdroj 67]

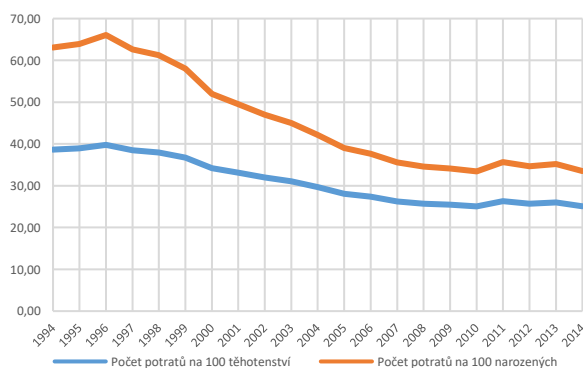
Graf 3.3.4 Struktura potratů dle rodinného stavu ženy [Zdroj 68]

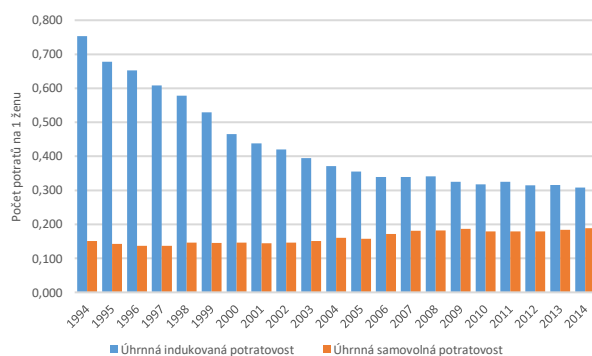
Graf 3.3.5 Struktura ukončených těhotenství [Zdroj 69]

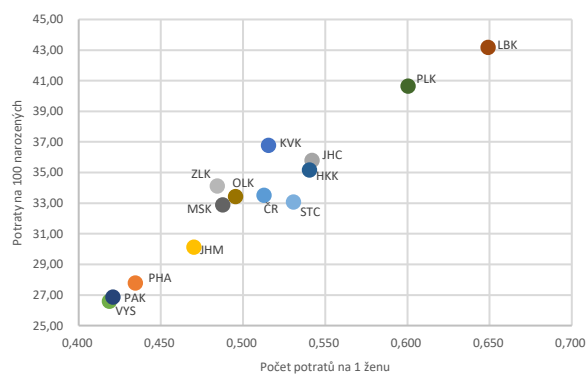
Graf 3.3.6 Struktura potratů [Zdroj 70]

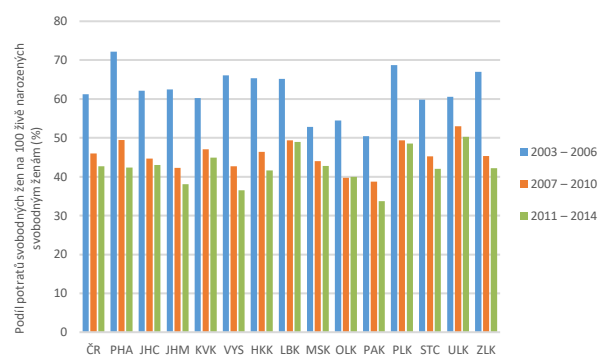
Graf 3.3.7 Úhrnná potratovost [Zdroj 71]

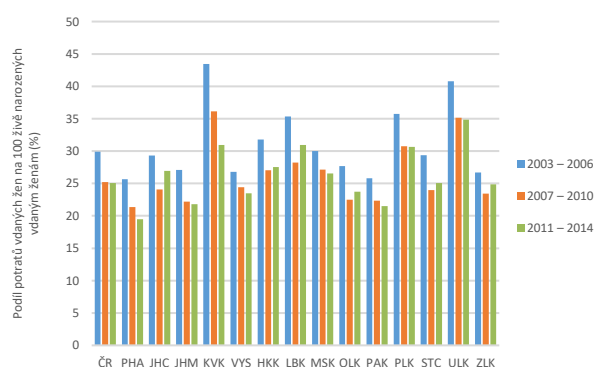
Graf 3.3.8 Úhrnná potratovost a potraty na 100 narozených v krajích [Zdroj 72]

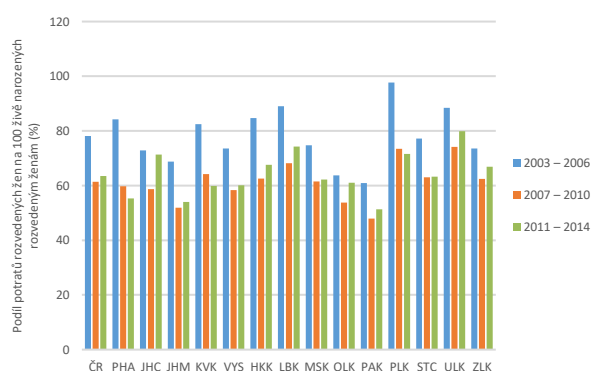
Graf 3.3.9 Podíl potratů svobodných žen v krajích [Zdroj 73]

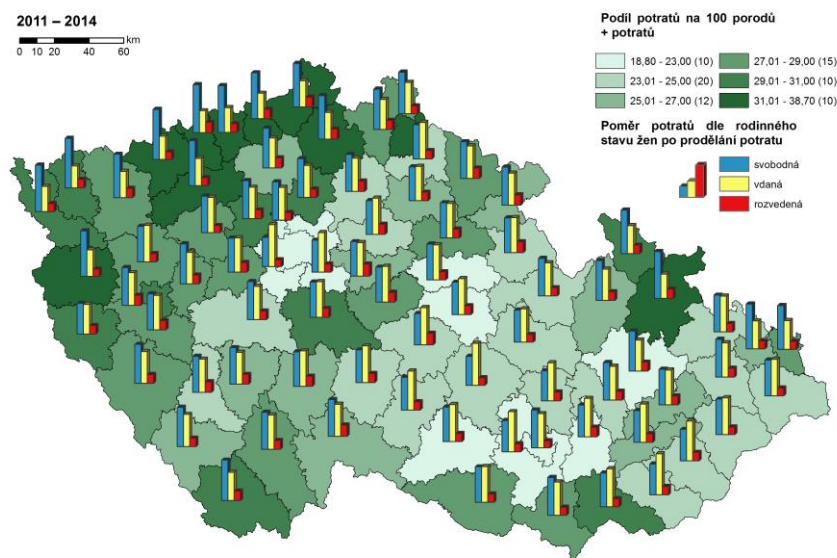
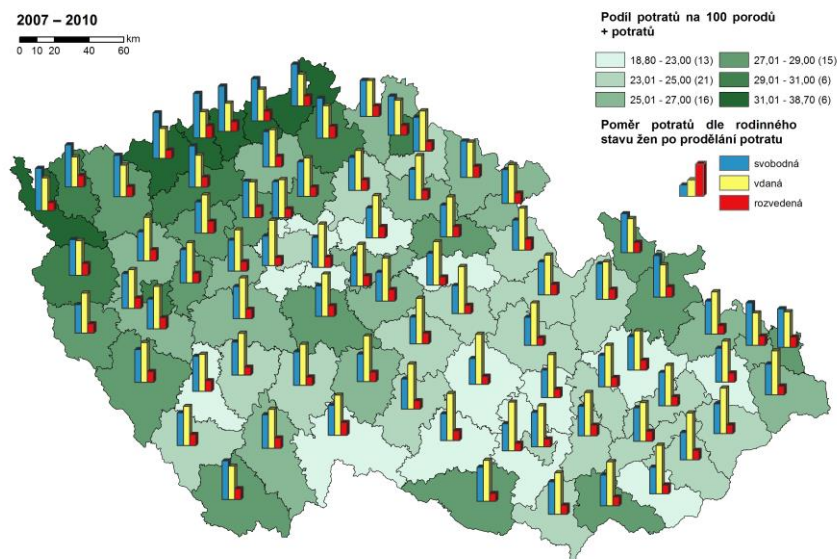
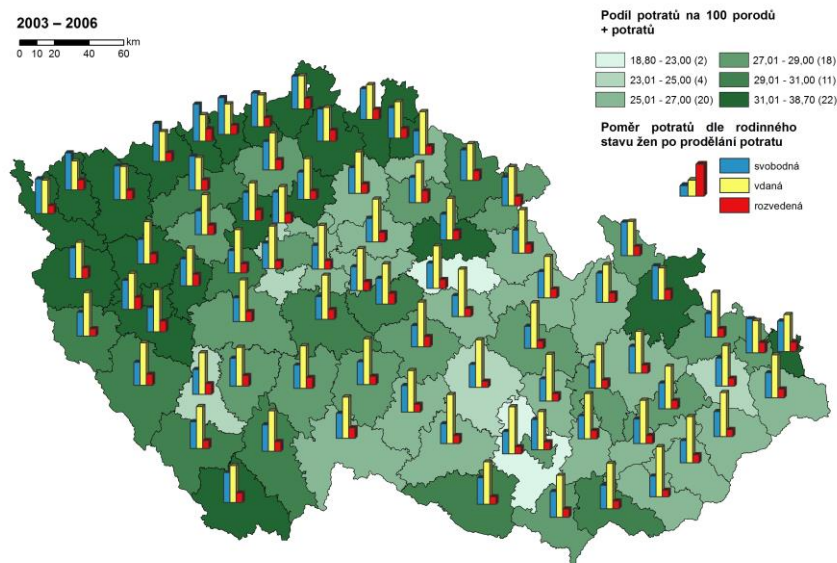
Graf 3.3.10 Podíl potratů vdaných žen v krajích [Zdroj 74]

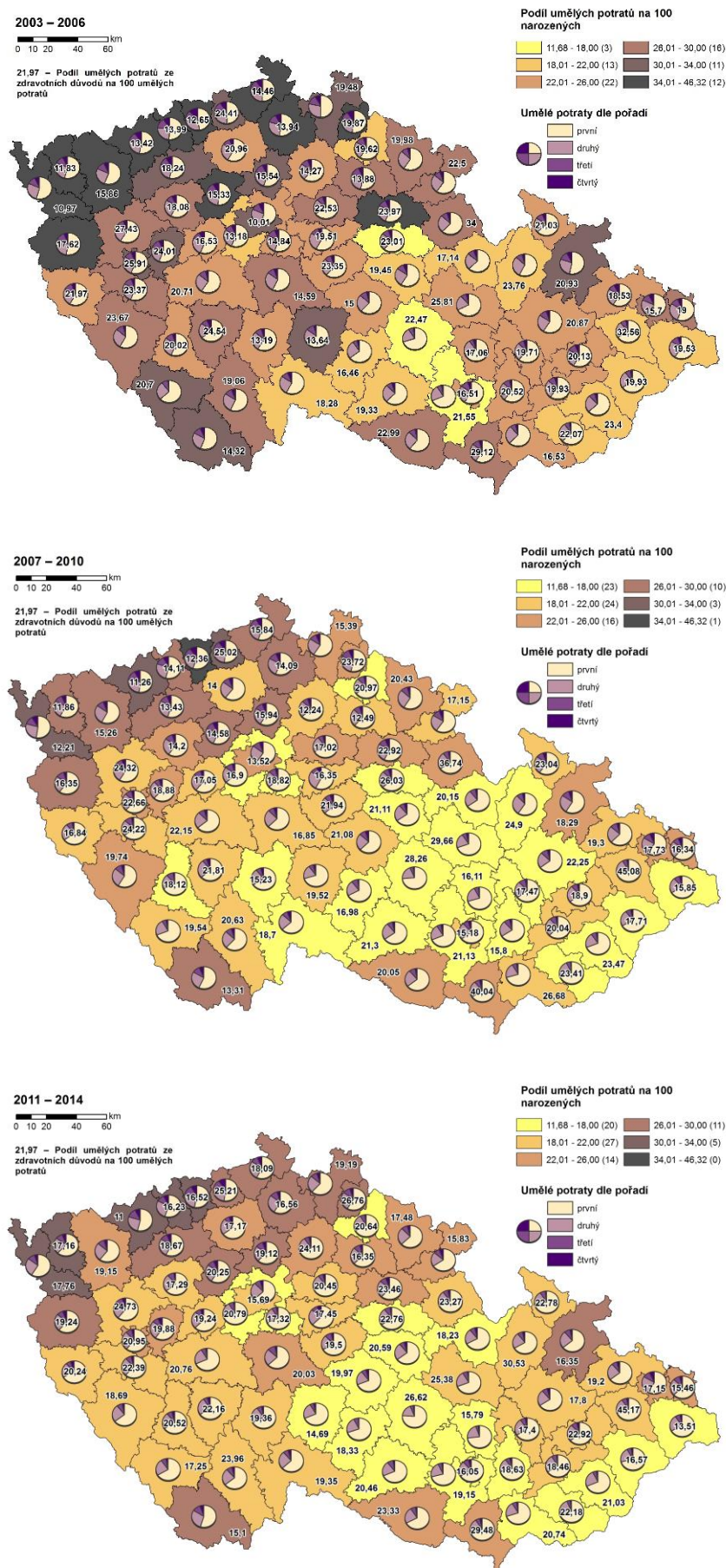
Graf 3.3.11 Podíl potratů rozvedených žen v krajích [Zdroj 75]

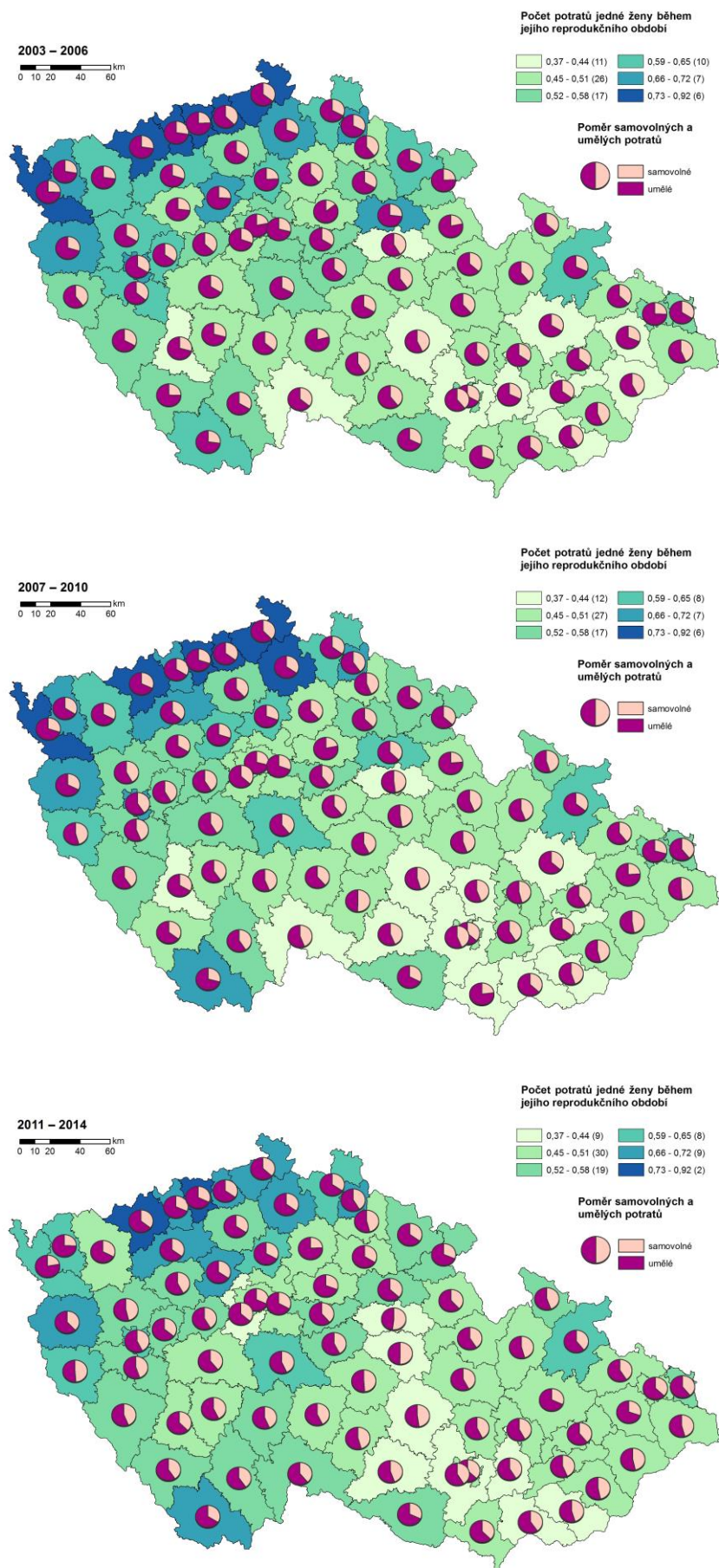
Graf 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3 Potraty na 100 ukončených těhotenství a rodinný stav žen při potratu v okresech ČR
[Zdroj 76]

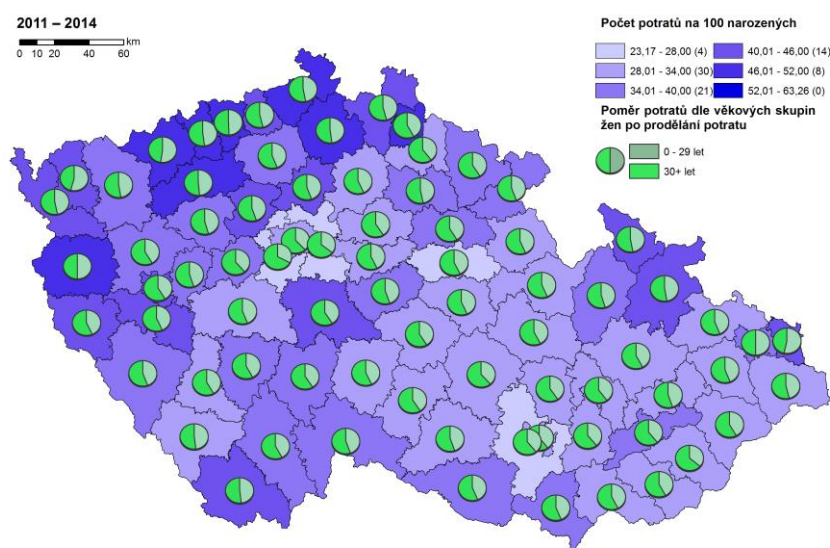
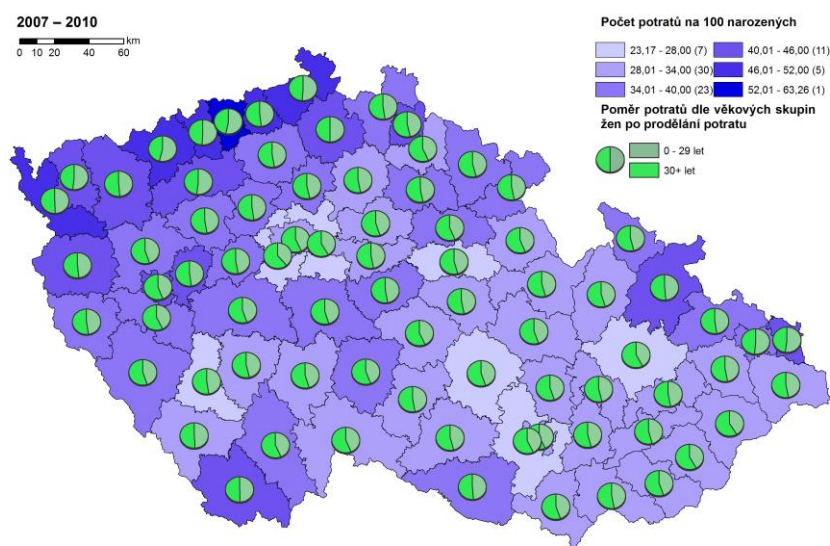
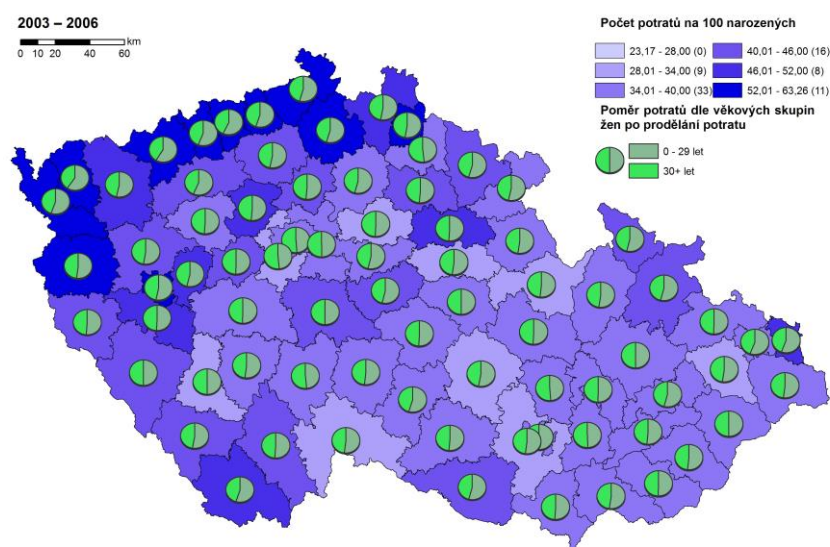
Graf 3.3.4, 3.3.5, 3.3.6 Umělé potraty na 100 narozených, umělé potraty dle pořadí a potraty ze zdravotních důvodů v okresech ČR [Zdroj 77]

Graf 3.3.7, 3.3.8, 3.3.9 Úhrnná potratovost a potraty dle typu v okresech ČR [Zdroj 78]

Graf 3.3.10, 3.3.11, 3.3.12 Index potratovosti a věkové skupiny žen při potratu v okresech ČR [Zdroj 79]

4 Migrace

Migrace obyvatelstva na území České republiky (dále jen ČR) mezi lety 1994 a 2014 prošla řadou změn. Saldo zahraniční migrace během celého dvacetiletého období dosáhlo záporných hodnot jen ve dvou letech, 2001 a 2013, kdy naše vlast vykazovala migrační úbytek 8 500, respektive 1 300 osob. Toho bylo docíleno v roce 2001 především nízkým počtem zahraničních přistěhovalců, v roce 2013 naopak vysokým počtem vystěhovalých. Rok 2007 se stal svědkem největšího obratu zahraniční migrace za posledních dvacet let, s takřka 124 000 osobami migrujícími přes hranice (Graf 4.1). Migrační saldo v tomto roce rovněž vrcholilo se ziskem 84 000 imigrantů, což představovalo takřka 2,5násobek migračního salda předchozího roku (Bartoňová, 2010). V následujících letech se však výrazně snížil migrační přírůstek i saldo migrace. Zatímco v roce 2008 saldo migrace činilo 72 000 osob, v roce 2009 to bylo pouze 28 000 (Graf 4.1). Tyto hodnoty však nejsou naprosto věrohodné, neboť údaje o výši salda migrace cizinců získané na základě dat o pohybu cizinců nekorelují s údaji získanými odečtením počtu cizinců na konci dvou po sobě jdoucích letech (Bartoňová, 2010). I přes mnohé nejasnosti je zřejmé, že migračního salda ubývalo. Významným faktorem negativně ovlivňujícím migraci se v roce 2009 stala ekonomická krize (ČSÚ, 2010), jejíž důsledky byly patrné i v dalších letech, neboť migrační saldo se neustále zmenšovalo, až v roce 2013 poprvé dosáhlo záporných hodnot (Graf 4.1).

Pozoruhodného počtu vystěhovalých do zahraničí dosáhly především léta 1994–2000. V důsledku neúplné registrace vystěhovalých, kdy k roce 1994 došlo ke zrušení vystěhovaleckých pasů a snížila se spolehlivost evidence vystěhovalých na Slovensko došlo k velkému podhodnocení zahraniční emigrace v naší zemi (Bartoňová, 2010). Počet vystěhovalých v těchto letech dosahoval absurdně nízkých hodnot, v letech 1994, 1995, 1996 a 1997 dokonce nižších než 1 000 vystěhovalých za rok. Změna nastala teprve v roce 2001, kdy došlo k navýšení počtu vystěhovalých oproti předchozímu roku o 94,12 % (Graf 4.1). Takto vysoký obrat však nastal převážně z důvodů změny metodiky zahraniční emigrace v roce 2001, kdy se za vystěhovalého začali počítat i cizinci, kteří v ČR na základě udělení víza k pobytu nad 90 dnů pobývali více než rok (Zákon č. 326/1999 Sb.) a také cizinci, kteří získali azyl dle zákona o azylu (Zákon č. 325/1999 Sb., 1999). Tyto zákony cílily na odstranění nedostatků při evidenci a regulaci migrace v zemi. Údaje o emigraci však kvůli tomu naprosto ztratily návaznost z hodnot předchozích let (Pavlík, Kučera, 2002).

K největšímu poklesu emigrace došlo mezi lety 2007 a 2008, kdy počet vystěhovalých klesl o 70,60 %. V následujících letech počet vystěhovalých nadále kolísal, v roce 2011 činil pouze 5 700 osob, zatímco v roce 2013 se přehoupl přes hranici 30 000 osob, což byl nejvyšší počet od roku 2006 (Graf 4.1).

Počty přistěhovalých z ciziny rovněž výrazně kolísaly v celém sledovaném období. Mezi lety 2001 a 2002 došlo v závislosti na legislativních změnách v metodice migrace ke strmému vzrůstu evidovaných přistěhovalých, a to až o 71,09 %. V dalších letech však došlo k propadu. V roce 2008 se do země přistěhovalo 78 000 osob, v roce 2009 pak pouze 40 000 osob, což je o 48,63 % méně než v roce předchozím. V roce 2011 počet přistěhovalých z ciziny dosáhl svého minima, takřka 23 000 osob, což je nejnižší hodnota od roku 2001. O rok později však počty přistěhovalých znovu narostly a k roku 2014 činily takřka 42 000 přistěhovalých (Graf 4.1).

Jak v roce 1994, tak o deset a dvacet let později, se největší skupinou přistěhovalých ze zahraničí staly věkové kategorie 20–24 a 25–29 let. Rok 1994 byl přesto poněkud atypický tím, že třetí největší skupinou se stali lidé nad 60 let, což je skupina patřící v roce 2004 i 2014 mezi ty nejmenší. Naopak rok 2014 zaujal netypicky vysokým množstvím imigrantů do prvních čtyř let života. Množství lidí v této věkové kategorii bylo větší než množství imigrantů ve věku od 5–14 let života (Graf 4.2). Co se týče porovnání emigrace, můžeme prakticky srovnávat pouze rok 2004 a 2014, jelikož extrémně nízké hodnoty vystěhovalých v roce 1994 neposkytují nijak porovnatelné statistické údaje, počty vystěhovalých v jednotlivých věkových kategoriích se počítají na jednotky, maximálně desítky jedinců. Přesto můžeme ve věkové struktuře vystěhovalých pozorovat určitý věkový posun. Zatímco v roce 2004 byly dvě největší skupiny vystěhovalých mezi 20–29 lety, v roce 2014 jsou nejčastěji vystěhovalými lidé mezi 25–34 lety. Rovněž velké rozdíly jsou ve velmi mladém a starém věku. Rok 2004 je typický dominancí emigrantů v reprodukčním věku 15–49 let, hlavně ve věkové skupině 20–24 let, kterých se odstěhovalo oproti předchozí skupině 15–19 let o 84,28 % více. Celkově ve věku 15–49 lety se odstěhovalo 29 600 osob, což dělá 84,96 % všech vystěhovalých. V roce 2014 se naopak zvýšil podíl emigrantů v předreprodukčním a poreprodukčním věku neboli do 14 let a nad 50 let. Podíl vystěhovalých mezi 15–49 lety v roce 2014 již dělal 73,49 % všech emigrantů, což je o 11 % méně než před deseti lety (Graf 4.3).

Ve srovnání přistěhovalých a vystěhovalých mužů a žen mezi lety 2009 a 2014 lze pozorovat rozdíly migrantů dle rodinného stavu, a to jak mezi ženami a muži, tak mezi přistěhovalými a vystěhovalými. Podíl ovdovělých žen, migrantek, je mnohonásobně vyšší než podíl ovdovělých mužů, migrantů. Je tomu tak jak v případě zahraniční emigrace, tak i imigrace. Podíly svobodných mužů a žen, kteří imigrují do naší vlasti ze zahraničí, dělají ve všech pěti letech, a to jak u mužů, tak u žen, více než 55 % z celkového počtu přistěhovalých. V případě vystěhovalých z ČR je podíl svobodných rovněž nejvyšší, v roce 2012 a 2013 u žen však nedosáhly ani 50 % podílu všech vystěhovalých (Graf 4.4, 4.5).

Velké disparity mezi počtem zahraničních přistěhovalých a vystěhovalých mužů a žen si uvědomíme až s pohledem na absolutní počty migrantů ve věkové pyramidě. Pro věkovou pyramidu v roce 2009 je patrná především dominance počtu vystěhovalých mužů, nad ženami, především od

25 let výš. Nejvíce vystěhovalých mužů v roce 2009 bylo ve věku 31 let (264), žen ve věku 27 let (150). V roce 2014 již zdaleka takový rozdíl vystěhovalých mužů a žen není, stále zřejmý zde však je průměrně vyšší věk vystěhovalých mužů než žen. Nejvíce vystěhovalých mužů v roce 2014 bylo ve věku 31 let (353), žen pak ve věku 21 let (277) (Graf 4.6, 4.7). Přistěhovalých bylo jak v roce 2009, tak v roce 2014 mnohonásobně více než vystěhovalých (Graf 4.1). Nejvíce přistěhovalých mužů i žen bylo v roce 2009 ve věku 20 let, 1 013, respektive 1 079. V roce 2014 bylo nejvíce přistěhovalých žen ve věku 18 let (947), zatímco nejvíce mužů (820) ve věku 27 let (Graf 4.6, 4.7).

Období let 2009–2011 bylo i v meziokresním srovnání obdobím velmi plodným. Pouze 9 okresů vykazovalo negativní hodnoty zahraniční migrace. Většinou se jednalo o příhraniční okresy s Polskem, dále pak okres Mladá Boleslav, Vsetín a Nový Jičín. Nejnižší hodnoty hrubé míry migračního salda [3] bylo dosaženo v okrese Karviná, -1,84 osob na 1 000 obyvatel. Naopak okresy kolem Hlavního města Prahy včetně, se mohly pyšnit nejvyššími přírůstky v rámci zahraniční migrace. Nejvyšším celkovým migračním saldem na 1 000 obyvatel (9,16) Hlavní město Praha potvrdilo svou pozici nejatraktivnějšího českého okresu v očích zahraničních imigrantů (Mapa 4.17). Zřejmá je atraktivita tohoto regionu pro cizince v otázkách nabídky zaměstnání či možností studia (Bartoňová, 2008). Období let 2012–2014 je naopak typické snížením zahraniční migrace, která se odráží i v počtu okresů s hodnotou migračního salda nad jednoho člověka na 1 000 obyvatel z 25 v letech 2009–2011 na 12 v následujícím období. Okresem, nejvíce dotčeným poklesem zahraniční migrace, bylo Hlavní město Praha, ve kterém došlo k poklesu migračního salda oproti předchozímu období o 59,20 % a hrubé míry migračního salda o 5,36 osob na 1 000 obyvatel. Rozmístění okresů s negativními hodnotami migračního salda již není tak geograficky orientované, z 12 okresů s negativní hrubou mírou zahraničního migračního salda je pouze pět příhraničních, naopak u hranic jsou dva ze tří okresů s hrubým migračním saldem nad 2 osoby na 1 000 obyvatel. Nejnižší hodnoty hrubé míry migračního salda bylo dosaženo v okrese Mělník, -1,50, což pro tento okres znamenalo výrazný pokles oproti předchozímu období, a to o 4,39 osob na 1 000 obyvatel (Mapa 4.18).

Ve vnitřní migraci za posledních 20 let dominovala především migrace z obce do obce v rámci jednoho okresu. Každoročně se držela míry kolem 10 přestěhovaných na 1 000 obyvatel, přičemž nejvyšších hodnot vykazovala v roce 2002 – 11,3 přestěhovaných na 1 000 obyvatel. V posledních 10 letech však došlo k určitému snížení podílu přestěhovaných z obce do obce, to se zvýšením mezikrajské migrace. Se změnou rozložení, a hlavně se zvětšením počtu krajů v roce 2000 v závislosti s přijetím zákona č. 347/1997 (Zákon č. 347/1997, 1997), došlo v témže roce k nárůstu migrace mezi kraji na úkor migrace meziokresní. Všechny kraje s výjimkou Středočeského obsahovaly po roce 2000 menší počet okresů než dříve (Bartoňová, 2010). V dalších letech však i na úrovni migrace mezi okresy došlo k postupnému nárůstu. Hodnoty celkové vnitřní migrace dosáhly mezi lety 1994 a 2014 růstu o 2,35 migrantů na 1 000 obyvatel. K nejvyššímu množství vnitřní migrace pak došlo v roce

2007 – 27,44 přestěhovaných na 1 000 obyvatel. K tomu přispěla především migrace z kraje do kraje, jež v roce 2007 kulminovala s hrubou mírou migrace 9,53. Přitom před pouhými třemi lety hrubá míra migrace [3] mezi kraji dosahovala jen hodnoty 6,63 a až do roku 2000 se mezi kraji ročně stěhovalo méně než pět osob na 1 000 obyvatel (Graf 4.8).

V mezikrajském srovnání vnitřních přistěhovalých můžeme v celém sledovaném období pozorovat dominanci krajů Středočeský a Hlavní město Praha. Tyto dva kraje spolu totiž vytvářejí jeden velký provázaný ekonomický prostor (Pavlík, Kučera, 2002). Toky mezi oběma regiony dalece převyšovaly toky mezi zbylými regiony v zemi. Cílem vzájemné migrace se stal především kraj Středočeský. V období let 2001–2003 do něj z Prahy emigrovalo o 46 % lidí více než směrem do hlavního města. V období 2005–2007 to bylo již takřka 52 % a v období 2009–2011 dokonce 54 %. V průměru všech tří sledovaných období se do Středočeského kraje z Hlavního města Prahy přestěhovalo 13 000 osob, opačným směrem pak 6 500 osob. Tyto hodnoty několikanásobně překonaly druhý největší vzájemný tok, a to mezi Hlavním městem Praha a Ústeckým krajem, kde se v průměru za všechna sledovaná období stěhovalo 1 139 osob do Ústeckého kraje a 1 958 do Prahy (Mapa 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6).

V rozdílu hrubých měr přistěhovalých a vystěhovalých [3] v období 2009–2011 nám vyjdou pouze tři kraje s kladnými hodnotami, jsou to kraje Středočeský (9,05), Jihočeský (0,38) a Jihomoravský (0,19). Zřejmá je tedy nodalita Středočeského kraje, který jako jediný dosáhl výrazněji kladných hodnot. Naopak největšího úbytku obyvatelstva migrací došlo v kraji Karlovarském, 4,33 vystěhovalých na 1 000 obyvatel. V období 2012–2014 se s kladnou hodnotou vnitřní migrace ke kraji Středočeském (6,93), Jihočeském (0,34) a Jihomoravském (0,24) přidal ještě kraj Plzeňský (1,13). Karlovarský kraj znovu trpěl nejvyšším migračním úbytkem, a to 3,83 osob na 1 000 obyvatel (Graf 4.9, 4.10). Nejvíce osob v přepočtu na 1 000 obyvatel kraje v obou obdobích opustilo kraj Hlavní město Praha. V průměru let 2009–2011 to bylo 18,81, v průměru let 2012–2014 16,29 imigrantů na 1 000 obyvatel (Graf 4.10).

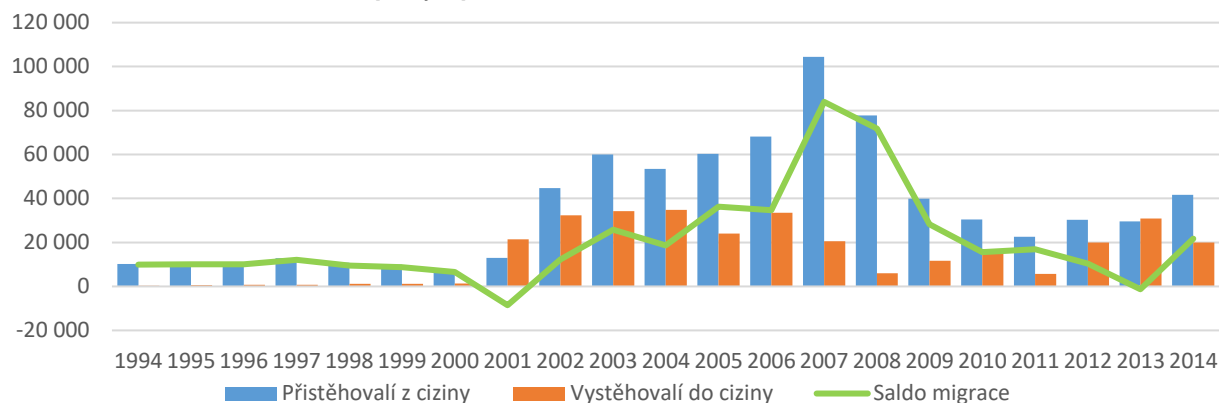
Hodnoty hrubé míry migračního salda v okresech potvrzují nodální charakter Středočeského kraje a kraje Jihomoravského, coby centra vnitřní migrace, zatímco především periferní okresy a kraje trpěly v obou obdobích 2009–2011 a 2012–2014 největší mírou odlivu obyvatelstva. Jedná se především o okresy v oblastech bývalého sudetského Německa, problémy s odlivem obyvatel se ovšem potýkají také okresy hraničící se Slovenskem (Mapa 4.11, 4.12).

V obou obdobích byl také typický odliv obyvatelstva z největších center. Tři největší města země, Praha, Brno a Ostrava trpěly jak v průměru let 2009–2011, tak v průměru let 2012–2014 negativním přírůstkem obyvatelstva v rámci vnitřní migrace. Také s tím souvisí kladné hodnoty vnitřního migračního salda v okresech bezprostředně sousedících s těmito městy, jako např. Praha-východ, Praha-západ, Brno-venkov, či Frýdek-Místek. Tento dekoncentrační způsob migrace

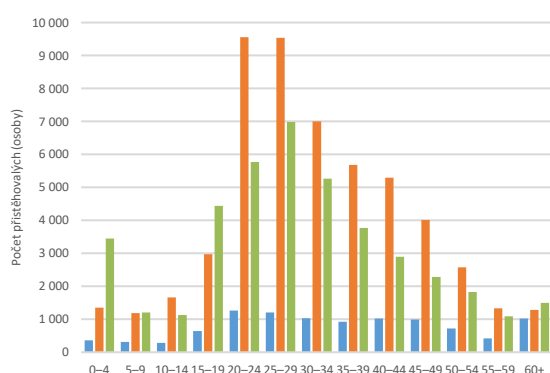
se však začal uplatňovat již od 90. let 20. století. Projevuje se migračními úbytky ve městech nad 10 000 obyvatel, a naopak přírůstkem obcí do 5 000 obyvatel (Bartoňová, 2010).

V průměru let 2009–2011 celkem v sedmi okresech přesáhla hrubá míra vnitřního migračního salda hodnotu 5,00, přičemž pět z těchto okresů bylo ze Středočeského kraje. Ostatními dvěma okresy byla Plzeň-sever a Brno-venkov. Nejvyšší hodnoty hrubé míry migračního salda dosáhl okres Praha-západ (26,07), dále pak Praha-východ (25,58) a na třetím místě, s více, než dvakrát nižší hodnotou byl okres Beroun (10,98) (Mapa 4.11, 4.12). Levnější individuální a bytová výstavba příměstských regionů Hlavního města Prahy se totiž stává terčem pro velký proud migrace Pražanů do okolních okresů ve Středočeském kraji (Pavlík, Kučera, 2002). Naopak okresem s nejvyšším celkovým odlivem obyvatel v rámci vnitřní migrace byly Karlovy Vary, s celkovým úbytkem 5,75 lidí na 1 000 obyvatel. V průměru let 2012–2014 došlo k útlumu vnitřní migrace, značí o tom jak snížení počtu okresů s hrubou mírou migračního salda nad 5,00 ze sedmi na čtyři, tak snížení maxima, které tentokrát drží okres Praha-východ, ale s hodnotami hrubé míry migračního salda o 22,40 % nižší, než dosahoval v předchozím období. Největšího úbytku pak vykazoval okres Karviná, 6,73 lidí na 1 000 obyvatel. Největšího nárůstu vnitřního migračního salda mezi oběma obdobími se může pyšnit okres Plzeň-město. Nárůst o 5,40 přistěhovalých na 1 000 obyvatel byl bezkonkurenčně nejvyšší mezi všemi okresy ČR. Opačného extrému dosáhl okres Praha-západ s poklesem o 8,73 přistěhovalých na 1 000 obyvatel (Mapa 4.11, 4.12).

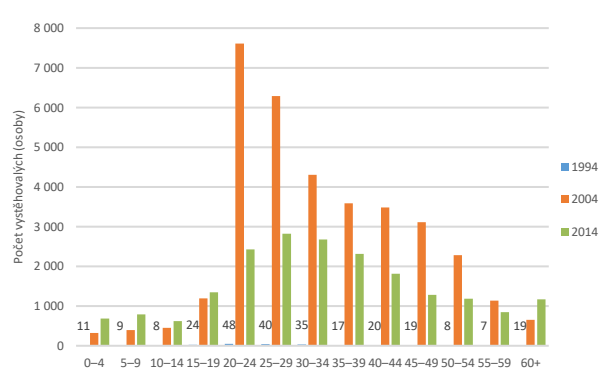
Graf 4.1 Zahraniční stěhování v ČR [Zdroj 80]

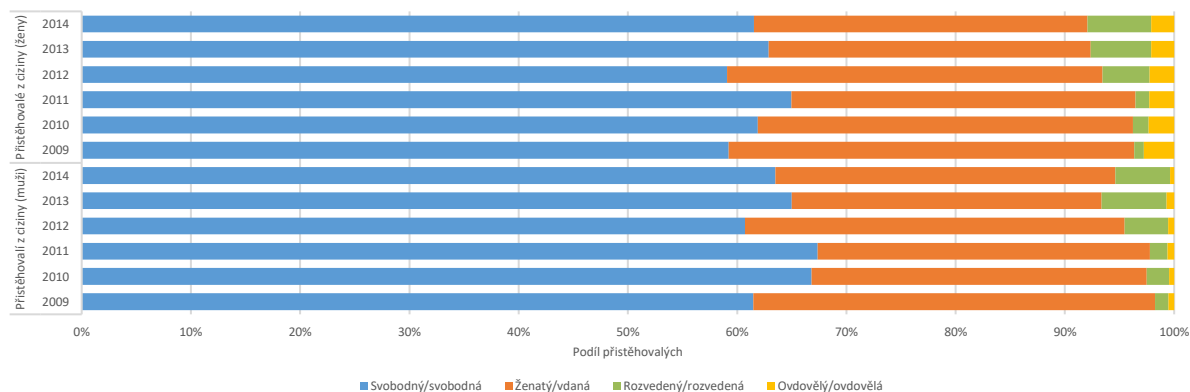
Graf 4.2 Přistěhovalí ze zahraničí [Zdroj 81]

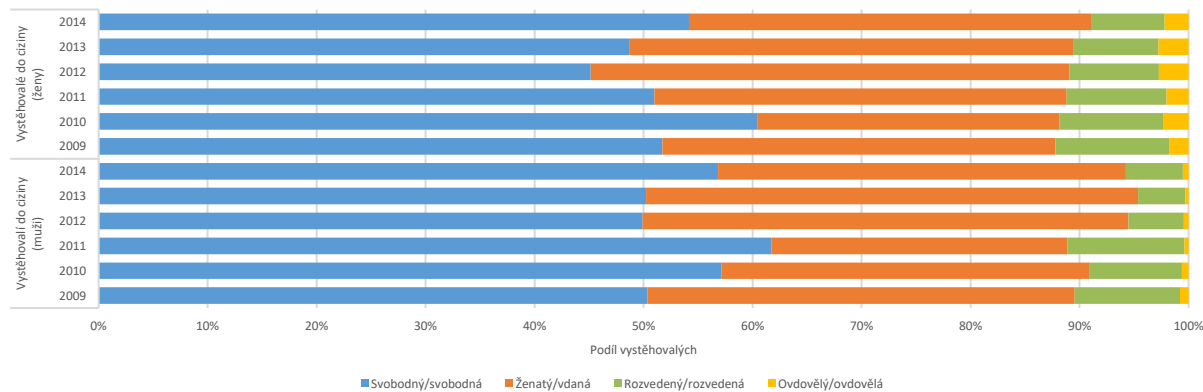
Graf 4.3 Vystěhovalí do zahraničí [Zdroj 82]

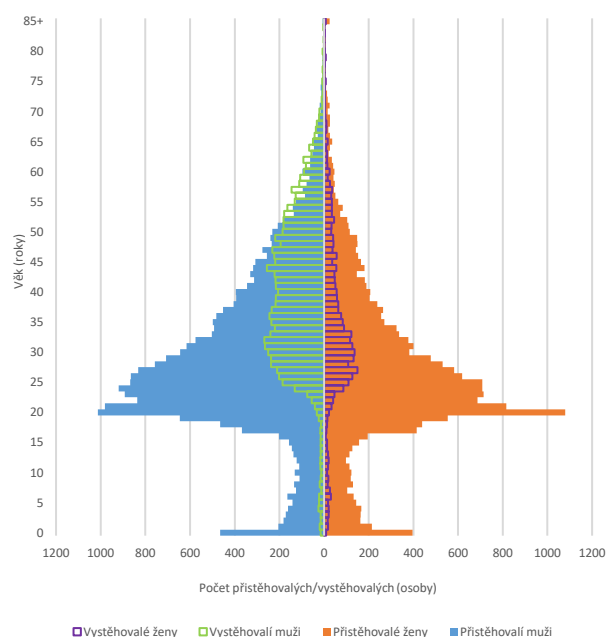
Graf 4.4 Struktura přistěhovalých ze zahraničí dle rodinného stavu [Zdroj 83]

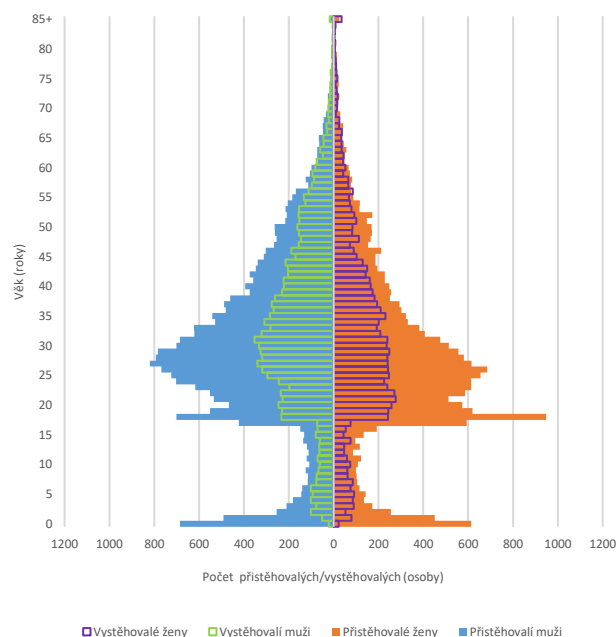
Graf 4.5 Struktura vystěhovalých do zahraničí dle rodinného stavu [Zdroj 84]

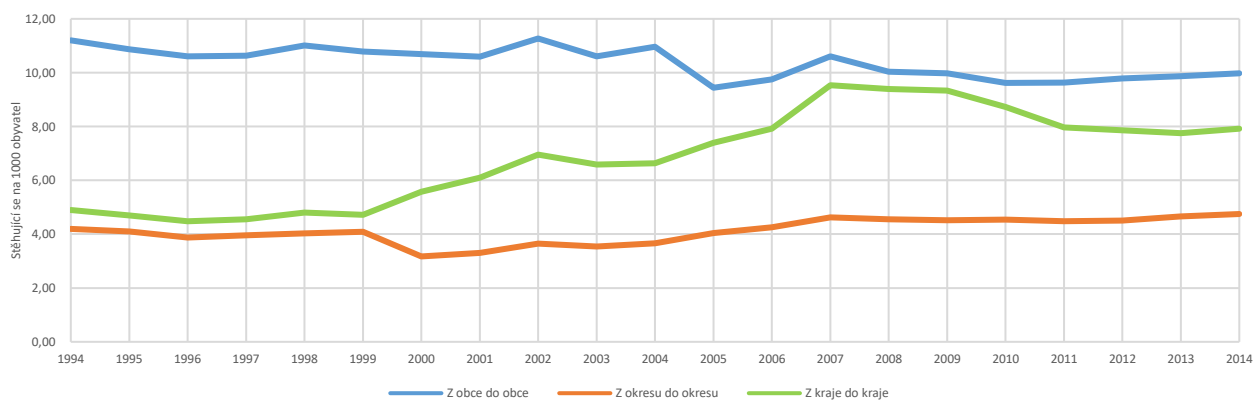
Graf 4.6 Přistěhovalí ze zahraničí a vystěhovalí do zahraničí dle věku a pohlaví, 2009 [Zdroj 85]

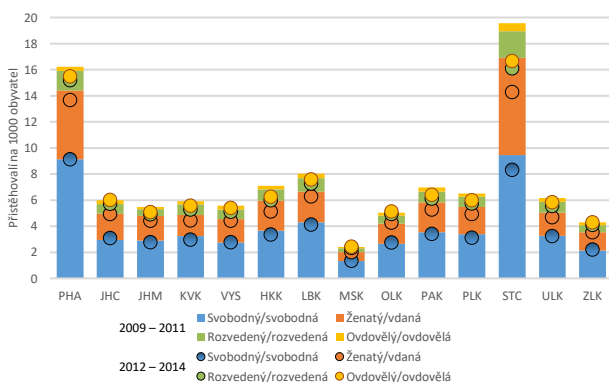
Graf 4.7 Přistěhovalí ze zahraničí a vystěhovalí do zahraničí dle věku a pohlaví, 2014 [Zdroj 86]

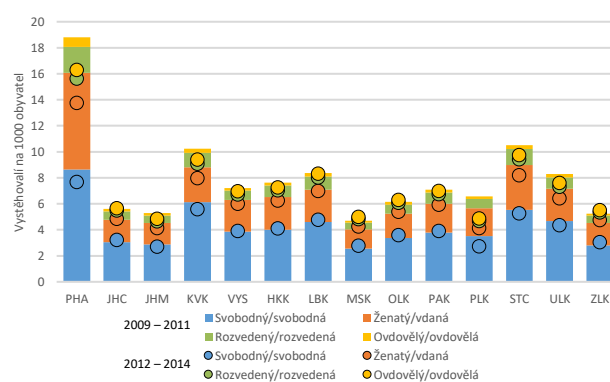
Graf 4.8 Podíly vnitřní migrace [Zdroj 87]

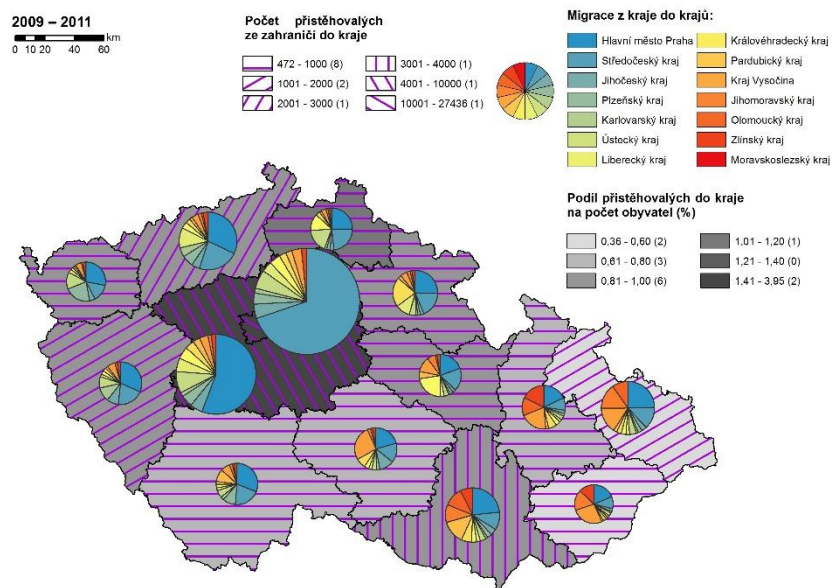
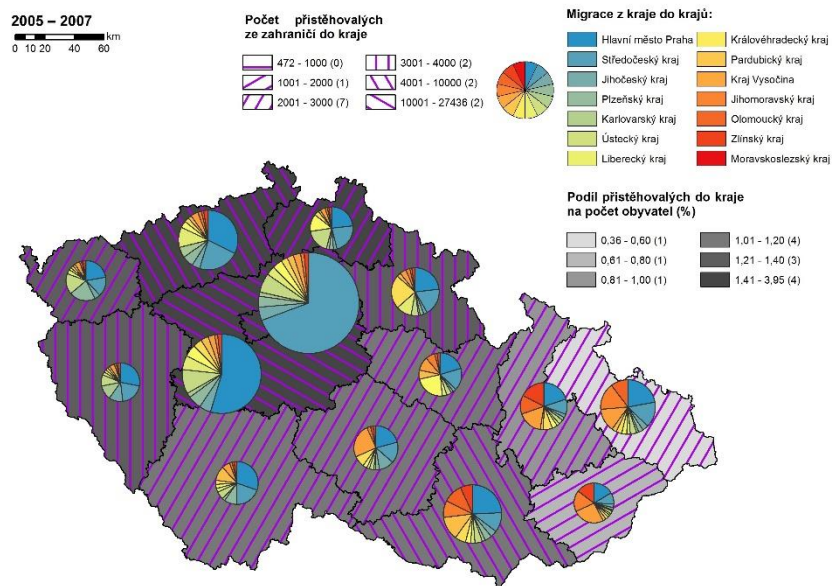
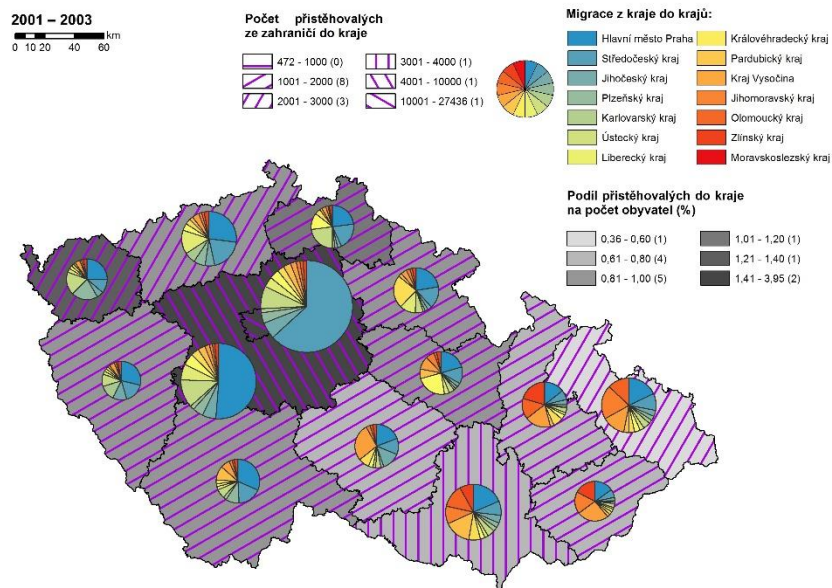
Graf 4.9 Vnitřní přistěhovalí do krajů dle rodinného stavu [Zdroj 88]

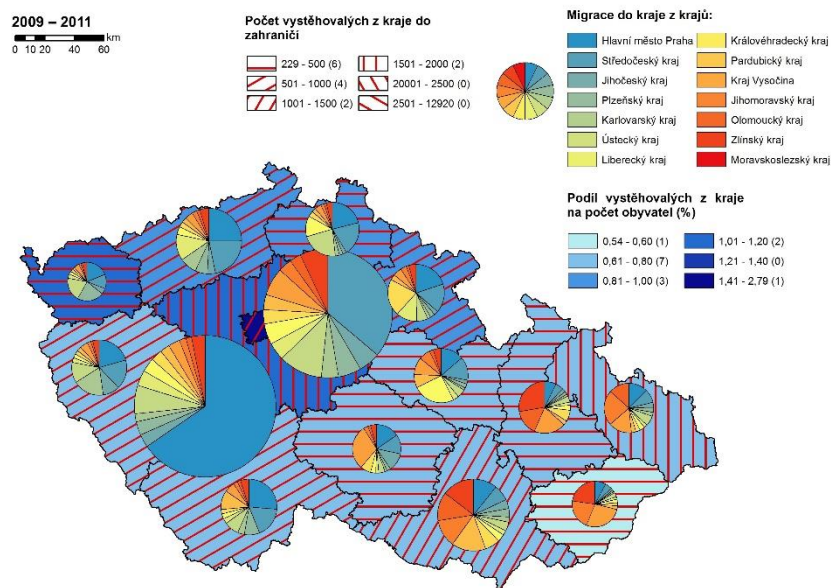
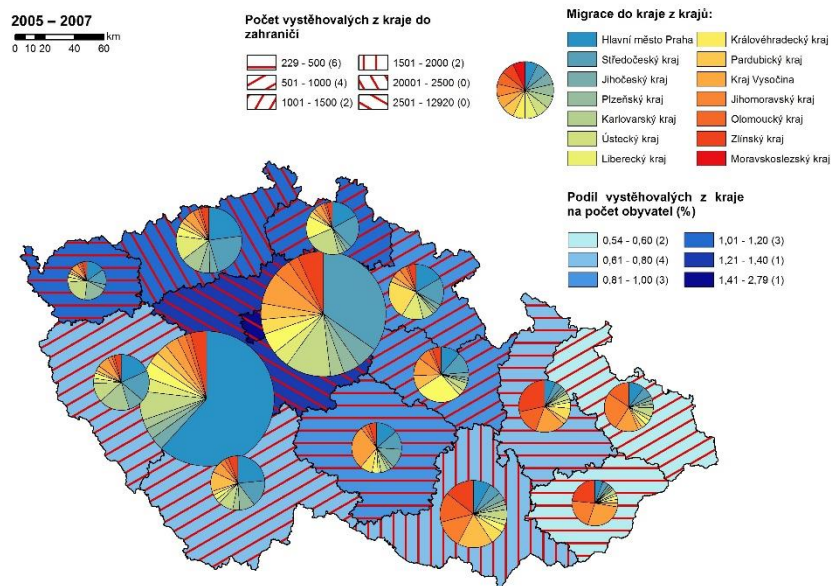
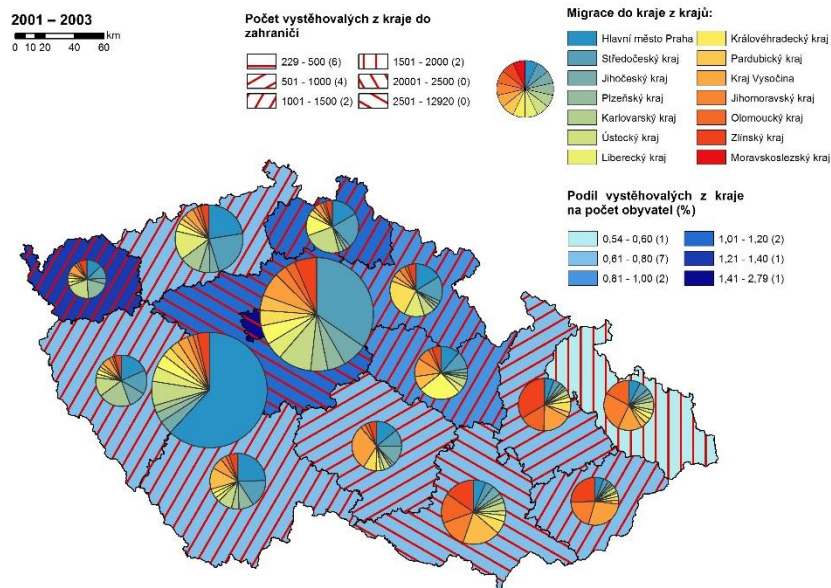
Graf 4.10 Vnitřní vystěhovalí z krajů dle rodinného stavu [Zdroj 89]

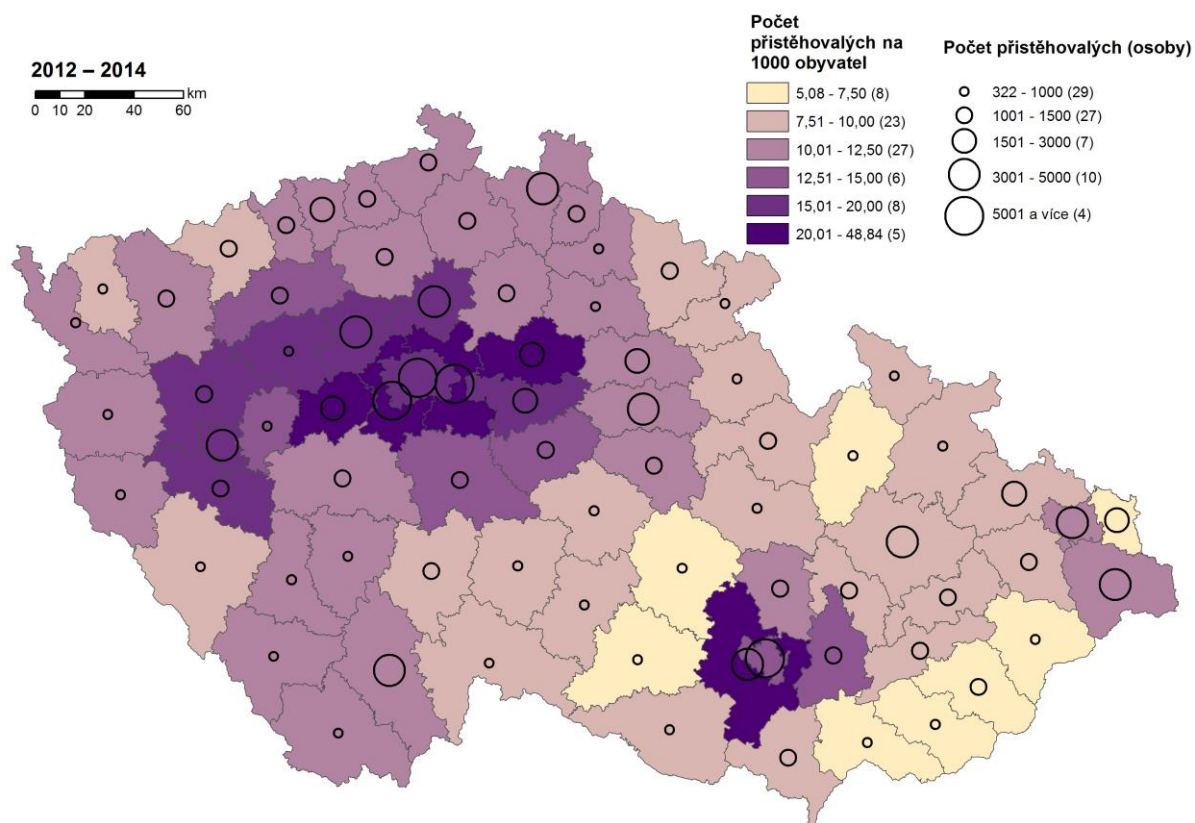
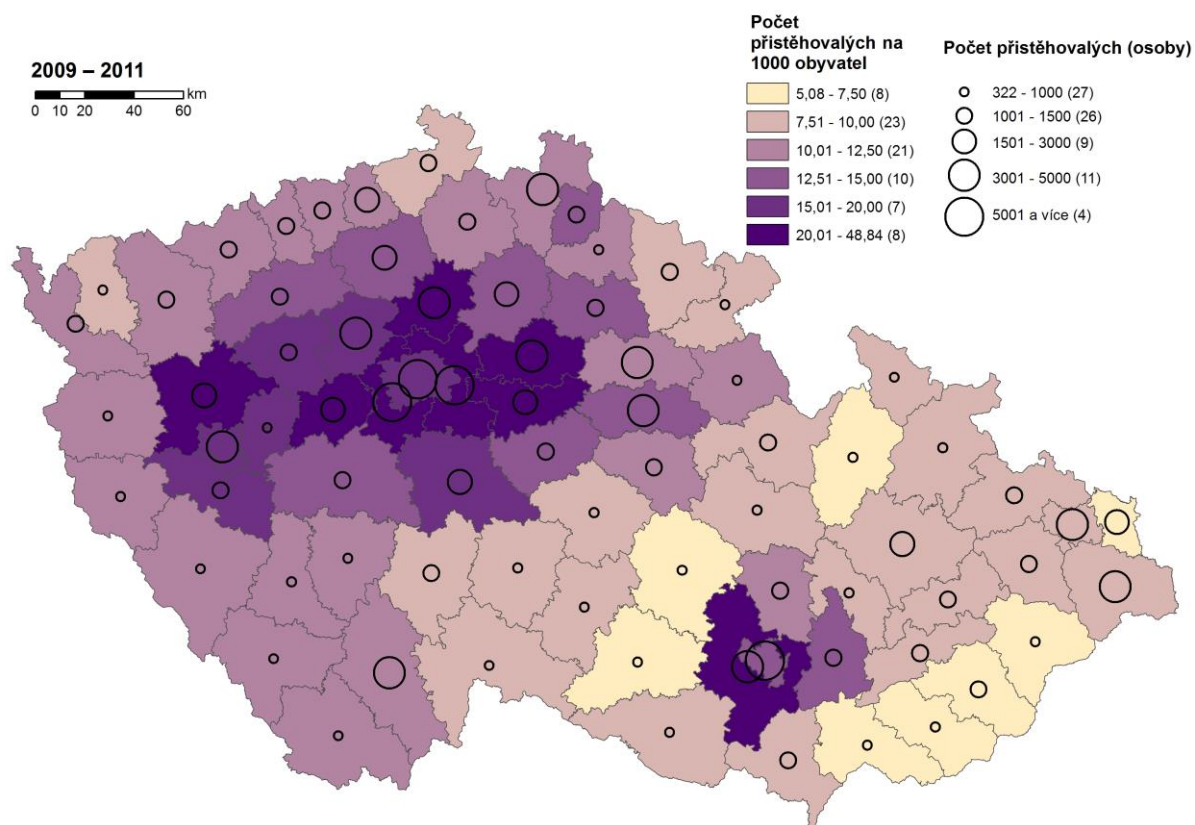
Mapa 4.1, 4.2, 4.3 Vnitřní a zahraniční imigrace do krajů ČR [zdroj 90]

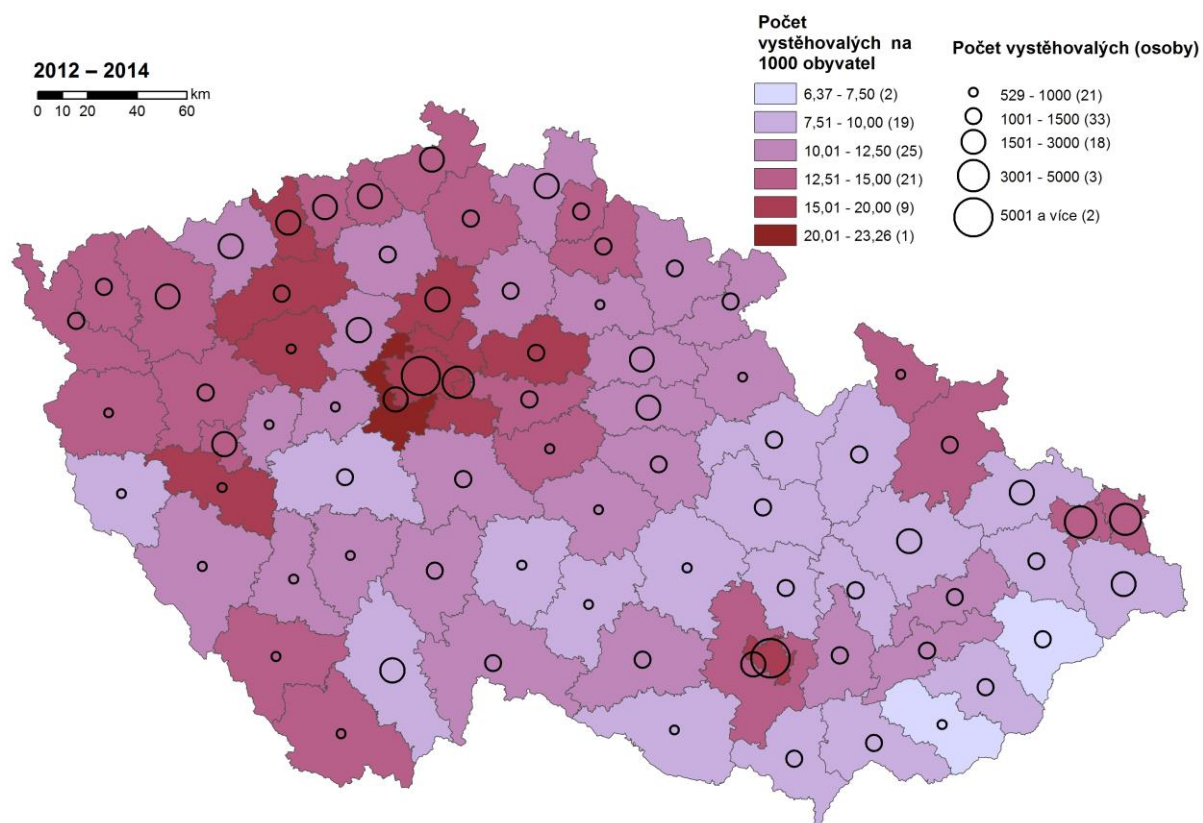
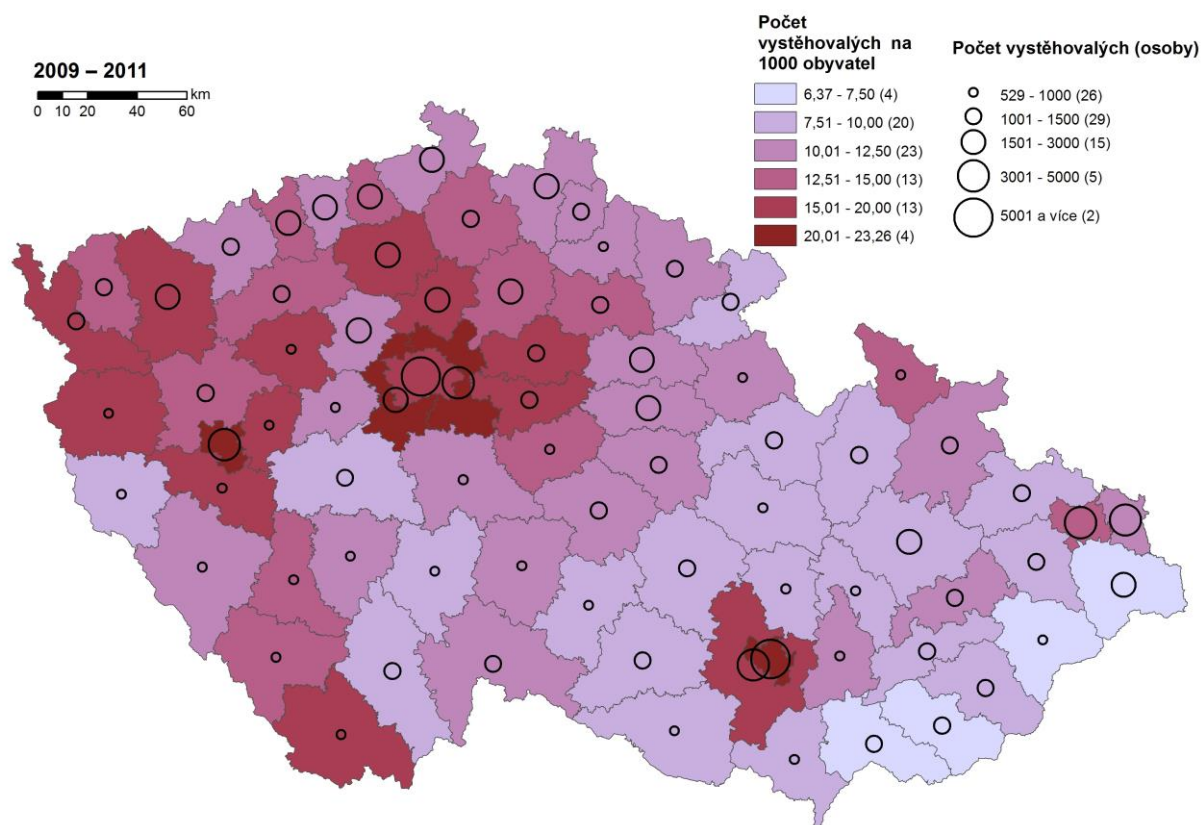
Mapa 4.4, 4.5, 4.6 Vnitřní a zahraniční emigrace z krajů ČR [Zdroj 91]

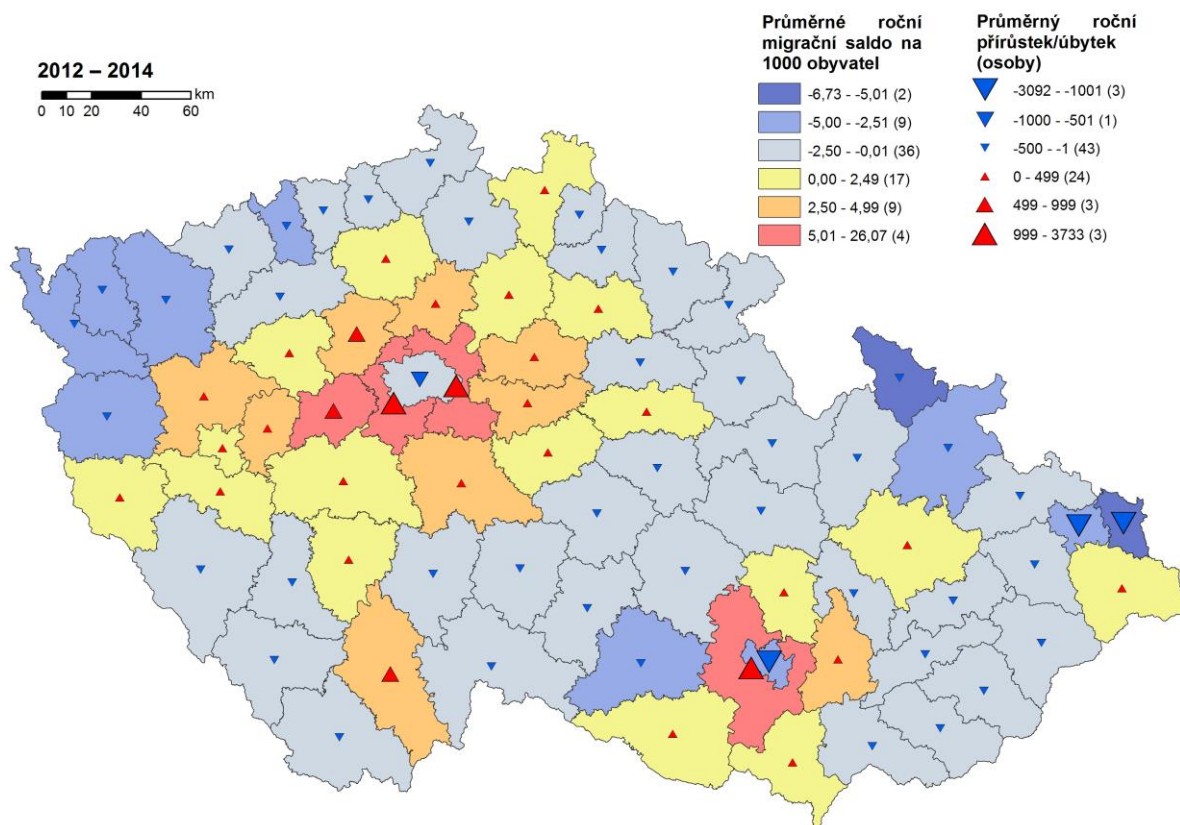
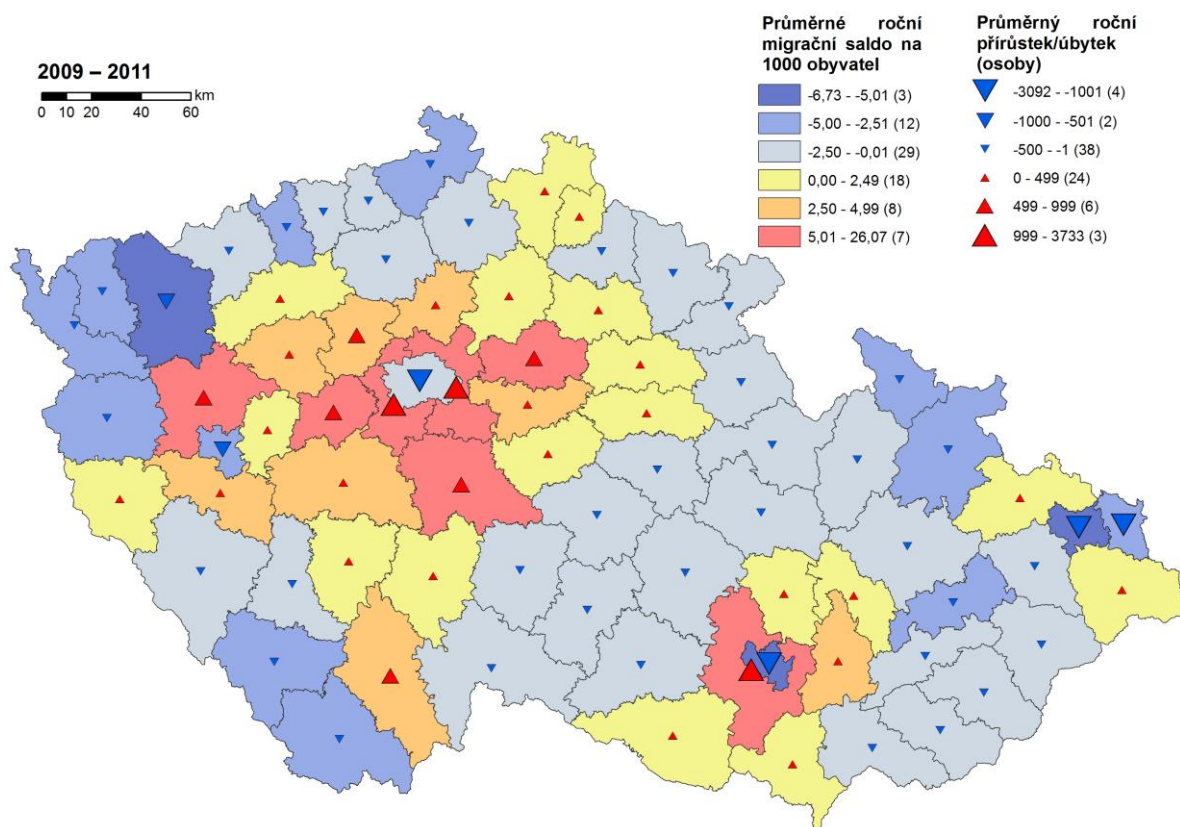
Mapa 4.7, 4.8 Vnitřní imigrace do okresů ČR [Zdroj 92]

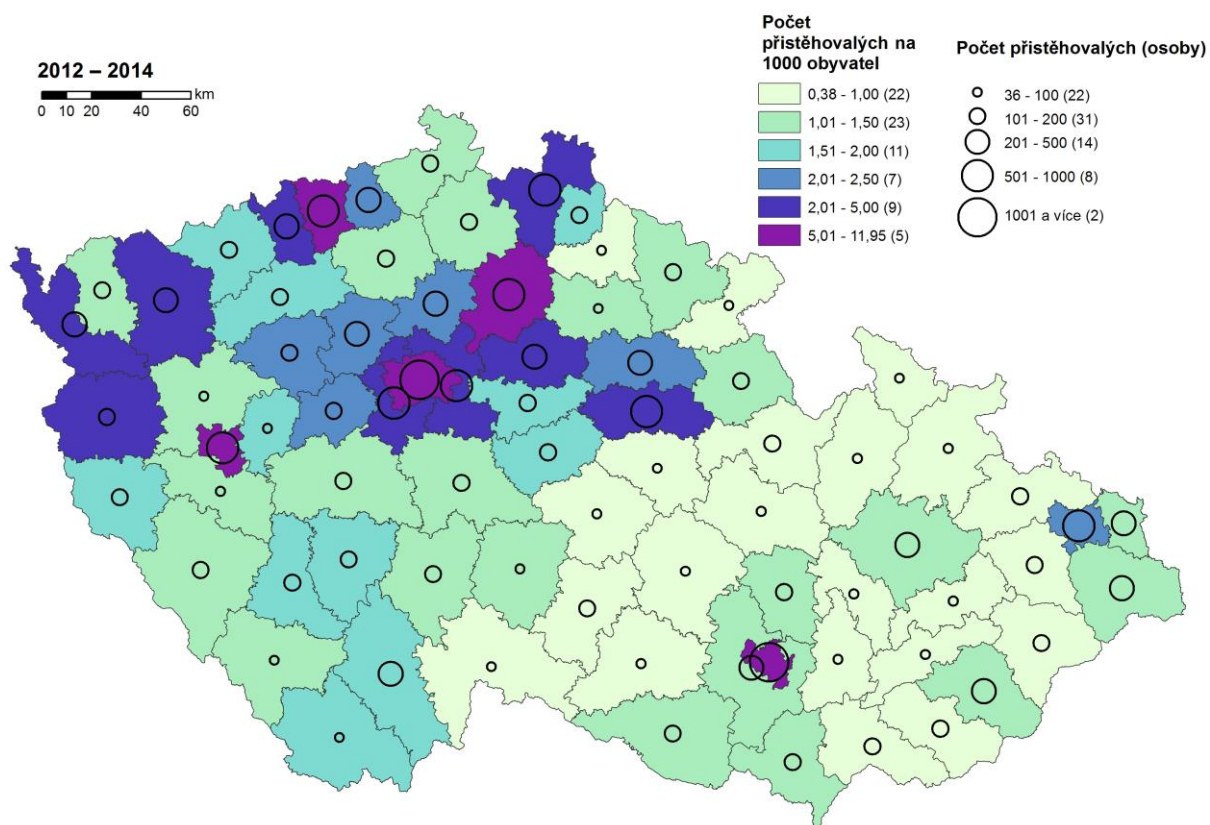
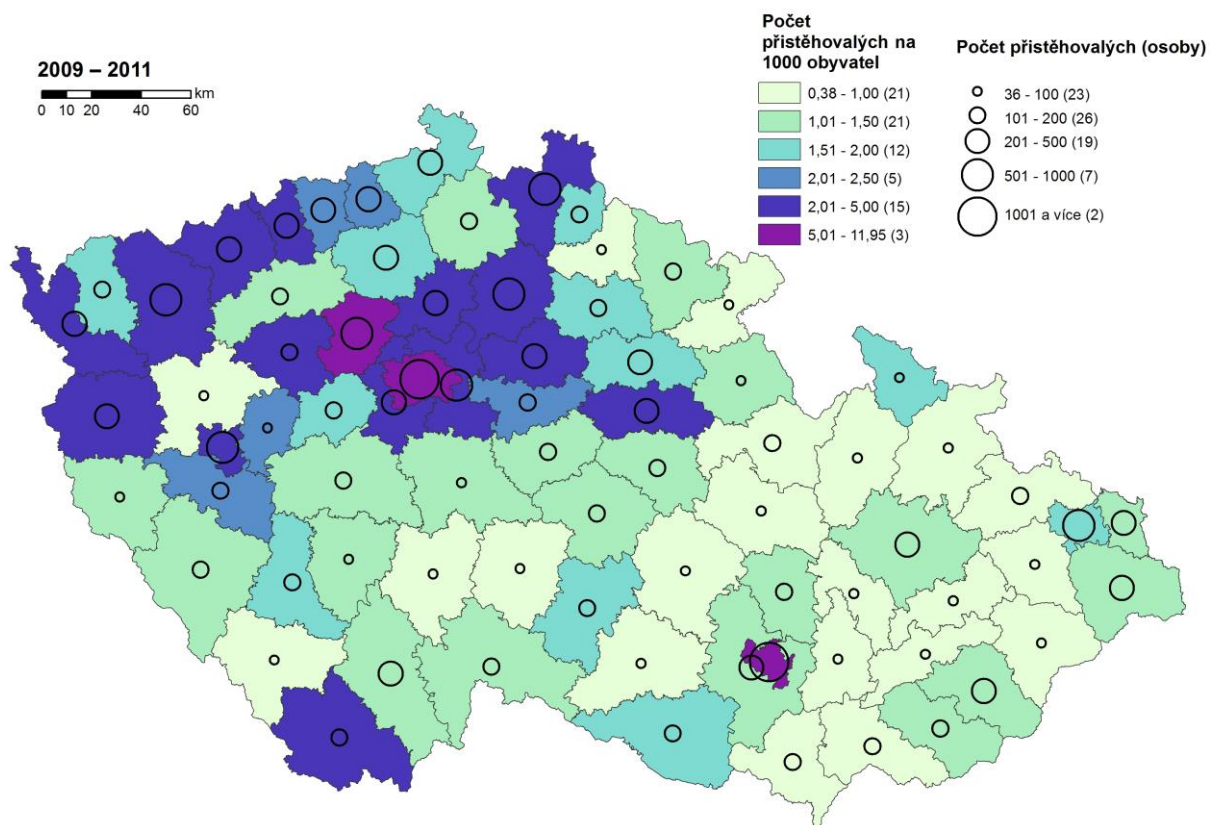
Mapa 4.9, 4.10 Vnitřní emigrace z okresů ČR [Zdroj 93]

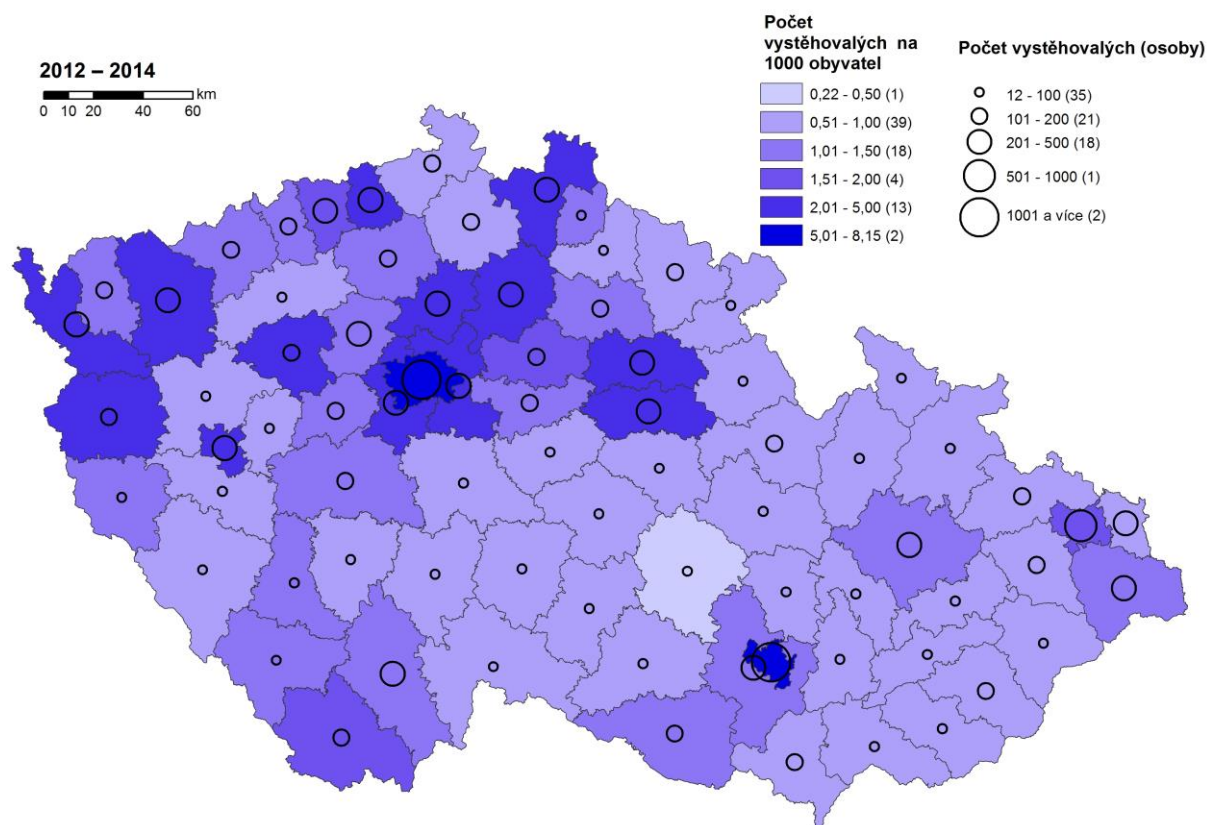
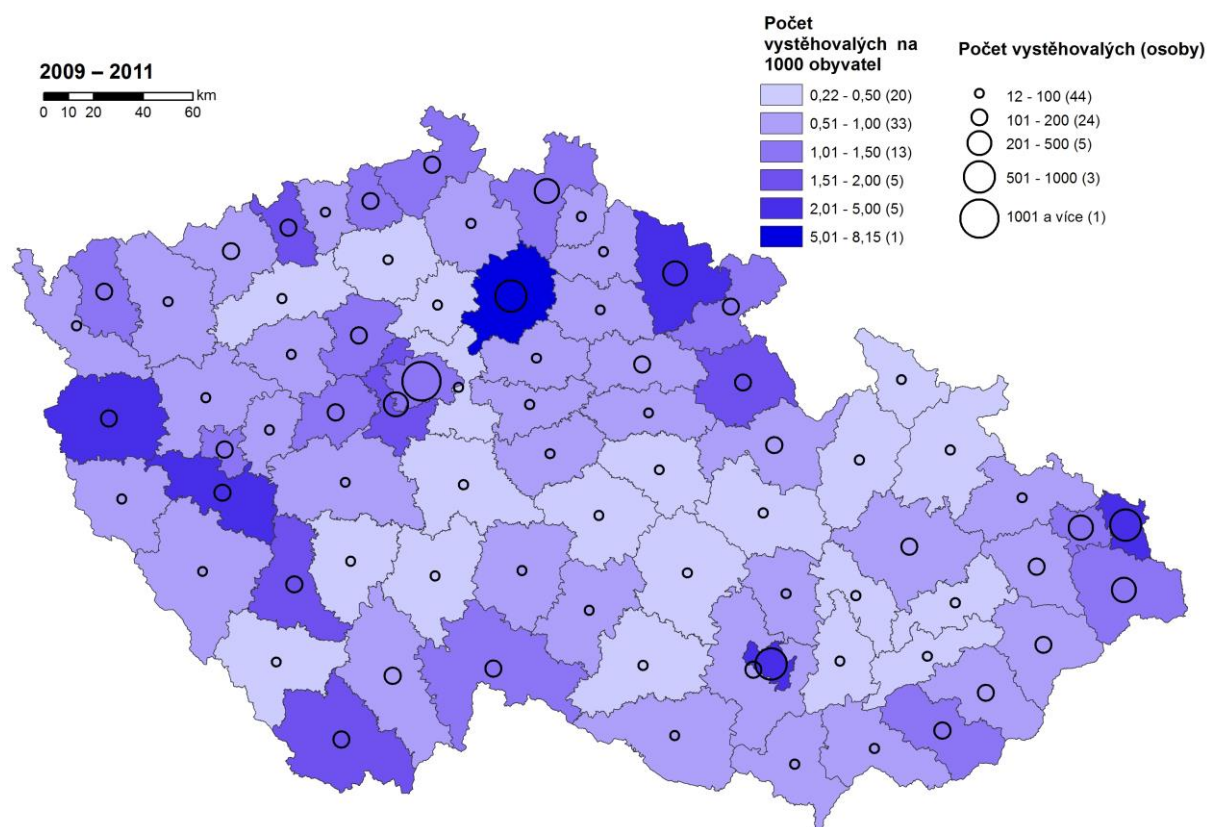
Mapa 4.11, 4.12 Vnitřní migrační saldo v okresech ČR [Zdroj 94]

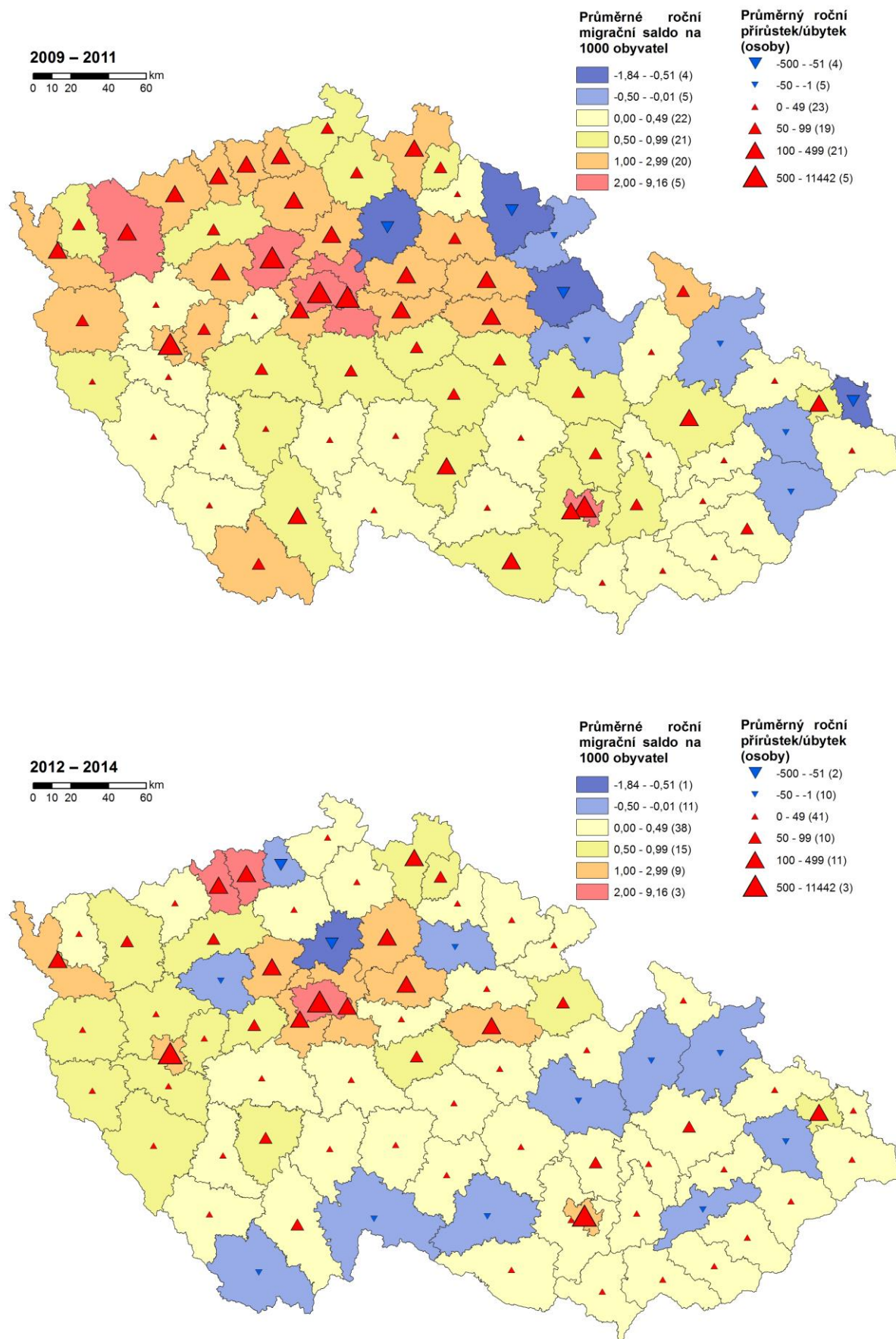
Mapa 4.13, 4.14 Zahraniční imigrace do okresů ČR [Zdroj 95]

Mapa 4.15, 4.16 Zahraniční emigrace z okresů ČR [Zdroj 96]

Mapa 4.17, 4.18 Zahraniční migrační saldo v okresech ČR [Zdroj 97]

5 Rodinné chování

5.1 Sňatečnost

V posledních 100 letech docházelo na území dnešní České republiky (dále jen ČR) k mnoha prudkým změnám v počtech sňatků. Mezi nejvýraznější patří hluboký pokles počtu sňatků mezi lety 1920 a 1924 o takřka 40 000, dále postupný nárůst od roku 1957, kulminující v roce 1973, který již byl ve znamení pro-populační politiky (a s ní spojenými manželskými půjčkami – od r. 1973 a jinými finančními bonusy) (Pavlík, Kučera, 2002), a konečně pro naši generaci aktuální propad počtu sňatků, od roku 1973 do roku 2014 o 54 000 na aktuálních 46 000 sňatků, což byl pokles o 54,20 %. Jednorázového nárůstu sňatků byla česká společnost svědky po pádu komunistického režimu v roce 1989, kdy v následujícím roce do manželství vstoupilo o 9 700 párů více než v roce předchozím, aby v roce 1991 znovu došlo k propadu, a to až o 19 000. To se dá vyložit jako znak nejistoty české populace po převratu. Sňatek v tomto směru působí jako určitá záruka finančního a sociálního zabezpečení (Matoušek, 1993). Rok 1991 pak nastavil snižující se laťku v počtech sňatků v 90. letech především zrušením výhodných novomanželských půjček k 1. lednu 1991 (Pavlík, Kučera, 2002).

Za posledních 20 let počet sňatků nepřesáhl hranici 60 000, což je hranice, pod kterou se od roku 1920 do roku 1993 počty sňatků nikdy nedostaly. I přes pozitivní nárůst počtu mezi lety 2003–2007, kdy došlo k růstu o 16,79 %, v horizontu posledních 100 let hodnoty z let 1994–2014 znamenají výrazný propad (Graf 5.1.1). Faktorů ovlivňujících sňatkové smýšlení mladých osob v posledních 20 letech bylo hned několik. Bez výhrady všechny faktory mladou generaci spíše odrazovaly od uzavření sňatku a zakládání rodiny. Jedná se jak o konfrontaci mladých osob s volným trhem pracovních sil, možnosti studia a práce v zahraničí, zvyšující se podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí (Graf 6.5.1, 6.5.2), či větší příklon k liberalismu a osobní svobodě mladé generace. Také se zvyšují podíly osob, které hodlají uzavřít manželství až po určité době v nesezdaném soužití s partnerem, popřípadě až po narození potomků, nebo o manželství zájem vůbec nemají (Hamplová, 2000).

Srovnání hrubé míry sňatečnosti [3] (dále jen HMS) v zemích Evropské unie (dále jen EU) v roce 2011 nevykresluje ČR v dobrém světle. S hodnotou 4,30 sňatků na 1 000 obyvatel se řadila na 11. místo s nejnižší HMS v zemích EU, přičemž jen o jednu desetinu převyšovala celkový průměr všech 28 zemí EU. Shodných hodnot jako v ČR (4,30), pak vykazovaly tři další země EU: Irsko, Rakousko a Nizozemsko (Graf 5.1.7).

Mezikrajské srovnání HMS v období let 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 také ukazuje klesající počty sňatků. Především mezi druhým a třetím sledovaným obdobím došlo k poklesu HMS

ve všech krajích, průměrně o 0,63 sňatku na 1 000 obyvatel, přičemž největší pokles byl zaznamenán v Ústeckém kraji, a to o 1,12 sňatku na 1 000 obyvatel. Mezi prvním a druhým obdobím docházelo v průměru všech krajů též k poklesu, pouze však o 0,12 sňatků na 1 000 obyvatel a ve třech krajích dokonce hrubá míra sňatečnosti narostla. Byly to kraje Jihočeský, Moravskoslezský a Zlínský (Graf 5.1.8).

V meziokresním srovnání HMS mezi lety 2003–2014 lze pozorovat zvýšené hodnoty sňatečnosti především v okresech největších českých měst. Zatímco v období 2003–2006 se nejvyšší sňatečnosti mohl pyšnit okres Brno-město s HMS 5,76 (Mapa 5.1.1), v období 2007–2010 bylo nejvyšší hrubé míry sňatečnosti dosaženo v Liberci (5,00) (Mapa 5.1.2), v období 2011–2014 to pak bylo v okrese České Budějovice (4,78) (Mapa 5.1.3). I v maximech okresů je zřejmá sestupná tendence sňatečnosti, zatímco v období 2003–2006 celkem 25 okresů vykazovalo hodnotu HMS nad 5,00, v období 2007–2010 to bylo jen 20 okresů a v období 2011–2014 již žádný okres (Mapa 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3).

Hodnoty úhrnné sňatečnosti [7], které v roce 2011 dělaly 0,41 sňatku na jednoho muže a 0,46 sňatku na jednu ženu, řadí ČR mezi země EU s nejnižší úhrnnou sňatečností. Průměr zemí EU v témže roce byl u mužů o 0,10 sňatku na jednoho muže a u žen o 0,08 sňatku na jednu ženu vyšší. Nejvyšších hodnot hrubé míry sňatečnosti pak dosahovala Malta, u mužů 0,77 sňatku na jednoho muže, u žen pak 0,82 sňatku na jednu ženu, což je takřka dvojnásobek hodnot ČR (Graf 5.1.10, 5.1.11).

Krom počtu sňatků dosáhla výrazných změn také struktura zaniklých manželství. Zatímco rozvody byly v 20. a 30. letech minulého století tabu, takto končilo své manželství zhruba 10 % párů, od počátku 2. světové války došlo ke zvýšení oblíbenosti a k roku 2014 tímto způsobem manželství ukončilo takřka 40 % párů. Typicky nejčastějším důvodem zániku manželství bylo mezi lety 1920–2014 úmrtí muže. Pouze v letech 1996–1998 byly nejčastějším důvodem rozvody. Zlepšování zdravotnických zařízení, spojené s vyšší střední délkou života žen, způsobilo výrazné snížení podílu zaniklých manželství úmrtím ženy, a tak zatímco v roce 1920 tímto stylem zaniklo 40,63 % manželství, v roce 2014 to bylo pouze 15,97 % manželství. V porovnání vzniklých a zaniklých manželství lze pozorovat výrazný propad především v posledních 20 letech, kdy každoročně zaniklo takřka o 20 000 manželství více, než jich vzniklo (Graf 5.1.2).

Podíly opakovaných sňatků na 100 rozvodů na rozdíl od ostatních charakteristik sňatečnosti neprošly tak výraznými změnami a v celém období 2003–2014 lze v meziokresním srovnání pozorovat, v jakých oblastech rozvedení více tíhnou k opakovanému sňatku. Podílu nad 50 % ve všech třech průměrech let, 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 dosáhl u mužů okres Sokolov. U žen se to okresu Sokolov povedlo v prvních dvou obdobích, v období 2011–2014 však došlo k poklesu podílu na celém území ČR, a to jak u mužů, tak u žen, a okres Sokolov toho také nebyl ušetřen. Obecně lze tedy vyšší podíl opakovaných sňatků u mužů i žen situovat především na území západu

a severozápadu Čech a kolem Hlavního města Prahy, zatímco území Moravy a Slezska je typičtější jak nižší rozvodovostí, tak nižším podílem opětovných sňatků rozvedených (Mapa 5.1.10, 5.1.11, 5.1.12, 5.1.13, 5.1.14, 5.1.15).

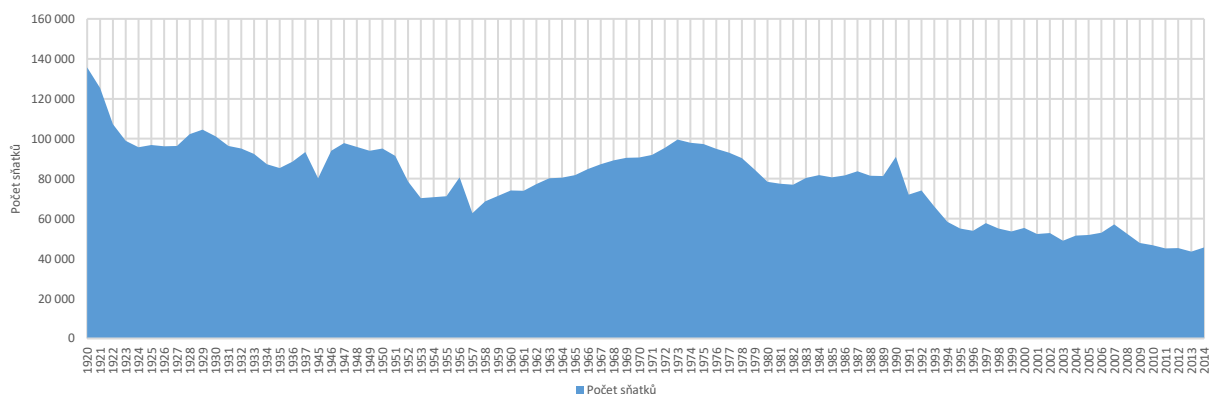
Sňatečnost mužů i žen prochází demografickou transformací. Především se jedná o stárnutí nevěst a ženichů. K tomu dochází kombinací celkového stárnutí věkové struktury (Graf 6.4.1) v kombinaci se změnami ve sňatkovém chování, kdy mladí lidé čím dál více před založením rodiny požadují naplnění některých ekonomických aspektů (dlouhodobý finanční příjem, jistota ubytování) a také dosažení určité míry seberealizace, pro niž je v dnešní společnosti čím dál více příležitostí (Pavlík, Kučera, 2002). Mezi lety 1994–2014 lze pozorovat pokles podílu sňatků osob před 30. rokem života. Především u nevěst je proces stárnutí zjevný. V roce 1994 patřilo 81,78 % všech nevěst do věkové skupiny do 30 let, zatímco v roce 2014 to bylo pouze 50,15 % (Graf 5.1.5). U mužů, kde je typický vyšší věk při sňatku, tyto rozdíly byly ještě vyšší, protože v posledních letech došlo k překročení průměrného věku mužů při sňatku nad hodnotu 30 let (Mapa 5.1.4, 5.1.5, 5.1.6). Mezi lety 1994–2014 tedy došlo k poklesu podílu ženichů do 30. roku života ze 72,99 % na 31,70 % (Graf 5.1.3). Stárnutí mužů a žen ve sňatcích je ještě zřetelnější nad 40. rokem života, kdy v obou skupinách, i přes celkové snižování sňatků v posledních 20. letech, docházelo v témže období k nárůstu sňatků osob nad 40 let. Zatímco v roce 1994 byl podíl sňatků s ženichy nad 40 let pouze 12,49 %, v roce 2014 to bylo již 22,35 % (Graf 5.1.4). U nevěst to je pak růst z 8,82 % na 14,99 %, což nahrává tvrzení o vyšším průměrném věku mužů při sňatku oproti ženám (Graf 5.1.6).

Nárůst průměrného věku u sňatku je zřejmý i v mezikrajském srovnání. V každém kraji bez výjimky došlo k nárůstu věku jak u mužů, tak u žen. Rozdíl v průměrném věku mužů a žen se rovněž zvyšuje. Zatímco v období 2003–2006 rozdíl 2,62 let při prvním sňatku, v období 2007–2010 rozdíl narostl na 2,76 a v 2011–2014 až na 2,78 let. Ve všech krajích, jak u mužů, tak u žen, mezi obdobími 2003–2006 a 2007–2010 průměrný věk u prvního sňatku narostl o více jak jeden rok. Nejvyšší nárůst u mužů nastal v Ústeckém kraji (1,64 let), u žen rovněž v Ústeckém kraji (1,48 let). Mezi obdobími 2007–2010 a 2011–2014 nárůst průměrného věku při prvním sňatku tak výrazný nebyl, přibližně jen o jeden rok u obou pohlaví (Graf 5.1.9). Průměrný věk při prvním sňatku, který v roce 2011 dělal u mužů 31,00 let a u žen 28,10 let, řadí ČR mezi deset zemí s nejnižším průměrným věkem u prvního sňatku, jak u mužů, tak u žen. Průměr 28 zemí EU byl 31,80 let u mužů a 29,34 let u žen. Nejvyšších hodnot jak u mužů, tak u žen vykazovalo Švédsko, s průměrným věkem 35,50, respektive 33,00 let (Graf 5.1.10, 5.1.11).

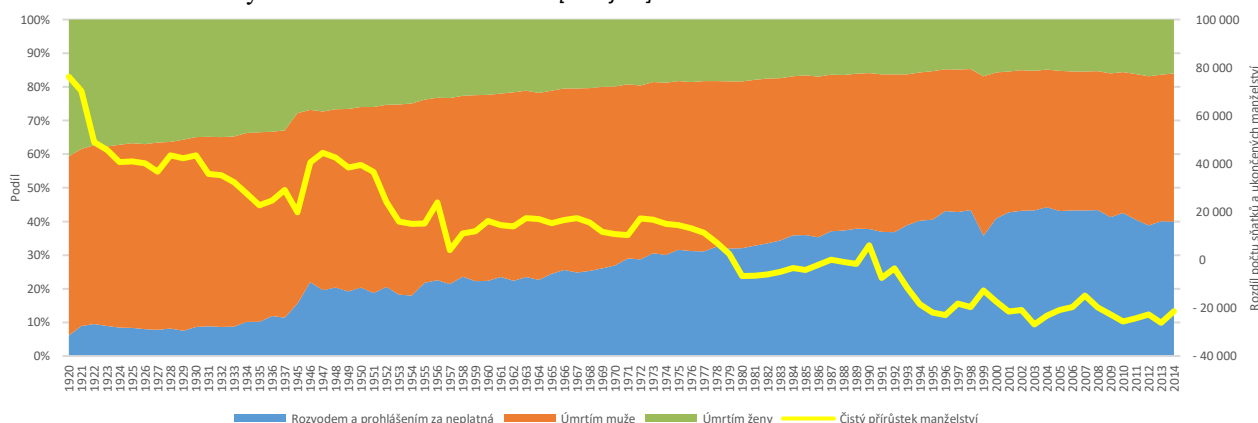
Průměrné věky mužů v okresním srovnání ukazují zajímavý fakt; v průměrech let 2003–2006, 2007–2010 a 2011–2014 neklesl průměrný věk ženicha při sňatku pod hodnotu 30 let. Této věkové hranici se nejvíce přiblížili v okrese Žďár nad Sázavou v období 2003–2006, s průměrným věkem ženichů 30,39 let. V tomto období je viditelné jedno území, které se vysokým věkem ženichů

výrazněji liší od zbytku země. Jedná se o pohraniční okresy s Německem, především okresy krajů Karlovarský, Ústecký a Liberecký. Zbytek země, až na několik výjimek, např. Hlavní město Praha s okolím, Plzeň-město, či Brno-město, se mohl pyšnit průměrným věkem ženichů do 33 let (Mapa 5.1.4). V následujících obdobích byl již postup stárnutí ženichů při sňatku z oblastí západních Čech na území celé země tak výrazný, že zatímco v období 2007–2010 celkem devět okresů dosahovalo průměrného věku do 33 let, v období 2011–2014 to byl jediný solitér, okres Žďár nad Sázavou (Mapa 5.1.5, 5.1.6). V průměrném věku žen nastal mezi lety 2003–2014 velmi podobný scénář, pouze průměrný věk byl oproti mužům nižší o necelé tři roky. Nejnižší průměrný věk (27,62) byl zjištěn v období 2003–2006 v okrese Žďár nad Sázavou. V témže období byl v celkem 50 okresech průměrný věk nevěsty při sňatku pod 30 let (Mapa 5.1.7). Stárnutí žen při sňatku však nabralo velký spád v letech 2007–2014. Zatímco v období 2003–2006 v žádném okrese průměrný věk nevěsty nepřesáhl hodnotu 32 let, v následujícím období takových okresů bylo 15 a v období 2011–2014 dokonce 37. Na druhou stranu okresů s průměrným věkem pod 30 let z původních 50 z let 2003–2006 zbyl v posledním období pouze jediný, a to Žďár nad Sázavou (Mapa 5.1.8, 5.1.9).

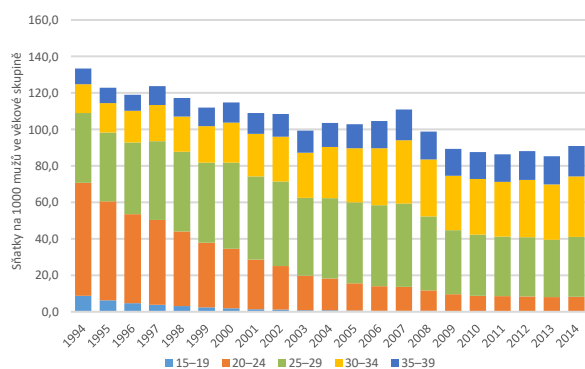
Graf 5.1.1 Počet sňatků na území ČR [Zdroj 98]

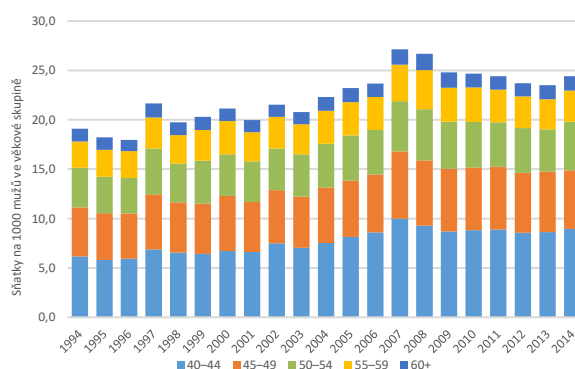
Graf 5.1.2 Podíl zaniklých manželství na území ČR [Zdroj 99]

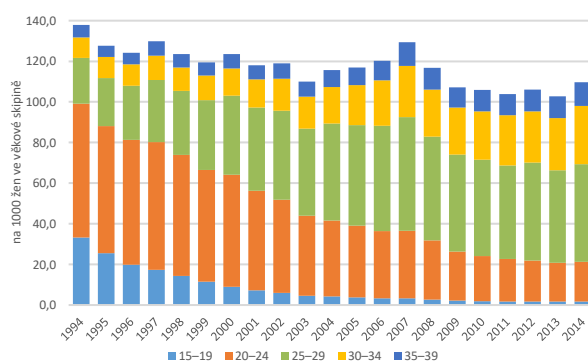
Graf 5.1.3 Míra sňatečnosti dle věku ženicha – do 40 let [Zdroj 100]

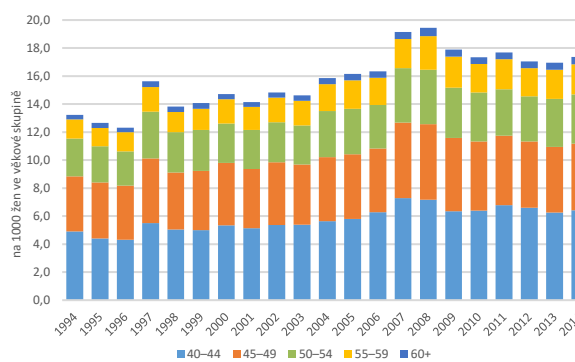
Graf 5.1.4 Míra sňatečnosti dle věku ženicha – 40 let a více [Zdroj 101]

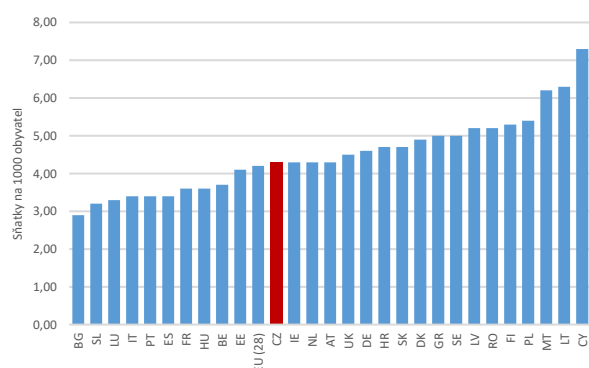
Graf 5.1.5 Míra sňatečnosti dle věku nevěsty – do 40 let [Zdroj 102]

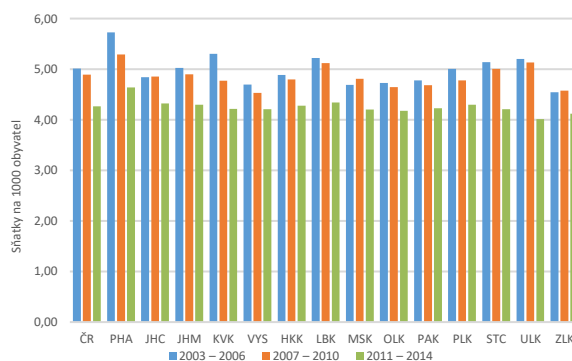
Graf 5.1.6 Míra sňatečnosti dle věku nevěsty – 40 let a více [Zdroj 103]

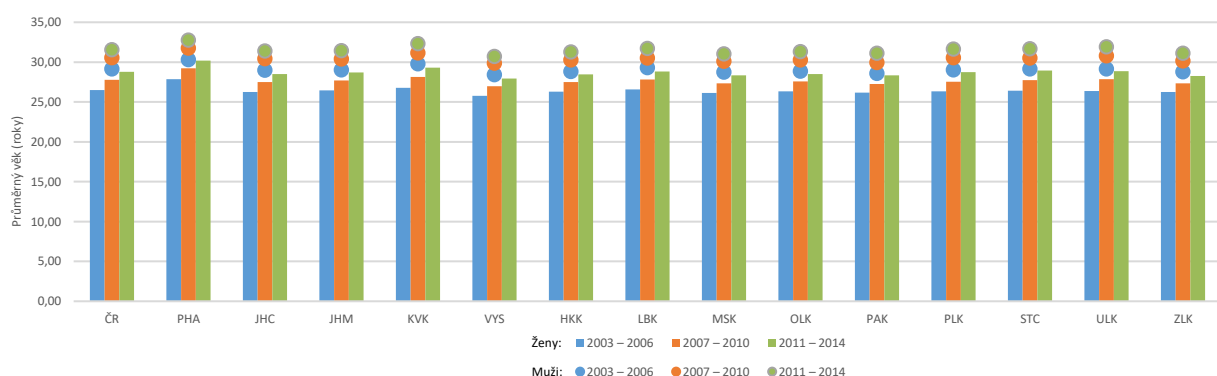
Graf 5.1.7 Hrubá míra sňatečnosti v zemích EU, 2011 [Zdroj 104]

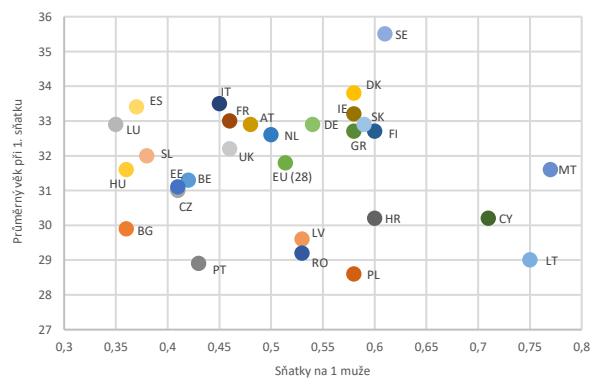
Graf 5.1.8 Hrubá míra sňatečnosti v krajích [Zdroj 105]

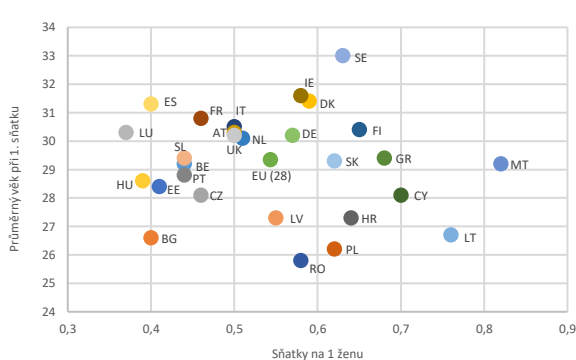
Graf 5.1.9 Průměrný věk při prvním sňatku v krajích [Zdroj 106]

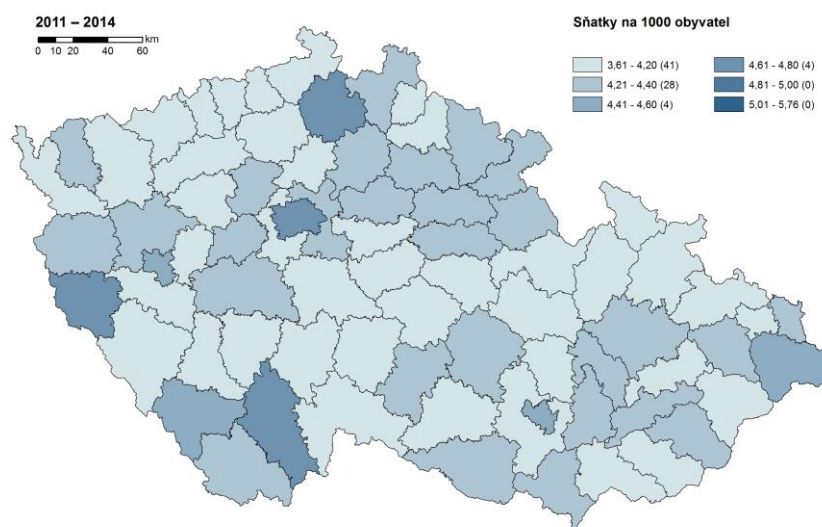
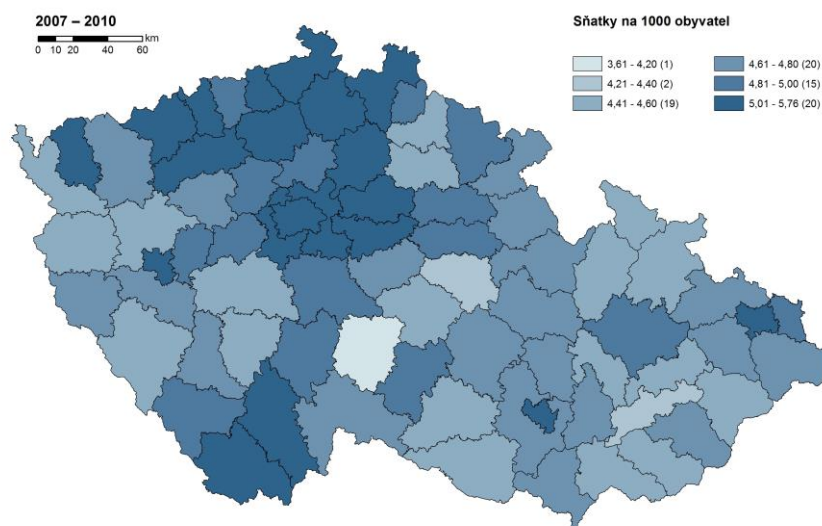
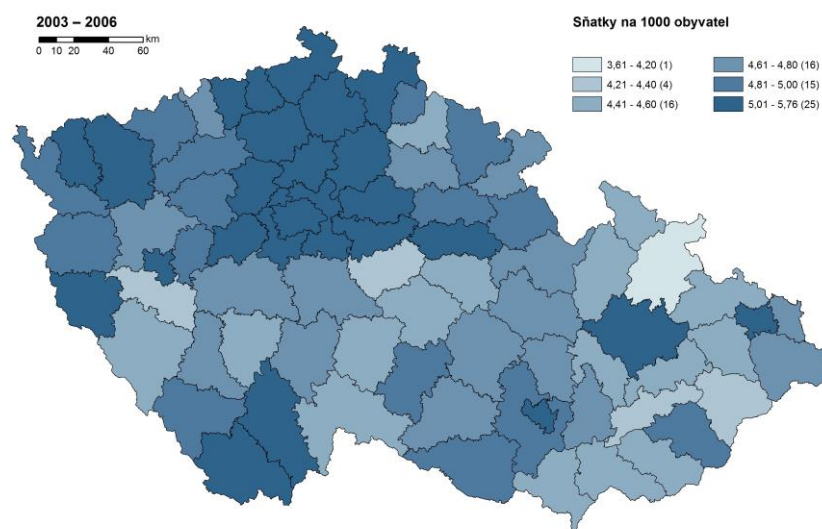
Graf 5.1.10 Průměrný věk při prvním sňatku a Úhrnná sňatečnost svobodných – muži, 2011 [Zdroj 107]

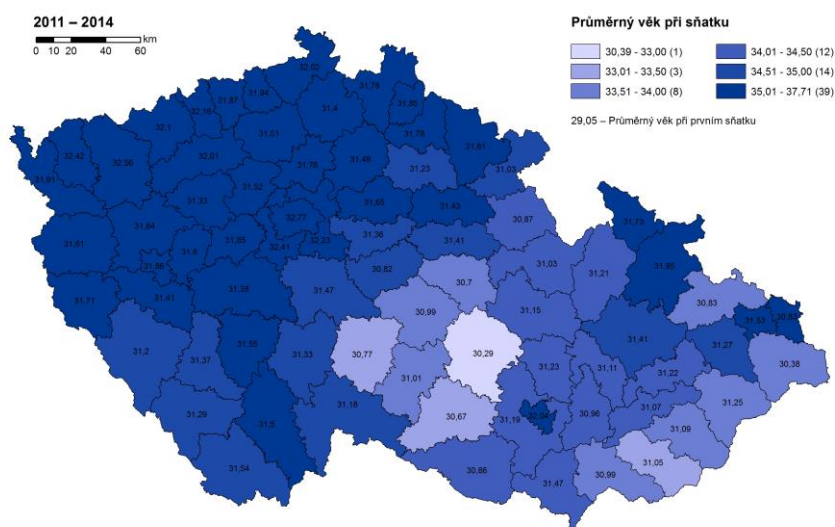
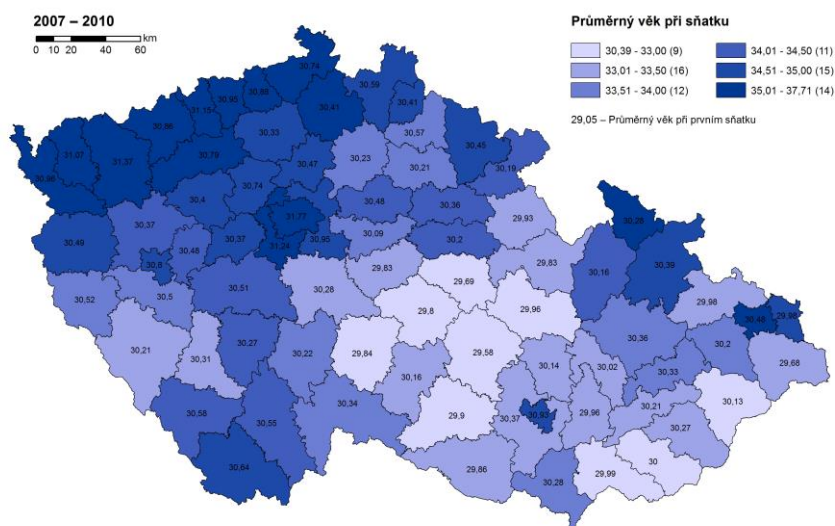
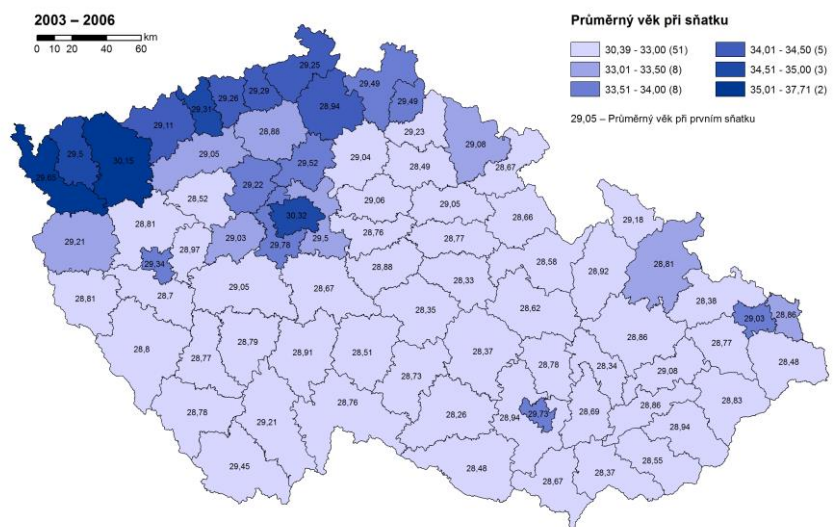
Graf 5.1.11 Průměrný věk při prvním sňatku a Úhrnná sňatečnost svobodných – ženy, 2011 [Zdroj 108]

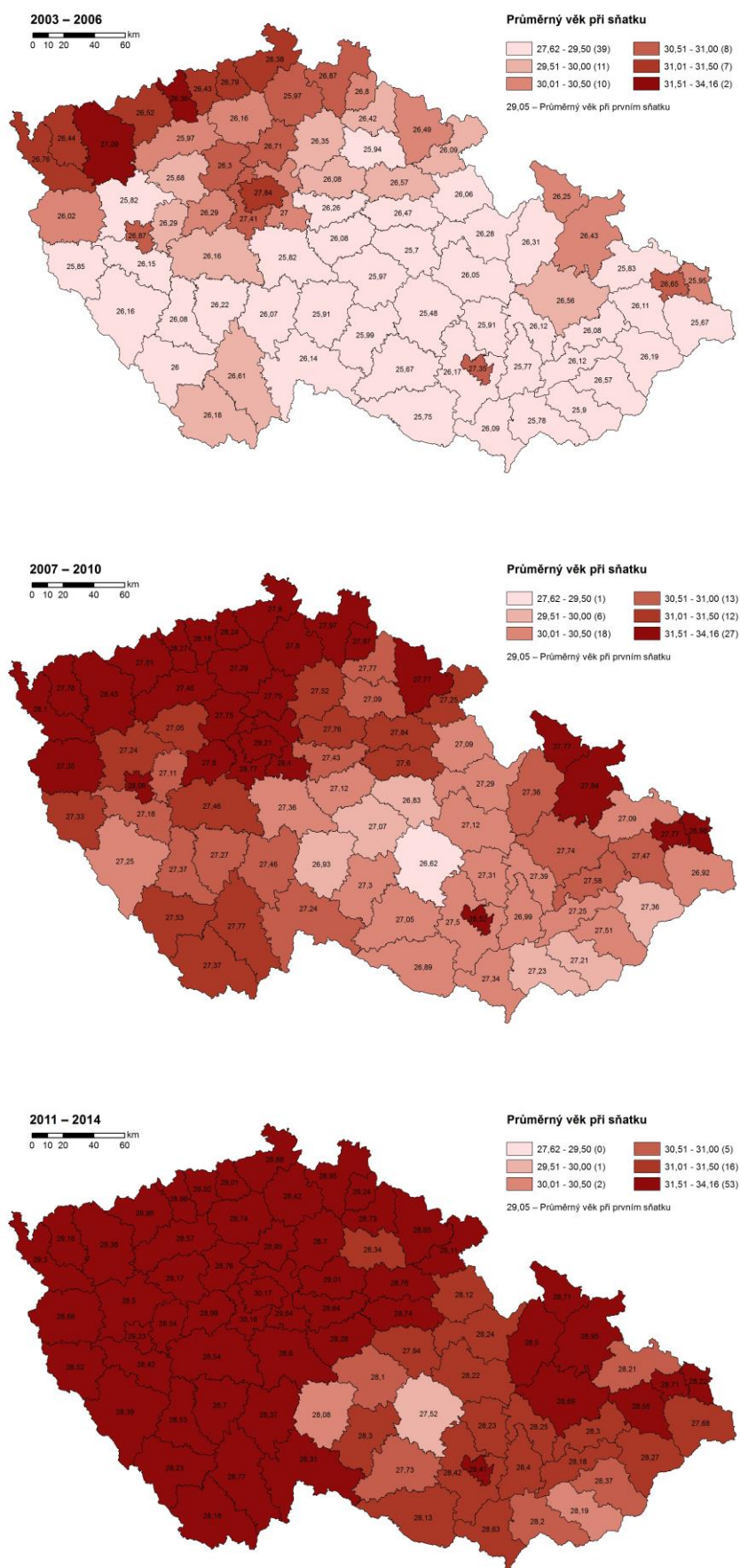
Mapa 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3 Hrubá míra sňatečnosti v okresech ČR [Zdroj 109]

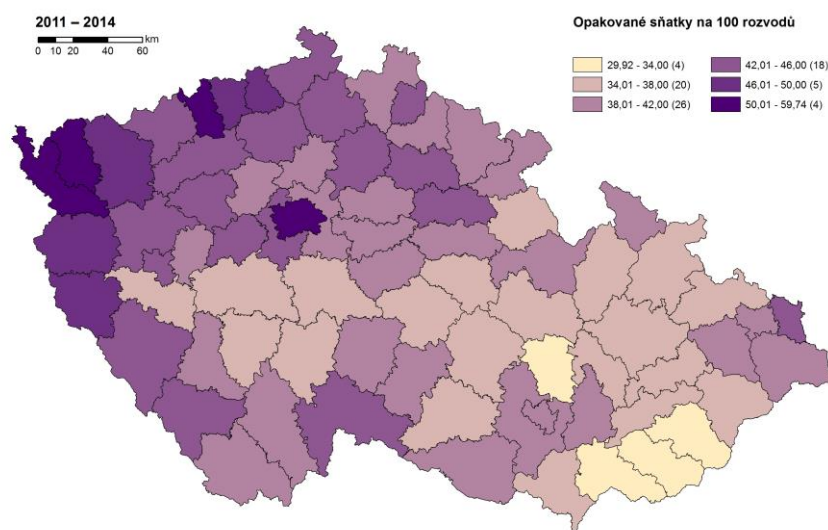
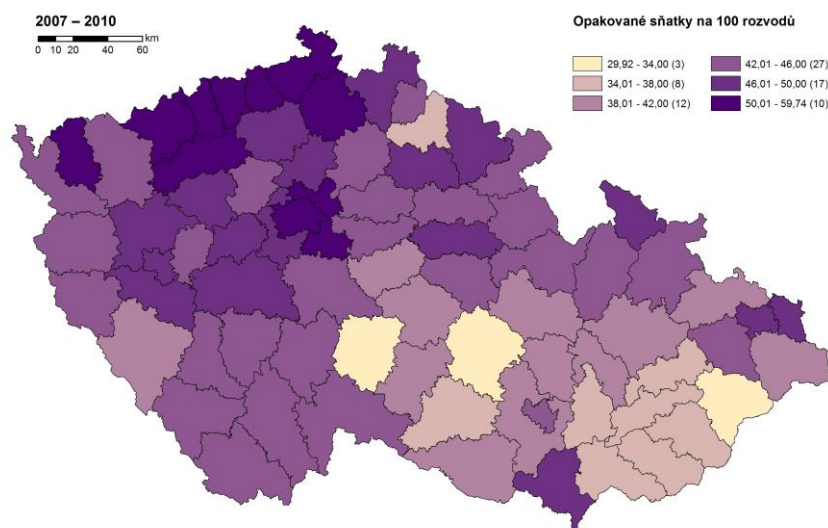
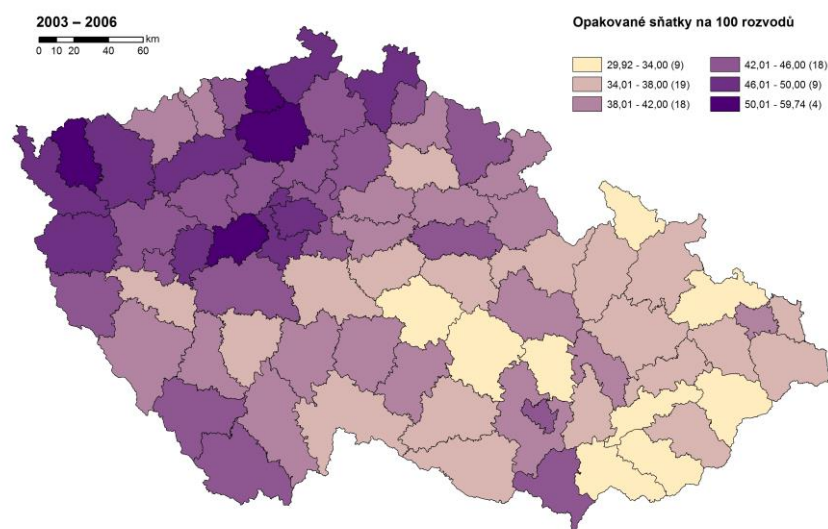
Mapa 5.1.4, 5.1.5, 5.1.6 Průměrný věk při sňatku a průměrný věk při prvním sňatku v okresech ČR – muži [Zdroj 110]

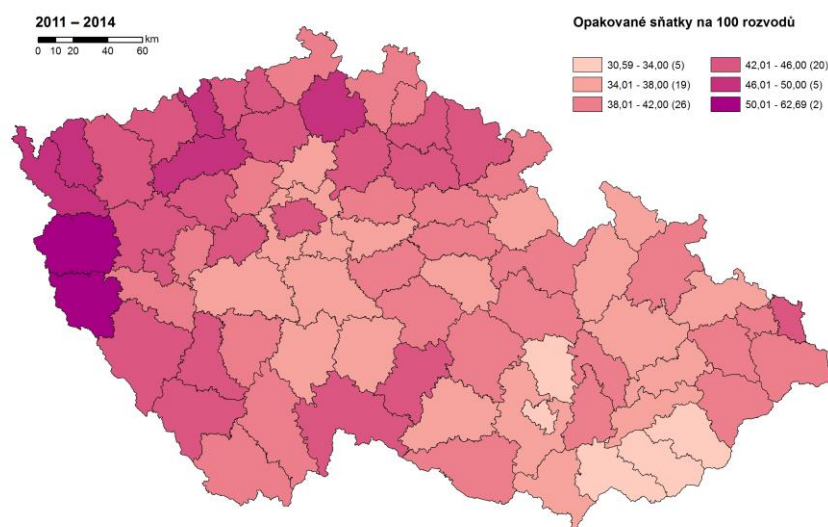
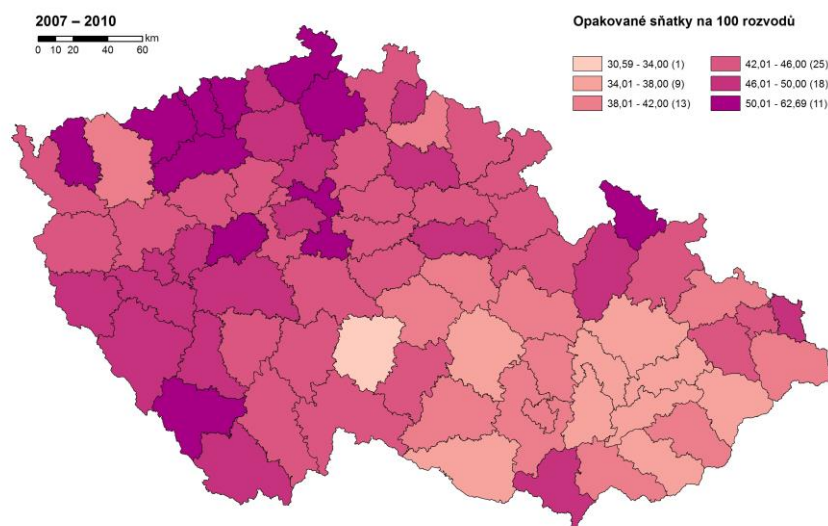
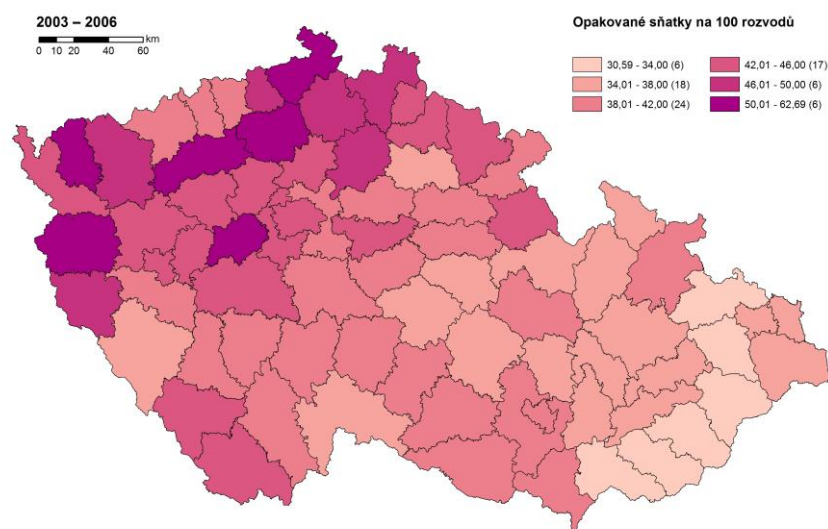
Mapa 5.1.7, 5.1.8, 5.1.9 Průměrný věk při sňatku a průměrný věk při prvním sňatku v okresech ČR – ženy [Zdroj 111]

Mapa 5.1.10, 5.1.11, 5.1.12 Opakované sňatky na 100 rozvodů v okresech ČR – muži [Zdroj 112]

Mapa 5.1.10, 5.1.11, 5.1.12 Opakované sňatky na 100 rozvodů v okresech ČR – ženy [Zdroj 113]

5.2 Rozvodovost

Rozvodovost v posledních 20 letech prošla rovněž značnou transformací. K velkým změnám došlo hlavně v otázce věku mužů a žen při rozvodu. Jak lze pozorovat z grafu 5.2.1 a 5.2.2, mezi lety 1994, 2004 a 2014 došlo ke stárnutí lidí, kteří se rozhodli ukončit své manželství rozvodem. Zatímco v roce 1994 byla věková skupina, která se nejvíce rozváděla u mužů i u žen 25–29 let. V roce 2004 se však nejčastější věkovou skupinou u rozvodu stala u obou pohlaví 30–34 let a v roce 2014 dokonce 40–44 let. V roce 2014 se také poprvé rozvádělo více lidí ve věku 55 a víc let než ve věku 50–54 let (Graf 5.2.1, 5.2.2). Tento jev je způsoben jak zvyšujícím se věkem při sňatku u obou pohlaví (Graf 5.1.9), tak prodlužování průměrné délky manželství (Graf 5.2.7). Navíc dle řady výzkumů je česká společnost v zásadě velmi tolerantní vůči rozvodům a většina občanů považuje rozvod za adekvátní způsob řešení vzájemných neshod v manželství (Fialová, Kalibová, 2010).

Jak u mužů, tak u žen docházelo v posledních 20 letech k výraznému poklesu rozvodů ve věku do 29 let. Jak lze vidět na grafu 4, v roce 1994 byla věková skupina žen do 25 let druhou nejčastěji se rozvádějící hned za věkovou skupinou 25–29 let. V roce 2014 se však věková skupina do 25 let stala nejmenší ze všech s poklesem o 91,73 % od roku 1994 a skupina 25–29 let čtvrtou nejnižší s poklesem o 65,77 % (Graf 5.2.4). U mužů byl tento pokles obdobný, pouze zde věková skupina do 25 let nikdy neměla dostatečné zastoupení vzhledem k vyššímu věku mužů při sňatku (Graf 5.1.6). Vzhledem k neustále se zvyšujícímu průměrnému věku při sňatku (Mapa 5.1.4, 5.1.5, 5.1.6), došlo ve věkové skupině do 25 let u mužů ještě k výraznějšímu poklesu počtu rozvodů, a to o 94,51 % mezi lety 1994 a 2014. Ve věku mezi 25–29 lety pak nastalo snížení o 81,57 % (Graf 5.2.3). Také ve věkové skupině 30–34 let došlo mezi lety 1994 a 2014 k výraznému poklesu, zatímco ve všech věkových skupinách nad 35 let již došlo u obou pohlaví k navýšení absolutního počtu rozvodů (Graf 5.2.3, 5.2.4). Krajem, který v průměru let 2003–2006, 2007–2010 i 2011–2014 dosáhl nejvyššího průměrného věku žen při rozvodu, se stalo Hlavní město Praha. V prvním období to bylo o 1,39 let více, než byl průměr všech krajů ČR, v druhém období o 0,86 let a v posledním o 0,92 let. Co se týká nejnižšího věku ženy při rozvodu, zde se prvenství mezi lety měnilo. V období 2003–2006 a 2011–2014 to byl kraj Plzeňský s průměrným věkem o 0,88, respektive o 0,65 let nižším, než byl průměr všech krajů ČR, v období 2007–2010 pak kraj Karlovarský s průměrným věkem vůči průměru všech krajů nižším o 1,04 let. Také v každém z krajů byl průměrný věk mužů při rozvodu vyšší než u žen. V období let 2003–2006 a 2007–2010 byl největší věkový rozdíl v kraji Hlavní město Praha, 2,94, respektive 2,88 let, což je o 0,38 a 0,28 let více než v průměru všech krajů ČR. Nejvyšší rozdíl v průměru let 2011–2014 byl v Plzeňském kraji, 2,82 let. Tato hodnota převyšovala průměrný věk všech krajů ČR o 0,21 let (Graf 5.2.11). Také v meziokresním srovnání je pozice Hlavního města

Praha specifická daleko vyšším průměrným věkem při rozvodu než v ostatních krajích, především v období 2003–2006, kdy ještě nedošlo k tak výraznému nárůstu průměrného věku při rozvodu po celé zemi, mělo Hlavní město Praha jak ve srovnání mužského, tak ženského průměrného věku, velký náskok (Mapa 5.2.4, 5.2.7). Období let 2007–2014 je ve znamení zvyšování průměrného věku při rozvodu po celém území ČR. Pouze v okrese Příbram došlo mezi obdobími 2003–2006 a 2011–2014 u obou pohlaví k poklesu průměrného věku a to o 1,45 let u mužů a 1,65 let u žen (Mapa 5.2.4, 5.2.6, 5.2.7, 5.2.9). V průměru všech okresů však mezi těmito dvěma obdobími průměrný věk mužů při rozvodu narostl o 3,53 let a průměrný věk žen o 3,39 let (Mapa 5.2.4, 5.2.6, 5.2.7, 5.2.9).

Přestože hrubá míra rozvodovosti [3] (dále HMR) mezi lety 1994 a 2014 dosáhla určitého poklesu z 2,99 na 2,45 rozvodů na 1 000 obyvatel, roky, jež následovaly po roce 1999, se vyznačují stoupající tendencí. Rok 1999 byl specifický výrazným propadem HMR oproti předchozímu roku, až o 26,81 %. Tohoto propadu bylo dosaženo především novelizací zákona o rodině č. 91/1998 Sb., jenž v následujícím roce snížil podíl rozvedených manželství s dětmi (Tuček a kol., 2003). Tento zákon určoval mimo jiné to, že partneři musí žít nejméně šest měsíců odděleně, manželství trvá minimálně jeden rok a s rozvodem souhlasí oba partneři (Zákon č. 91/1998 Sb., 1998), což eliminovalo množství potenciálních rozvodů. V dalším roce pak znovu přišel nárůst, konkrétně o 25,69 %. Nárůst HMR se pak zastavil až v roce 2004 absolutním maximem v posledních 20 letech, hodnotou 3,24 rozvodů na 1 000 obyvatel. Očekávaný vliv novelizace zákona na pokles intenzity rozvodovosti byl tak krátce po zavedení prakticky anulován (Fialová, Kalibová, 2010).

Ačkoliv hodnota HMR mezi lety 1994 a 2014 klesla, o úhrnné rozvodovosti se nedá říci to samé. Ta zaujala přesně opačný trend, který byl narušen pouze rokem 1999 a došlo v ní mezi lety 1994–2014 k nárůstu o 24,56 %, z 37,51% rozvodovosti na 46,72% rozvodovost. Alarmujícího maxima úhrnné rozvodovosti [9] bylo dosaženo v roce 2010, kdy rozvodem skončilo 49,96 % manželství (Graf 5.2.5). V mezinárodním srovnání zemí EU v roce 2011 ČR zaujímal, s 2,68 rozvody na 1 000 obyvatel třetí místo s nejvyšší hodnotou HMR ze všech zemí EU. Průměr zemí EU činil ve stejném roce 2,00 rozvody na 1 000 obyvatel. Nejnižšího extrému dosáhla Malta, která v roce 2011 zlegalizovala rozvody, a tímto způsobem si své neshody v témže roce rozhodlo řešit 0,10 manželství na 1 000 obyvatel. Opačný extrém pak zažili v Lotyšsku, kde se rozvedly zhruba čtyři manželství na 1 000 obyvatel (Graf 5.2.6).

Také ve všech krajích České republiky (dále jen ČR) je patrný pokles HMR. Hodnoty HMR v průměru let 2003–2006 ve všech krajích převyšovaly hodnoty z průměru let 2011–2014 a až na dvě výjimky (kraj Jihomoravský a Vysočina) také hodnoty z průměru let 2007–2010. Nejvyšší HMR ze všech krajů ve všech třech obdobích vykazoval kraj Karlovarský, v období 2003–2006 o 22,42 % vyššími než průměr všech krajů ČR, v období 2007–2010 o 22,22 % a v období 2011–2014 o 9,33 %. Naopak krajem, ve kterém byly hodnoty HMR nejnižší, byl ve všech třech obdobích kraj

Vysočina, následovaný Zlínským krajem (Graf 5.2.12). V meziokresním srovnání je více, než jinde zřejmý rozdíl mezi západem Čech a územím jižní Moravy a Vysočiny. Především v období 2003–2006, kdy všechny pohraniční okresy od Chebu až po konec horní hranice s Německem trpěly rozvodovostí vyšší než 3,30 rozvodů na 1 000 obyvatel okresu. Naopak z celkových 16 okresů krajů Vysočina, Jihomoravský a Zlínský se celkem devět mohlo pyšnit hodnotou HMR pod 2,51 (Mapa 5.2.1). Roky 2007–2014 pak byly ve znamení vyrovnávání těchto regionálních disparit. Zatímco v období 2007–2010 to bylo především v důsledku nárůstu HMR v okresech na území Moravy (Mapa 5.2.2), v období 2011–2014 naopak celkovým poklesem rozvodovosti na celém území ČR (Mapa 5.2.3) – zatímco v období 2003–2006 celkem 24 okresů vykazovalo hodnotu HMR nad 3,30, v období 2011–2014 této hranice nedosahoval ani jeden okres. Pouze v jediném okrese mezi těmito dvěma obdobími nedošlo k poklesu HMR. Byl to okres Beroun, kde naopak rozvodovost stoupla o 0,10 rozvodů na 1 000 obyvatel (Mapa 5.2.1, 5.2.3).

Se snižujícími se hodnotami HMR je též úzce spojena jiná charakteristika, a to zvyšování průměrné délky manželství. Mezi lety 1994 a 2014 se průměrná délka manželství zvýšila o 2,56 let na 13,02 roků. Tato charakteristika pak ovlivňuje další ukazatele, jako například podíl nezletilých dětí v manželství, ve kterém došlo k rozvodu. Se zvyšující se průměrnou délkou manželství a se zvyšujícím se věkem žen a mužů při rozvodu se také snižuje podíl dětí, které se stanou svědky rozvodu svých rodičů až po dosažení plnoletosti. Proto mezi lety 1994 a 2014 došlo ke snížení podílu manželství s nezletilými dětmi ze 72,04 % na 57,48 % (Graf 5.2.7).

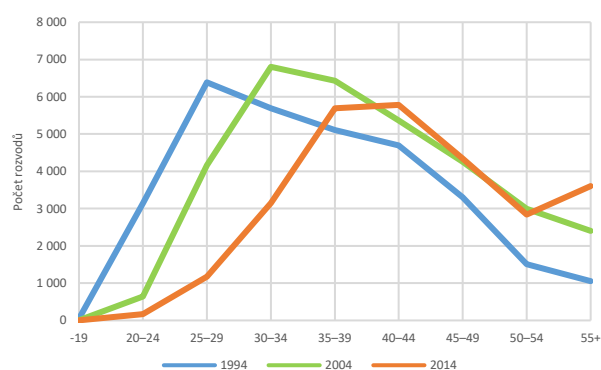
Ve statistice indexu rozvodovosti [8] si ČR v mezinárodním srovnání také nevede zrovna nejlépe. S 62,30 rozvody na 100 sňatků v roce 2011 dosahovala sedmého nejvyššího indexu rozvodovosti z 28 zemí EU. Průměr EU se nacházel pod 50% hodnotou, s 46,10 rozvody na 100 sňatků. Na opačných extrémech zemí EU znovu stála Malta s Lotyšskem, první s 1,60, druhá pak s 77,20 rozvodů na 100 sňatků (Graf 5.2.6).

V mezikrajském srovnání indexu rozvodovosti je zřejmé, že se jedná o ukazatel, který se v každém kraji mezi lety 2003–2014 vyvíjel naprosto specificky a rozdílně. Z průměru všech krajů ČR je patrné, že období 2007–2010 bylo ve znamení výrazného poklesu oproti období 2003–2006, ovšem v letech 2011–2014 došlo znovu k navýšení hodnoty indexu. Takovýto scénář se však odehrával pouze v pěti krajích. Zato v krajích Hlavní město Praha, Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský docházelo v čase k nárůstu podílu rozvodů na 100 sňatků. Absolutní maximum ze všech krajů v průměru let 2003–2006 a 2007–2010 má na svědomí kraj Karlovarský, se 72,66, respektive 75,91 rozvody na 100 sňatků. V průměru let 2011–2014 se však do čela dostal kraj Ústecký s 69,48 rozvody na 100 sňatků (Graf 5.2.12). O specifickém vývoji indexu rozvodovosti svědčí také meziokresní srovnání mezi lety 2003–2014. Zatímco období 2007–2010 bylo v rámci průměru ČR ve znamení poklesu, v rámci okresů se jednalo o jediné období, kdy hodnota indexu v žádném z nich

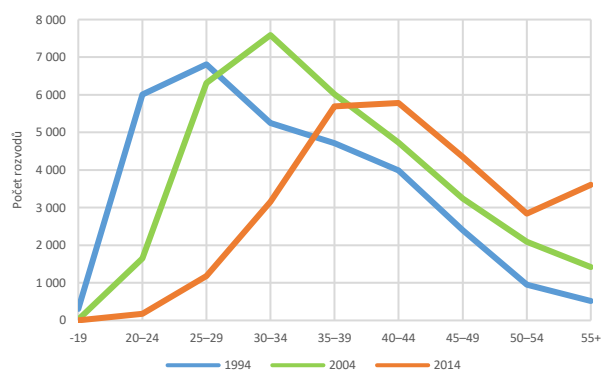
neklesla pod 50 %. V období let 2003–2006 a 2011–2014 byli svědky míry indexu pod 50 % ve dvou okresech – Pelhřimov a Žďár nad Sázavou – tyto dva okresy se jako jediné mohly pyšnit počtem rozvodů nepřekračujícím poloviční hodnotu počtu nových sňatků. Oba okresy tak staví kraj Vysočina do popředí krajů s nejnižšími podíly rozvodů vůči novým sňatkům (Mapa 5.2.10, 5.2.11, 5.2.12).

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů při zkoumání rozvodovosti je příčina rozvodu. Jak v případě mužů, tak v případě žen se nejvýznamnější příčinou k rozvodu stal „*rozdíl povah, názorů a zájmů*“, přičemž mezi lety 1990 a 2014 docházelo k nárůstu podílu a v roce 2014 se jednalo o dominantní příčinu rozvodu s přibližně 74% zastoupením. K velkému poklesu naopak došlo u všech ostatních příčin. V případě příčiny na straně muže se mezi lety 1990 a 2014 nejvíce snížil podíl rozvodů z důvodu alkoholismu, a to o celých 86,72 %, ze 102,98 na 13,68 rozvodů z důvodu alkoholismu na 1 000 rozvodů. K velkému snížení došlo také v případě rozvodu z důvodu zlého nakládání, či odsouzení pro trestný čin, a to o 81,46 %. Co se týká příčin na straně ženy, tak k největšímu poklesu došlo v případě nevěry, o 82,64 % mezi rokem 1990 a 2014, což v přepočtu na 1 000 rozvodů dělá pokles z 132,12 na 22,94 rozvodů z důvodu nevěry ženy. K překvapivému nárůstu však u žen došlo u rozvodů z důvodu zlého nakládání, či odsouzení pro trestný čin. Tato příčina mezi lety 1990 a 2014 narostla o 38,40 %, ovšem ve srovnání s muži v roce 2014 jde stále o nepoměr v neprospěch mužů, a to i přes tak výrazný pokles. Zatímco z 1 000 rozvodů skončilo 1,94 kvůli zlému nakládání, či odsouzení pro trestný čin na straně ženy, u téže příčiny na straně muže skončilo 5,04 z celkového 1 000 rozvodů (Graf 5.2.9, 5.2.10).

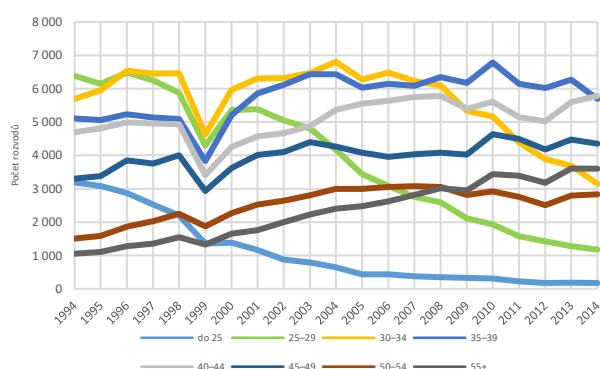
Graf 5.2.1 Rozvody dle věku muže [Zdroj 114]

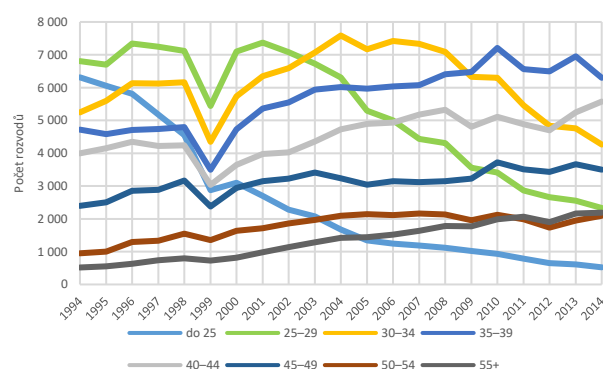
Graf 5.2.2 Rozvody dle věku ženy [Zdroj 115]

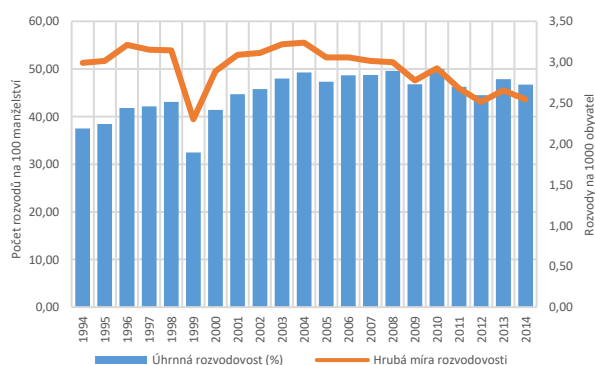
Graf 5.2.3 Rozvody dle věkové skupiny muže [Zdroj 116]

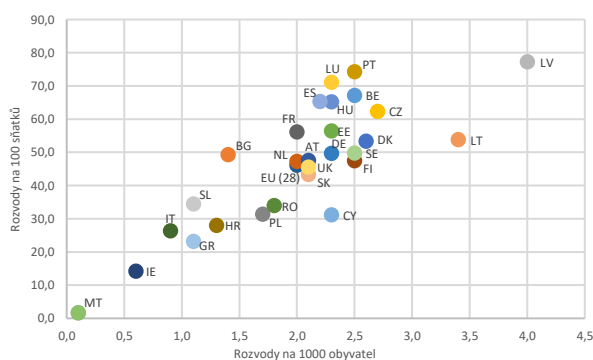
Graf 5.2.4 Rozvody dle věkové skupiny ženy [Zdroj 117]

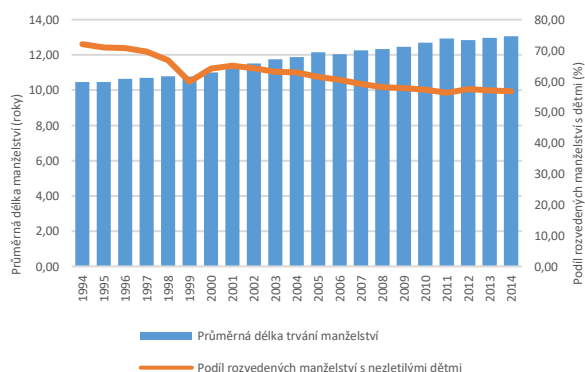
Graf 5.2.5 Úhrnná rozvodovost a Hrubá míra rozvodovosti [Zdroj 118]

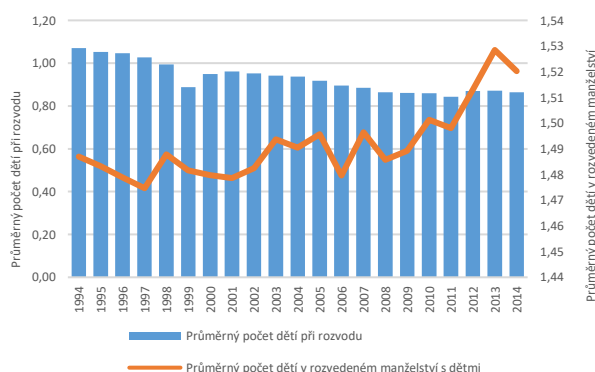
Graf 5.2.6 Hrubá míra rozvodovosti a Index rozvodovosti v zemích EU, 2011 [Zdroj 119]

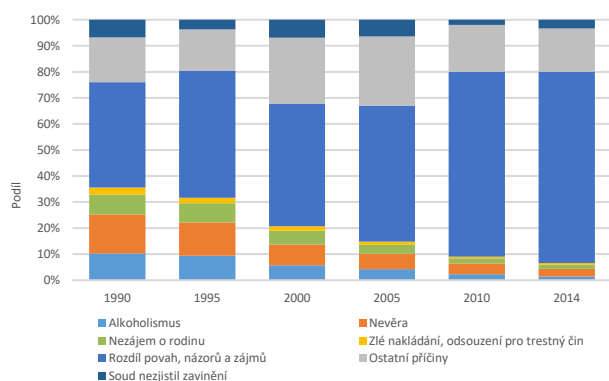
Graf 5.2.7 Průměrná délka manželství a podíl rozvedených manželství s nezletilými dětmi [Zdroj 120]

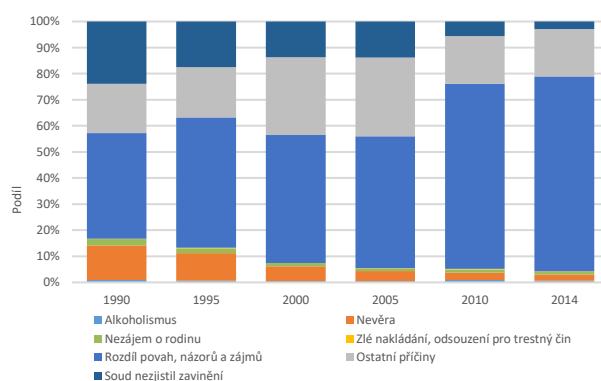
Graf 5.2.8 Počet dětí při rozvodu a v rozvedeném manželství [Zdroj 121]

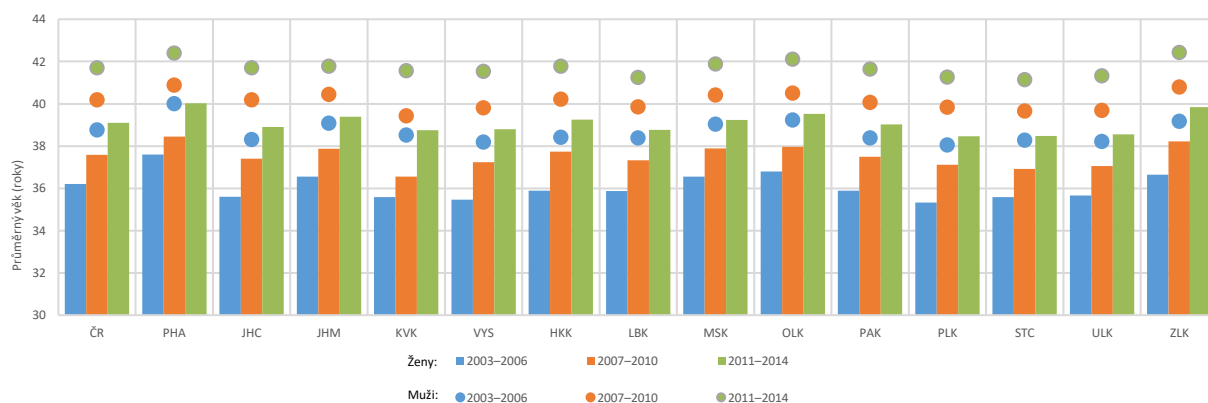
Graf 5.2.9 Rozvody dle příčiny – příčina na straně muže [Zdroj 122]

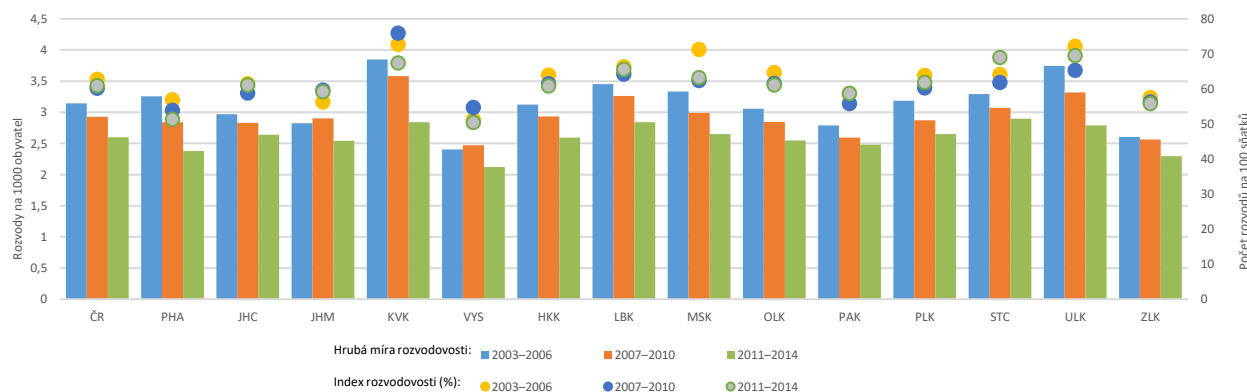
Graf 5.2.10 Rozvody dle příčiny – příčina na straně ženy [Zdroj 123]

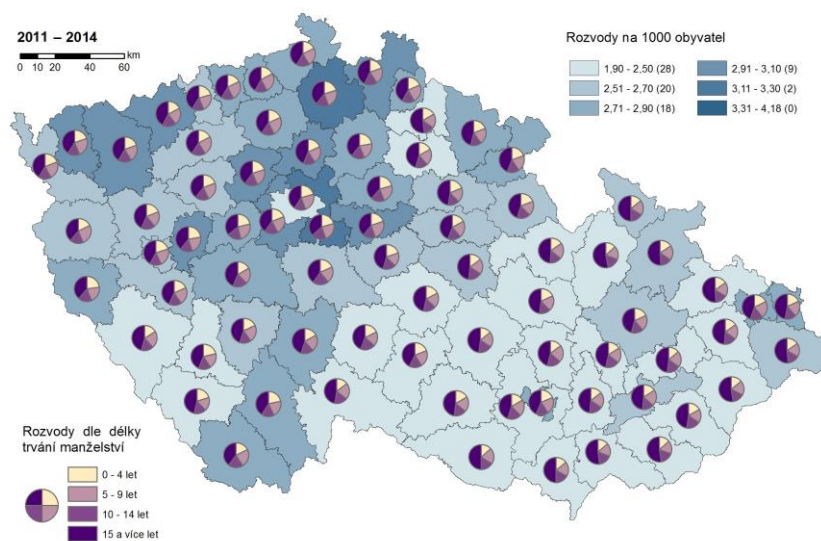
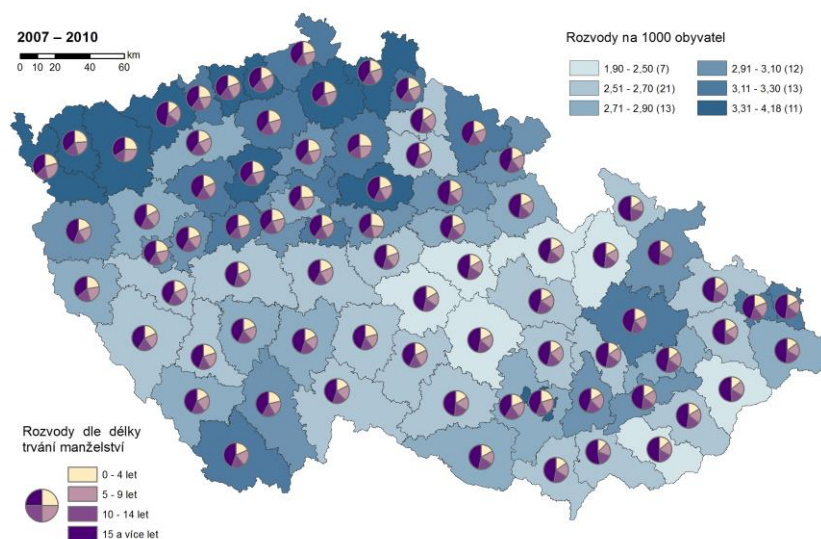
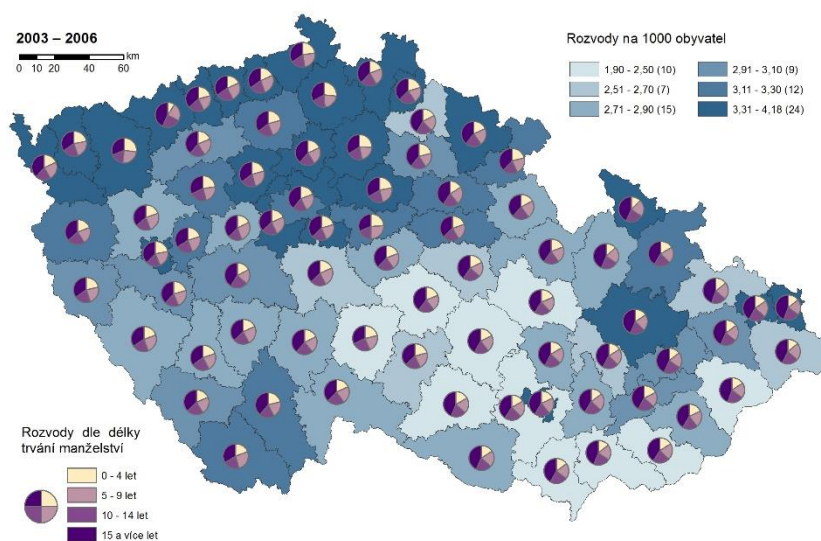
Graf 5.2.11 Průměrný věk při rozvodu v krajích [Zdroj 124]

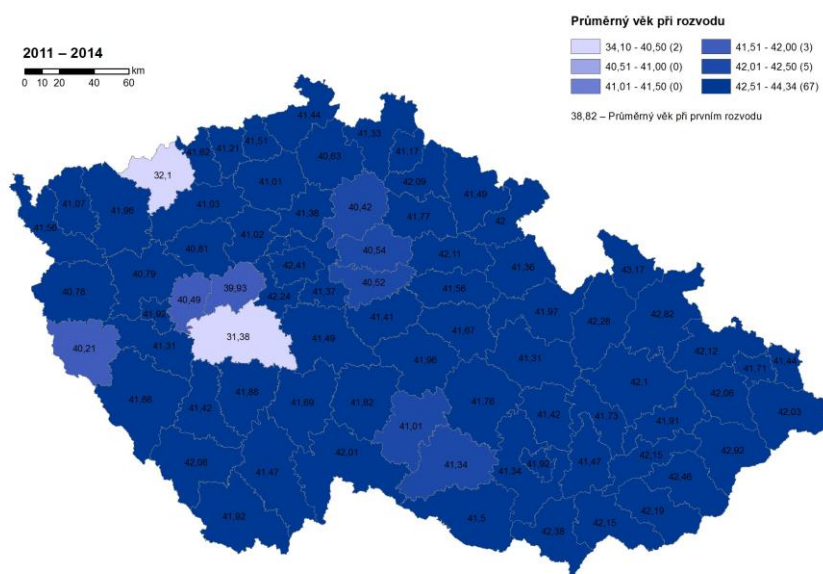
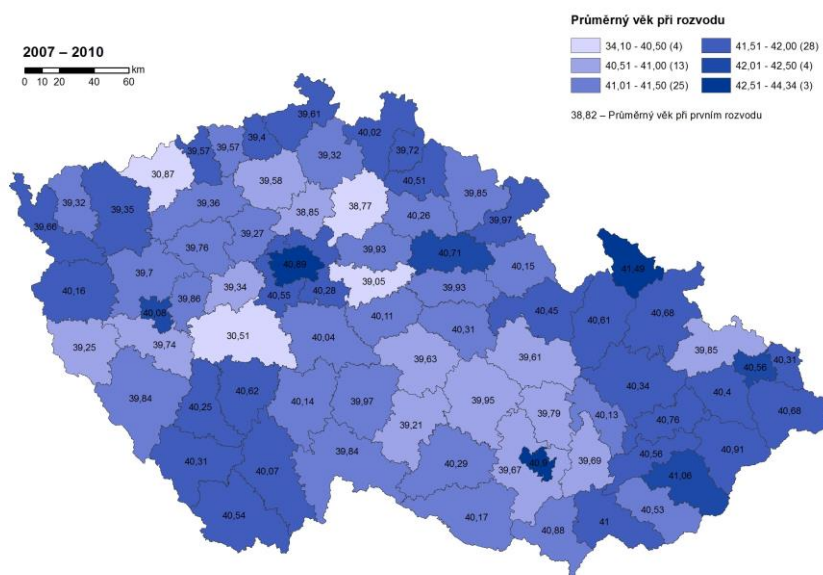
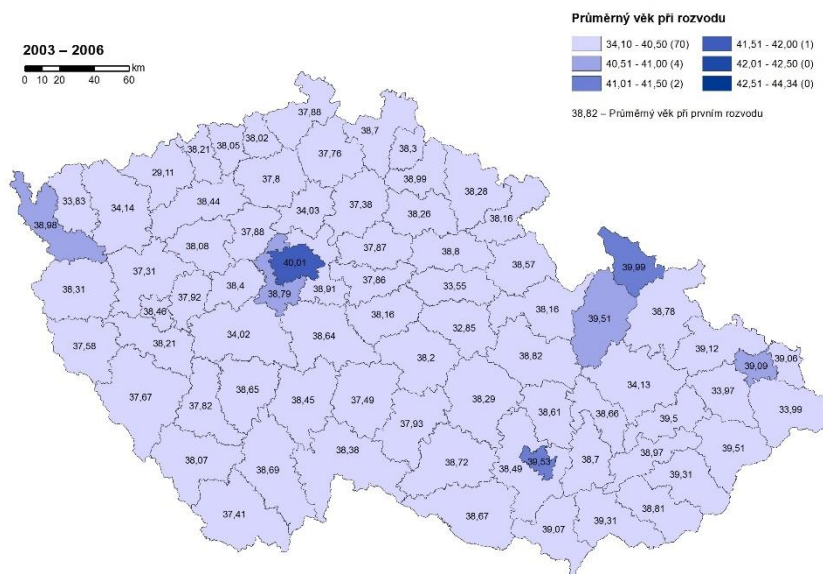
Graf 5.2.12 Hrubá míra rozvodovosti a Index rozvodovosti v krajích [Zdroj 125]

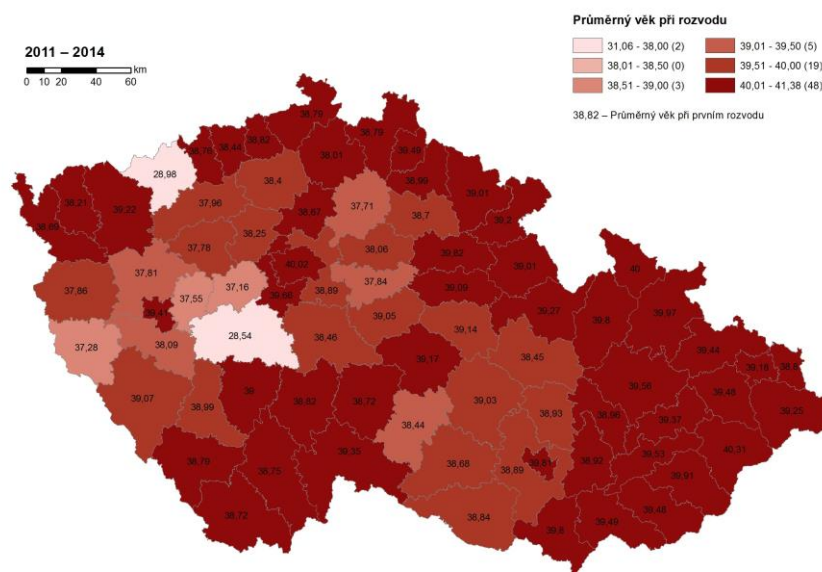
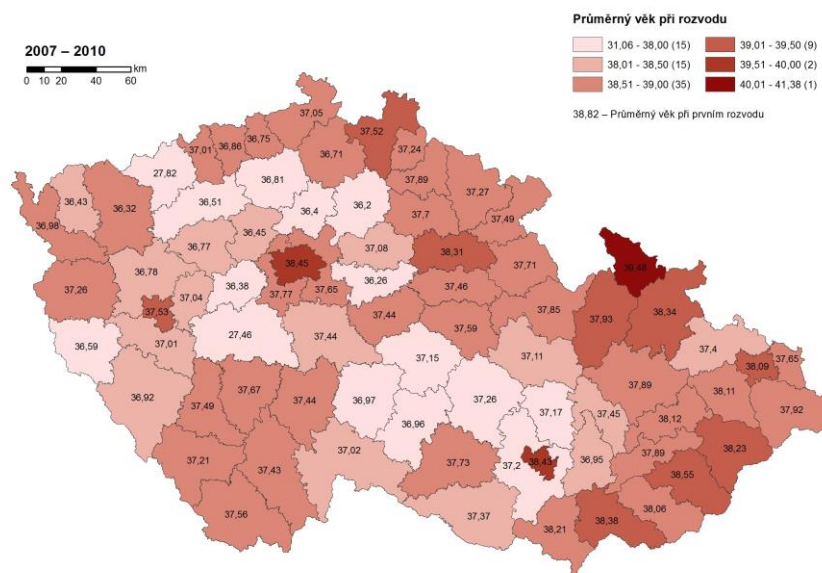
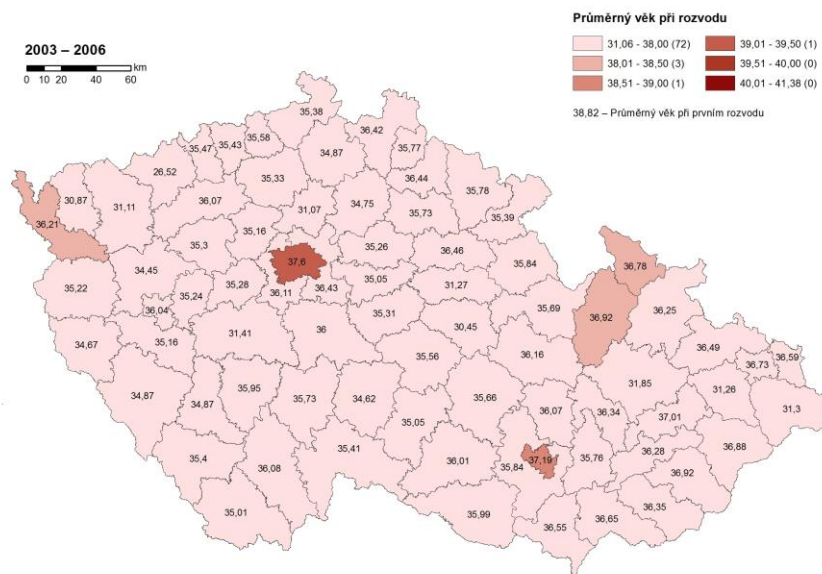
Mapa 5.2.1, 5.2.2, 5.2.3 Hrubá míra rozvodovosti v okresech ČR a rozvedená manželství dle věku [zdroj 126]

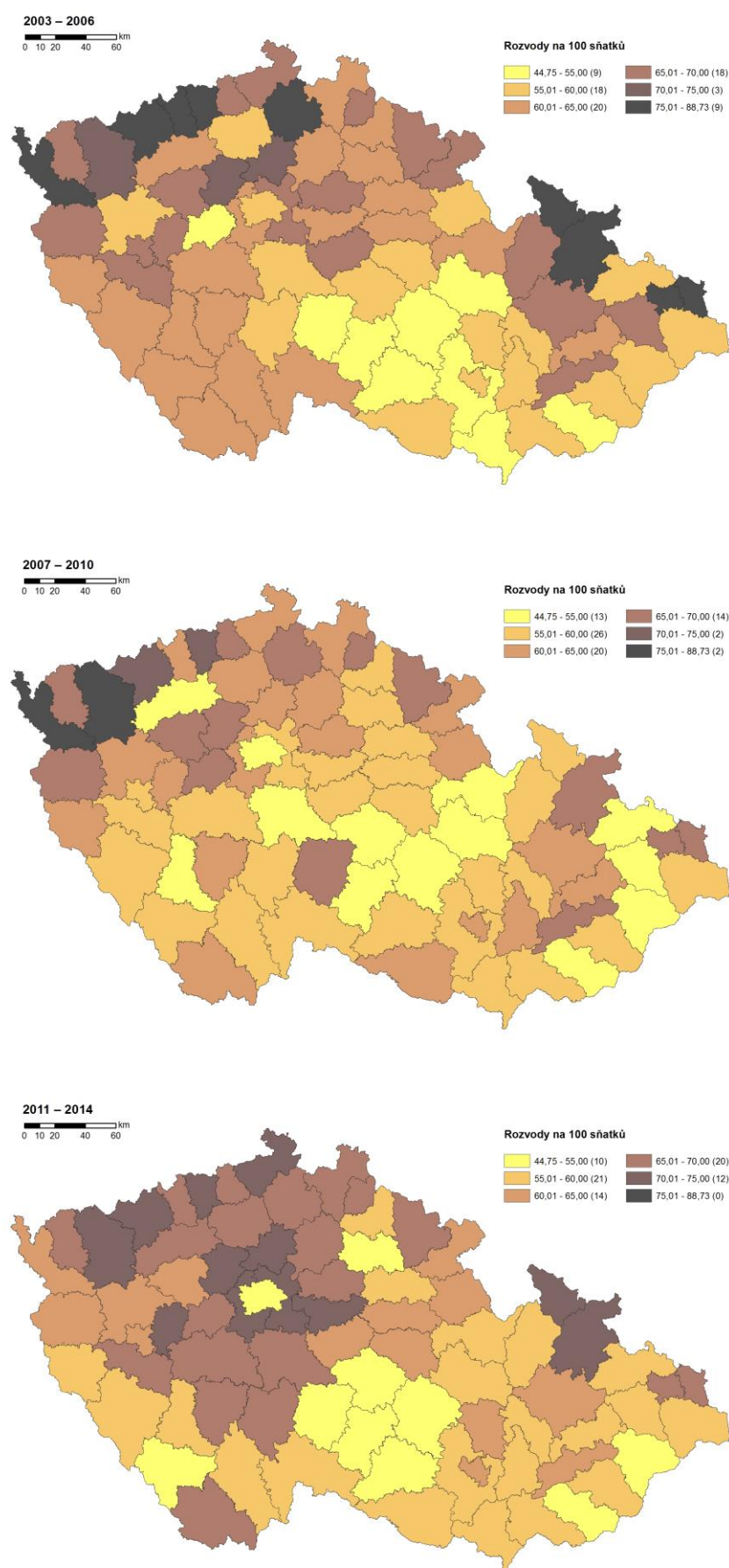
Mapa 5.2.4, 5.2.5, 5.2.6 Průměrný věk při rozvodu a průměrný věk při prvním rozvodu v okresech – muži [Zdroj 127]

Mapa 5.2.7, 5.2.8, 5.2.9 Průměrný věk při rozvodu a průměrný věk při prvním rozvodu v okresech – ženy [Zdroj 128]

Mapa 5.2.10, 5.2.11, 5.2.12 Index rozvodovosti v okresech ČR [Zdroj 129]

6 Struktury obyvatelstva

6.1 Národnost

Majoritní národností v České republice (dále jen ČR) je národnost česká. Tomu odpovídají i výsledky sčítání lidu z let 2001 a 2011. V absolutních hodnotách dle rozdílu ze sčítání obyvatel české národnosti ubylo, toto tvrzení je však znehodnoceno faktem, že zatímco v roce 2001 se ke své národnosti nevyjádřilo 1,69 % obyvatelstva, v roce 2011 to bylo 25,32 %. Všechny následující údaje, týkající se národnosti, jsou tedy přepočítány na podíly bez obyvatelstva s neuvedenou národností. Okres, který v roce 2001 dosahoval největšího podílu obyvatel české národnosti byla Chrudim, s 97,41 % podílem. V roce 2011 největšího podílu dosáhl okres Havlíčkův Brod s podílem 98,31 % obyvatel (Mapa 6.1.1, 6.1.2). Stoprocentním podílem obyvatel české národnosti se mohlo v roce 2011 pyšnit 467 obcí, zato nižšího, než padesáti procentním podílu dosáhlo 46 obcí (Mapa 6.1.3).

Druhou nejpočetnější národností je národnost moravská. Mezi lety 2001 a 2011 se podíl lidí, kteří si jakožto jedinou národnost zvolili moravskou se zvýšil o 80,69 % (Graf 6.1.1). Největší podíl této národnosti v roce 2011 byl v kraji Jihomoravském, 28,71 % obyvatelstva kraje (Graf 6.1.2), v podílu ku všem obyvatelům moravské národnosti se v tomto kraji nacházelo 48,80 % obyvatel (Graf 6.1.6). Nad desetiprocentní podíl vůči všem obyvatelům kraje se moravská národnost dostala také v krajích Zlínský (21,33 %) a Olomoucký (16,13 %). Okresem s nejvyšším podílem obyvatel moravské národnosti ku všem obyvatelům okresu bylo v roce 2001 i 2011 Brno-venkov (21,39 %, respektive 34,26 %) (Mapa 6.1.4, 6.1.5). Obcí s nadpoloviční většinou obyvatel moravské národnosti bylo v roce 2011 33, přičemž nejvyššího podílu měla obec Hostějov, celých 72,00 % obyvatel (Mapa 6.1.6). K velkému nárůstu občanů hlásících se k moravské národnosti v roce 2011 oproti předchozímu sčítání vydatně přispěla možnost uvést příslušnost až ke dvěma národnostem. Proto velké množství občanů žijících na Moravě jako primární národnost uvedlo moravskou a českou až jako sekundární.

Třetí nejpočetnější národností je národnost slovenská. Mezi lety 2001 a 2011 prakticky nedošlo ke změně počtu občanů slovenské národnosti. I po deseti letech se tento podíl drží zhruba na 1,93 % obyvatel ČR. (Graf 6.1.1). V Karlovarském kraji bylo v roce 2011 ze všech krajů nejvyšší podíl slovenských občanů na počet obyvatel, 3,38 %. Naopak v kraji Vysočina jich bylo zdaleka nejméně, pouze 0,78 % (Graf 6.1.3). Nejvíce Slováků k roce 2011 žilo v Moravskoslezském kraji, celých 17,70 % (Graf 6.1.7). Jak v roce 2001, tak v roce 2011 byl okresem s největším podílem obyvatel slovenské národnosti vzhledem k celkovému počtu obyvatel okres Karviná s podíly 5,71 %,

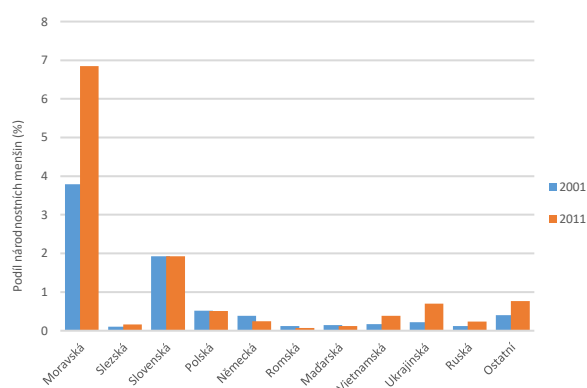
respektive 4,85 % (Mapa 6.1.7, 6.1.8). Obcí s podílem obyvatel slovenské národnosti nad 10 % bylo v roce 2011 celkem 15, maximálního podílu dosáhla obec Stanovice – 17,50 % (Mapa 6.1.9).

Čtvrtým nejpočetnějším národem v roce 2011 byl národ ukrajinský. Tato menšina zaznamenala od roku 2001 nárůst v počtu o 217,30 % (Graf 6.1.1). 40 % všech lidí ukrajinské národnosti se nacházelo v Hlavním městě Praha (Graf 6.1.8). Zde tato národnost nabývá též nejvyššího podílu vzhledem k celkovému počtu obyvatel kraje, a to 2,31 %. Podíly v ostatních krajích pak nedosahovaly ani 1 % z celkového počtu obyvatel kraje (Graf 6.1.3). Zatímco v roce 2001 podíl obyvatel ukrajinské národnosti v žádném z okresů nepřekročil hranice 1 %, v roce 2011 takových okresů bylo hned 7, přičemž nejvyšší podíl i mezi okresy vykazovalo Hlavní město Praha (Mapa 6.1.10, 6.1.11). Na úrovni obcí desetiprocentní hranici podílu bylo překročeno hned u 12 obcí, přičemž nejvyšší poměr obyvatel ukrajinské národnosti vůči celkovému obyvatelstvu, 36,51 %, měla obec Třebčice (Mapa 6.1.12).

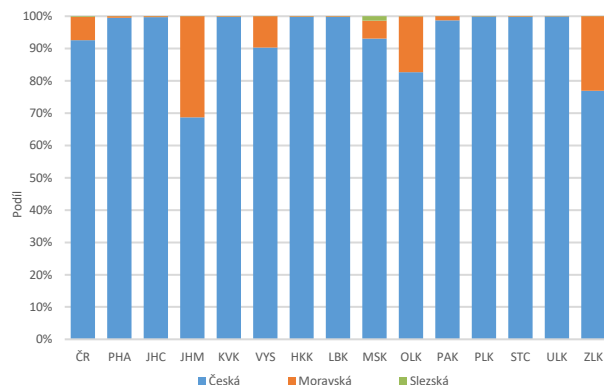
Další poměrně početnou národností, především v Moravskoslezském kraji, je národnost polská. Celých 72 % Poláků se v roce 2011 nacházelo právě v tomto pohraničním kraji (Graf 6.1.9). Mezi lety 2001 a 2011 se podíl lidí této národnosti takřka neměnil a nachází se přibližně na hodnotě 0,51 % obyvatelstva ČR (Graf 6.1.1). Nejvyššího podílu obyvatel polské národnosti vůči celkovému obyvatelstvu dosáhl v letech 2001 a 2011 okres Frýdek-Místek, a to 7,97 %, respektive 8,51 % (Mapa 6.1.13, 6.1.14). Celkem v 31 obcích byl podíl polského obyvatelstva vyšší než 10 %. Nejvyšší podíl měla Hrádek v Moravskoslezském kraji, 38,10 % všech obyvatel obce (Mapa 6.1.15).

Svobodní obyvatelé romské národnosti v roce 2011 dosahovali 51 % celé romské populace. Jedná se o jedinou národnost v ČR, ve které podíl svobodných překročil 50 % obyvatelstva dané národnosti. Nejvyšší podíl ženatých/vdaných dosáhli obyvatelé hlásící se k ukrajinské národnosti, celých 62,60 %. Německá menšina v ČR pak měla nejvyšší podíl rozvedených obyvatel, celkem 16,70 % a největší podíl ovdovělých ze všech národností v ČR měli Poláci, a to 4,80 % (Graf 6.1.4).

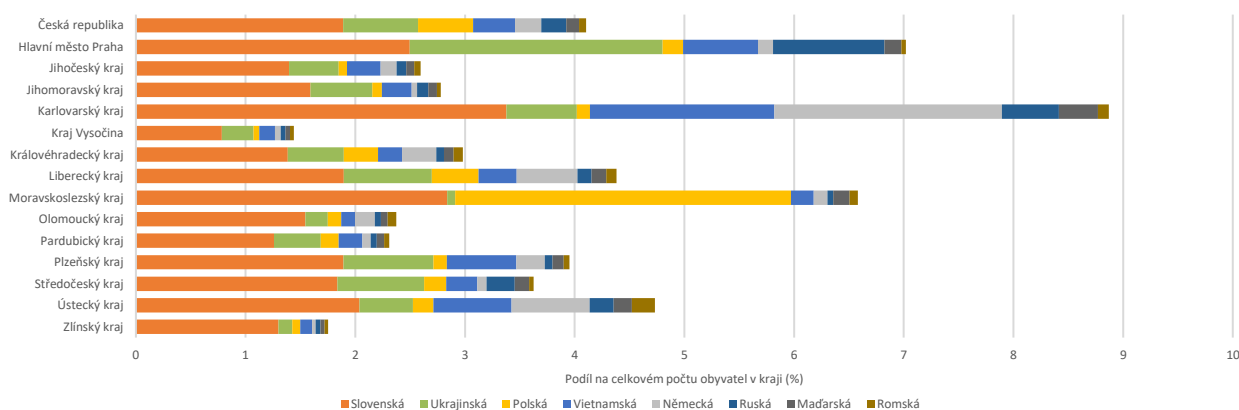
Graf 6.1.1 Počet obyvatel největších národnostních menšin ČR, 2011 [Zdroj 130]

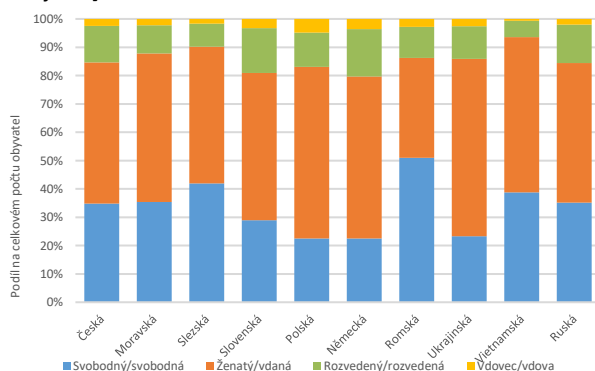
Graf 6.1.2 Struktura rozdělení České, Moravské a Slezské národnosti v krajích ČR, 2011 [Zdroj 131]

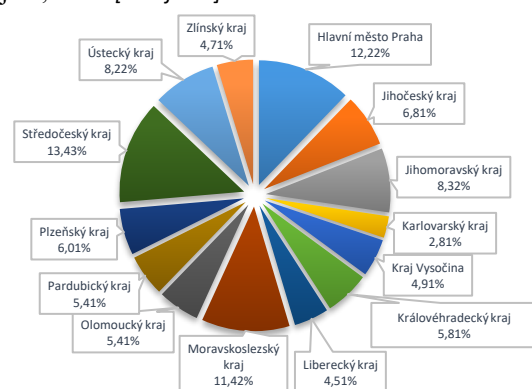
Graf 6.1.3 Podíl největších národnostních menšin bez Moravské a Slezské, 2011 [Zdroj 132]

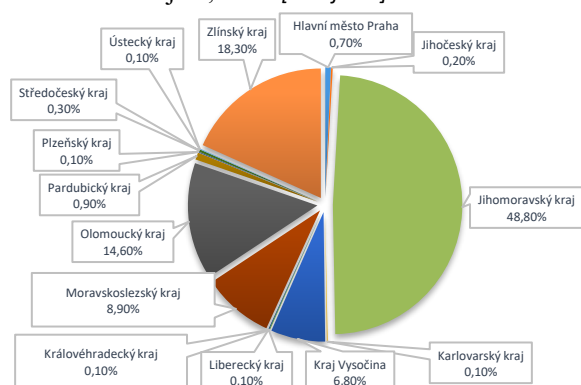
Graf 6.1.4 Národnosti ČR dle rodinného stavu, 2011 [Zdroj 133]

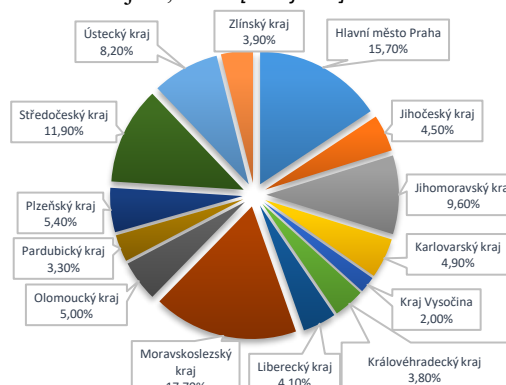
Graf 6.1.5 Poměrné rozložení obyvatel české národnosti v krajích, 2011 [Zdroj 134]

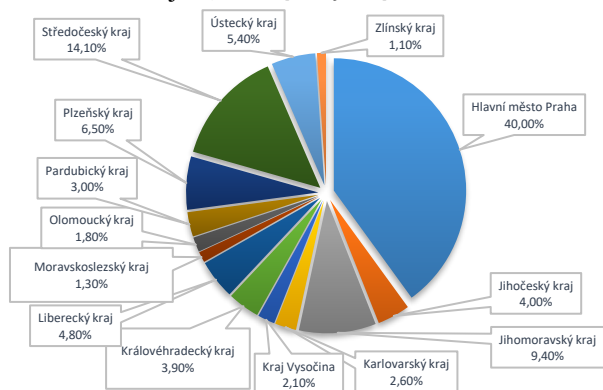
Graf 6.1.6 Poměrné rozložení obyvatel moravské národnosti v krajích, 2011 [Zdroj 135]

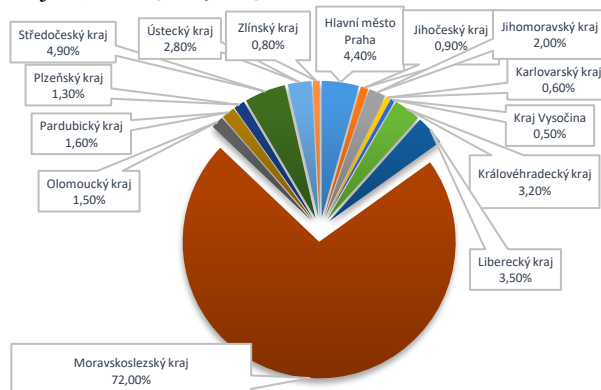
Graf 6.1.7 Poměrné rozložení obyvatel slovenské národnosti v krajích, 2011 [Zdroj 136]

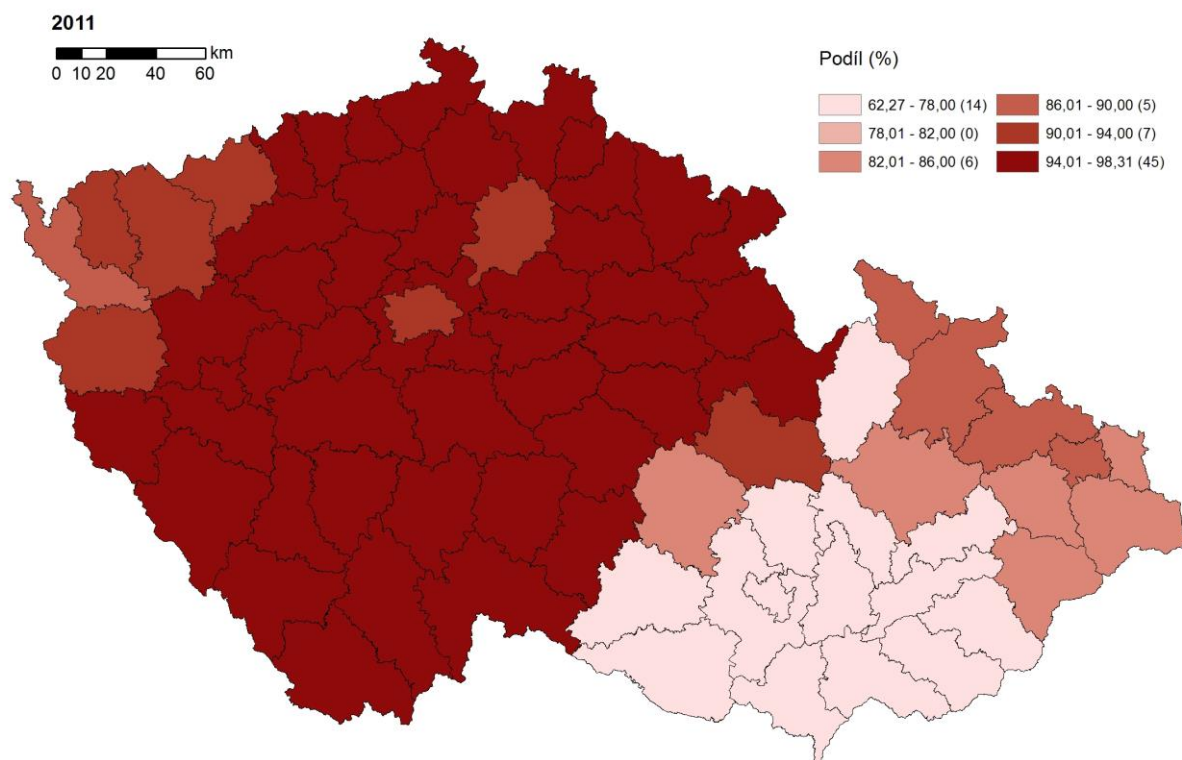
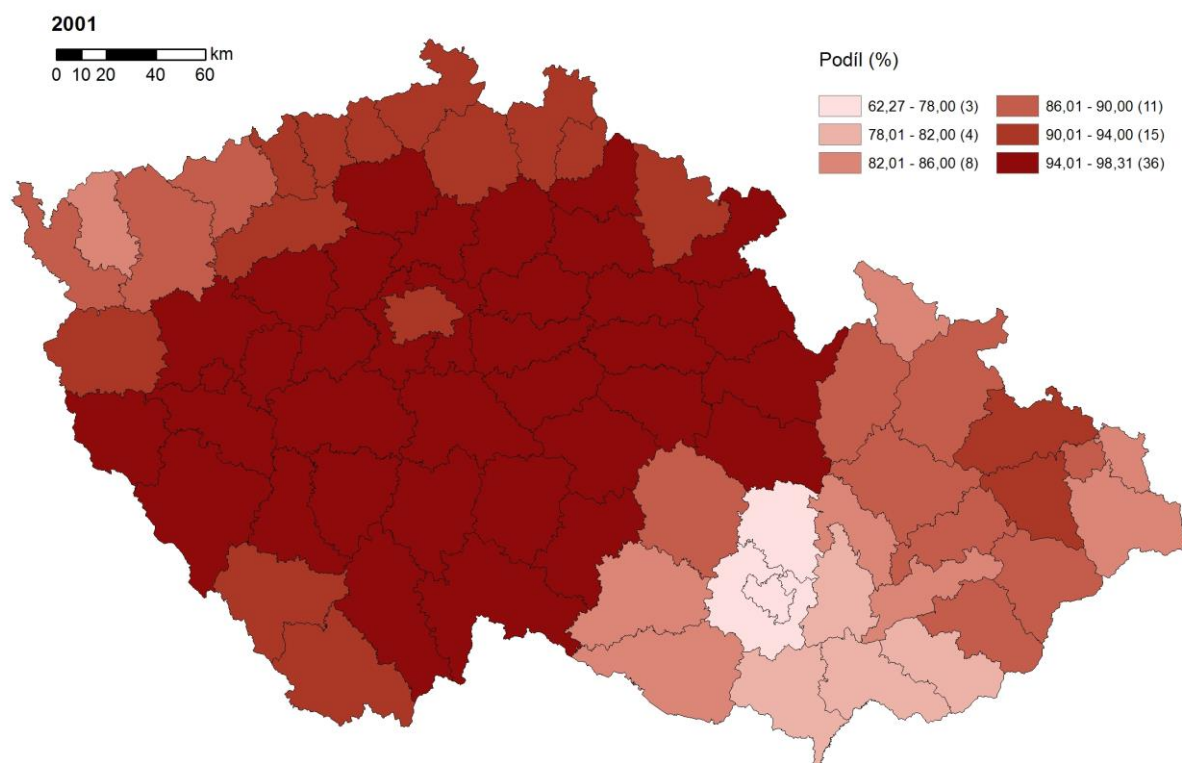
Graf 6.1.8 Poměrné rozložení obyvatel ukrajinské národnosti v krajích, 2011 [zdroj 137]

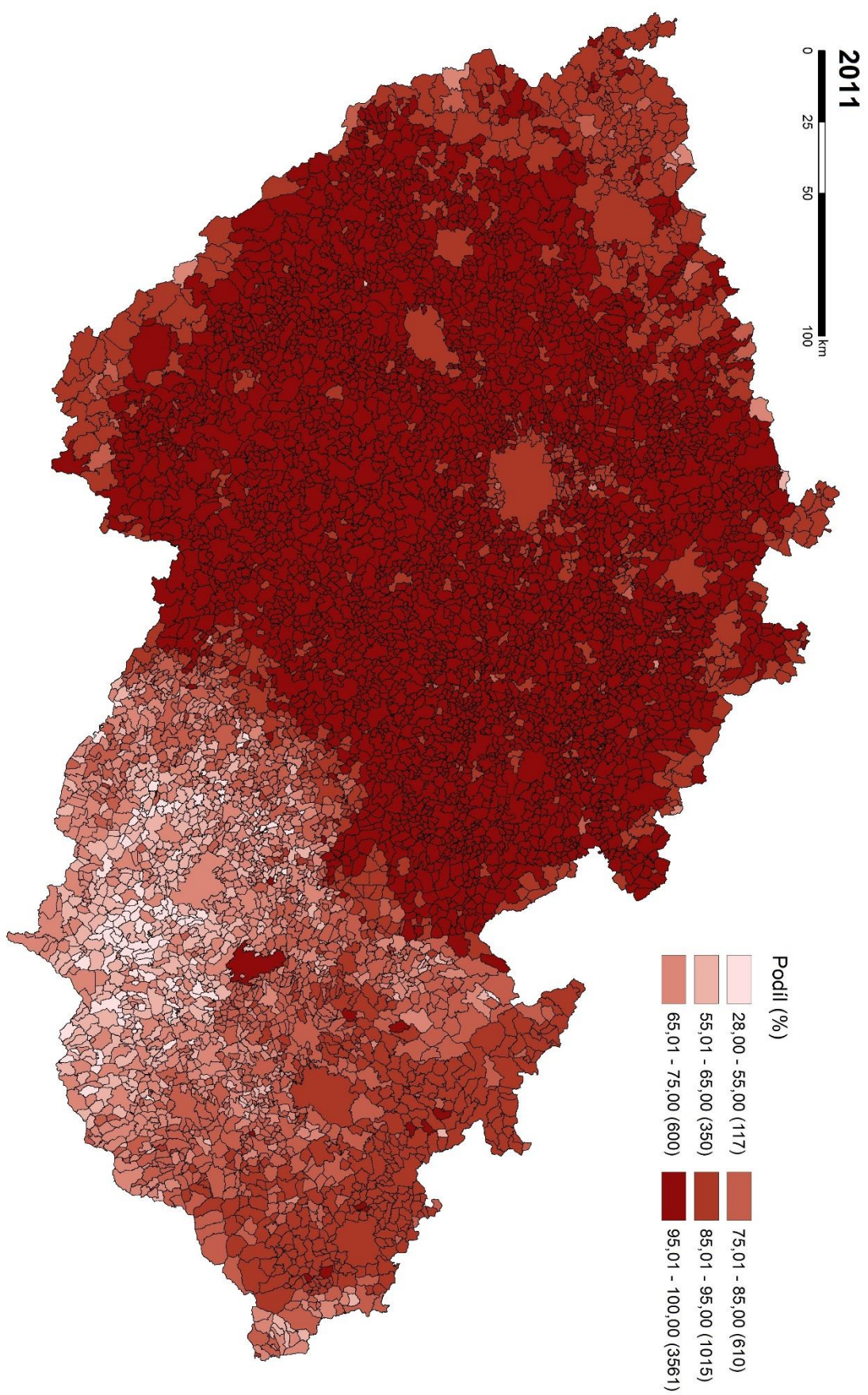
Graf 6.1.9 Poměrné rozložení obyvatel polské národnosti v krajích, 2011 [zdroj 138]

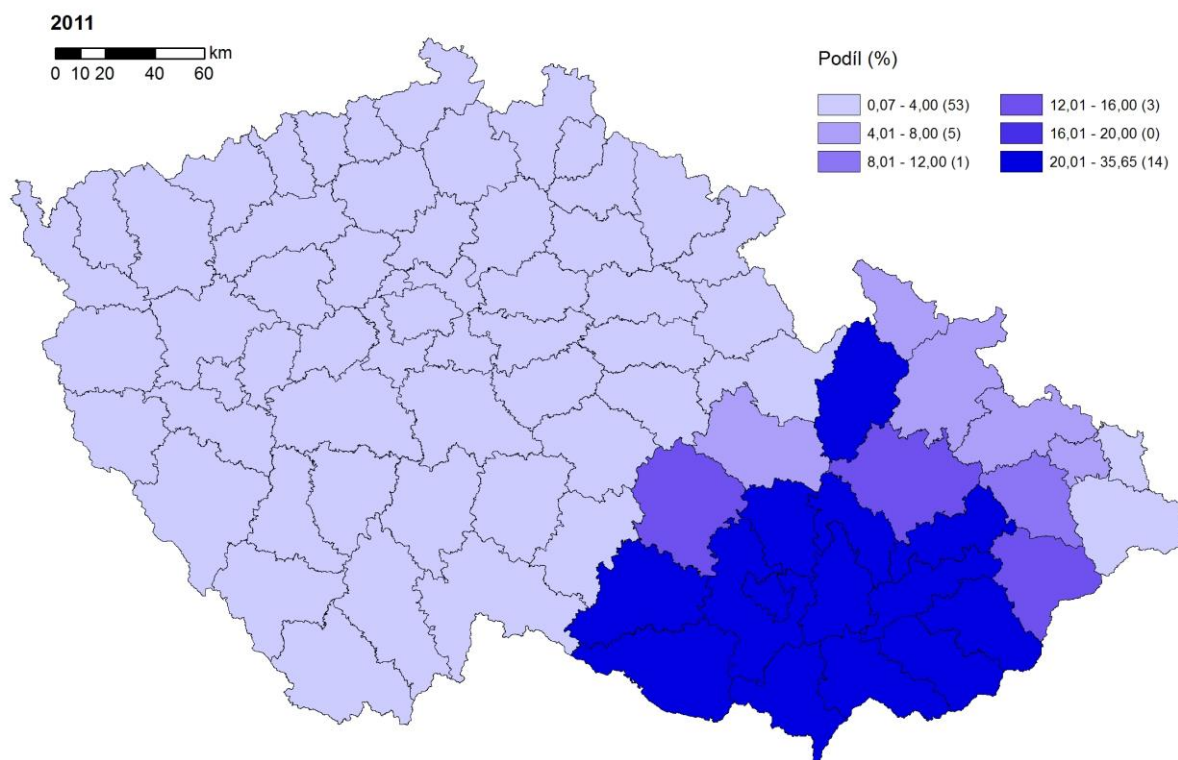
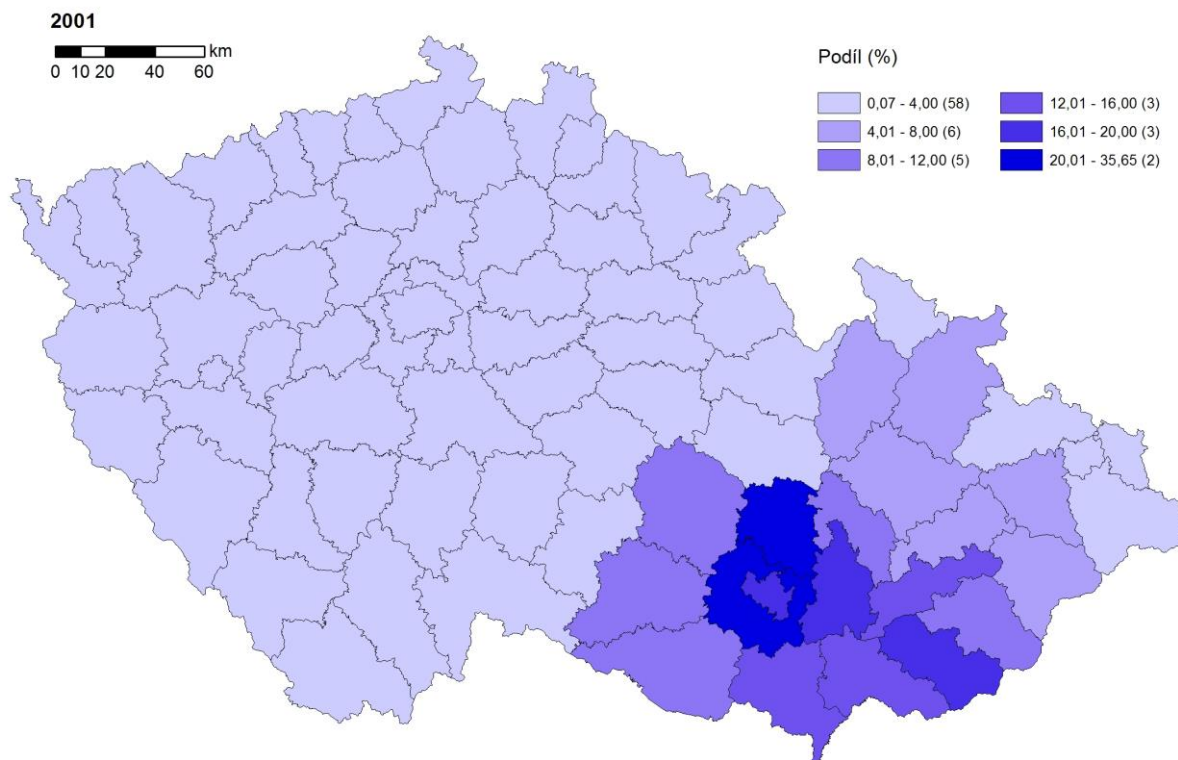
Mapa 6.1.1, 6.1.2 Obyvatelstvo české národnosti v okresech ČR [Zdroj 139], [Zdroj 140]

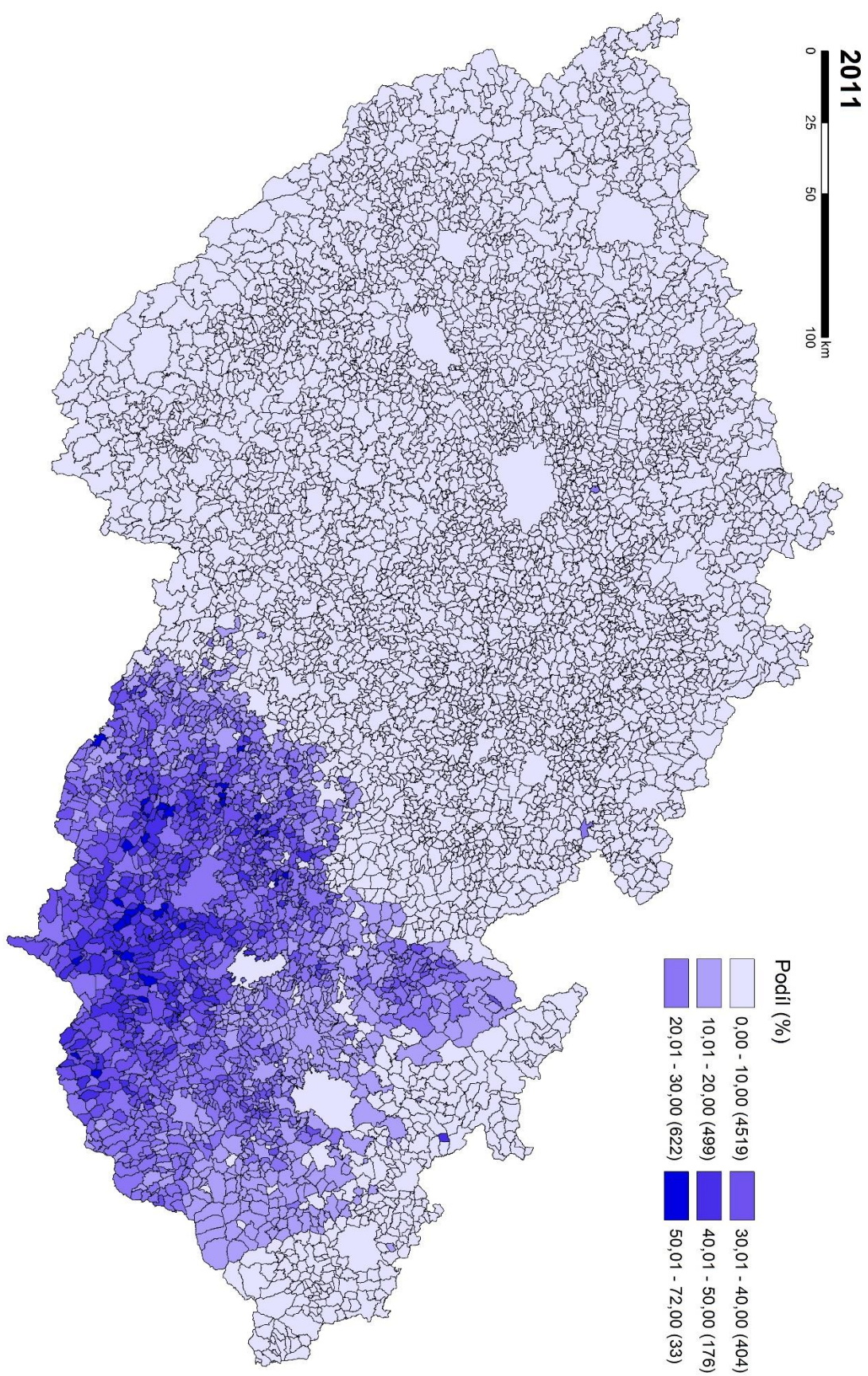
Mapa 6.1.3 Obyvatelstvo české národnosti v obcích ČR [Zdroj 141]

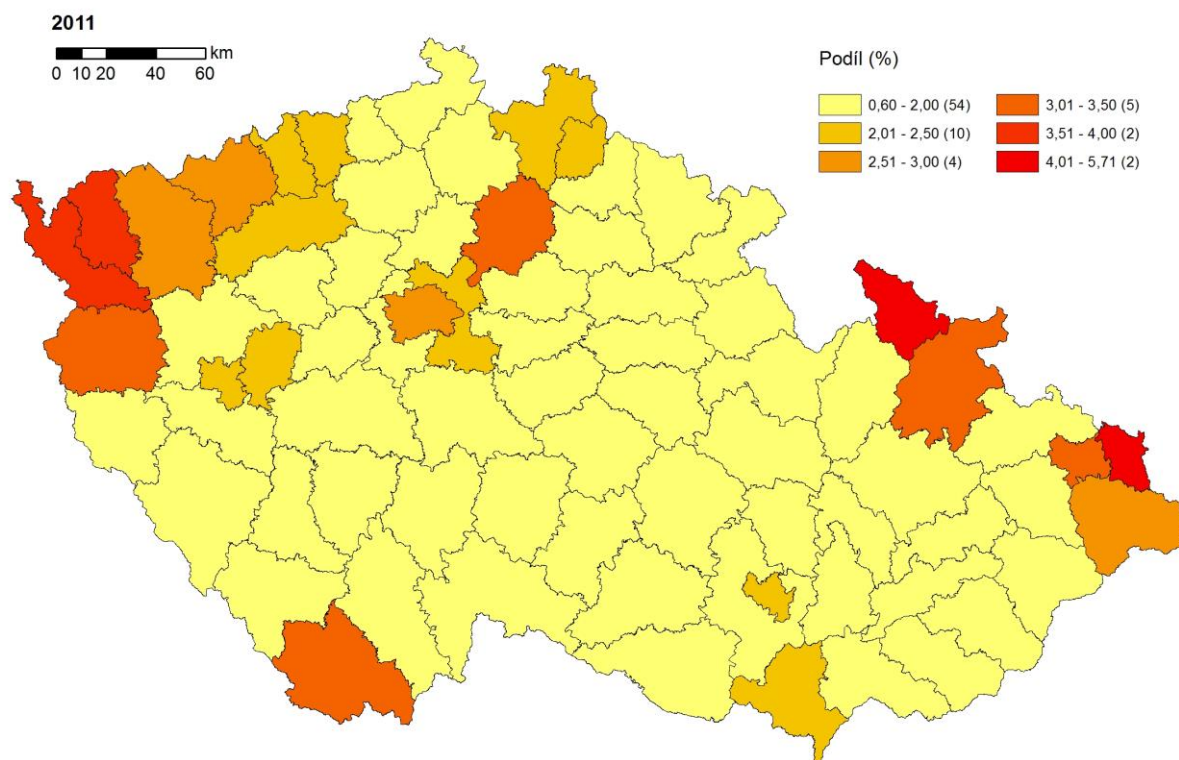
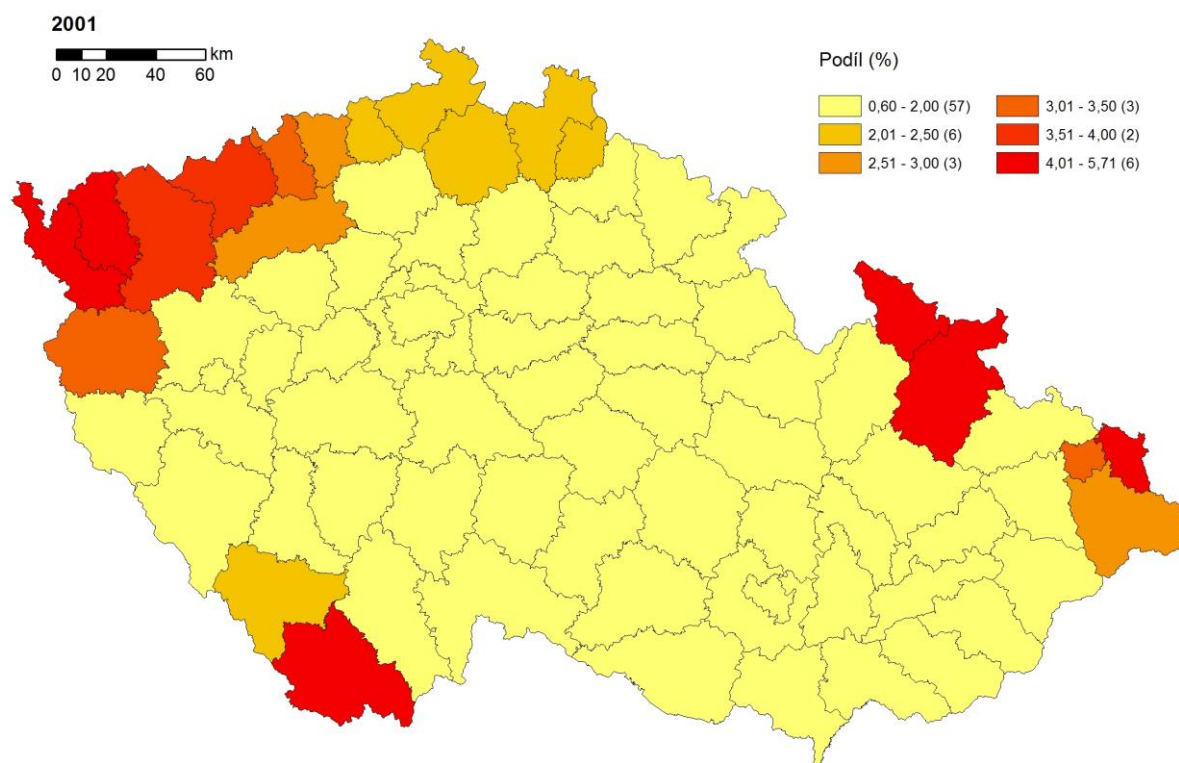
Mapa 6.1.4, 6.1.5 Obyvatelstvo moravské národnosti v okresech ČR [Zdroj 142], [Zdroj 143]

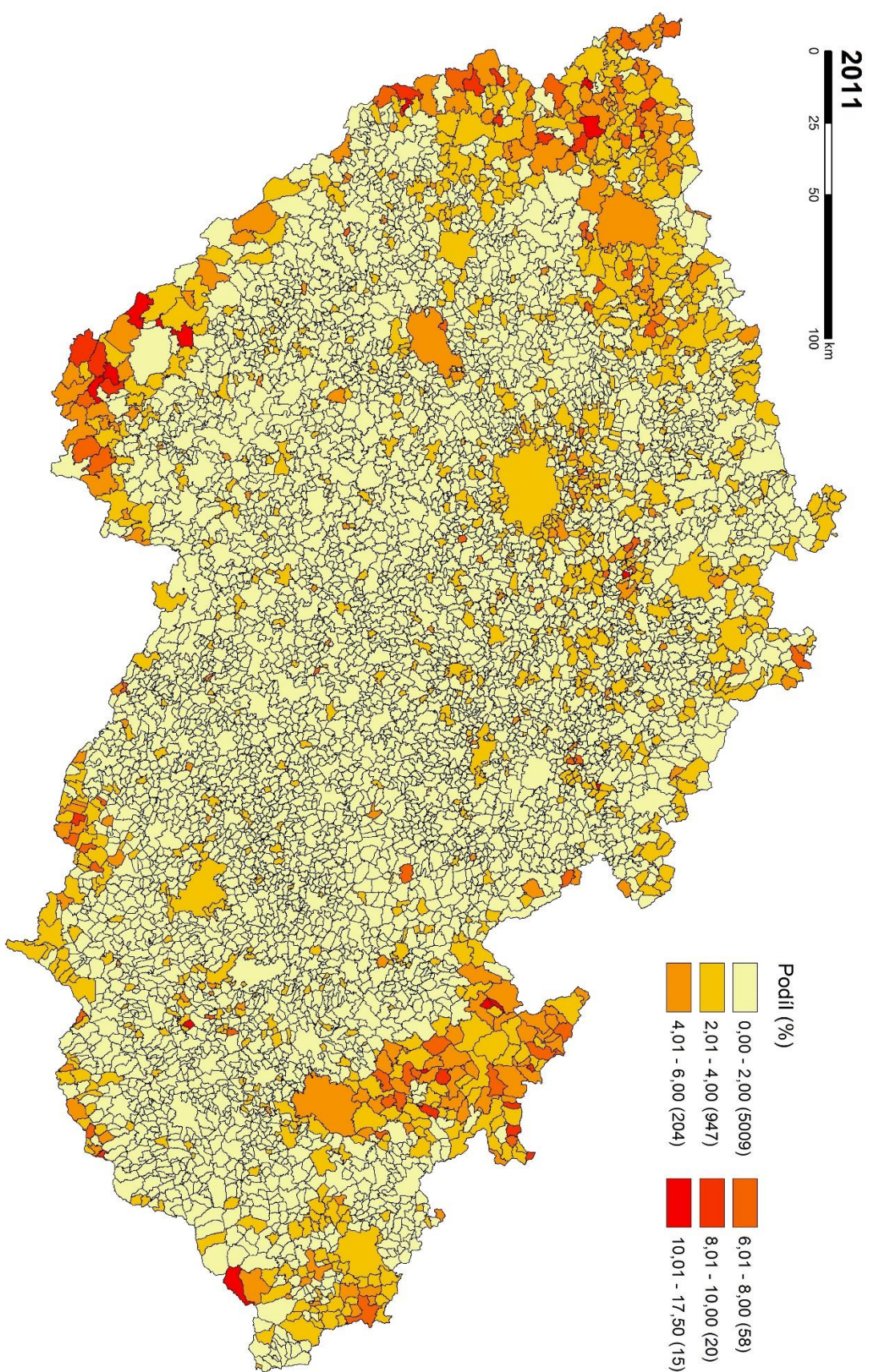
Mapa 6.1.6 Obyvatelstvo moravské národnosti v obcích ČR [Zdroj 144]

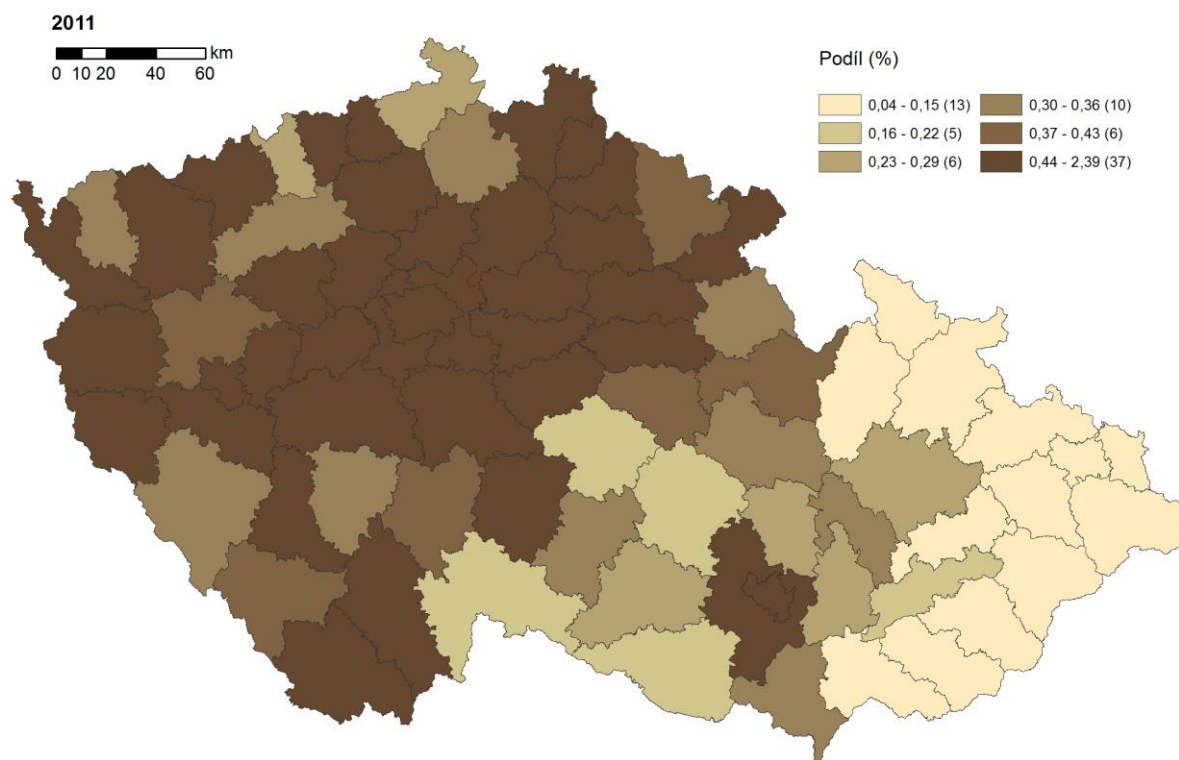
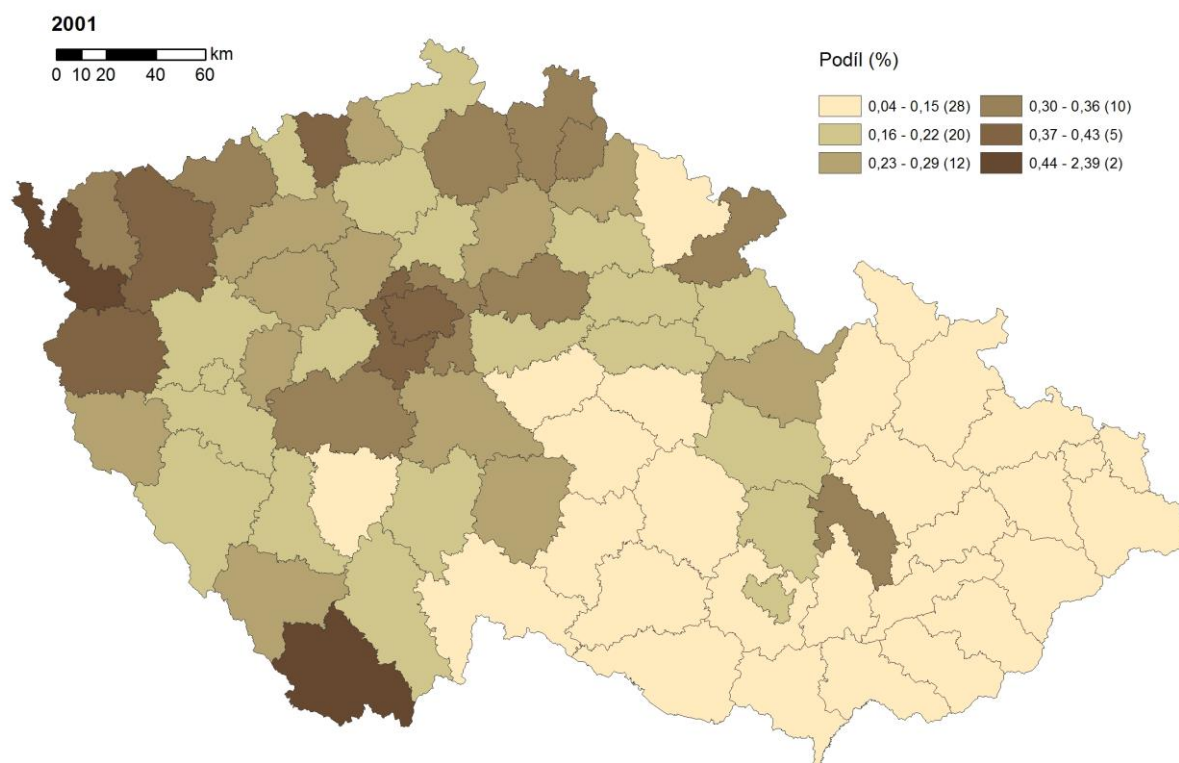
Mapa 6.1.7, 6.1.8 Obyvatelstvo slovenské národnosti v okresech ČR [Zdroj 145], [Zdroj 146]

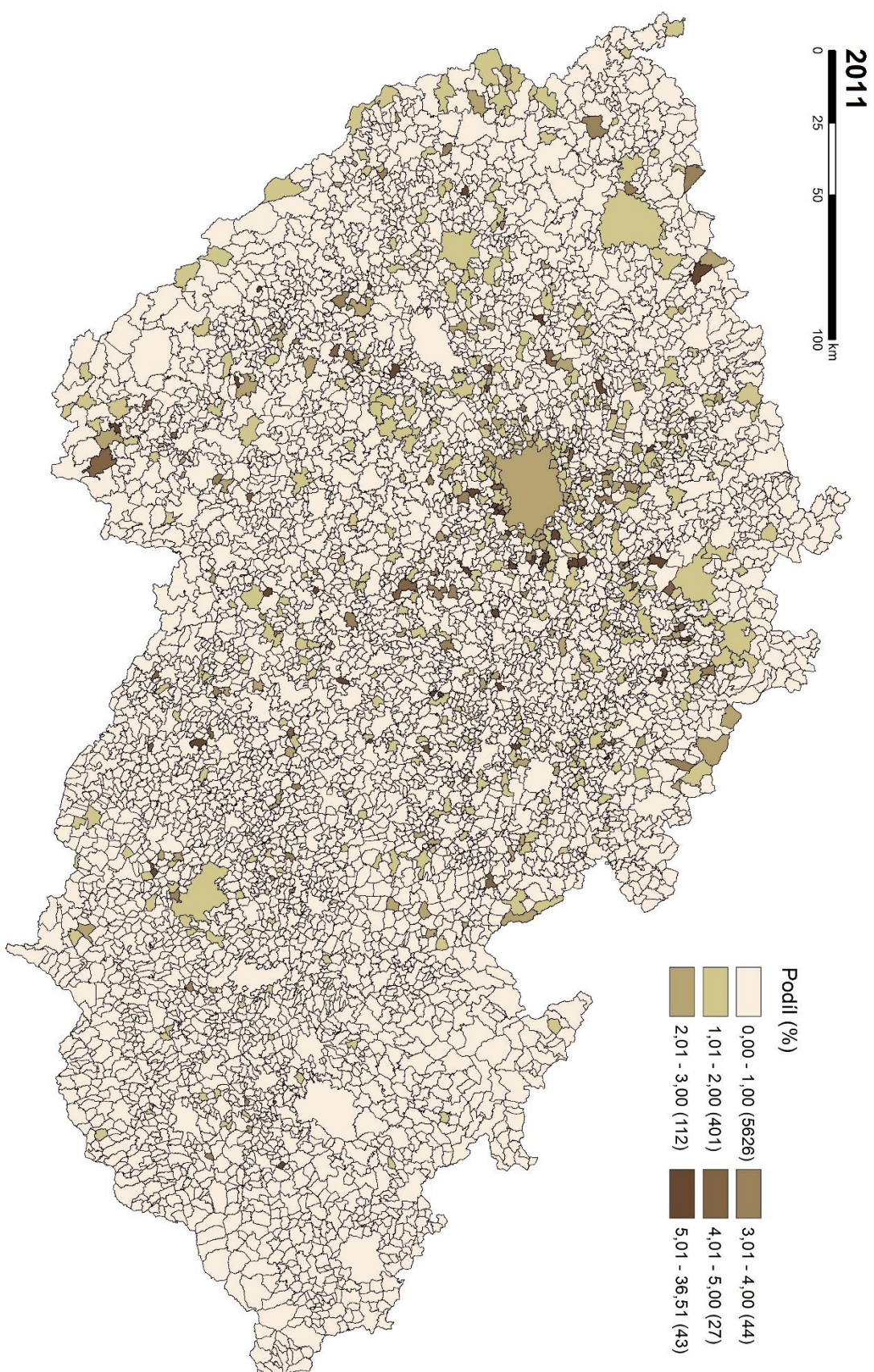
Mapa 6.1.9 Obyvateľstvo slovenské národnosti v obciach ČR [Zdroj 147]

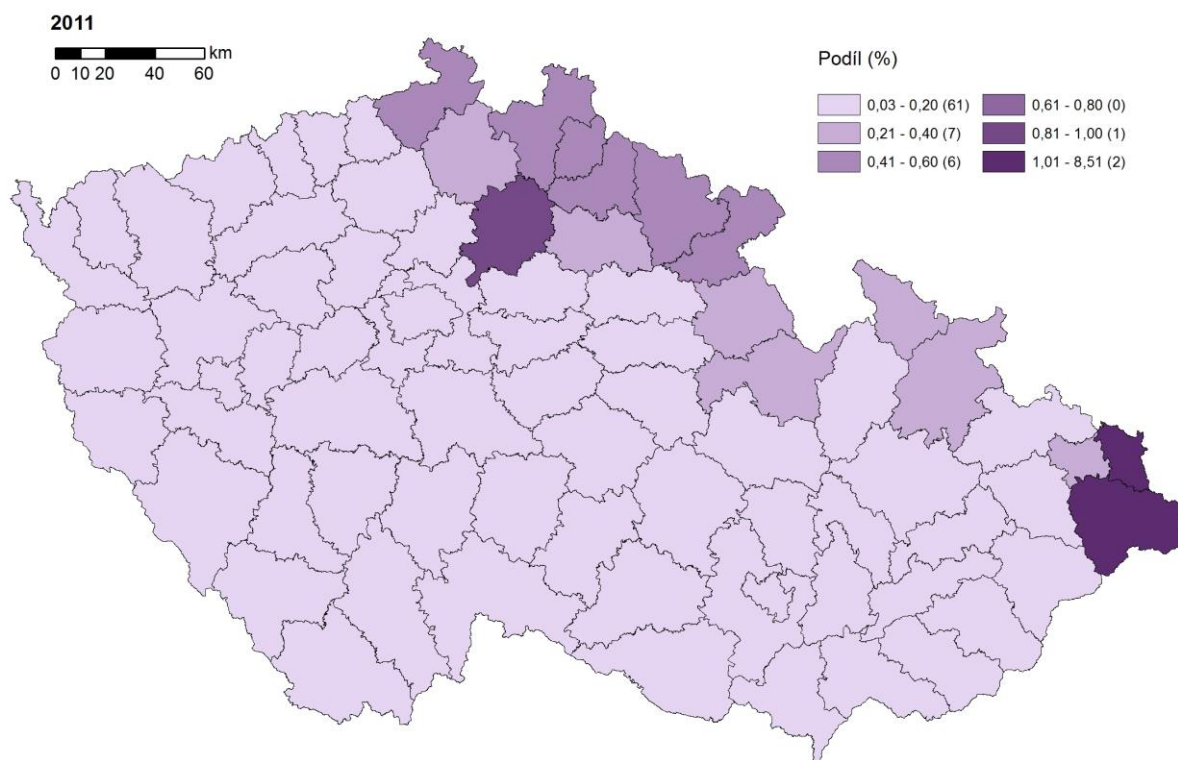
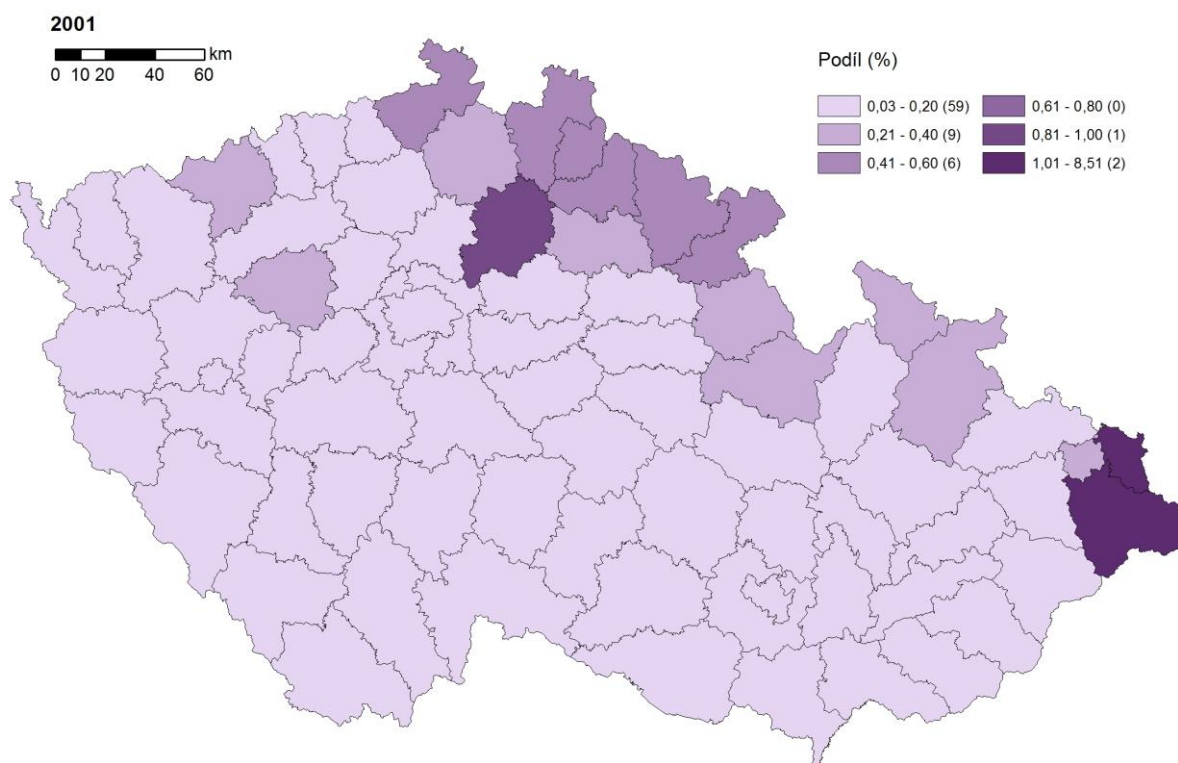
Mapa 6.1.10, 6.1.11 Obyvatelstvo ukrajinské národnosti v okresech ČR [Zdroj 148], [Zdroj 149]

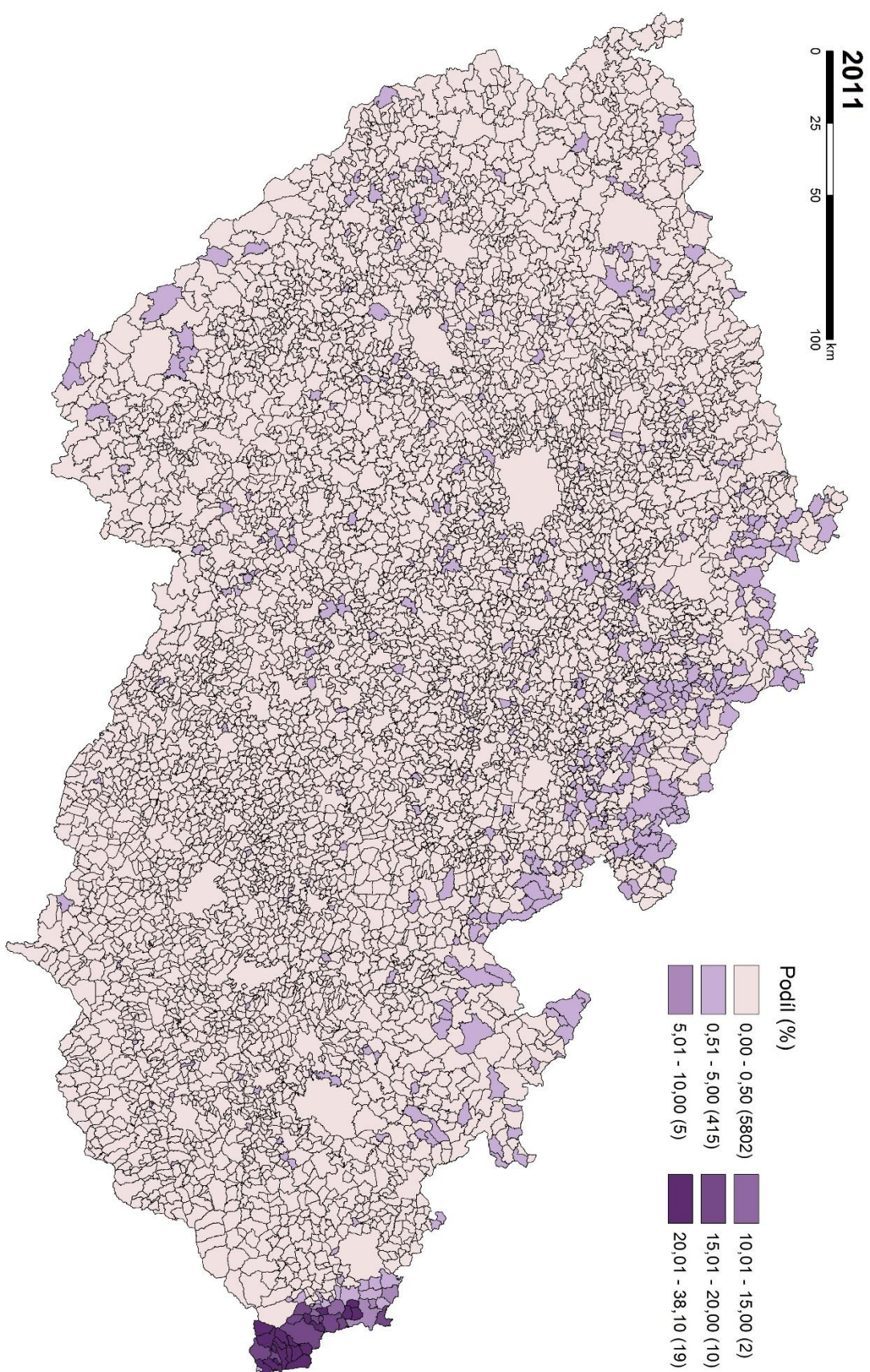
Mapa 6.1.12 Obyvateľstvo ukrajinské národnosti v obciach ČR [Zdroj: 150]

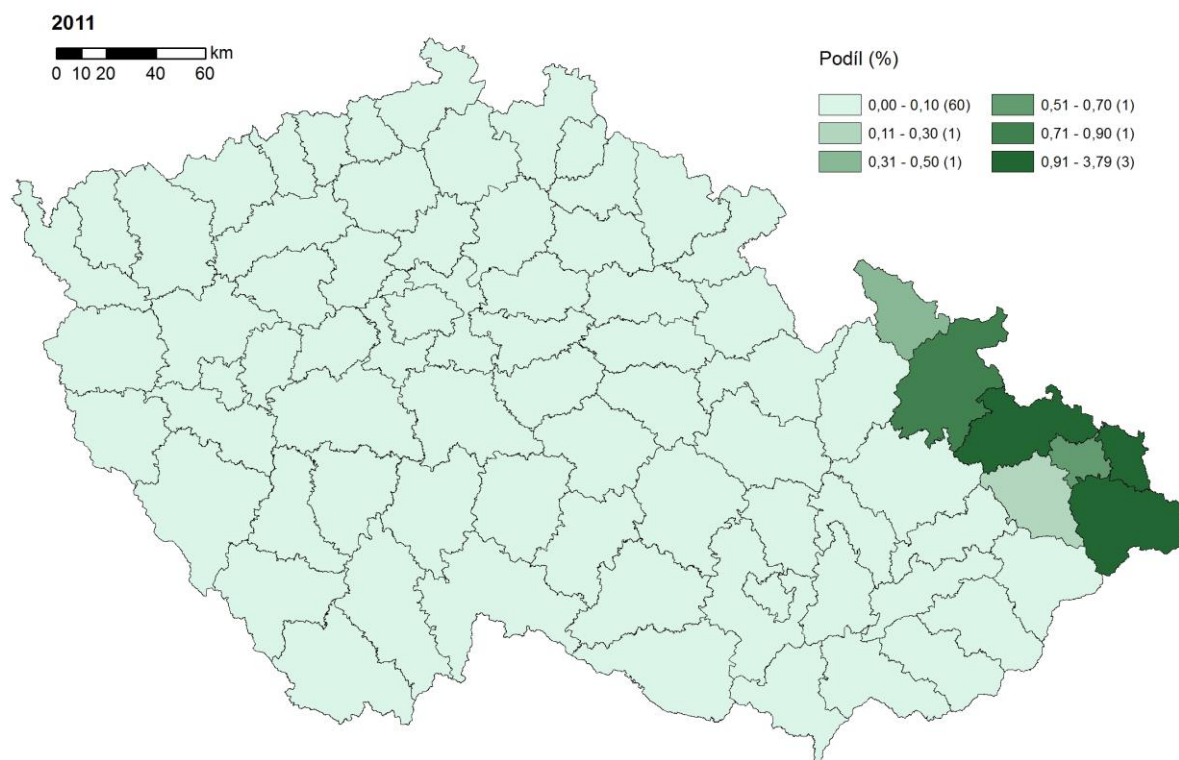
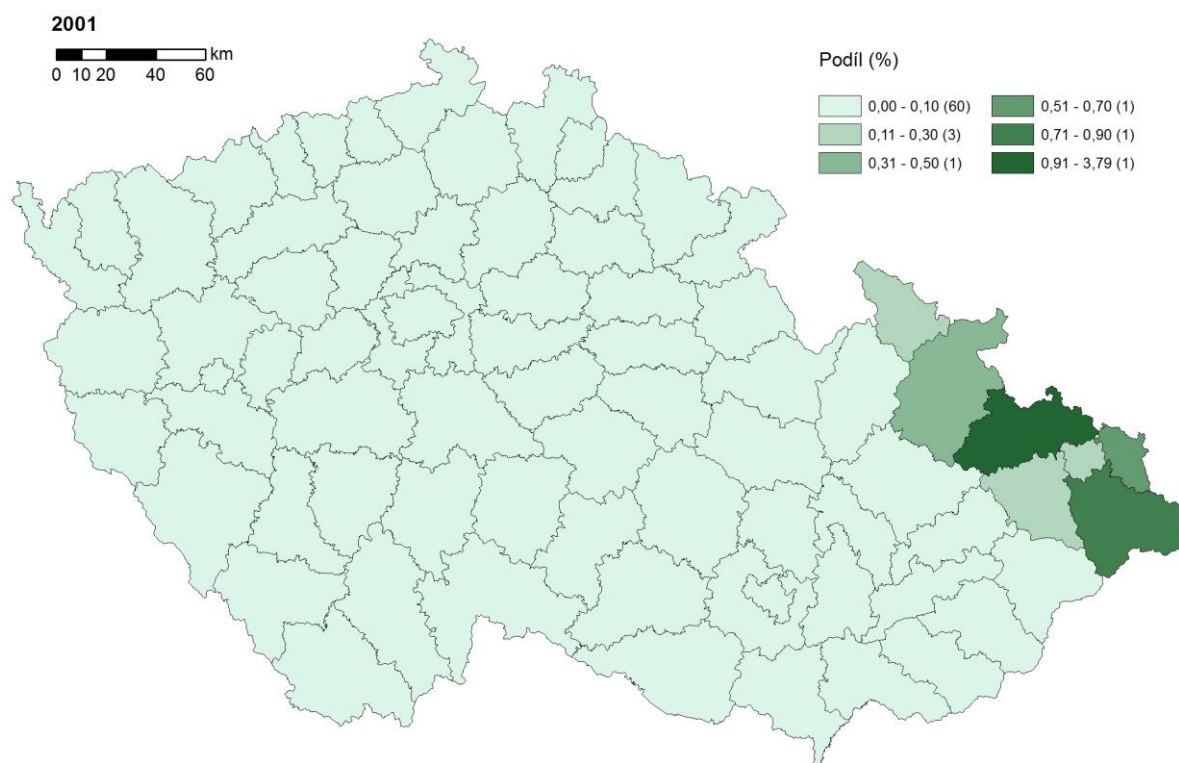
Mapa 6.1.13, 6.1.14 Obyvatelstvo polské národnosti v okresech ČR [Zdroj 151], [Zdroj 152]

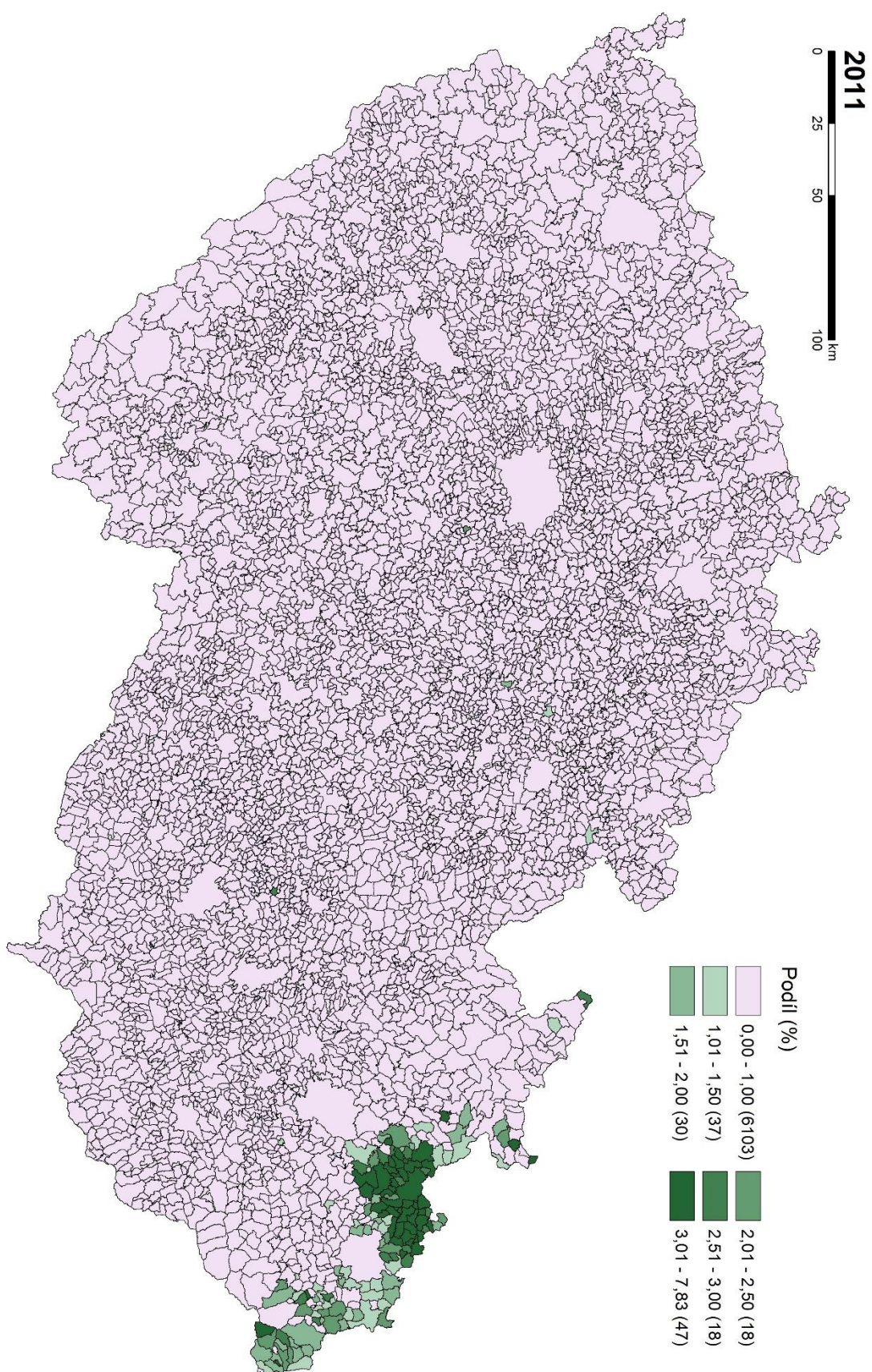
Mapa 6.1.15 Obyvatelstvo polské národnosti v obcích ČR [zdroj 153]

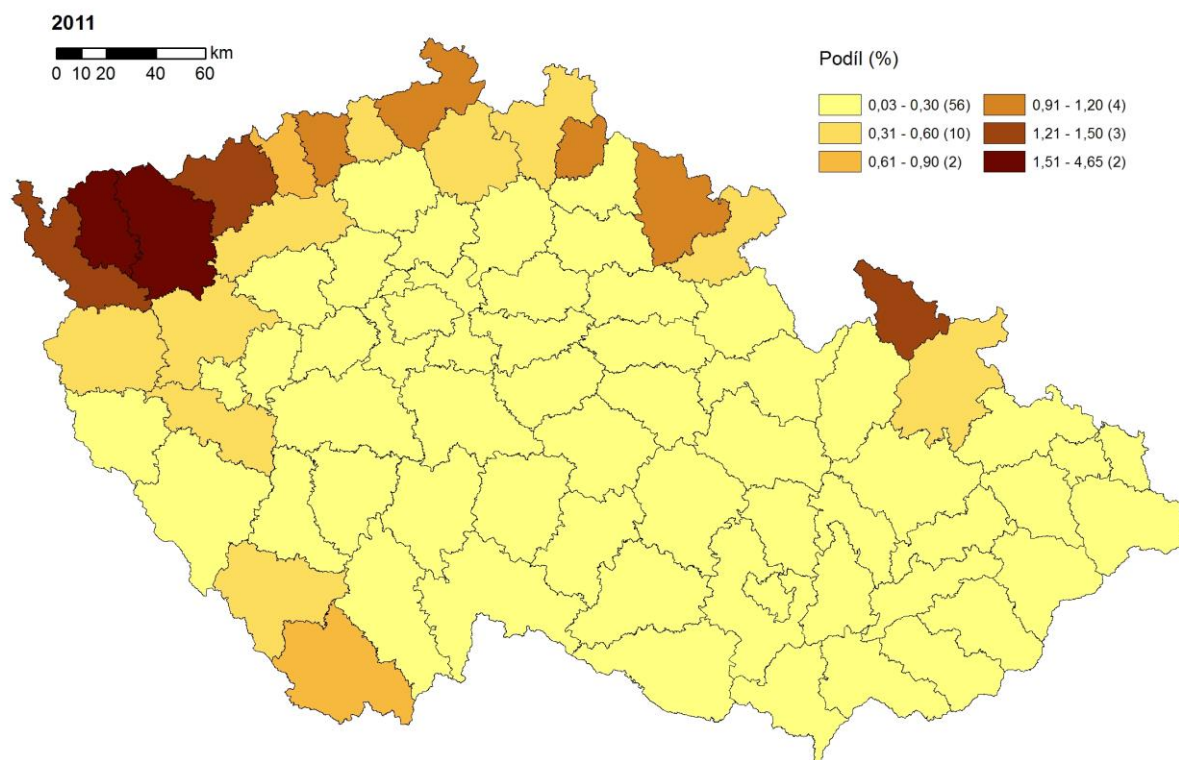
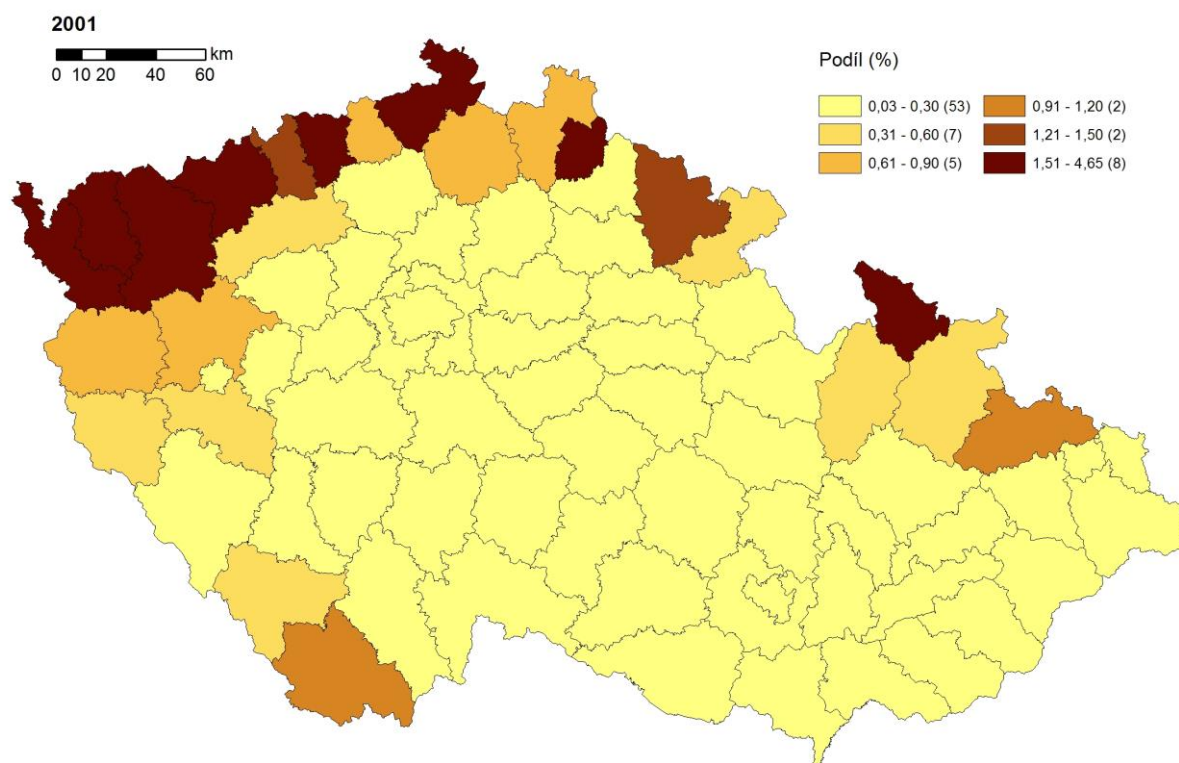
Mapa 6.1.16, 6.1.17 Obyvatelstvo slezské národnosti v okresech ČR [Zdroj 154], [Zdroj 155]

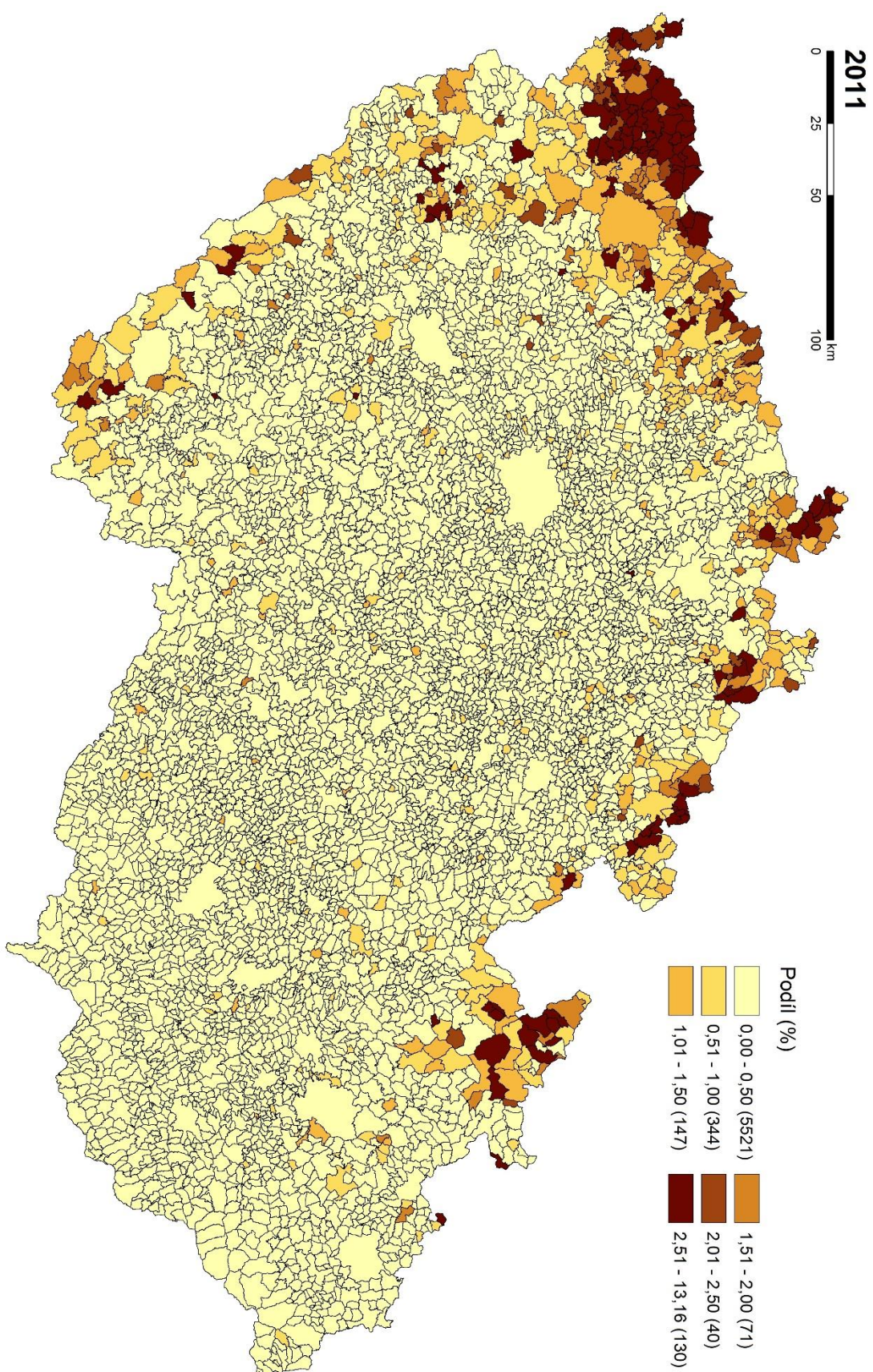
Mapa 6.1.18 Obyvatelstvo slezské národnosti v obcích ČR [zdroj 156]

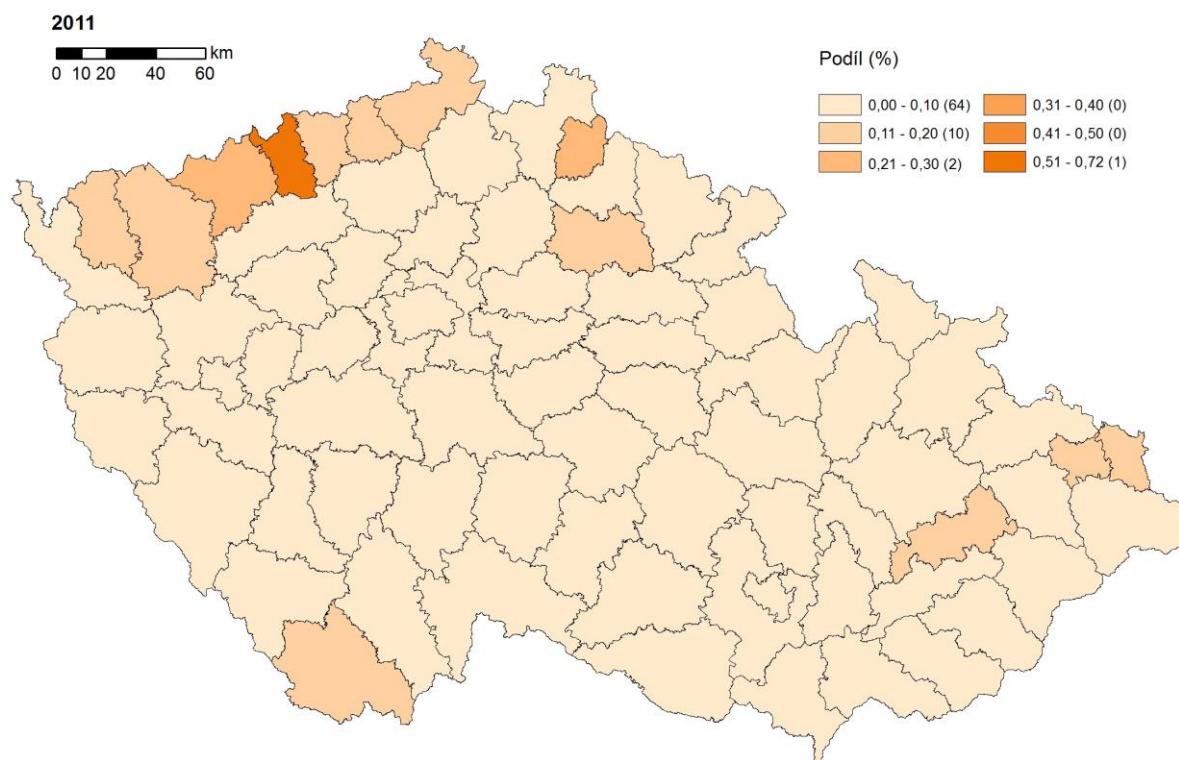
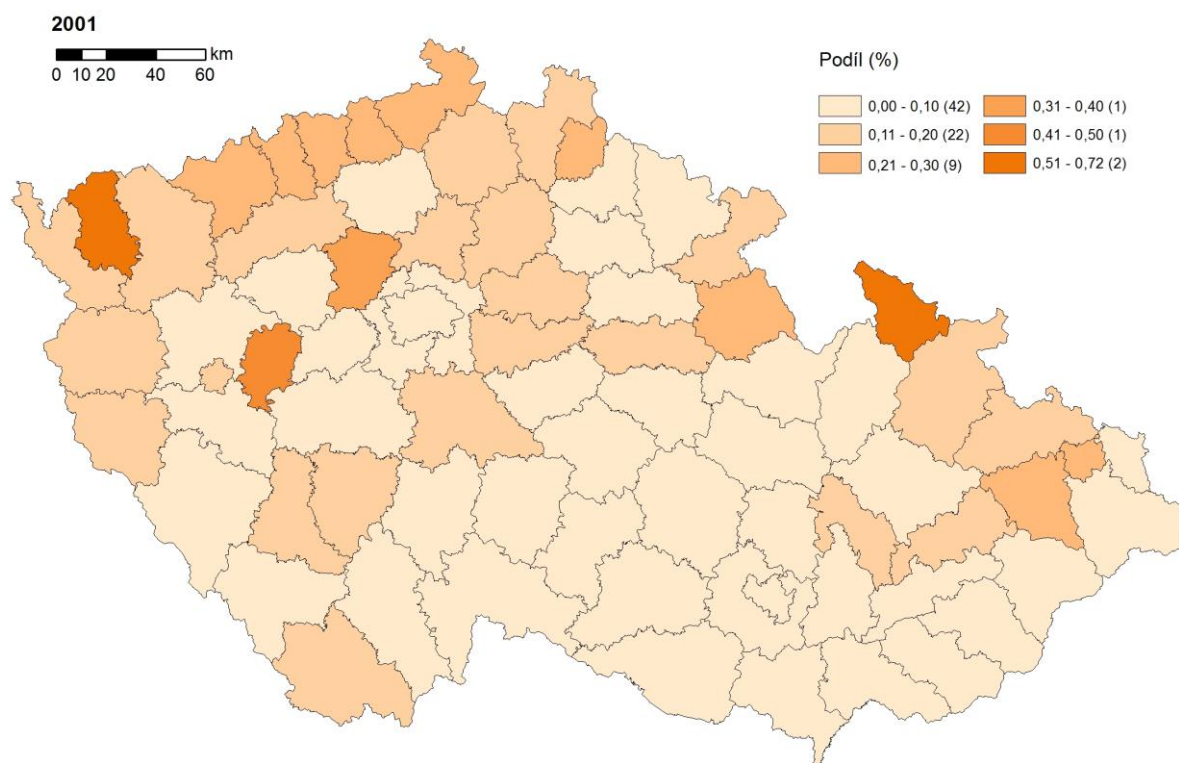
Mapa 6.1.19, 6.1.20 Obyvatelstvo německé národnosti v okresech ČR [Zdroj 157], [Zdroj 158]

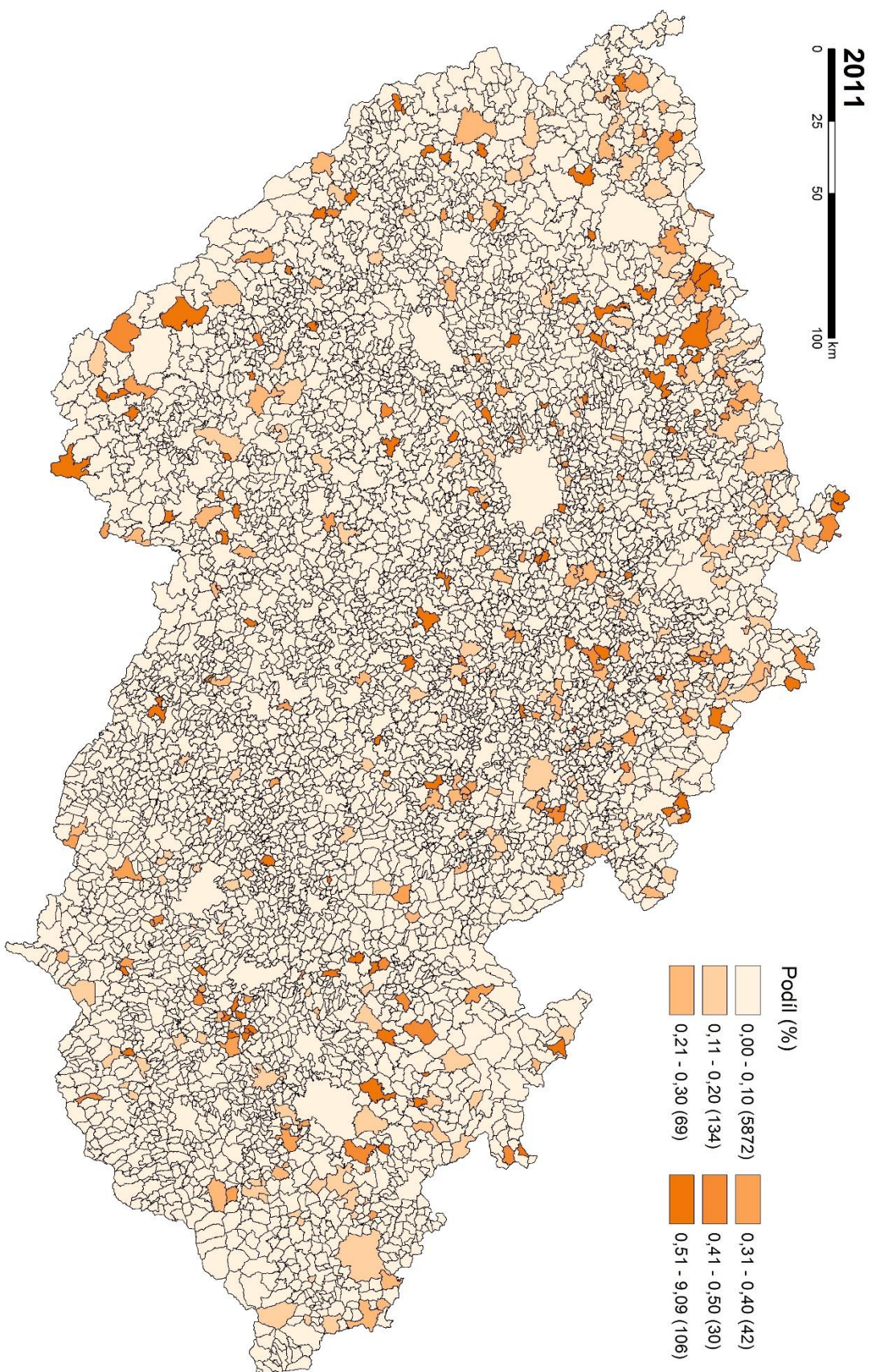
Mapa 6.1.21 Obyvatelstvo německé národnosti v obcích ČR [zdroj 159]

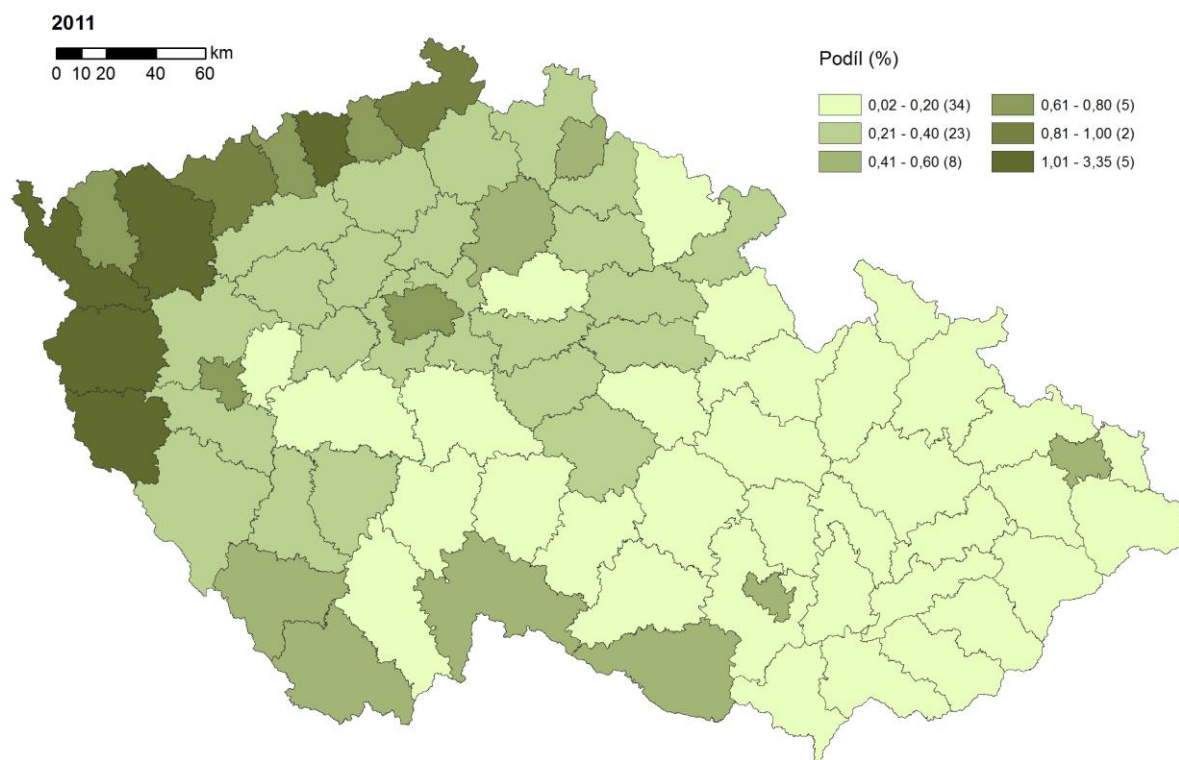
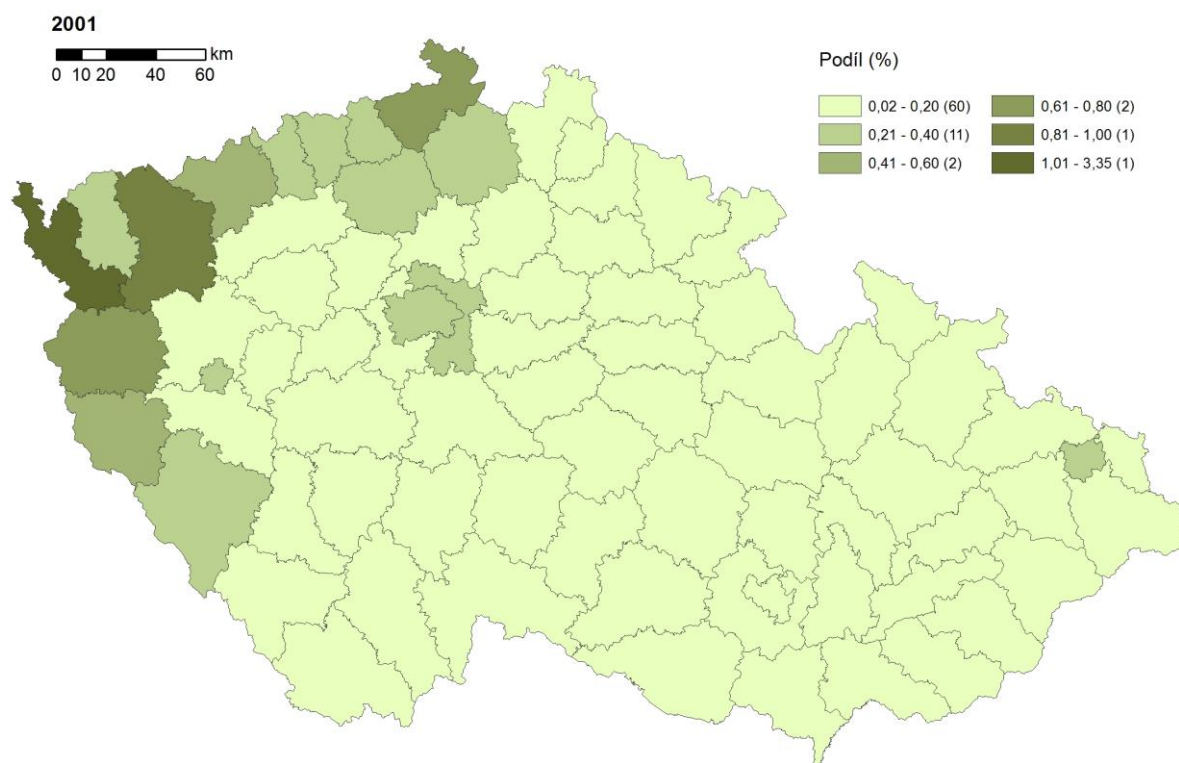
Mapa 6.1.22, 6.1.23 Obyvatelstvo romské národnosti v okresech ČR [Zdroj 160], [Zdroj 161]

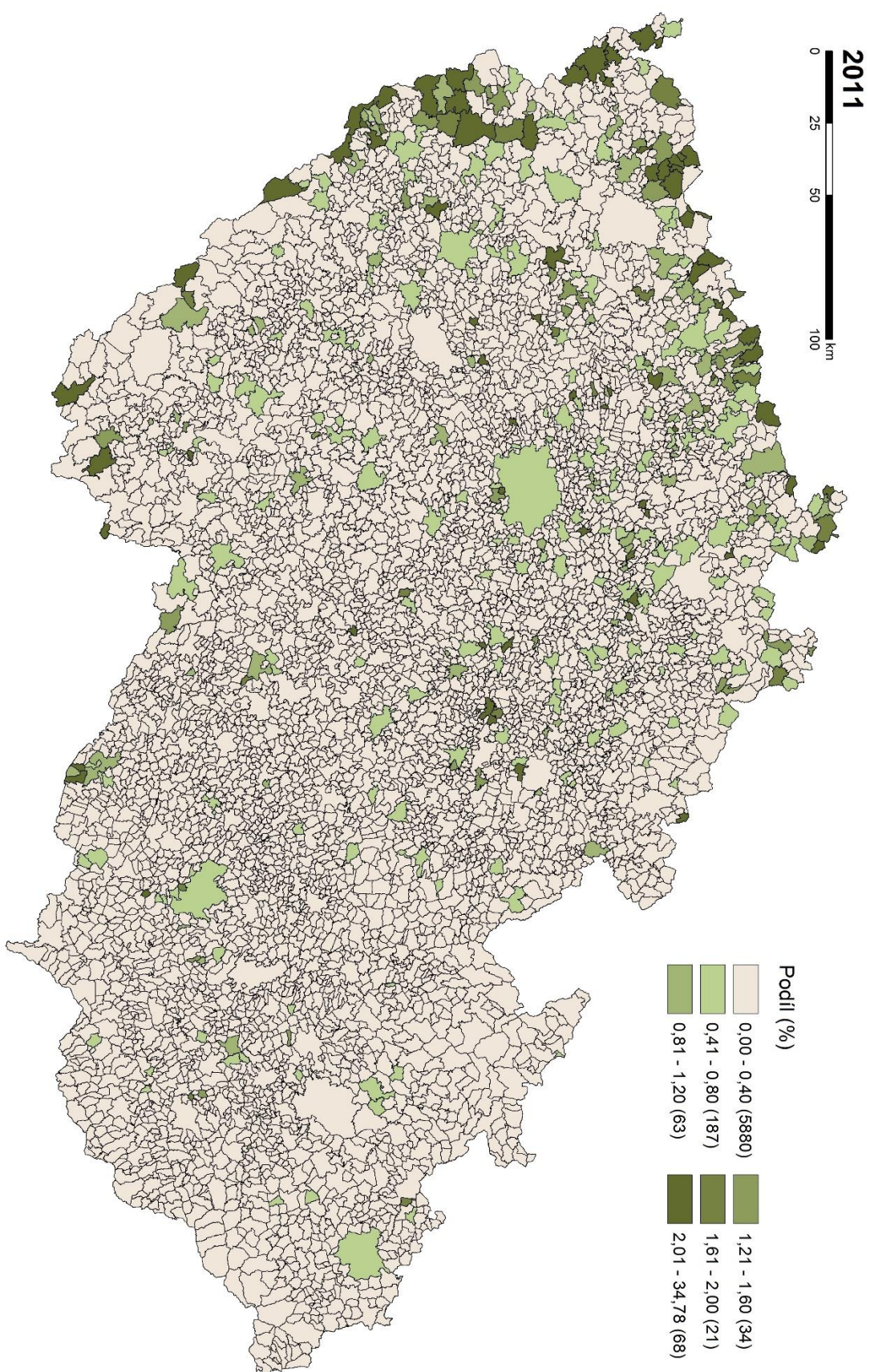
Mapa 6.1.24 Obyvatelstvo romské národnosti v obcích ČR [Zdroj 162]

Mapa 6.1.25, 6.1.26 Obyvatelstvo vietnamské národnosti v okresech ČR [Zdroj 163], [Zdroj 164]

Mapa 6.1.27 Obyvatelstvo vietnamské národnosti v obcích ČR [Zdroj 165]

6.2 Religiozita

Česká republika je považována za jednu z nejvíce ateistických zemí světa (WIN-Gallup, 2012). Otázka víry byla ve sčítání 2011 dobrovolná, což mělo za následek, že se takřka 45 % obyvatelstva (4,66 milionu) se k religiozitě vůbec nevyjádřila. Tento fakt může být indikátorem vesměs lhostejného, až negativního postoje českého národa k víře a náboženství. Společně s lidmi, kteří označili svůj stav jako „*Bez víry*“, se jedná o téměř 80 % obyvatelstva (8,27 milionu) (Graf 6.2.1). Pro meziokresní srovnání sčítání 2001 a 2011 však byl rovněž, jako u národnosti, použit přepočet podílů religiozity bez započítání dotazovaných, kteří se k otázkách religiozity nevyjádřili. Z prostorového hlediska je nejvíce věřících lidí situována na území Moravy a Slezska, převážně v důsledku silné pozice církve Římskokatolické na tomto území (Mapa 6.2.4, 6.2.5). Naopak největší podíl lidí bez víry se nachází na severozápadu Čech, především v krajích Ústecký, Liberecký, Karlovarský a Středočeský (Mapa 6.2.1, 6.2.2). Mezi lety 2001 a 2011 nedošlo (po přepočtu bez nezjištěného náboženského cítění) k výrazným změnám v prostorovém rozdělení a množství věřících a nevěřících obyvatel. V roce 2001 bylo celkem 10 okresů s více než 50% podílem věřícího obyvatelstva, přičemž největšího podílu dosáhl okres Uherské Hradiště (69,95 %) (Mapa 6.2.4). V roce 2011 takových okresů bylo již 12, přičemž Uherské Hradiště si udrželo prim se 71,67 % věřícího obyvatelstva (Mapa 6.2.5). S více než 50 % věřících pak bylo v roce 2011 celkem 2 210 obcí (Mapa 6.2.6). Počet okresů s vyšším než 50% podílem nevěřících v roce 2001 bylo tedy 67, zatímco v roce 2011 jen 65. V obou obdobích nejvyšší hodnoty vykazoval okres Most s 86,58 %, respektive 84,02 % obyvateli bez víry (Mapa 6.2.1, 6.2.2). Obcí s podílem obyvatel bez víry nad 50 % bylo v roce 2011 celkem 4019 (Mapa 6.2.3). 24 obcí pak mělo naprostou rovnováhu mezi počtem nevěřících a věřících (Mapa 6.2.3, 6.2.6).

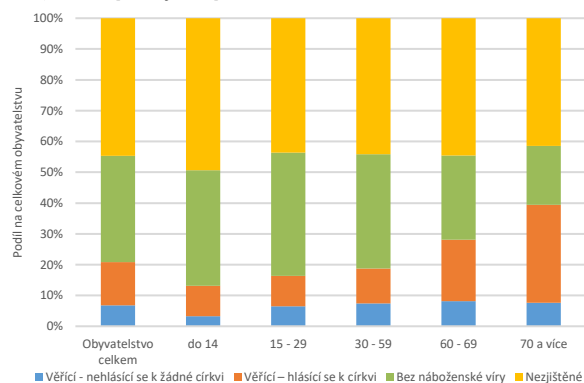
Pět největších církví dle počtu věřících zůstalo mezi sčítáním 2001 a 2011 beze změn, došlo však k výraznému snížení počtu věřících. Nejoblíbenější organizovanou náboženskou skupinou je stále církev Římskokatolická, a to i přes pokles věřících mezi lety 2001 a 2011 o celých 60,51 % (Graf 6.2.3). I tak má tato církev největší tradici a oblibu a počet jejich příznivců byl v roce 2011 o pouhých 16,65 % nižší než počet všech věřících obyvatel (Graf 6.2.1). Do pouhých 10 % se rozložili příznivci čtyř dalších největších registrovaných církví v zemi (Graf 6.2.4). Podíly věřících dle věku obecně rostou, důkazem toho jsou i data ze sčítání 2011. Nejnižších hodnot věřících vykazovala věková skupina od 15 do 29 let (9,85 %), ve vyšších věkových skupinách pak dochází k postupnému nárůstu, až na 31,76 % u věkové skupiny nad 70 let (Graf 6.2.1).

V otázkách souvislosti víry se vzděláním ve sčítání 2011 je pozoruhodné, jak vysoký podíl lidí, co se nevyjádřili ke svému vzdělání, se též nevyjádřili k otázkám religiozity, a to celých 90 %

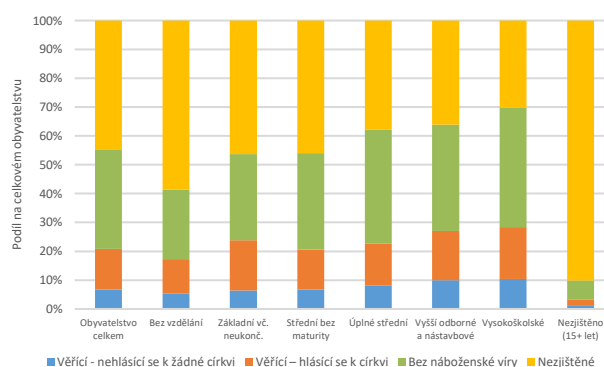
z dotazovaných. Tento podíl se dále snižoval dle výšky vzdělání, čím vyšší, tím větší procento dotazovaných se vyjádřilo ke své víře. Není ovšem pravidlem, že by se se zvyšujícím se vzděláním snižoval podíl věřících. Právě naopak, nejvyššího podílu věřících bylo dosaženo u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, a to 17,92 % ze všech vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Je však pravděpodobné, že tyto statistiky jsou ovlivněny zvyšujícími se podíly nezjištěné víry se snižujícími se vzděláním (Graf 6.2.2).

Zlínský kraj byl krajem s nejvyšším podílem lidí hlásících se k pěti největším registrovaným církvím. Celkově se jednalo o 26,35 % obyvatelstva kraje. Z toho se celých 93,53 % hlásilo k církvi Římskokatolické. Jak již bylo zmíněno, má tato církev zdaleka nejvyšší počet věřících, přičemž největší úspěchy sklízela převážně na Moravě, v krajích, jako je Zlínský (24,64 % obyvatelstva kraje), Vysočina (19,30 % obyvatelstva kraje) a Jihomoravský (17,09 % obyvatelstva kraje). Naopak nejnižší podíly římských katolíků se vyskytovaly na západě a severozápadě Čech, v krajích Ústecký (2,89 % obyvatelstva kraje), Karlovarský (3,95 % obyvatelstva kraje) a Liberecký (3,96 % obyvatelstva kraje) (Graf 6.2.7). V meziokresním srovnání s vynecháním obyvatel s neuvedenou vírou, je zřejmý pokles počtu římských katolíků. Zatímco v roce 2001 mělo sedm okresů podíl příznivců této církve nad 50 %, v roce 2011 to byl pouze jediný okres, Uherské Hradiště (54,58 %) (Mapa 6.2.7, 6.2.8). Obcí s větším než 50% podílem římských katolíků bylo v roce 2011 850 (Mapa 6.2.9). Celkem v sedmi obcích více než 50 % obyvatelstva následovalo církev Evangelickou (Mapa 6.2.12), ale žádná další z pěti nejpopulárnějších církví již nadpoloviční většinu v žádné z obcí nezískala (Mapa 6.2.15, 6.2.18, 6.2.21).

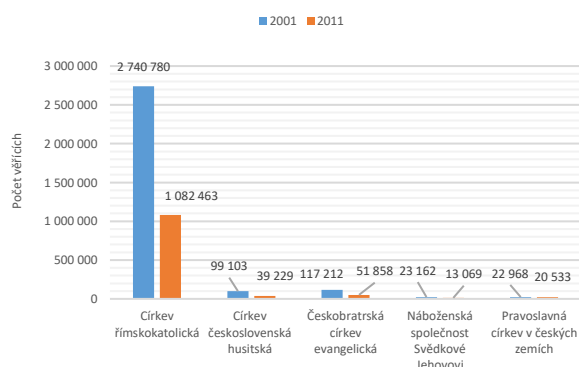
Graf 6.2.1 Struktura religiozity obyvatelstva ČR dle věku, 2011 [Zdroj 166]

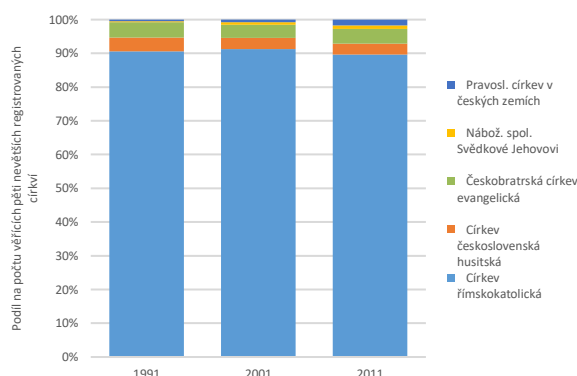
Graf 6.2.2 Struktura religiozity obyvatelstva ČR dle nejvyššího dosaženého vzdělání, 2011 [Zdroj 167]

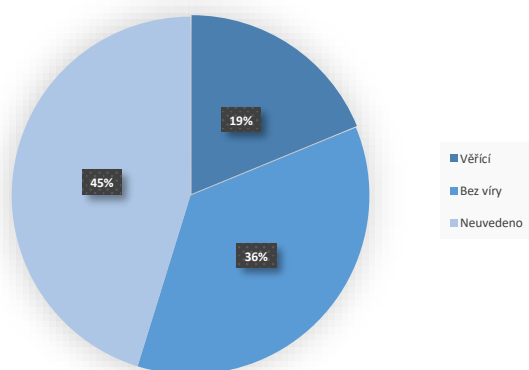
Graf 6.2.3 Pět největších registrovaných církví dle počtu věřících [Zdroj 168], [Zdroj 169]

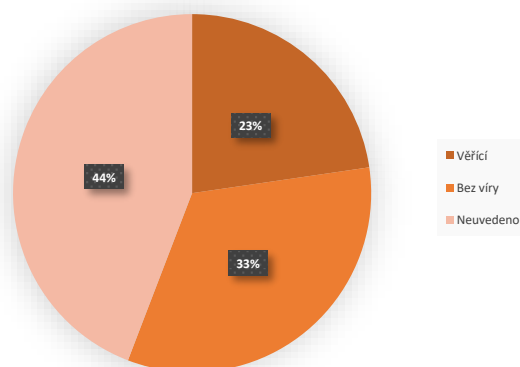
Graf 6.2.4 Struktura rozdělení pěti největších registrovaných církví [Zdroj 170], [Zdroj 171], [Zdroj 172]

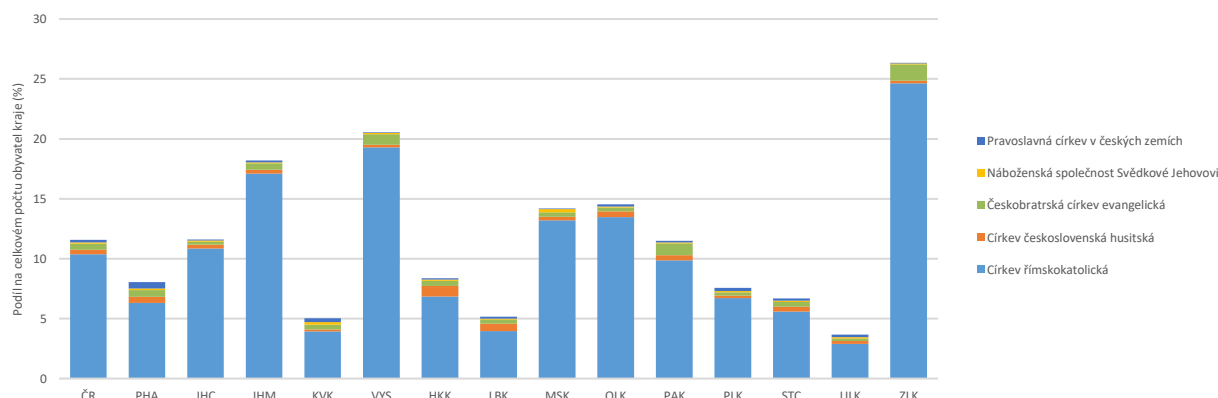
Graf 6.2.5 Podíl věřících, bez víry a s nezjištěnou vírou – muži, 2011 [Zdroj 173]

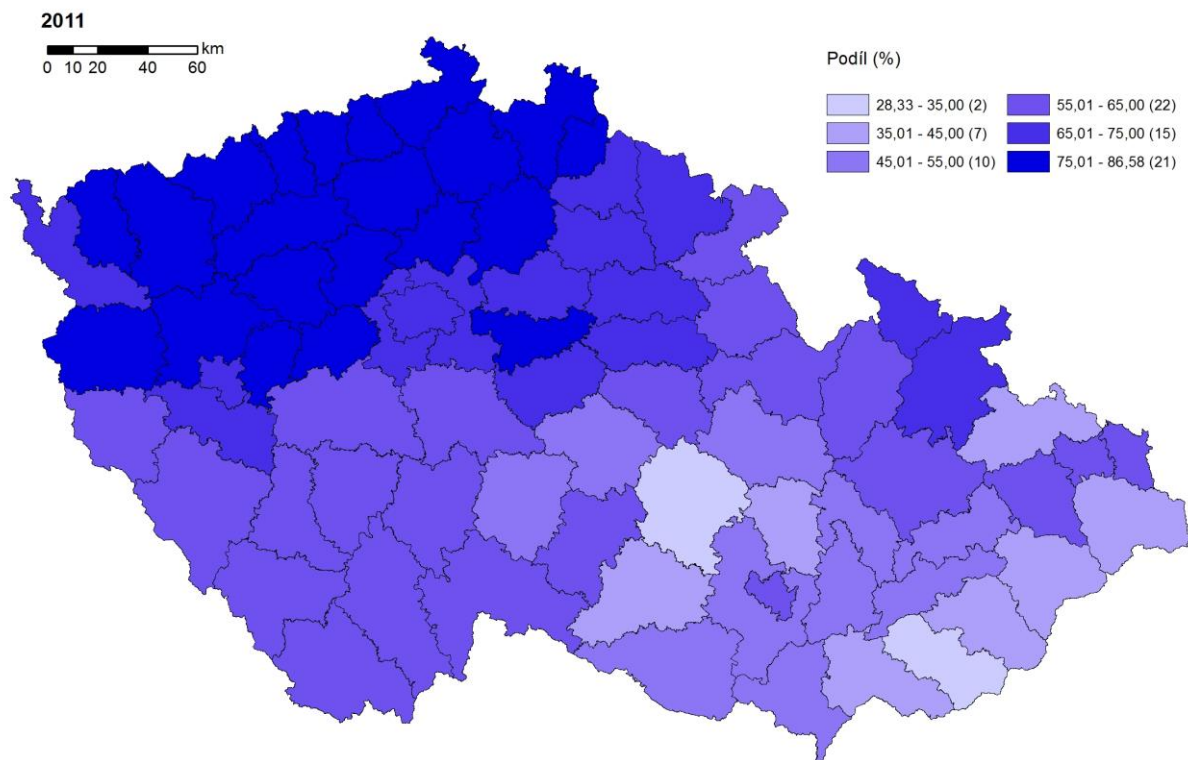
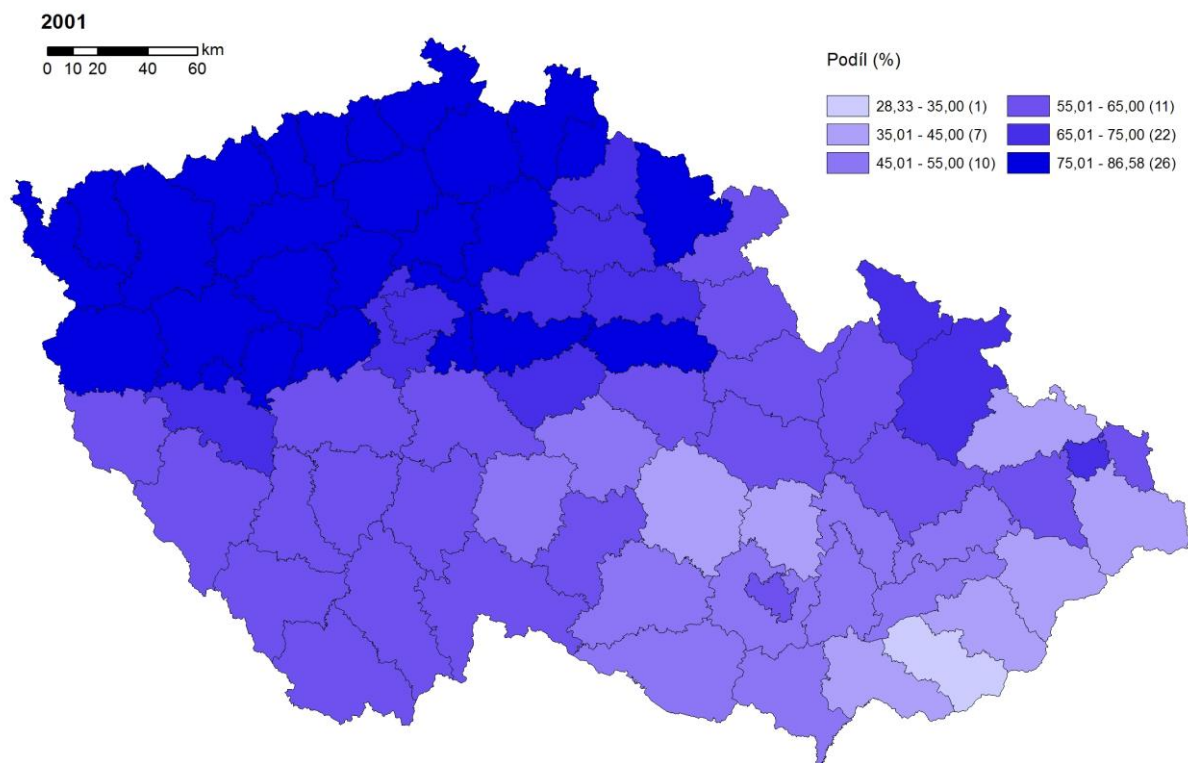
Graf 6.2.6 Podíl věřících, bez víry a s nezjištěnou vírou – ženy, 2011 [Zdroj 174]

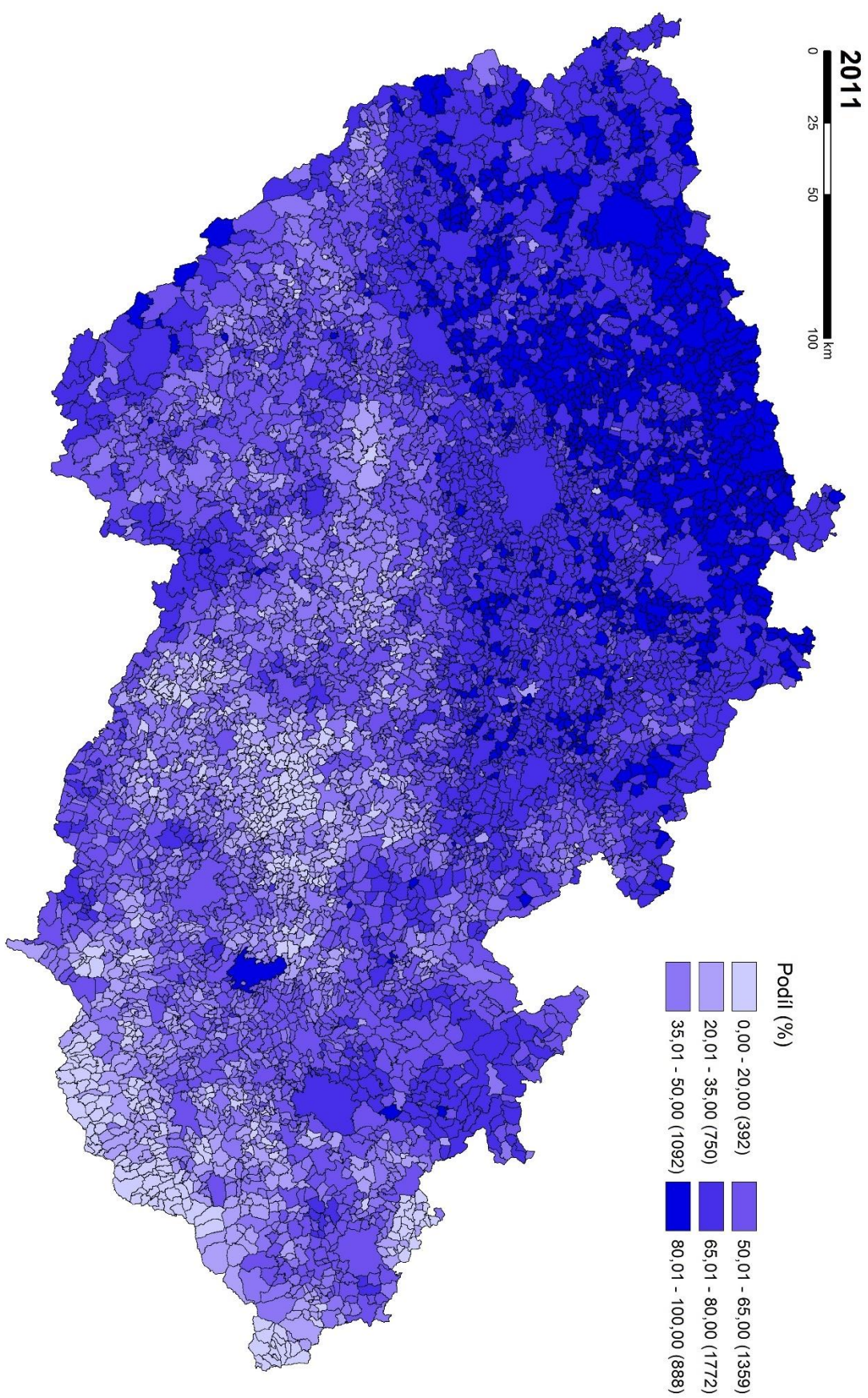
Graf 6.2.7 Struktura rozdělení pěti největších registrovaných církví v krajích, 2011 [Zdroj 175]

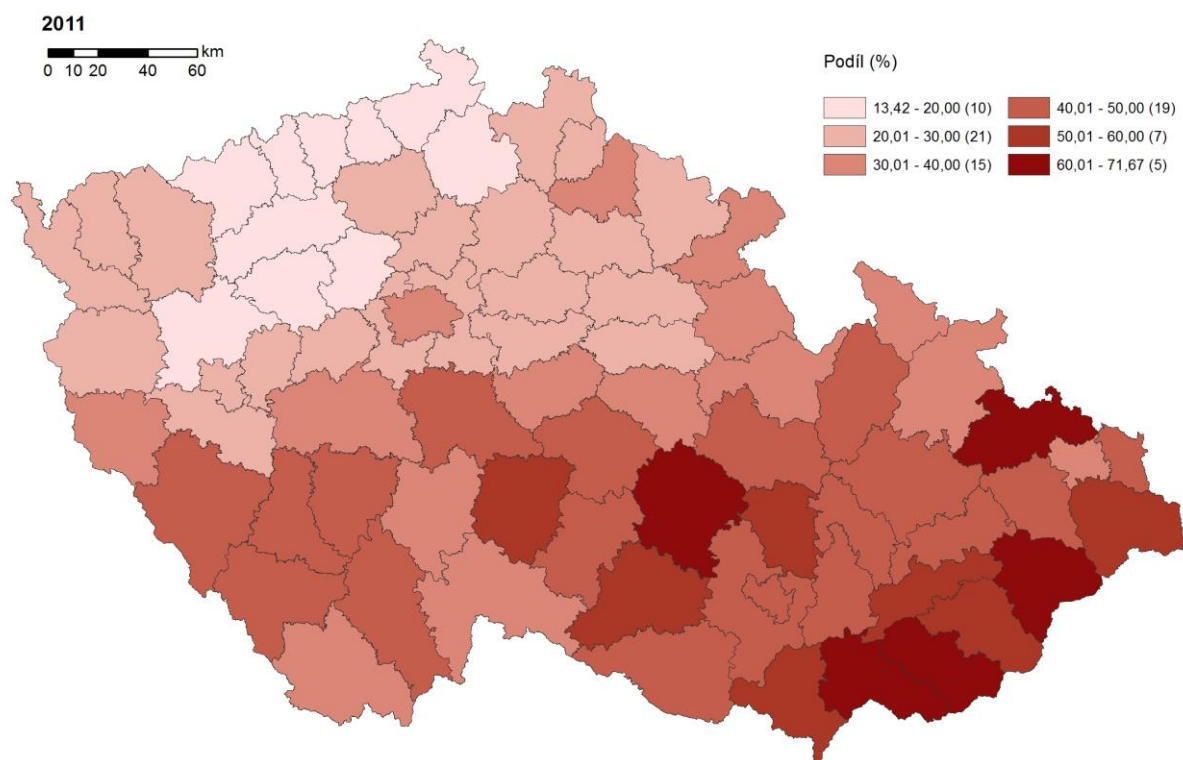
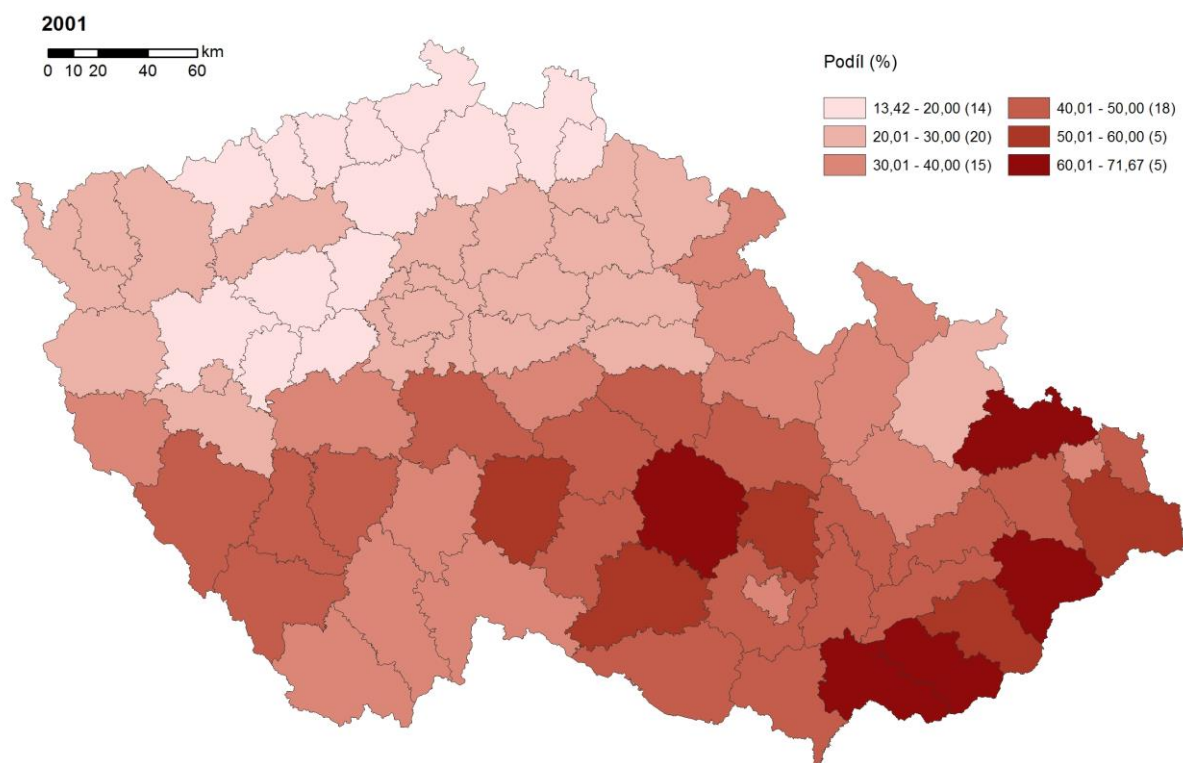
Mapa 6.2.1, 6.2.2 Obyvatelstvo bez víry v okresech ČR [Zdroj 176], [Zdroj 177]

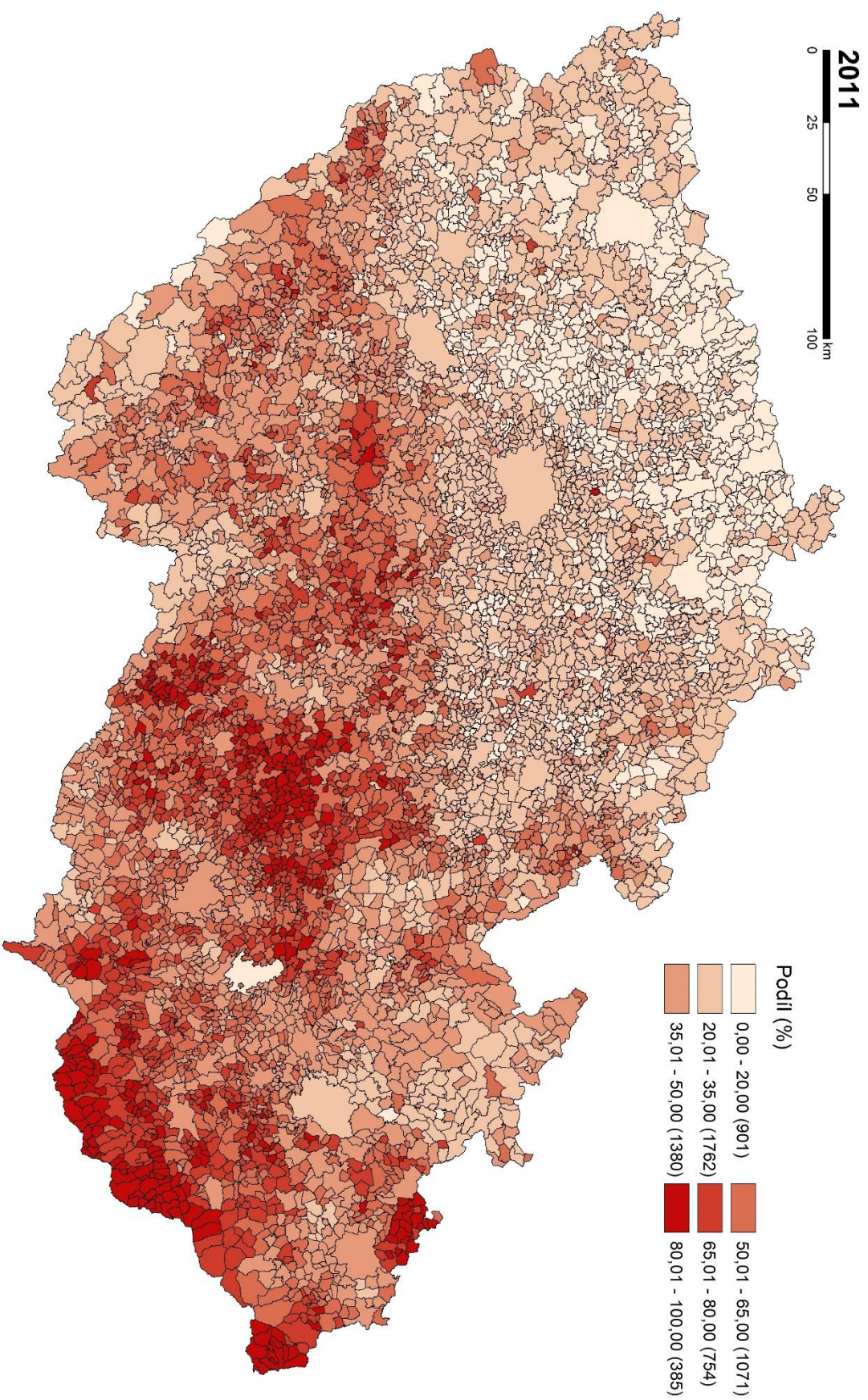
Mapa 6.2.3 Obyvatelstvo bez víry v obcích ČR [zdroj 178]

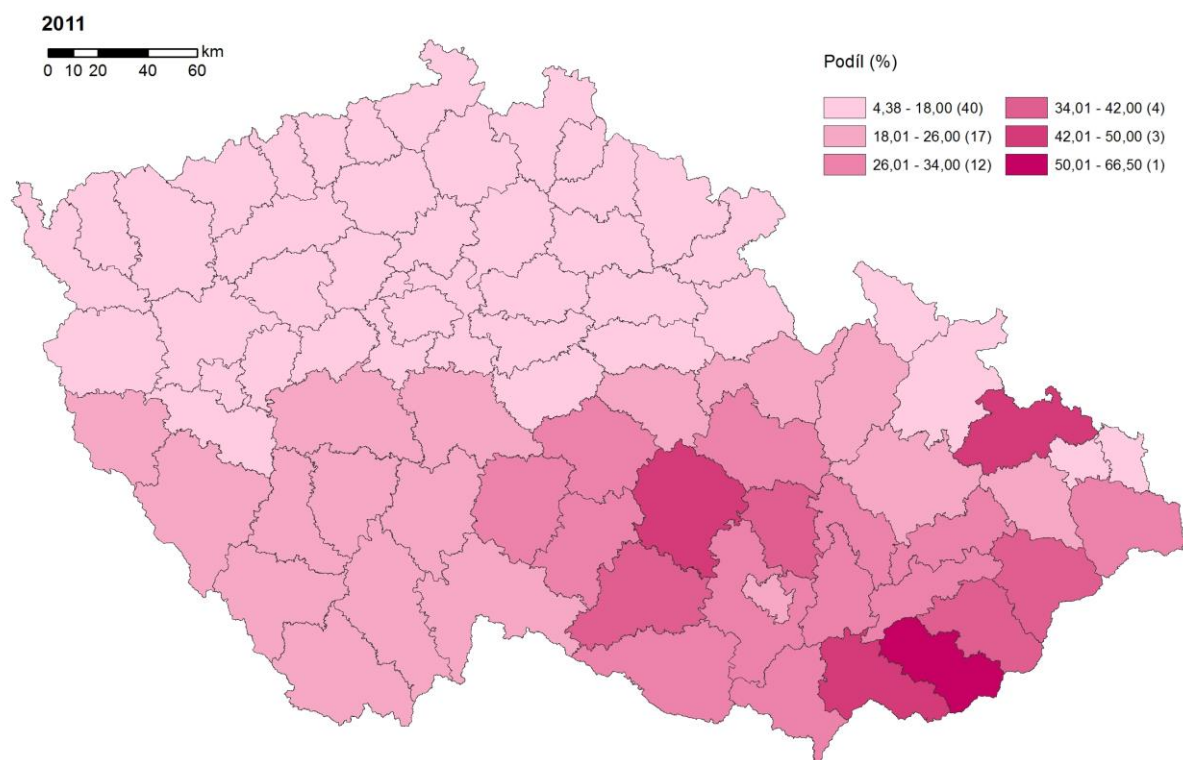
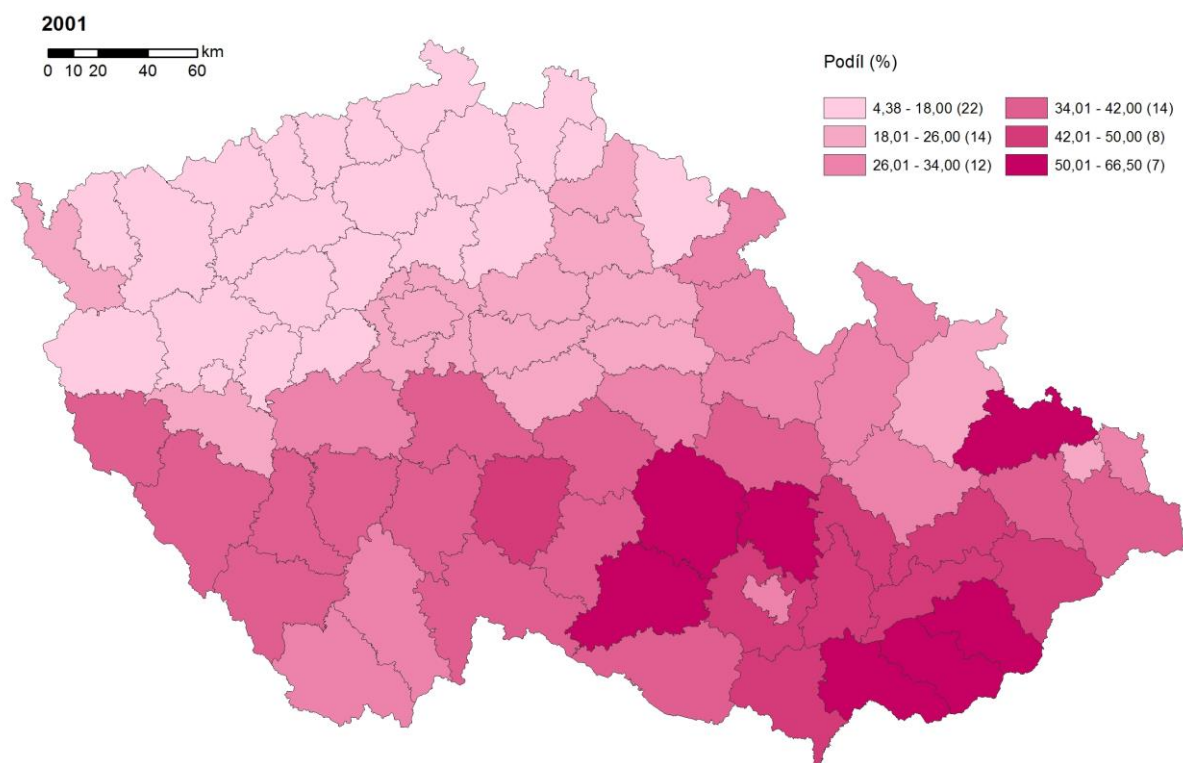
Mapa 6.2.4, 6.2.5 Věřící obyvatelstvo v okresech ČR [Zdroj 179], [Zdroj 180]

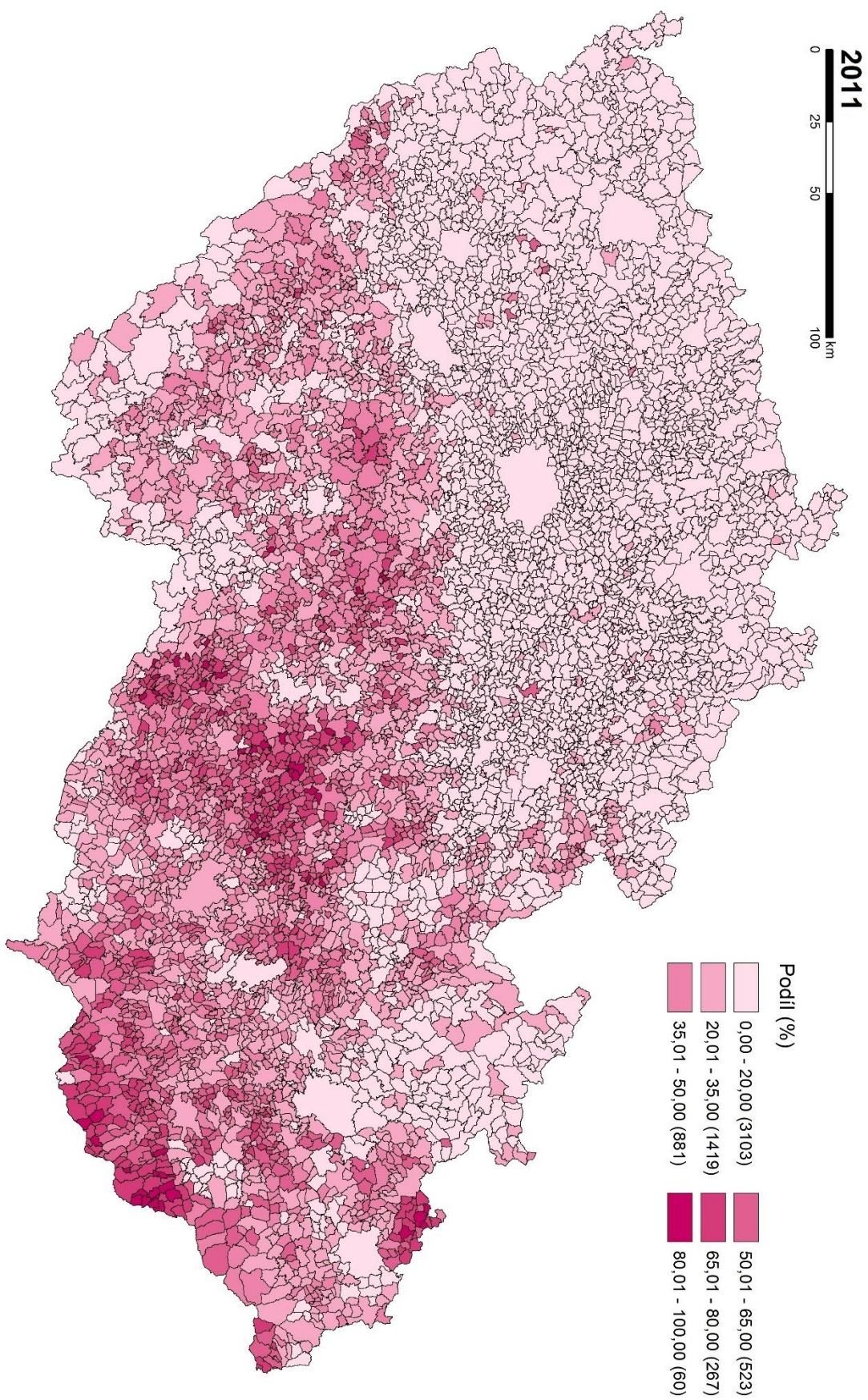
Mapa 6.2.6 Věřící obyvatelstvo v obcích ČR [zdroj 181]

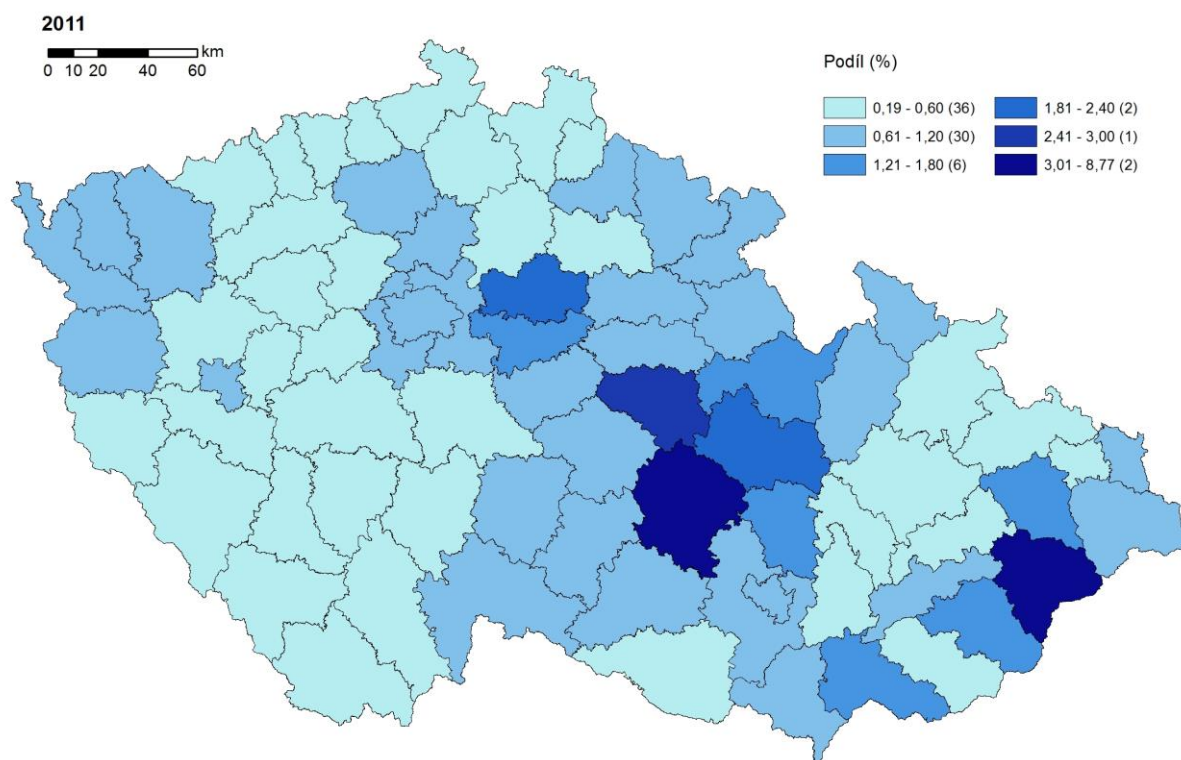
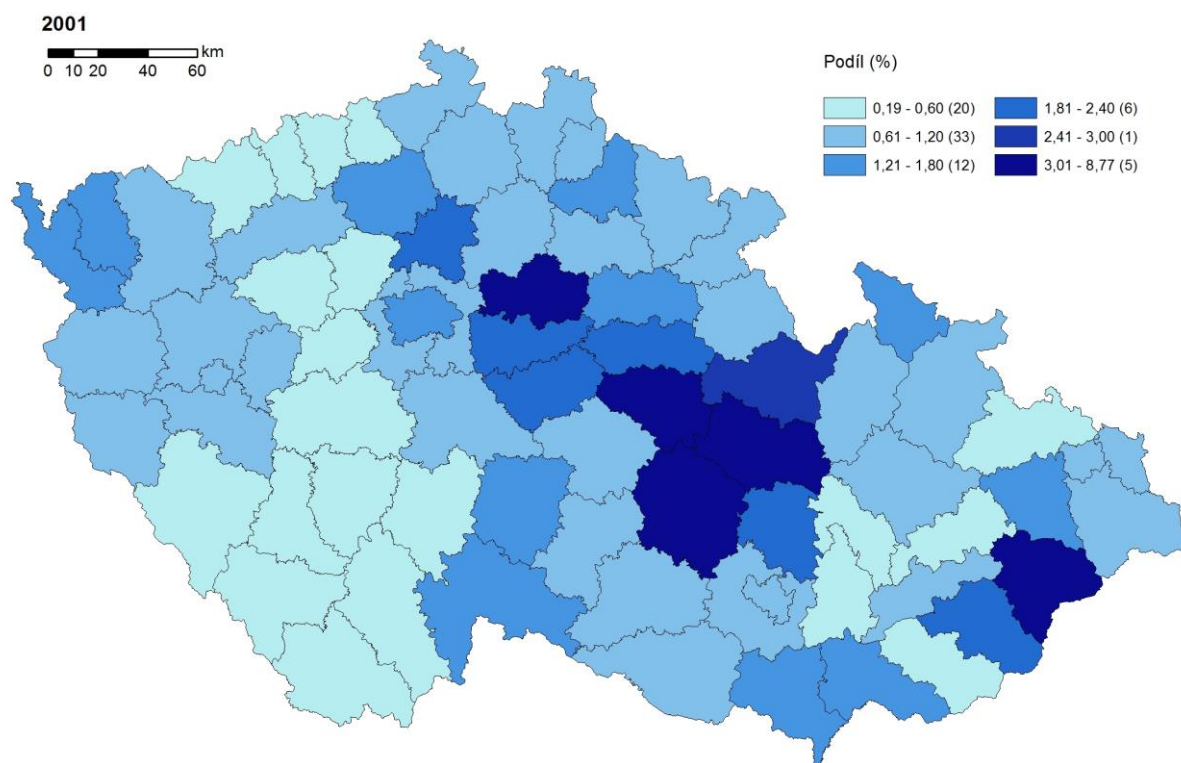
Mapa 6.2.7, 6.2.8 Římští katolíci v okresech ČR [Zdroj 182], [Zdroj 183]

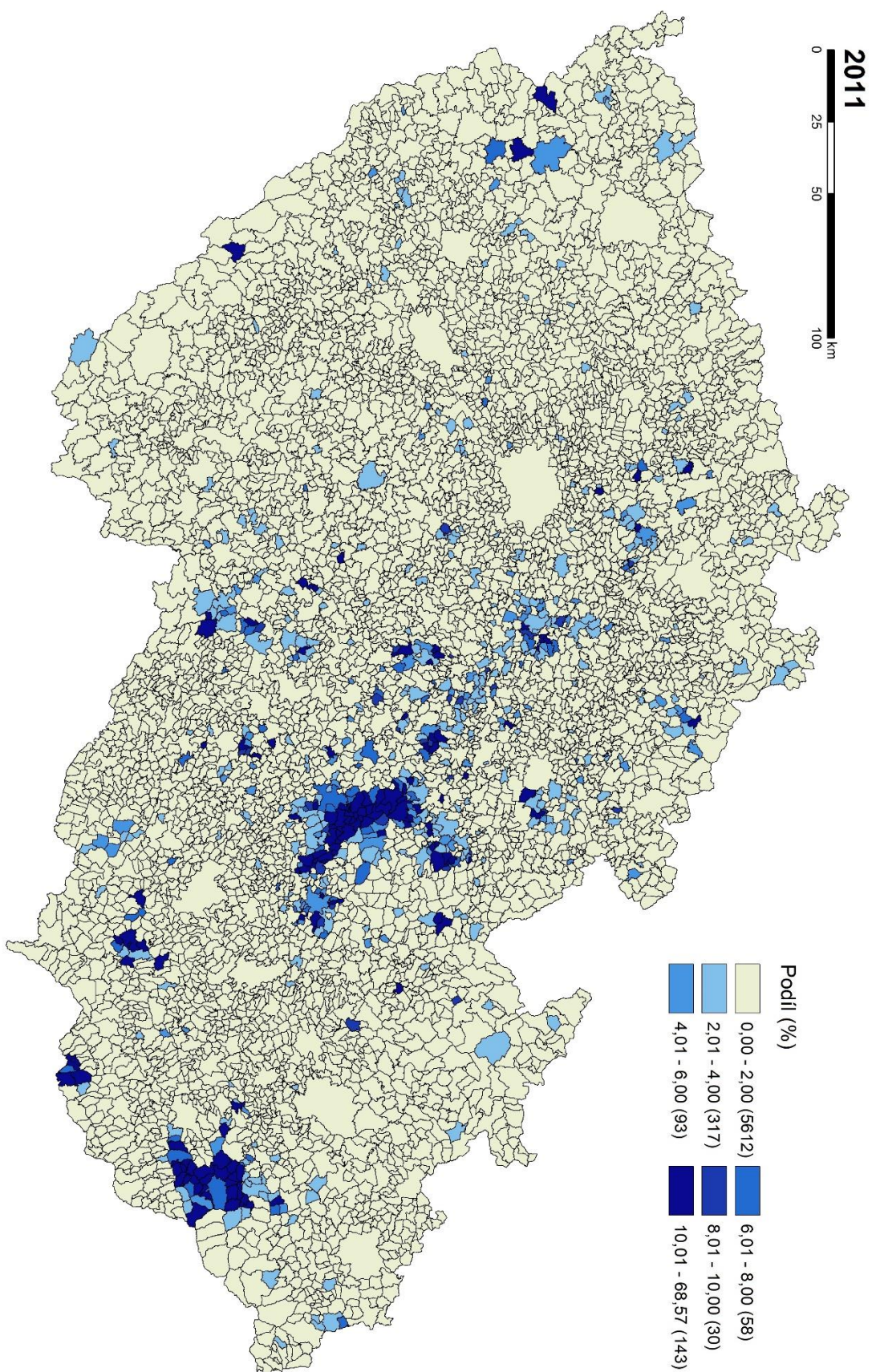
Mapa 6.2.9 Římských katolíci v obcích ČR [Zdroj 184]

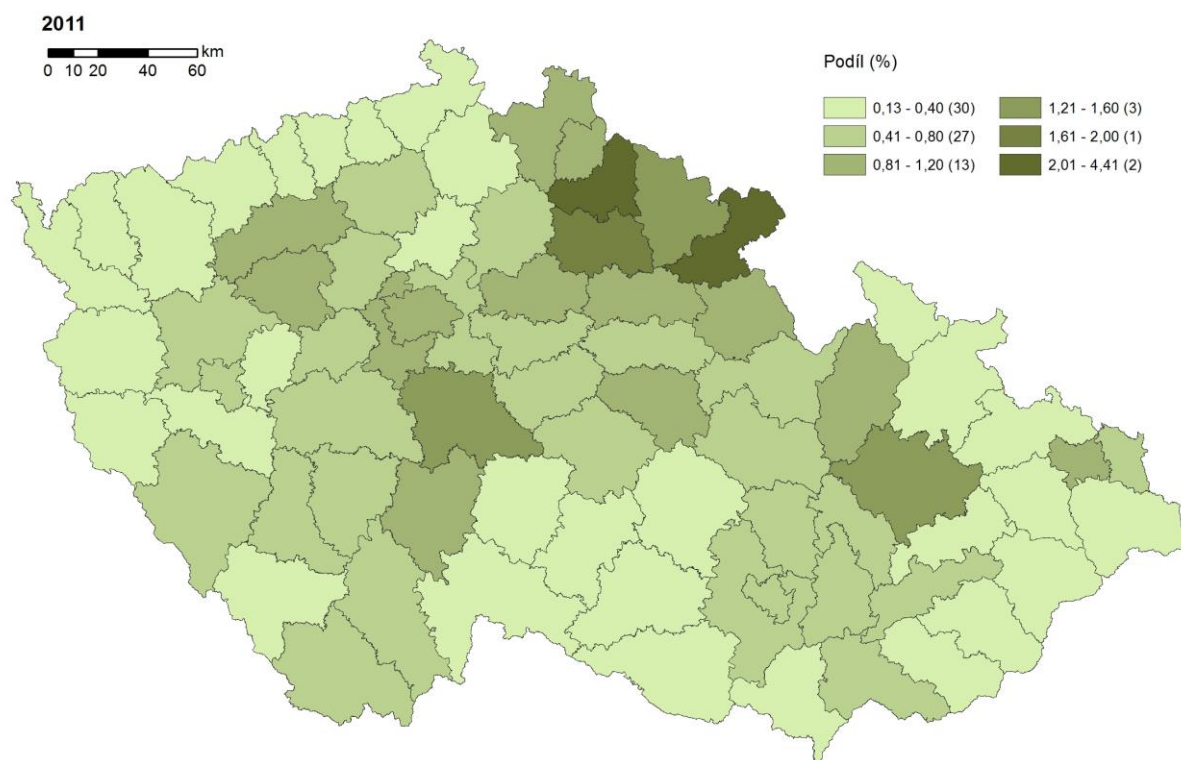
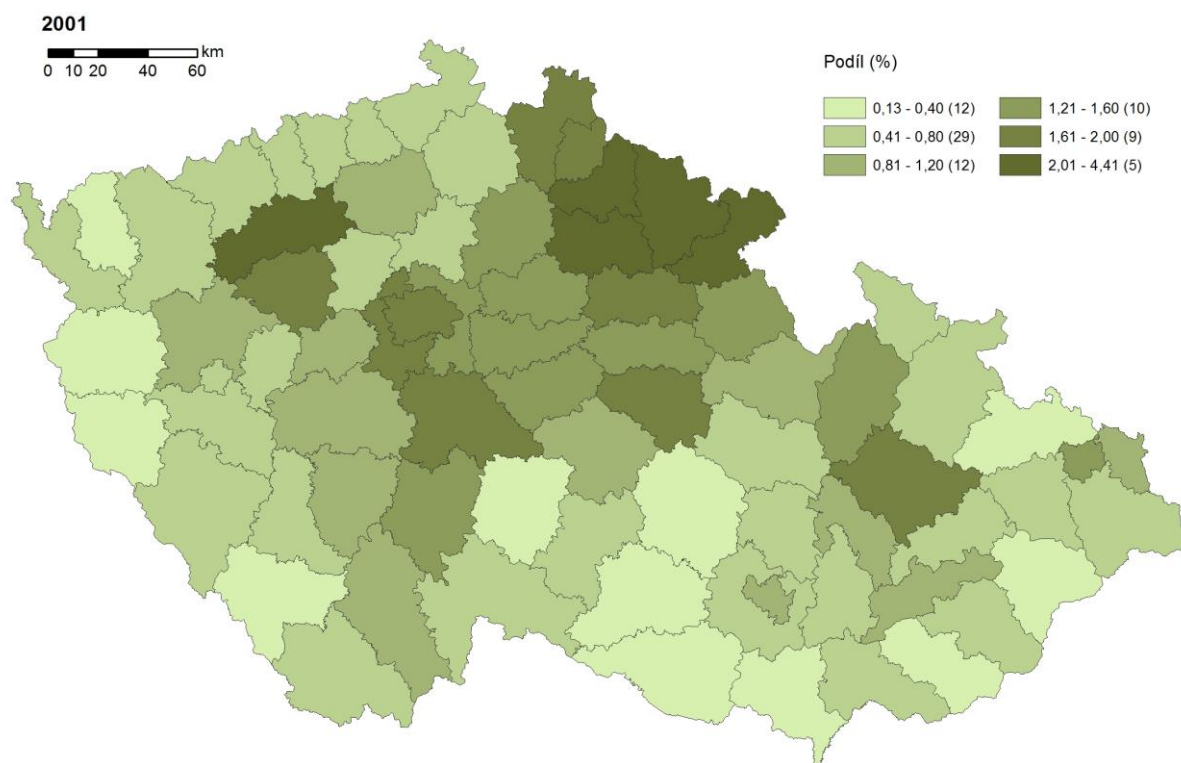
Mapa 6.2.10, 6.2.11 Evangelíci v okresech ČR [Zdroj 185], [Zdroj 186]

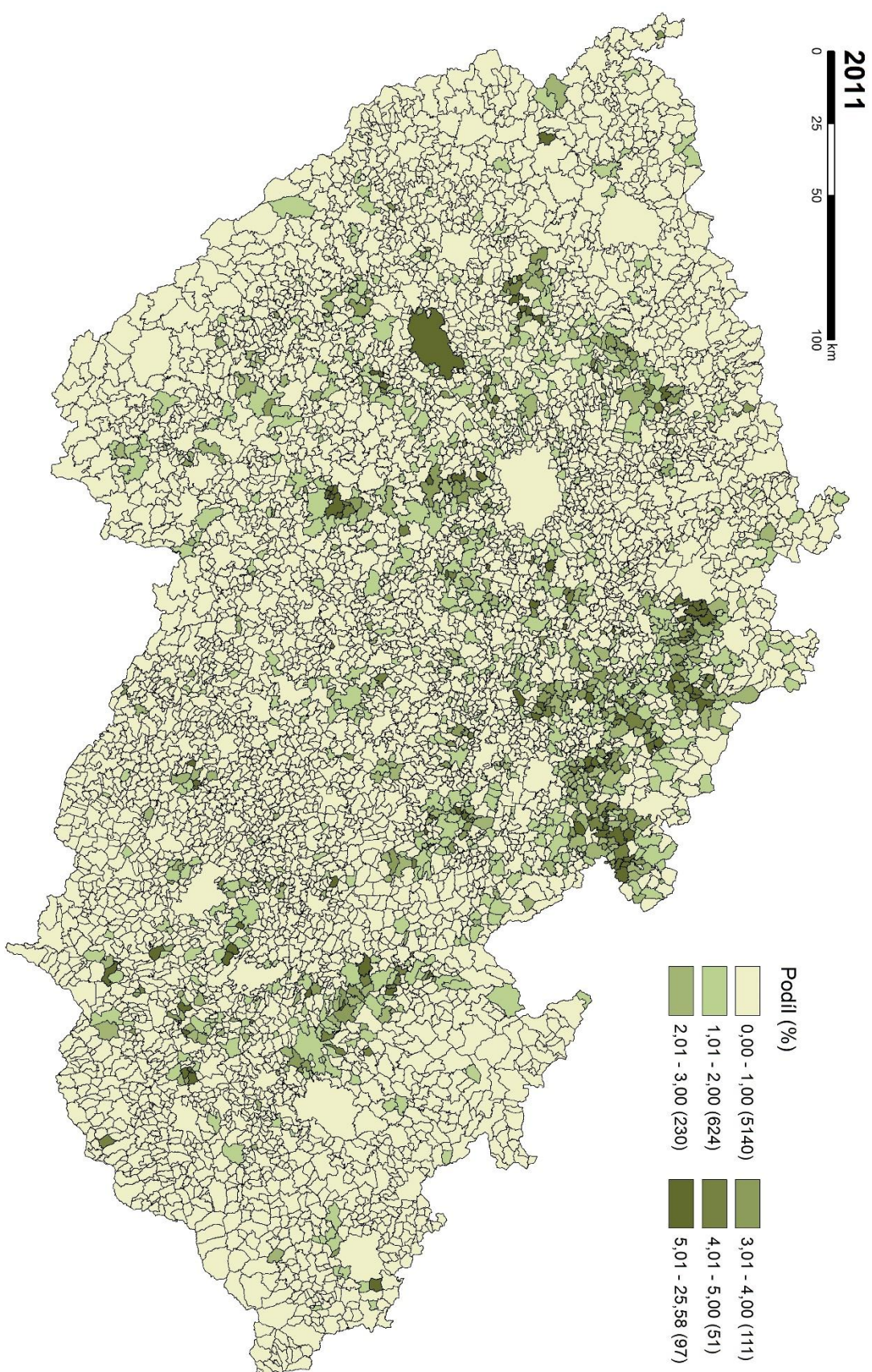
Mapa 6.2.12 Evangelíci v obcích ČR [zdroj 187]

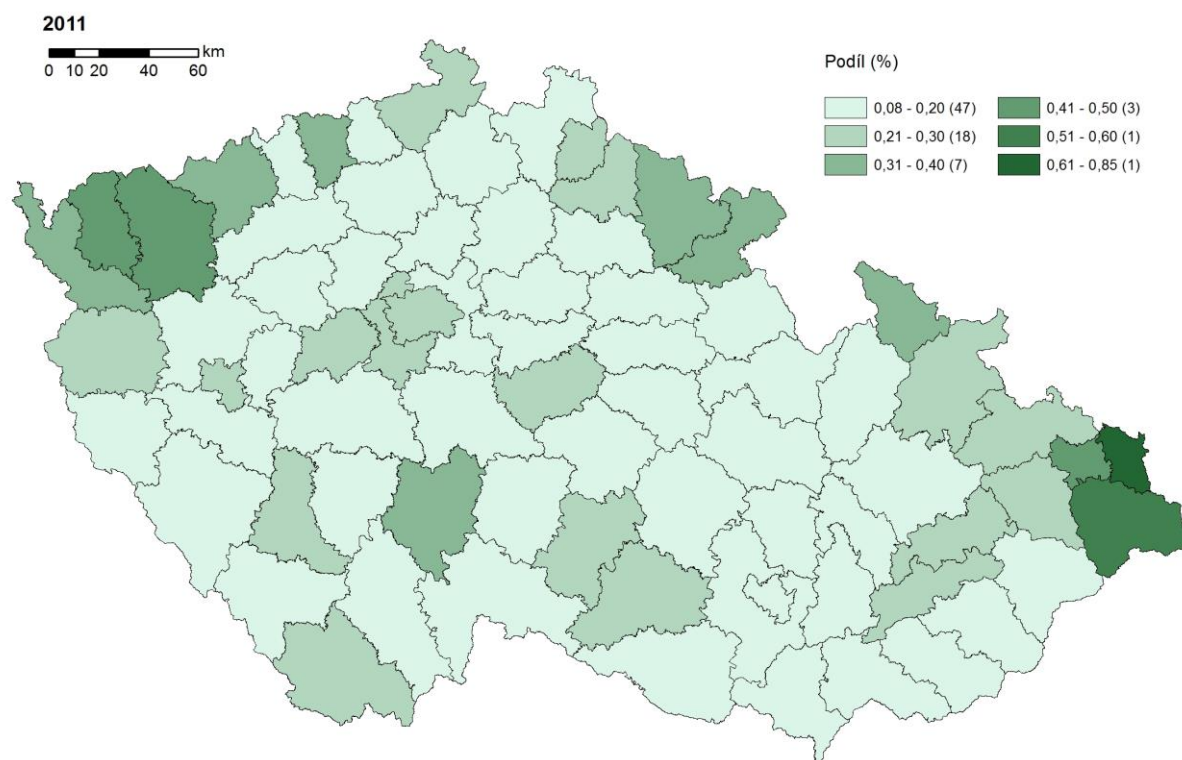
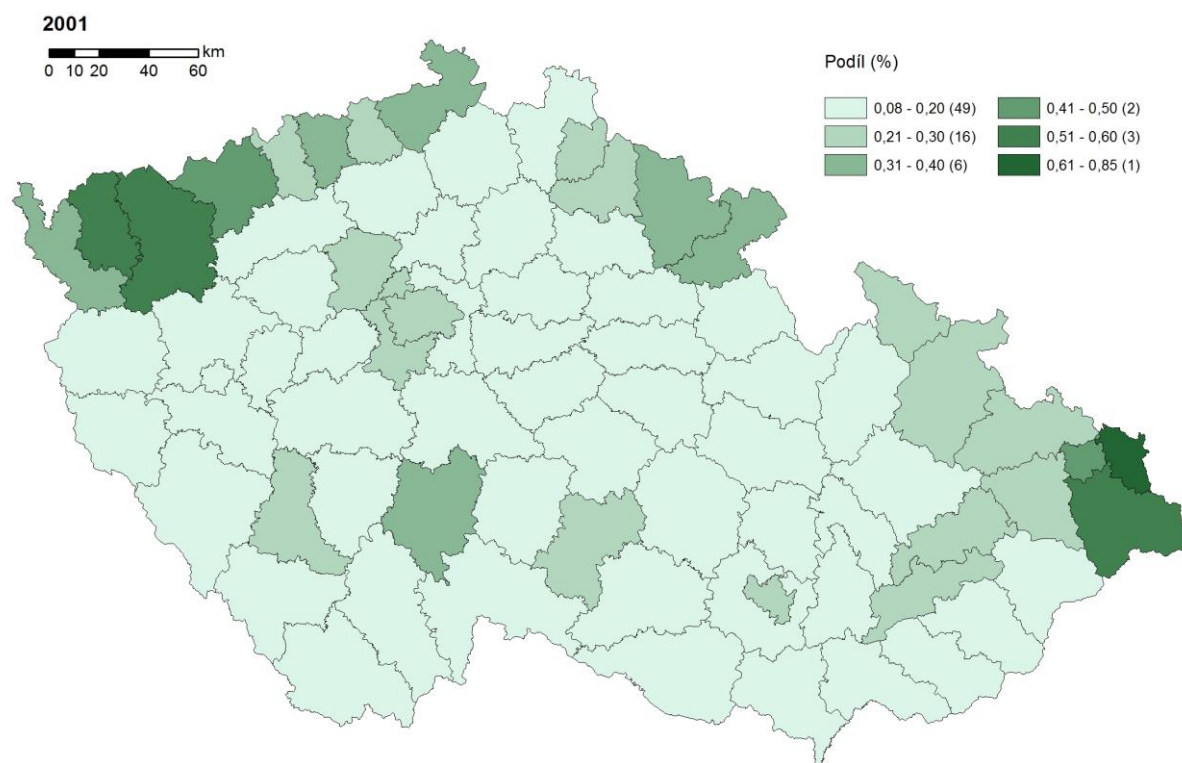
Mapa 6.2.13, 6.2.14 Českoslovenští husité v okresech ČR [Zdroj 188], [Zdroj 189]

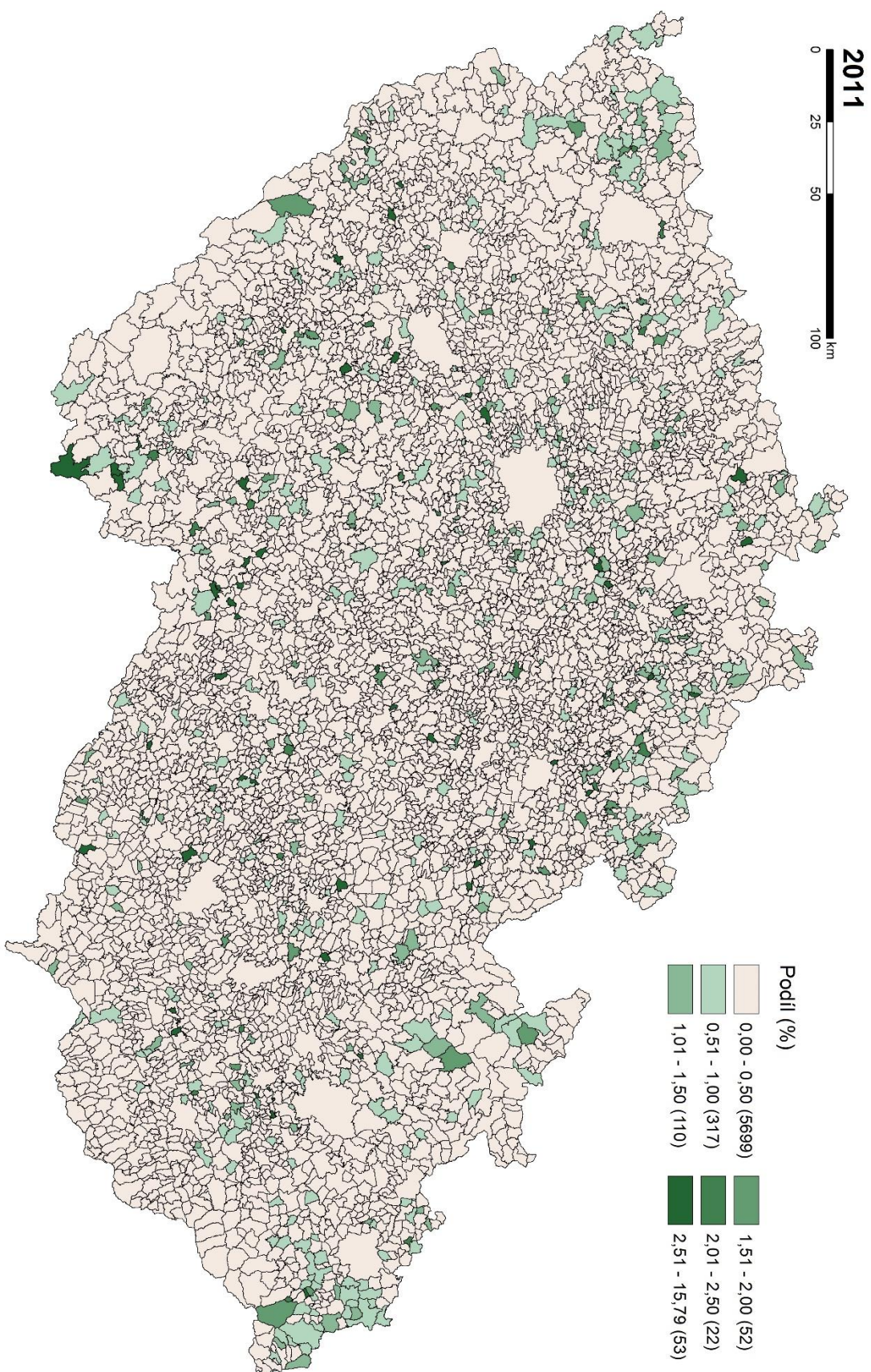
Mapa 6.2.15 Českoslovenští husté v obcích ČR [Zdroj 190]

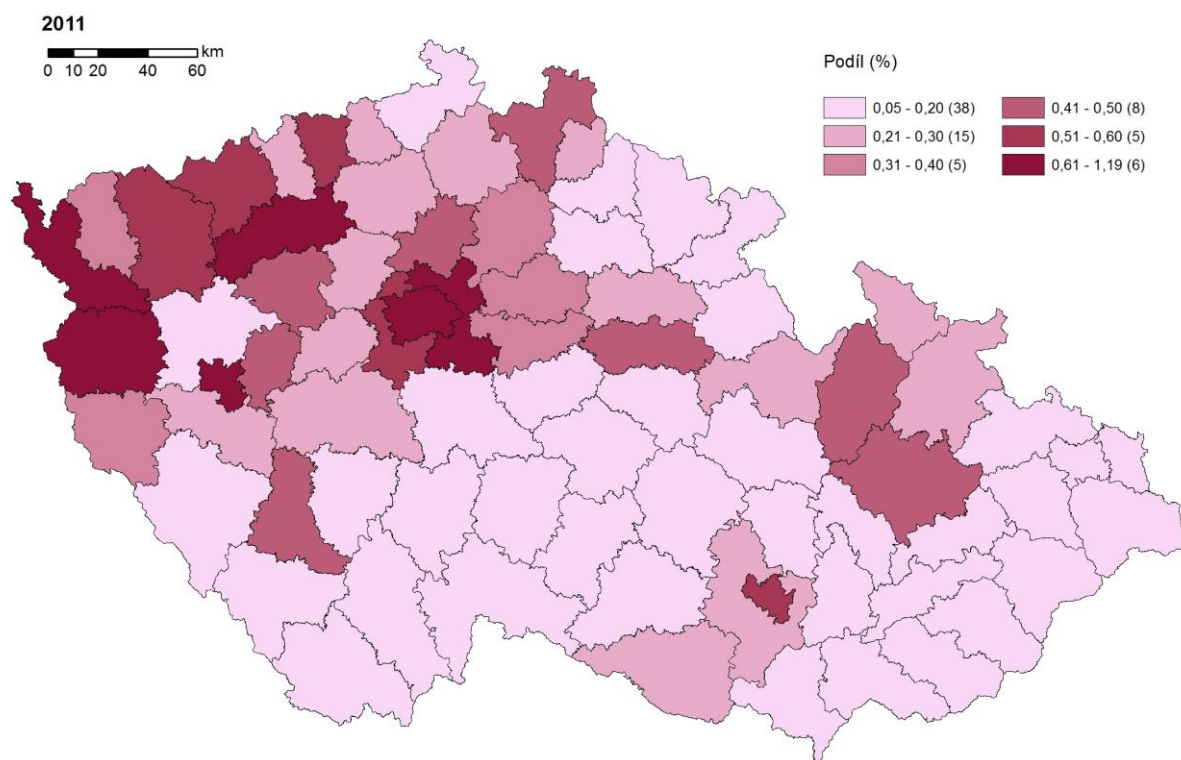
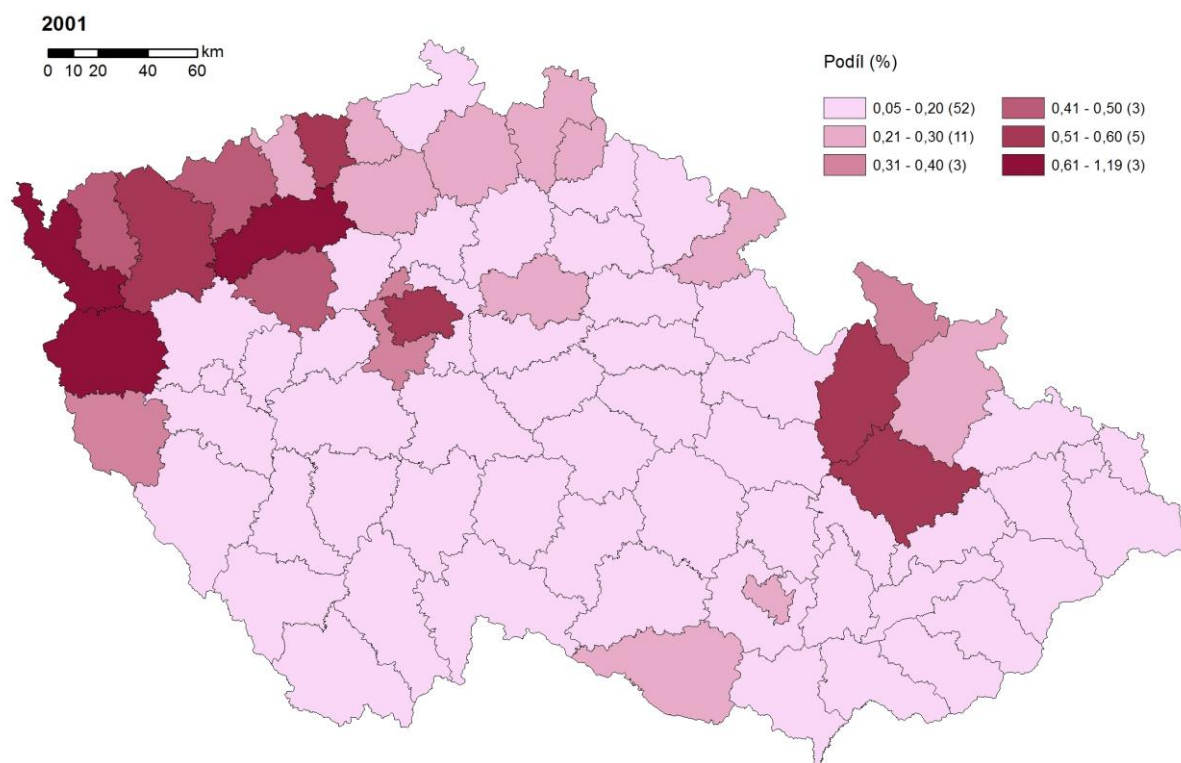
Mapa 6.2.16, 6.2.17 Svědci Jehovovi v okresech ČR [Zdroj 191], [Zdroj 192]

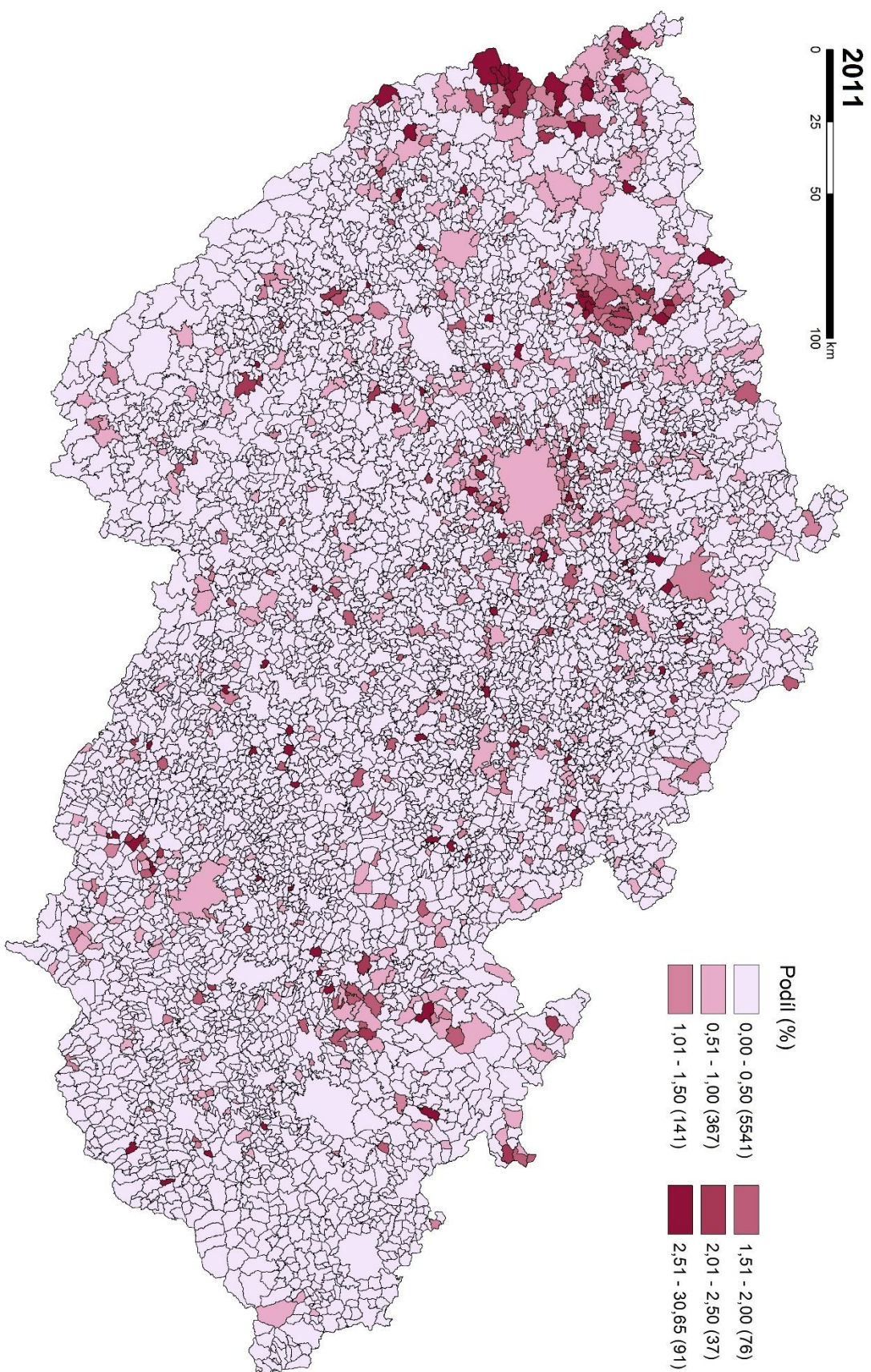
Mapa 6.2.18 Svědci Jehovovi v obcích ČR [zdroj 193]

Mapa 6.2.19, 6.2.20 Pravoslavní v okresech ČR [Zdroj 194], [Zdroj 195]

Mapa 6.2.21 Pravoslavní v obcích ČR [zdroj 196]

6.3 Rodinný stav

Rodinný stav obyvatelstva má u obou pohlaví odlišnou strukturu. To je zapříčiněno mnoha faktory, především hodnotami průměrného věku při prvním sňatku, který je pro mužskou populaci České republiky (dále jen ČR) k průměru let 2011–2014 o 2,78 let vyšší než u žen (Graf 5.1.9). Dalším významným faktorem je vyšší střední délka života žen než mužů, která byla pro stejné časové období vyšší o 5,94 let (Graf 6.4.1). S vyšší střední délkou života žen je spojen i vyšší množství ovdovělých žen než mužů. Tento jev je výrazně pozorovatelný zhruba od 60. roku života (Graf 6.3.1) a s tímto je úzce spojen vyšší podíl mužů v manželství po 60. roku života než žen v manželství (Graf 6.3.2). Také dochází ke změně struktury v čase. To je důsledek faktorů, jako například zvyšujícím se průměrným věkem při prvním sňatku (Graf 5.1.9), kolísáním sňatečnosti (Graf 5.1.1), také zvyšující se věk při rozvodu (Graf 5.2.1, 5.2.2) a s tím související zvyšující se průměrná délka manželství (Graf 5.2.7) a v neposlední řadě i zvyšující se střední délka života (Graf 6.4.1).

V ČR přibývá svobodných mužů i žen. Mezi sčítáním 2001 a 2011 se změnil podíl svobodných mužů z 42,31 % na 44,73 %. U žen to pak byl nárůst z 32,89 % na 35,15 %. Nejvyšší nárůst podílu svobodných mužů byl mezi lety 40–59, o celých 53,37 %. U žen došlo k nejvyššímu nárůstu v té samé věkové skupině, a to o 54,76 %. V mezikrajském srovnání se pak nejvyšší podíl svobodných mužů a žen v roce 2011 nacházel v kraji Hlavní město Praha, a to 47,09 % (Graf 6.3.6), respektive 38,49 % (Graf 6.3.7). Ke znatelnému nárůstu svobodných došlo i na okresní úrovni. V roce 2001 dosahoval podíl svobodných pouze v sedmi okresech hodnotu nad 40 % (Mapa 6.3.1), v roce 2011 to bylo již v 25 okresech, přičemž nejvyšší podíl byl naměřen v okrese Chomutov (42,21 %). V průměru podíl svobodných vzrostl o 1,77 % (Mapa 6.3.2). Na lokální úrovni lze pozorovat z dat sčítání 2011 prostorovou lokalizaci obcí s vyšším než 40% podílem svobodných, převážně u hranic se sousedními státy (až s výjimkou hranic se Slovenskem), a také u hranic oddělujících Čechy, Moravu a Slezsko. Obcí s tak vysokým podílem bylo celkem 2 239. Obcí s nadpoloviční většinou svobodných pak bylo 48 (Mapa 6.3.3).

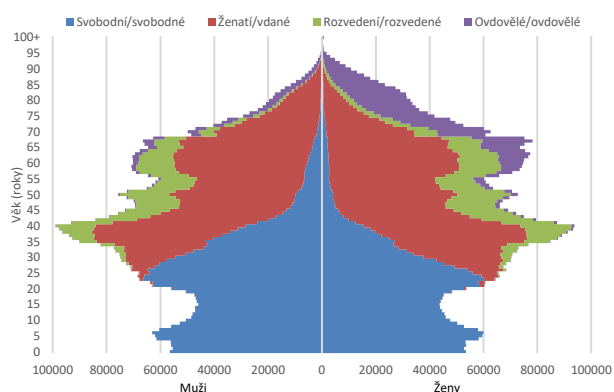
Zato podíly lidí žijících v manželství se zmenšují. V roce 2001 byl podíl ženatých mužů 47,59 %, tento za 10 let klesl na 43,41 %, a podíl vdaných žen klesl v témže období z 45,22 % na 41,35 %. Nejvyššího poklesu podílu ženatých mužů a vdaných žen bylo ve věkové skupině 0–19 let a to o 28,75 %, respektive 66,63 %. Nejvyšší podíl ženatých mužů v roce 2011 byl ve Zlínském kraji – 45,64 % (Graf 6.3.6). Největší podíl vdaných žen pak byl v kraji Vysočina – 44,99 % (Graf 6.3.7). Pokles lidí žijících v manželství je výrazný i na meziokresním srovnání. V roce 2001 se celkem 46 okresů mohlo pyšnit podílem lidí v manželství vyšším než 47 %, lze zde rovněž pozorovat centra s nejvyšší koncentrací lidí v manželství, jedná se především o okresy kraje Vysočina, Jihomoravský,

Plzeňský, ale také Pardubický (Mapa 6.3.4). V roce 2011 však došlo k poklesu podílu lidí žijících v manželství ve všech okresech ČR, v průměru o 3,90 % a tedy podílu vyššího než 47 % obyvatelstva okresu již nedosahoval žádný okres (Mapa 6.3.5). I přes všeobecně se snižující hodnoty mělo v roce 2011 celkem 671 obcí nadpoloviční podíl obyvatel v manželství (Mapa 6.3.6).

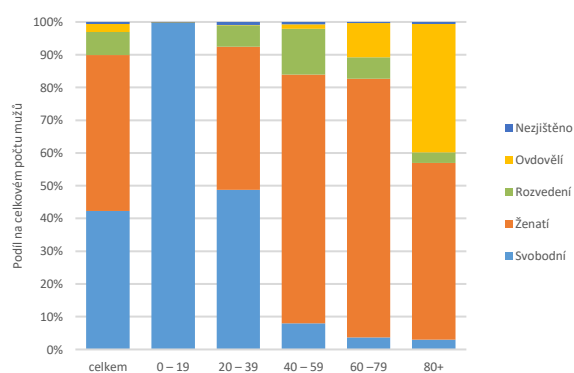
Podíl rozvedených mužů vzrostl mezi lety 2001 a 2011 ze 7,07 % na 9,15 % a u žen ve stejném období vzrostl z 8,76 % na 11,41 %. Z krajů měl ve sčítání 2011 nejvyšší podíl rozvedených mužů a žen Karlovarský, a to 11,95 % (Graf 6.3.6), respektive 14,50 % (Graf 6.3.7). Strmý nárůst rozvodů během let 2001 a 2011 je patrný i v meziokresním srovnání, kdy v prvním období pouze osm okresů vykazovalo podíly rozvedených nad 10 %, zatímco v druhém období to bylo již 37 okresů. Průměrně pak podíl rozvedených vzrostl mezi oběma sledovanými obdobími o 2,57 % (Mapa 6.3.7, 6.3.8). Na lokální úrovni pak lze pozorovat výraznou koncentraci obcí s vyššími podíly rozvedených především na Česko – Německém pohraničí a také ve větších městech. Naopak nejnížší rozvodovostí se mohou pyšnit obce v kraji Vysočina. Celkem 1 292 obcí dosahovalo podílu rozvedených nad 10 % (Mapa 6.3.9).

Podíly ovdovělých mužů se v obou sčítáních pohybovaly kolem podílu 2,46 %, zatímco ovdovělých žen ubylo asi o půl procenta z celkového podílu, a to z 12,63 % na 11,93 % (Graf 6.3.3, 6.3.4, 6.3.5, 6.3.6). Z krajů měl v roce 2011 nejvyšší podíl ovdovělých mužů Plzeňský kraj – 2,66 % (Graf 6.3.7), nejvyšší procento ovdovělých žen vykazoval kraj Zlínský – 12,97 % (Graf 6.3.8). Na úrovni okresů lze mezi lety 2001 a 2011 pozorovat podstatné snížení podílu ovdovělých osob na území Čech, ale naopak zvýšení na území Moravy a Slezska. Celkem v 37 okresech došlo ke zvýšení podílu ovdovělých, přičemž 15 z nich se nachází v krajích Jihočeský, Olomoucký, Moravskoslezský a Zlínský. V průměru všech okresů však mezi lety 2001 a 2011 došlo k poklesu podílu o 0,14 % (Mapa 6.3.10, 6.3.11). Na lokální úrovni došlo i k pokoření 10% podílu ovdovělých. Celkem v 793 obcích bylo v roce 2011 více, jak 10 % obyvatelstva ovdovělého. Absolutně nulový počet ovdovělých pak byl pouze v obci Zbinohy a ve vojenském újezdu Březina (Mapa 6.3.12).

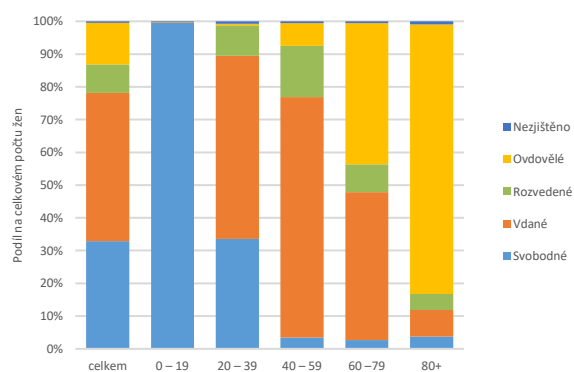
Graf 6.3.1 Věková struktura obyvatel ČR dle rodinného stavu, 2011 [Zdroj 197]

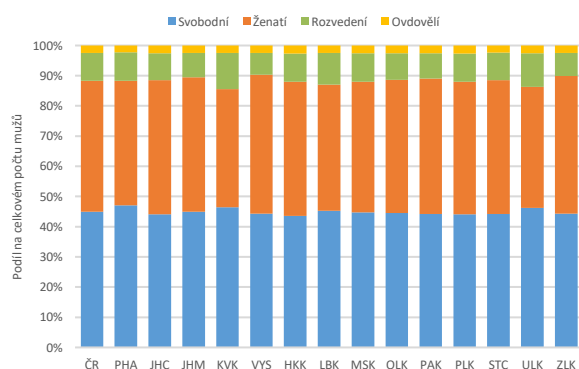
Graf 6.3.3 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu – muži, 2001 [Zdroj 199]

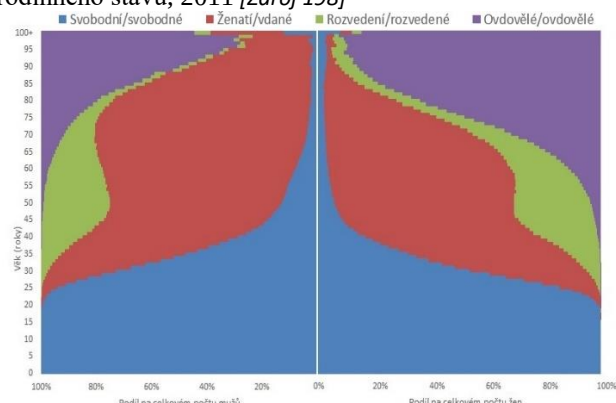
Graf 6.3.5 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu – ženy, 2001 [Zdroj 201]

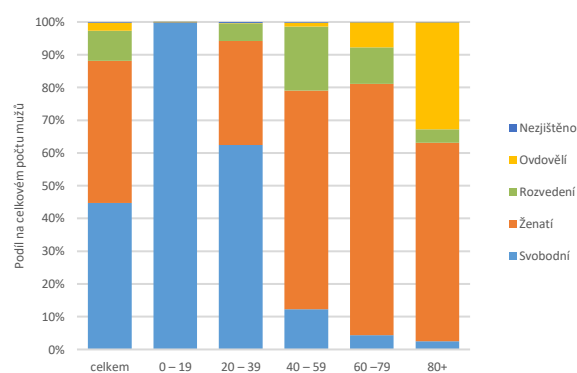
Graf 6.3.7 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu v krajích – muži, 2011 [Zdroj 203]

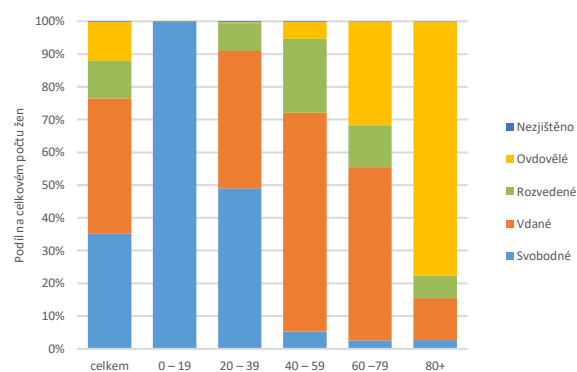
Graf 6.3.2 Podíly věkové struktury obyvatelstva ČR dle rodinného stavu, 2011 [Zdroj 198]

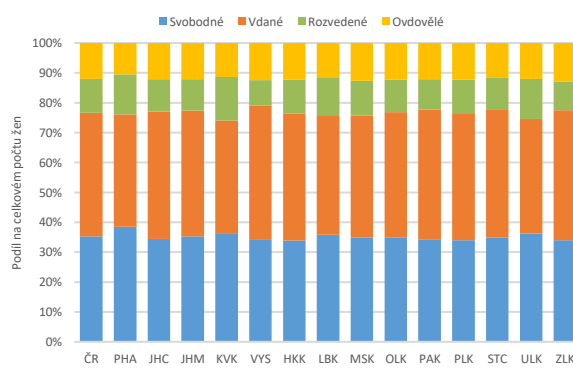
Graf 6.3.4 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu – muži, 2011 [Zdroj 200]

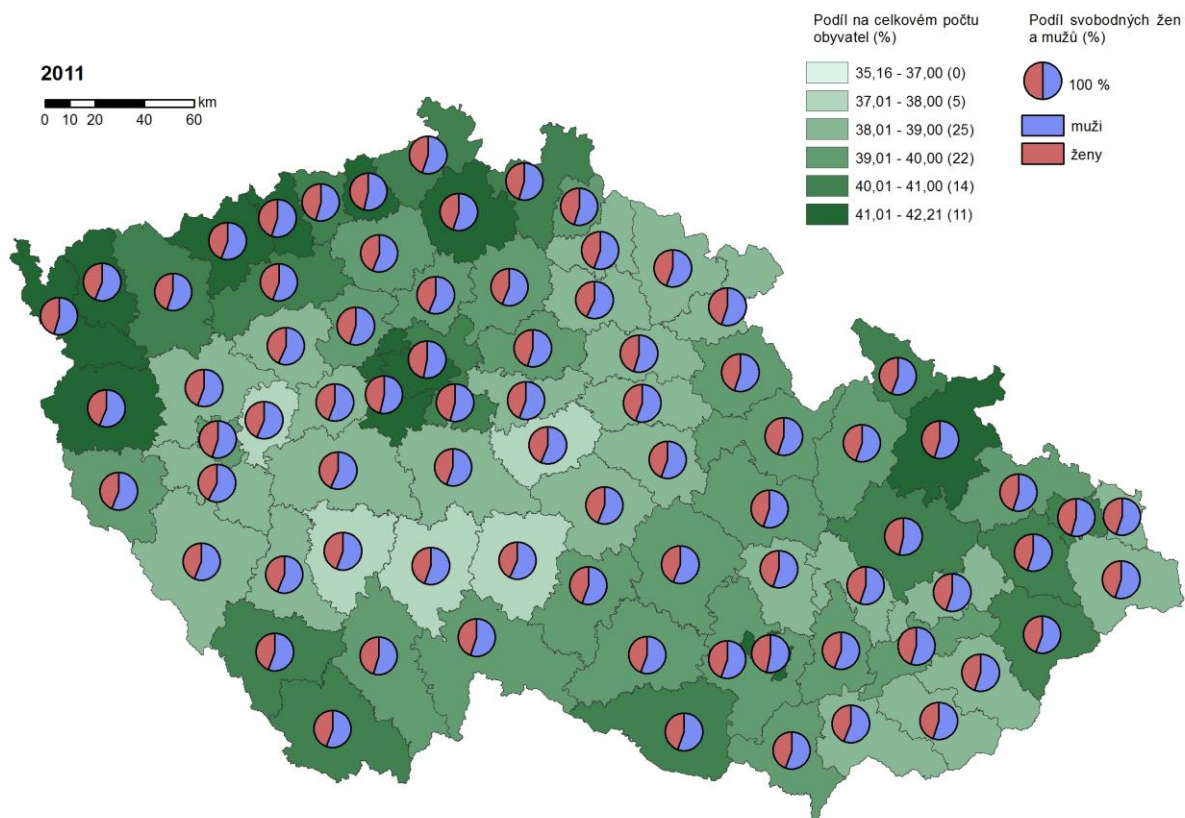
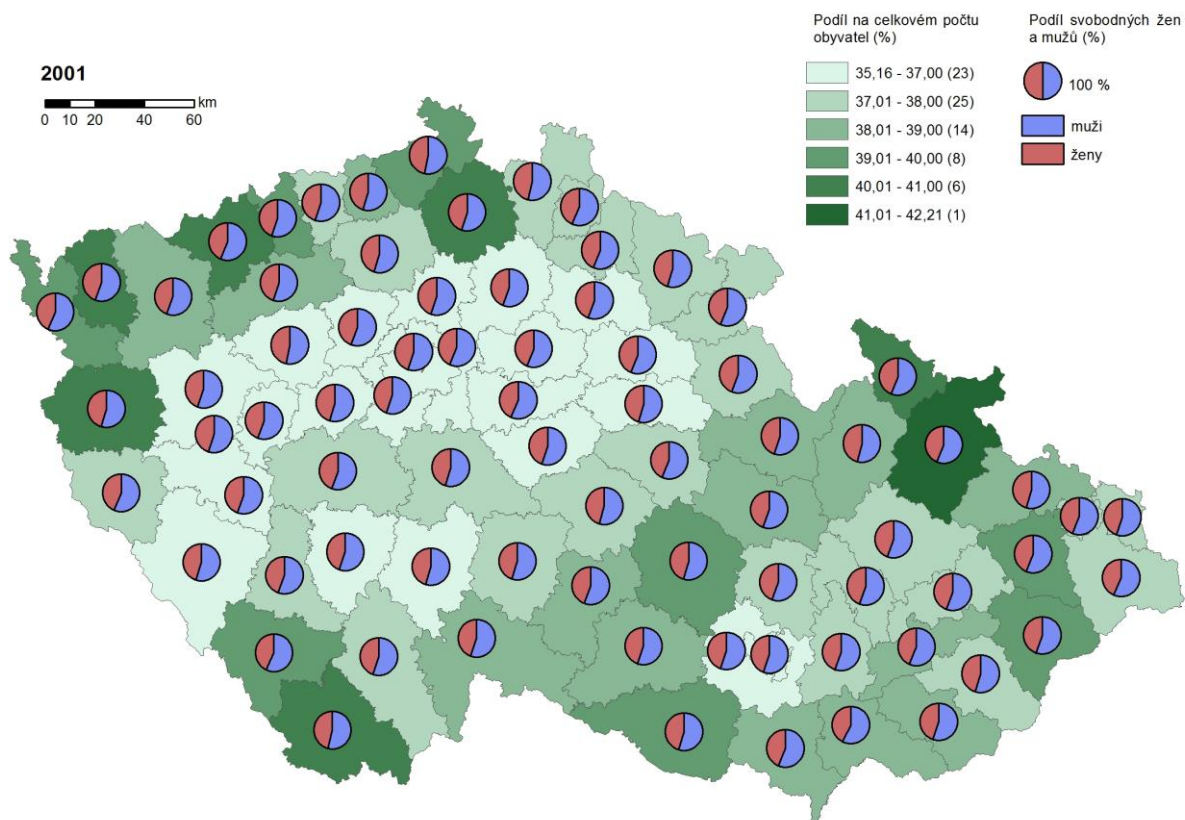
Graf 6.3.6 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu – ženy, 2011 [Zdroj 202]

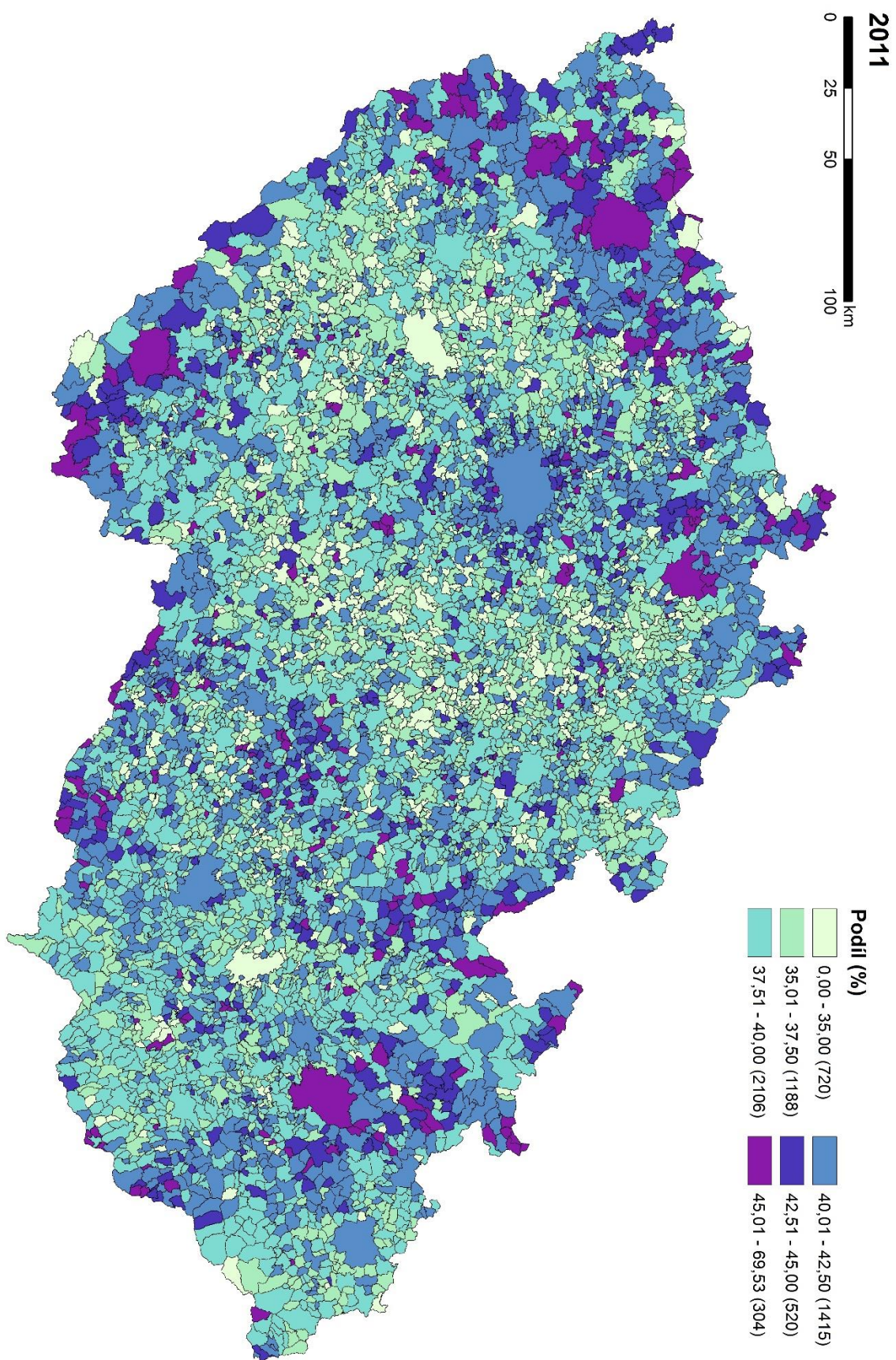
Graf 6.3.8 Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu v krajích – ženy, 2011 [Zdroj 204]

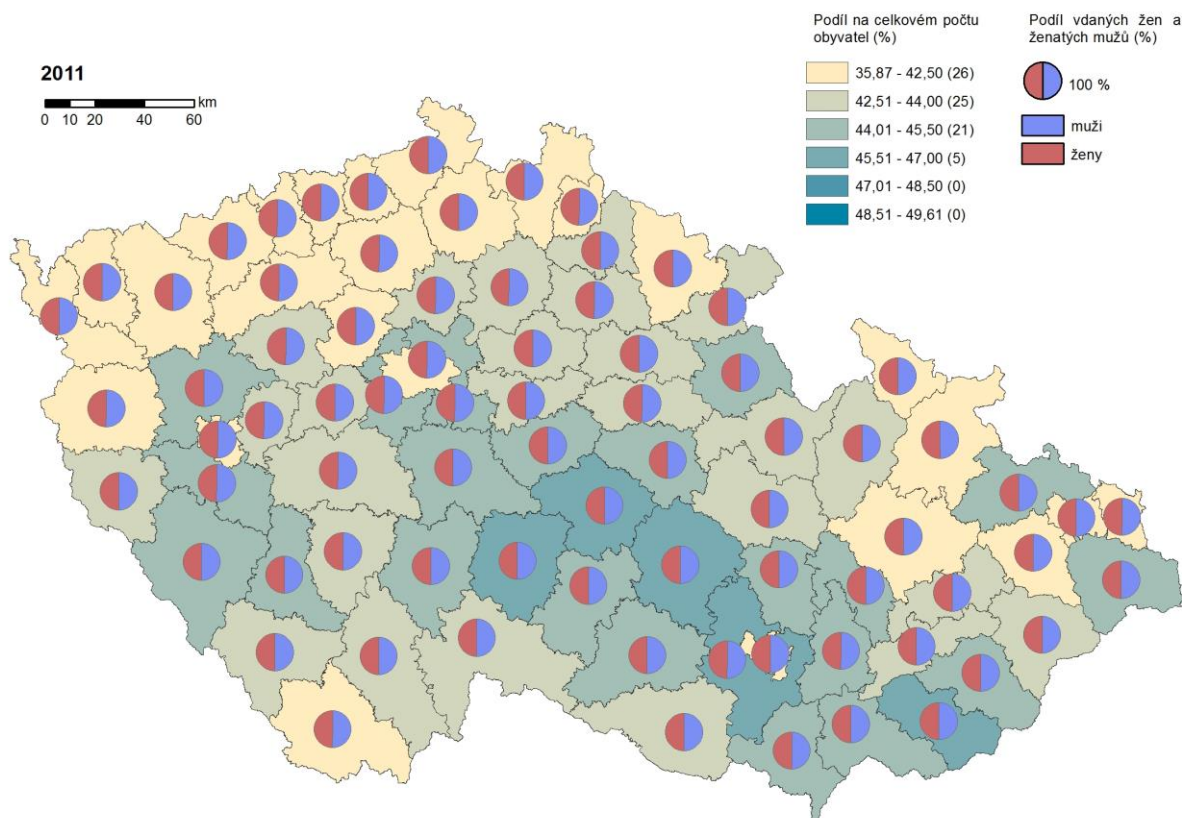
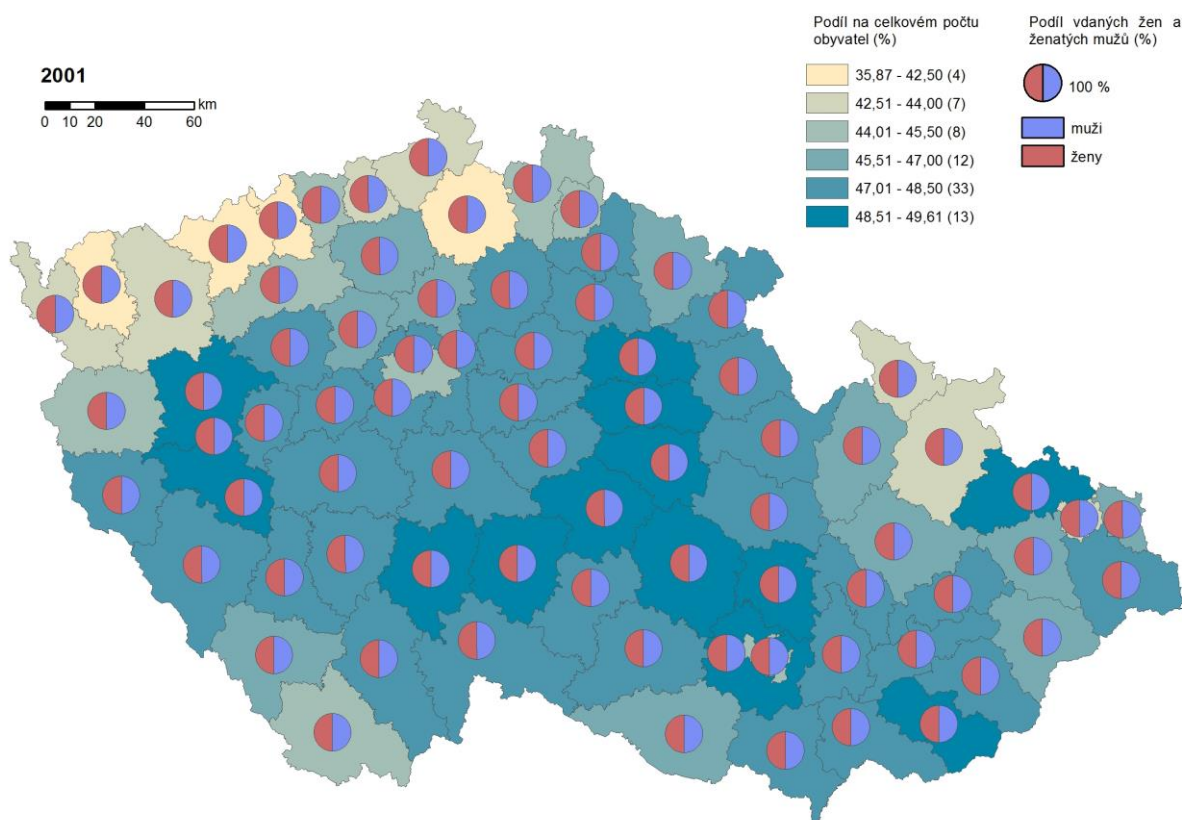
Mapa 6.3.1, 6.3.2 Svobodné obyvatelstvo v okresech ČR a podíl svobodných dle pohlaví [Zdroj 205], [Zdroj 206]

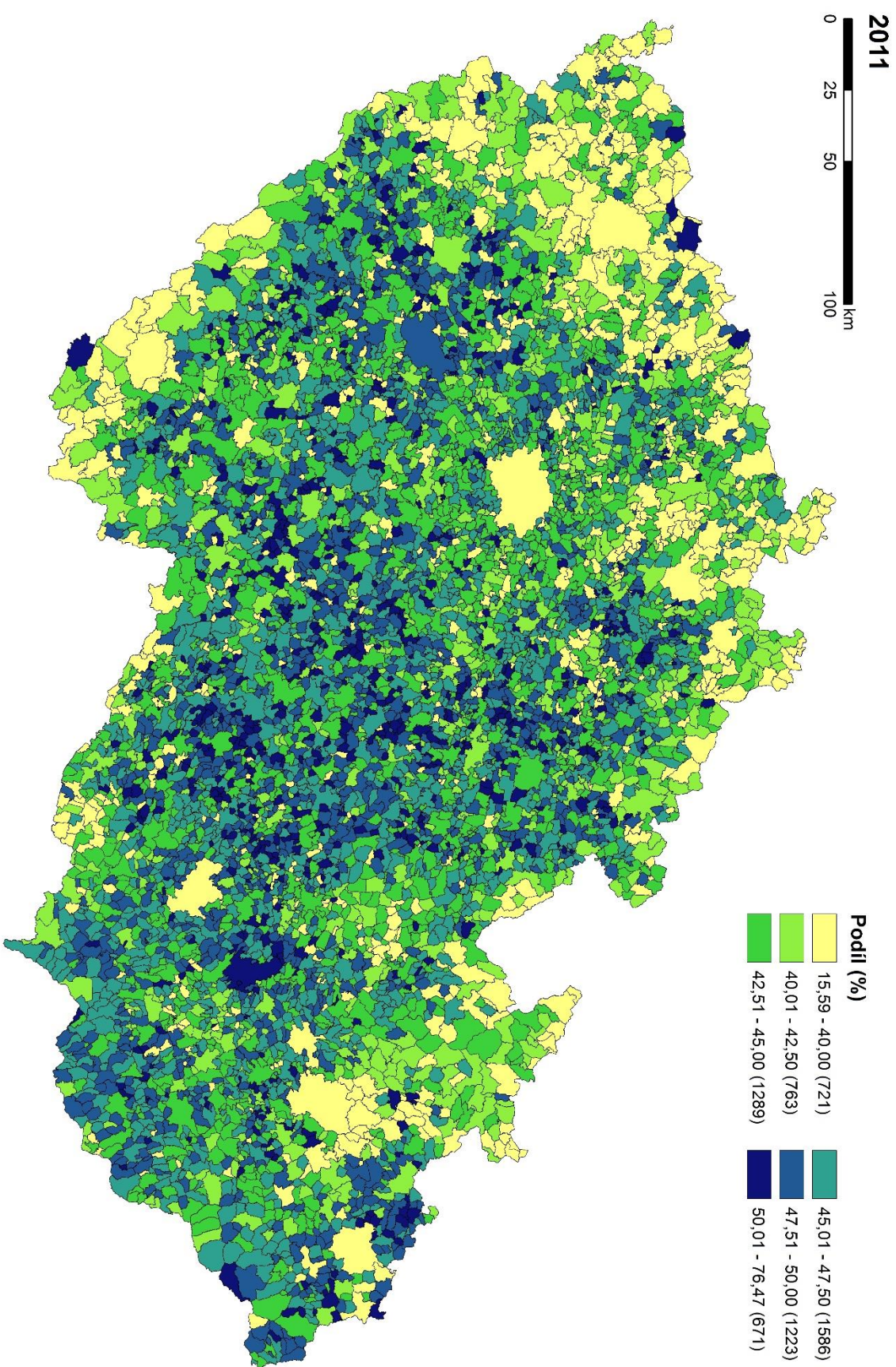
Mapa 6.3.3 Svobodné obyvatelstvo v obcích ČR [Zdroj 207]

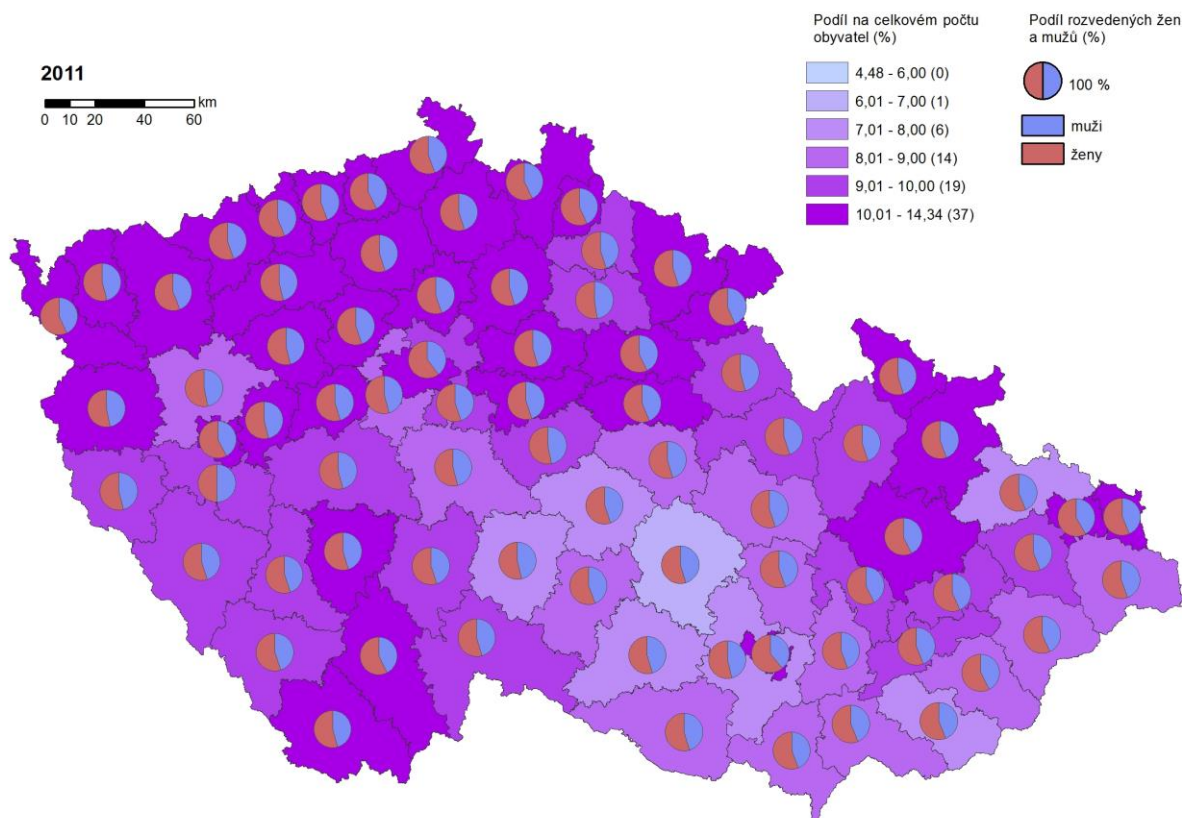
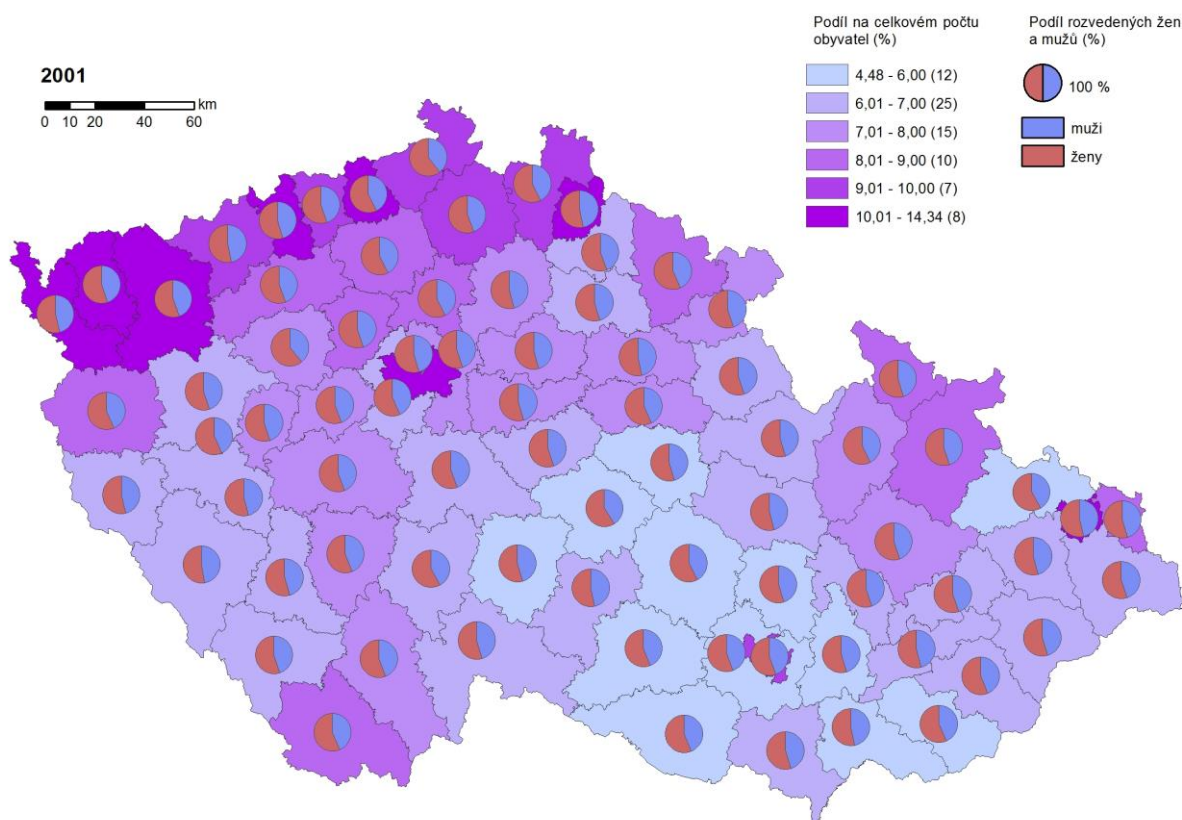
Mapa 6.3.4, 6.3.5 Obyvatelstvo v manželství v okresech ČR a podíl obyvatel v manželství dle pohlaví [Zdroj 208], [Zdroj 209]

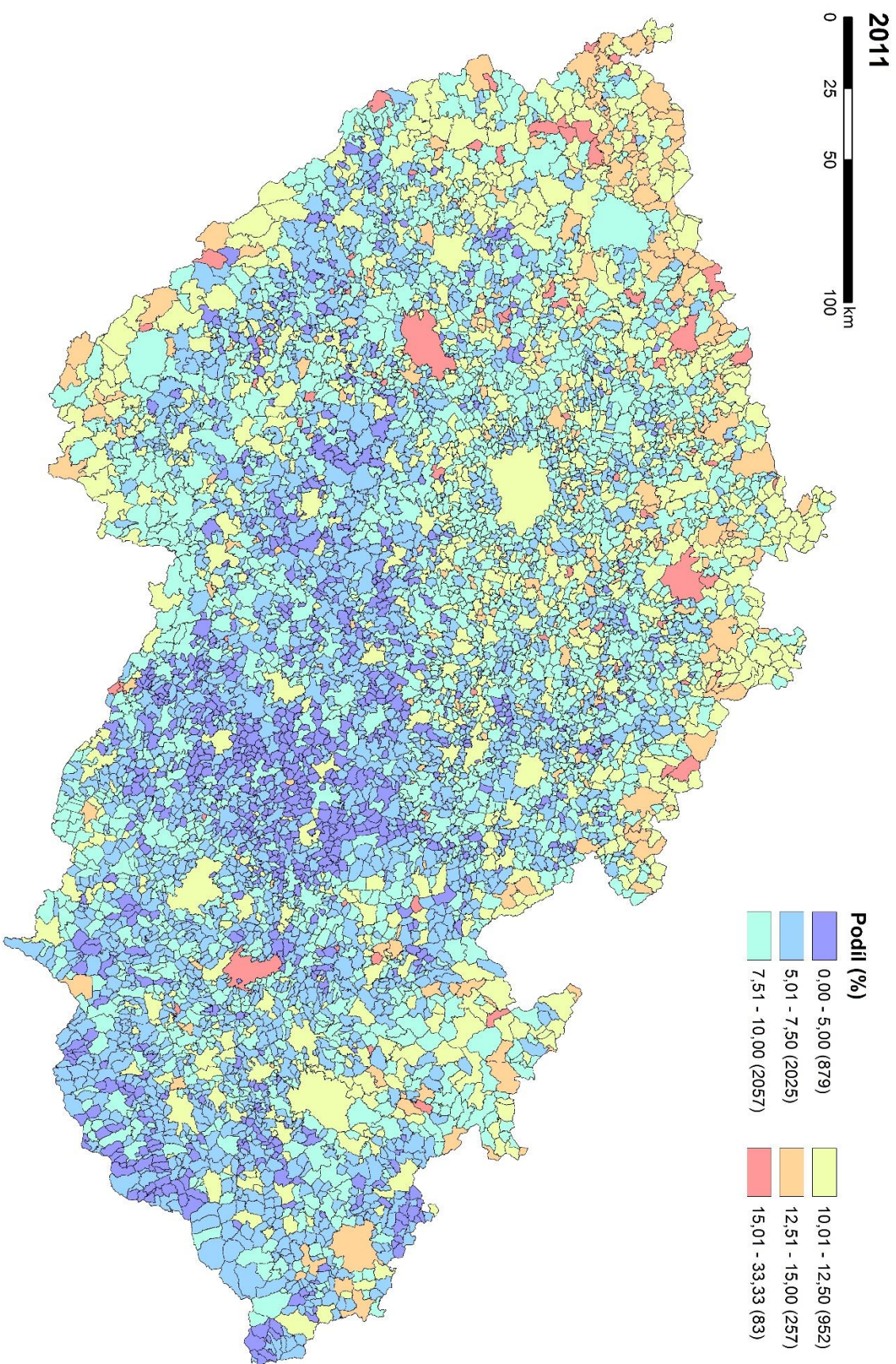
Mapa 6.3.6 Obyvatelstvo v manželství v obcích ČR [zdroj 210]

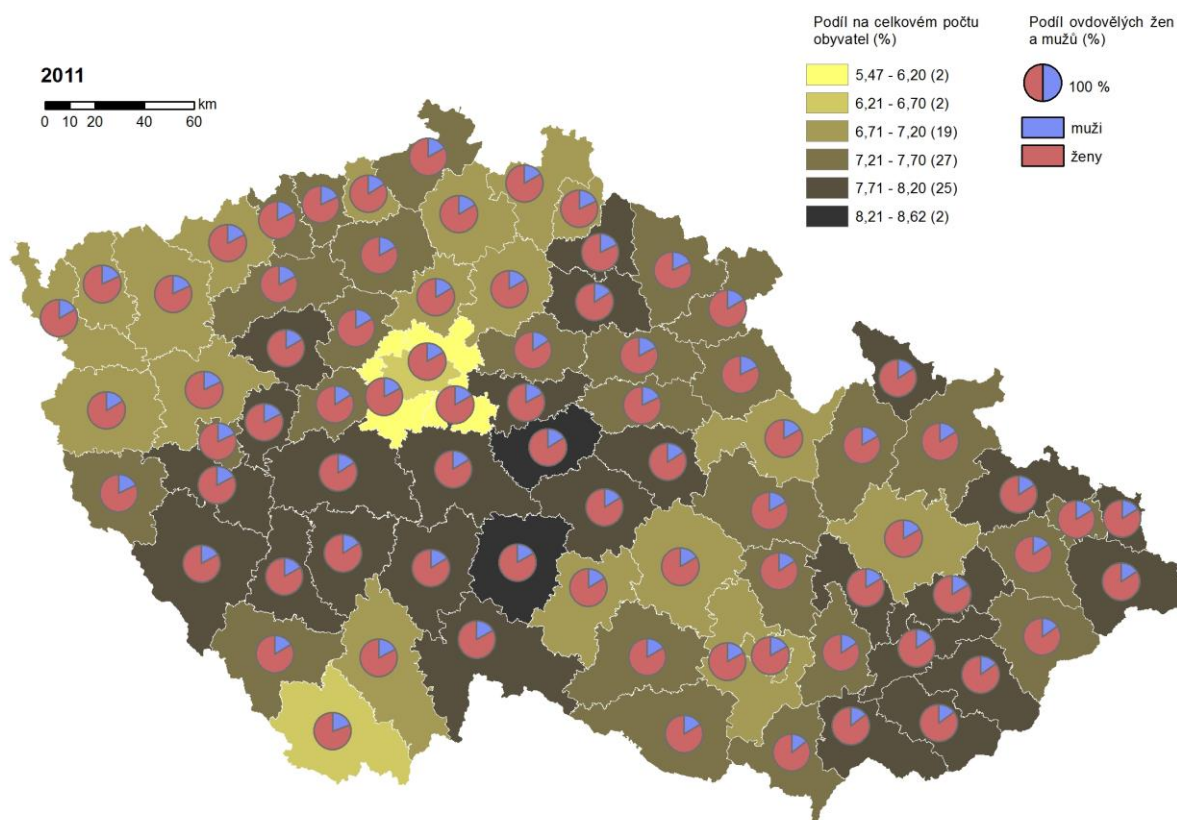
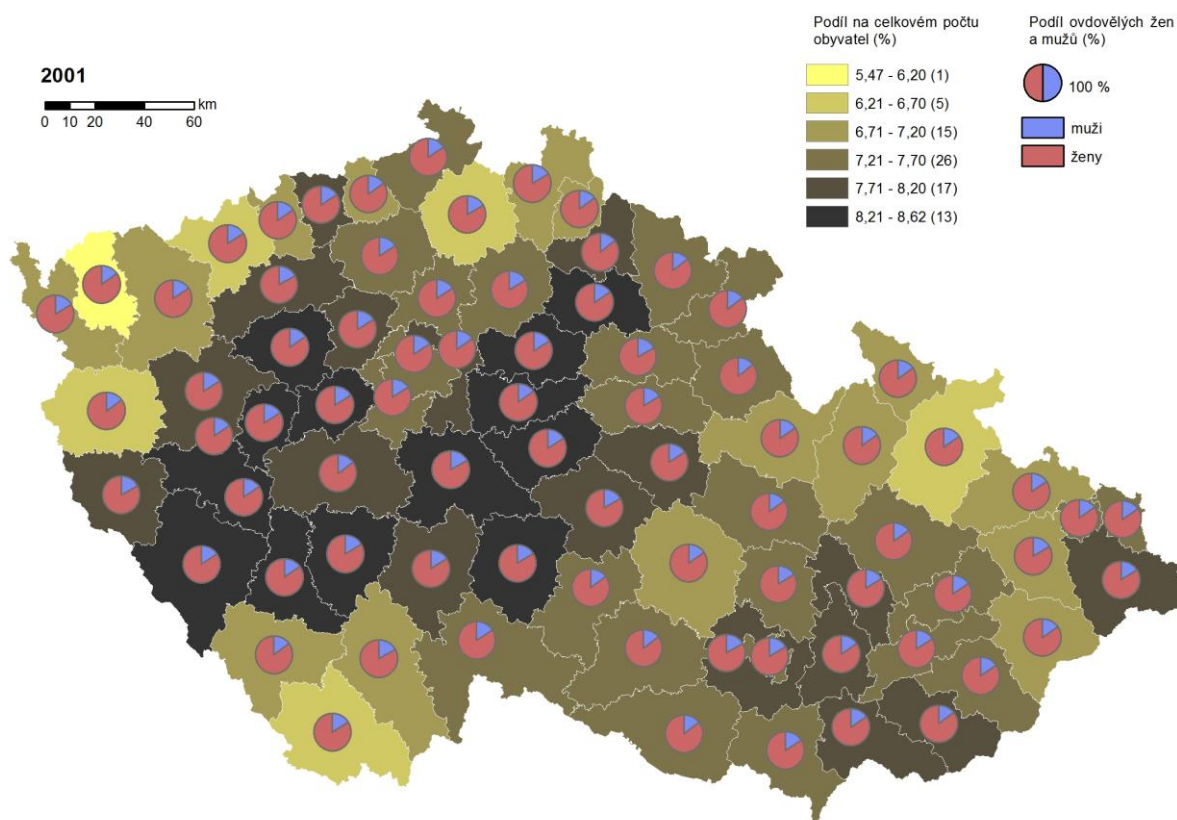
Mapa 6.3.7, 6.3.8 Rozvedené obyvatelstvo v okresech ČR a podíl rozvedených obyvatel dle pohlaví [Zdroj 211], [Zdroj 212]

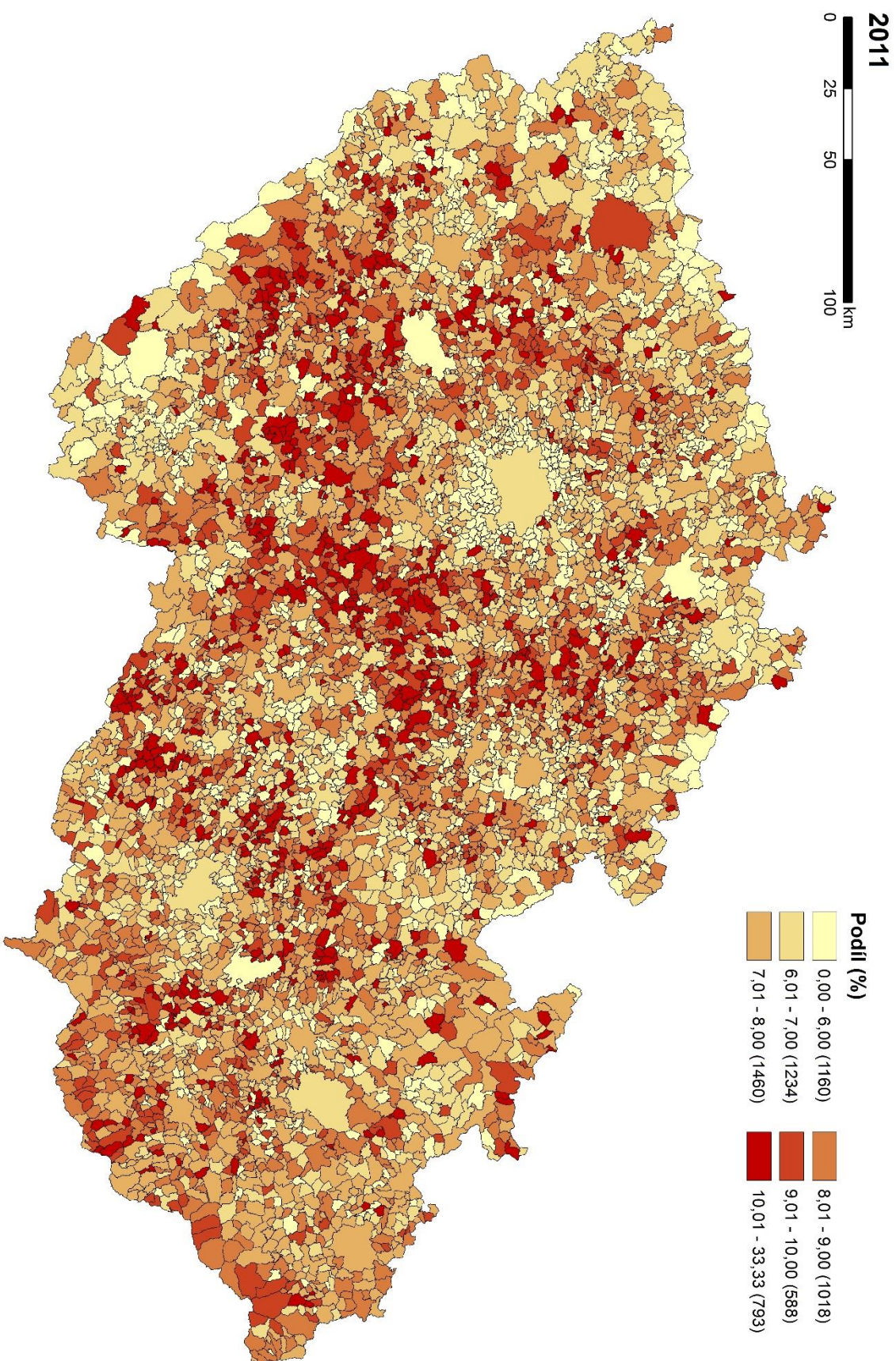
Mapa 6.3.9 Rozvedené obyvatelstvo v obcích ČR [Zdroj 213]

Mapa 6.3.10, 6.3.11 Ovdovělé obyvatelstvo v okresech ČR a podíl ovdovělých dle pohlaví [Zdroj 214], [Zdroj 215]

Mapa 6.3.12 Ovdovělé obyvatelstvo v obcích ČR [Zdroj 216]

6.4 Věk

Střední délka života [13] obyvatel České republiky (dále jen ČR) neustále roste. Mezi lety 1920 a 2014 narostla u mužů o 28,73 let a u žen o 32,09 let (Graf 6.4.1). Takto výrazný rozdíl byl během takřka celého století utvářen kombinací mnoha demografických faktorů. Mezi nejvýraznější patří zkvalitňování zdravotnictví a lékařské péče, především v oblastech péče při porodu. Novorozenecká úmrtnost totiž velkou měrou ovlivňovala výsledek výpočtu střední délky života národa (Koschin, 2005). Také zlepšení péče o kojence a s tím spojeny lepší životní podmínky zvýšily během let naději na dožití při narození. Výrazným kazem na neustále rostoucí křivce střední délky života se stala 2. světová válka, konkrétně rok 1945, kdy došlo oproti předchozímu roku k poklesu u mužů o 5,97 let, u žen o 2,08 let. Poté však došlo k postupnému nárůstu, který přerává dodnes a pouze v jednom roce po r. 1945 došlo k poklesu střední délky života o více, jak 1 %. Bylo to u mužské populace v roce 1962 (Graf 6.4.1). Srovnání zemí EU dle střední délky života v roce 2014 staví ČR do popředí postkomunistických zemí, rozdíl mezi zeměmi západní a severní Evropy je však po letech stále výrazný. Střední délka života při narození v ČR byla v roce 2014 u mužů 75,80 let, u žen 82,00 let, což je o 2,30, respektive 1,60 let méně, než byl průměr EU (Graf 6.4.6). Střední délka života ve věku 65 let pak pro ČR vychází rovněž velmi neuspokojivě, s počtem let 16,10 u mužů a 19,80 u žen byla pod evropským průměrem o 2,10, respektive 1,80 let (Graf 6.4.7). Na krajské úrovni lze rovněž pozorovat regionální disparity. Ve všech sledovaných obdobích, 2003–2006, 2007–2010

a 2011–2014 dosahoval nejnižší střední délky života Ústecký kraj, s průměrem za všechna tři období o 2,19 let u mužů a 1,92 let u žen nižším, než byl průměr ČR. Na opačném pólu stojí kraj Hlavní město Praha, jejíž průměry za všechna období byly o 1,84 let u mužů a 0,77 let u žen vyšší, než byl průměr ČR (Graf 6.4.8).

Věková struktura obyvatelstva ČR také prochází velkými změnami. Je to především proces stárnutí populace. Ke stárnutí populace obecně přispívá jak snížený podíl obyvatelstva ve věku 0–14 let, tak pokles úmrtnosti a s tím spojené zvyšování střední délky života (Tuček a kol., 2003). Věková pyramida ČR je regresivního typu dle Sundbärgova rozdělení (Srb a kol., 1971) s výrazným výběžkem mezi 34. a 43. rokem života. Jedná se o silné populační ročníky ze 70. let. Populační exploze po 2. světové válce se pak promítla v druhém výběžku mezi 57. a 67. rokem života. Výkroj ve věku 8–18 let, s nejnižšími hodnotami ve věku 15 let, naopak upozorňuje na nízkou plodnost na přelomu 20. a 21. století, především v roce 1999 (Graf 6.4.2). Průměrný věk obyvatel [12] se za posledních 20 let zvýšil o 4,67 let, což dělá nárůst o 12,62 %. Průměrný věk žen byl k roku 2014 o 2,87 let vyšší než průměrný věk mužů. Tato hodnota se však rok od roku snižuje, v průměru

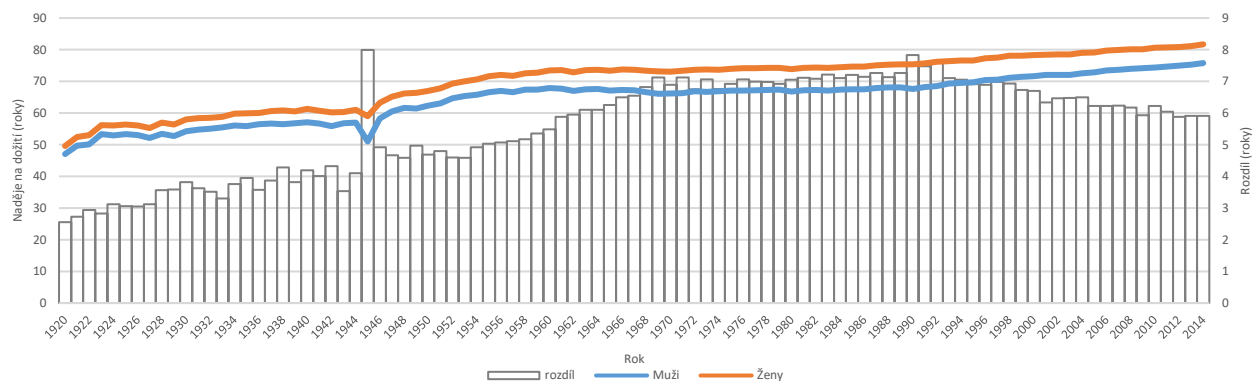
posledních 20 let o 0,72 % za rok (Graf 6.4.3). Krajem s nejnižším průměrným věkem v roce 2014 byl Středočeský se 40,70 lety, což je přesně o 1 rok méně, než byl průměr celé ČR. Právým opakem byl Královéhradecký kraj, kde byl průměrný věk obyvatelstva o 1,57 vyšší, než tomu bylo v kraji Středočeském (Graf 6.4.9). Také takřka ve všech okresech mezi lety 2003–2014 došlo ke zvýšení průměrného věku obyvatel. Pouze ve dvou okresech došlo k opačnému trendu. V Praze-východ a Praze-západ naopak mezi obdobími 2003–2006 a 2011–2014 průměrný věk obyvatel klesl, a to o 1,17, respektive 0,67 let. Pokud jde o nejvíce stárnoucí okres, toto prvenství získal Sokolov, kde průměrný věk vzrostl o 2,62 let (Mapa 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3).

Podíl předproduktivního obyvatelstva se výrazně snížil. V roce 1994 podíl obyvatel 0–14 let představoval 18,85 % populace, v roce 2014 pouze 15,19 %. Pozitivní zprávou je, že k poklesu nedochází kontinuálně, od roku 2009 naopak podíl dětí pomalu roste. Kontinuální růst však zažívá poproduktivní složka obyvatelstva. V každém roce od roku 1994 došlo k navýšení podílu lidí ve věku 65 a více let, a to z 13,13 % až na 17,84 % v roce 2014 (Graf 6.4.4). Tento nárůst ve spojení se stagnací poklesu předproduktivního obyvatelstva vedl od roku 2007 k nárůstu indexu ekonomického zatížení [11] obyvatelstva, indexu, jenž se do té doby vyznačoval klesající tendencí. V roce 1994 připadlo na 100 lidí ve věku 15–64 let 47,01 lidí ve věku 0–14 a 65+ let. V roce 2006 to bylo 40,43 lidí a v roce 2014 již znovu 49,33 lidí.

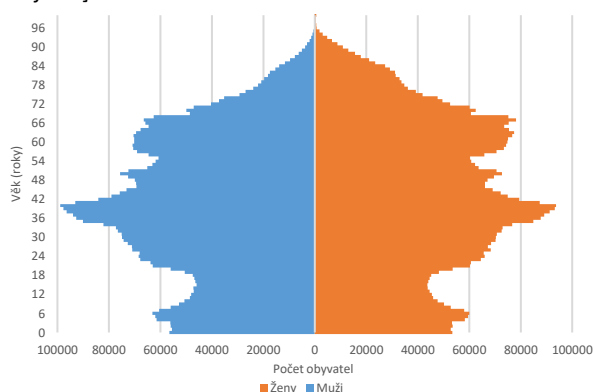
Naopak pouze rostoucího charakteru je index stáří [10]. Tento podíl poproduktivního obyvatelstva na předproduktivním poprvé v roce 2006 překonal hodnotu 100, tedy rovnost těchto dvou složek a k roku 2014 se zastavil na podílu 117,45 lidí ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let (Graf 6.4.5). Největší podíl předproduktivního obyvatelstva mezi kraji v roce 2014 byl ve Středočeském kraji, 16,79 %. V tomto kraji byl též nejnižší podíl poproduktivního obyvatelstva, pouze 16,71 % (Graf 6.4.10). To ze středočeského kraje činilo jediný s indexem stáří pod hranicí 100, což se rovná vyrovnanému podílu těchto dvou složek (Graf 6.4.11). Nejnižší podíl dětí pak byl v Hlavním městě Praha, což ukazuje na skutečnost, že zázemí hlavního města bývá finální destinací především bezdětných lidí, hledajících si uplatnění na velkém trhu práce hlavního města. Pro rodinu však těmito lidem již nezbyvá dostatek času, popřípadě dochází k vytlačování rodin s dětmi mimo Prahu v rámci sociálně-ekonomického procesu gentrifikace (Jindrová, 2014), který postupně vytlačuje rodinný způsob života mimo centrální území města, čímž snižuje velikost rodin a podíl nezletilých dětí ve společnosti. Nejvyšší podíl produktivního obyvatelstva byl v kraji Moravskoslezský, 67,73 %, zatímco nejnižší v Královéhradeckém kraji, 65,98 %. V tomto kraji je také nejvyšší podíl poproduktivního obyvatelstva, 18,99 % (Graf 6.4.10), což v kombinaci tvoří ve Královéhradeckém kraji nejvyšší míru indexu ekonomického zatížení mezi kraji pro rok 2014, která činila 51,57 lidí ve věku 0–14 a 65+ let na 100 lidí ve věku 15–64 let (Graf 6.4.11). Na úrovni okresů rovněž docházelo k velkým změnám v podílech předproduktivního, produktivního a poproduktivního

obyvatelstva. Nejvyšší podíly poproduktivní složky mezi lety 2003–2014 jsou situovány v největších městech ČR: Praze, Brně a Plzni. Pozoruhodné je také rozmístění ostatních okresů s nadměrnými hodnotami indexu stárí. Jedno centrum se nachází ve Zlínském kraji, zatímco druhé tvoří půlkruh opisující vnější hranice Středočeského kraje z jihu a východu. Ovšem ani okresy v sousedství těchto dvou center si nevedou nejlépe. Pouze v osmi okresech byl v průměru let 2011–2014 vyšší podíl lidí ve věku 0–14 než ve věku 65+ let, což je o 52 méně, než v průměru let 2003–2006 (Mapa 6.4.5, 6.4.6, 6.4.7). Také index ekonomického zatížení zažil především mezi lety 2007–2014 výrazný nárůst. V průměru za těchto osm let došlo k navýšení podílu lidí ve věku 0–14 a 65+ let na 100 lidí ve věku 15–64 let ze 41,63 na 47,04. Nejhorší situace je v okresech Náchod a Hradec Králové, což jsou jediné okresy, ve kterých na dva lidi v produktivním věku v letech 2011–2014 připadalo více než jeden člověk ve věku 0–14 a 65+ let. Nejlepší situace v posledním sledovaném období naopak byla v okresech Chomutov a Tachov, ve kterých míra indexu ekonomického zatížení nepřekročila hodnotu 44 (Mapa 6.4.9, 6.4.10, 6.4.11). Na lokální úrovni se objevují daleko větší disparity, například celkem v devíti obcích je produktivní složka v menšině vůči předproduktivní a poproduktivní složce (Mapa 6.4.12). Celkem v 3260 obcích pak je podíl poproduktivní složky ku předproduktivní vyšší než jedna ku jedné (Mapa 6.4.8).

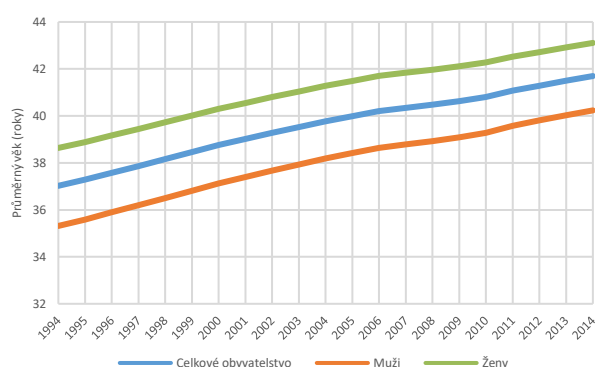
Graf 6.4.1 Střední délka života obyvatel na území ČR [Zdroj 217]

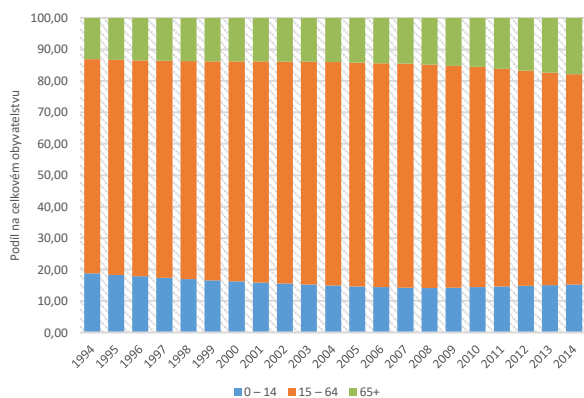
Graf 6.4.2 Věková struktura obyvatelstva ČR, 2014 [Zdroj 218]

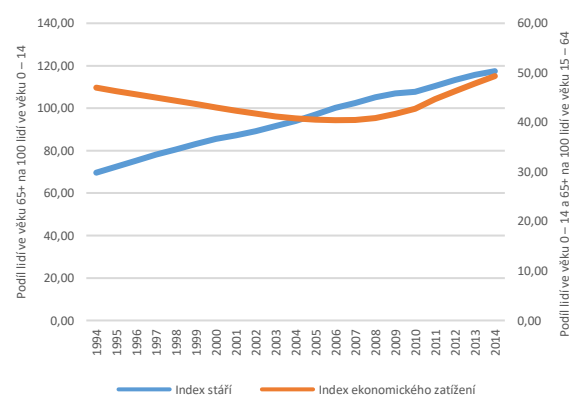
Graf 6.4.3 Průměrný věk obyvatel [Zdroj 219]

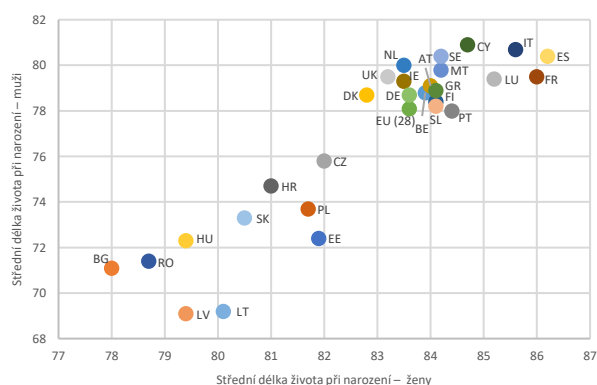
Graf 6.4.4 Struktura obyvatelstva dle věkových skupin [Zdroj 220]

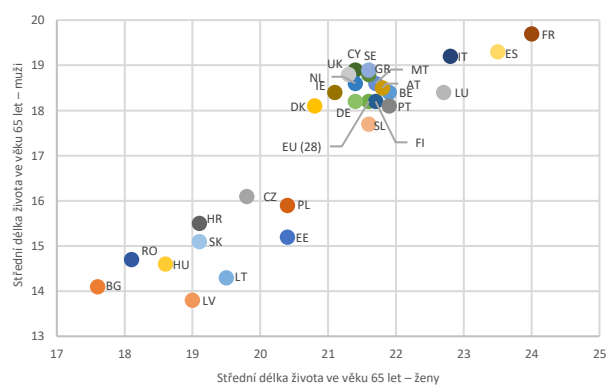
Graf 6.4.5 Index stáří a index ekonomického zatížení [Zdroj 221]

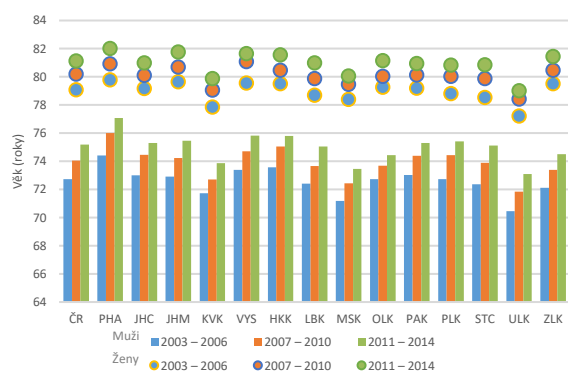
Graf 6.4.6 Střední délka života při narození v zemích EU, 2014 [Zdroj 222]

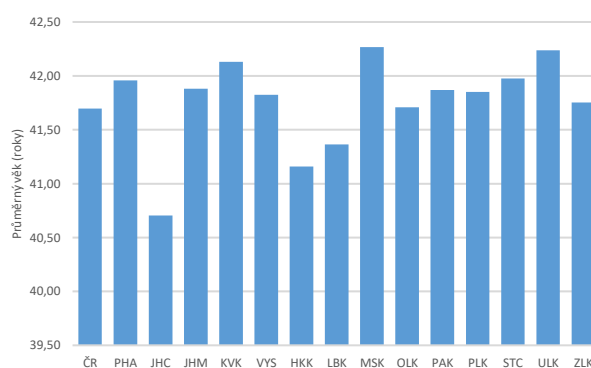
Graf 6.4.7 Střední délka života ve věku 65 let v zemích EU, 2014 [Zdroj 223]

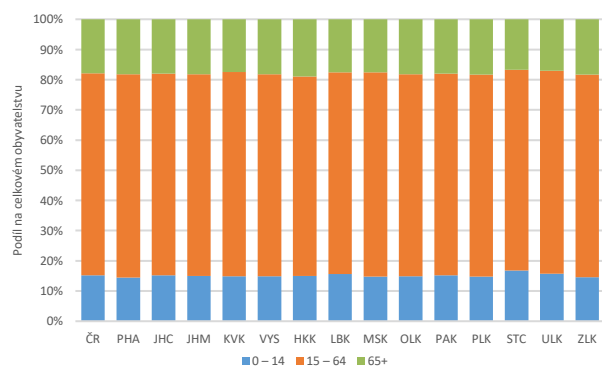
Graf 6.4.8 Střední délka života při narození v krajích ČR [Zdroj 224]

Graf 6.4.9 Průměrný věk v krajích ČR, 2014 [Zdroj 225]

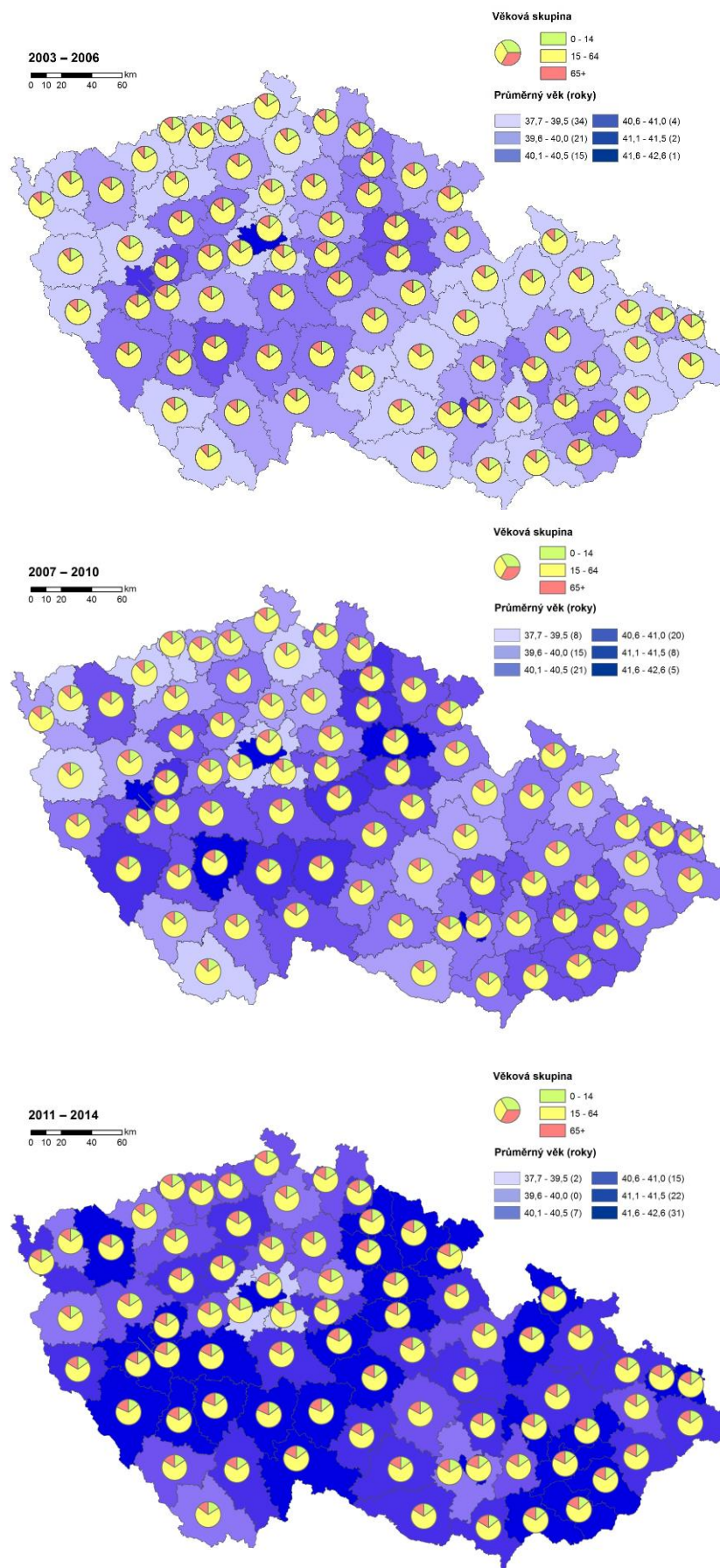
Graf 6.4.10 Struktura obyvatelstva dle věku v krajích ČR, 2014 [Zdroj 226]

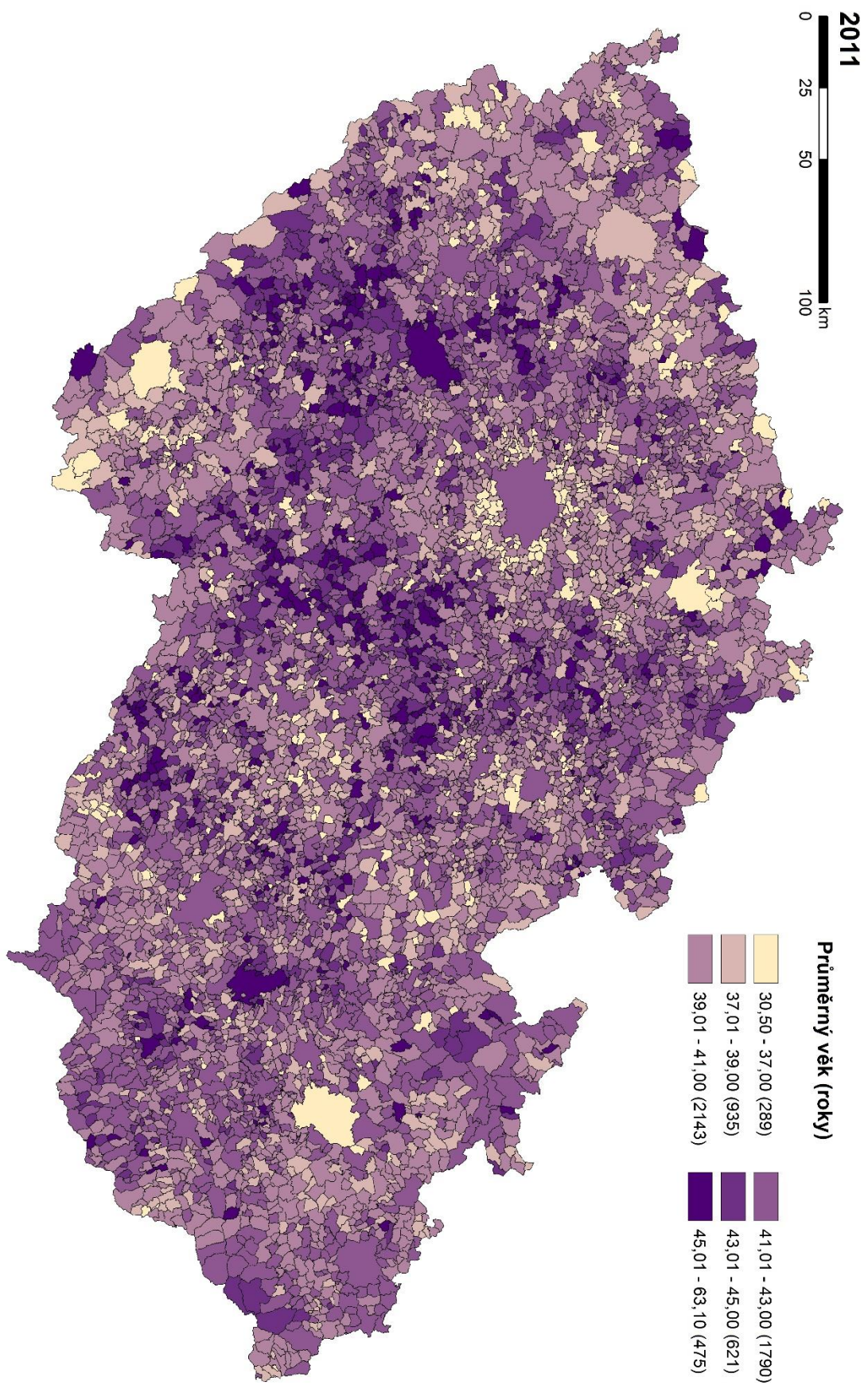
Graf 6.4.11 Index stáří a index ekonomického zatížení v krajích ČR, 2014 [Zdroj 227]

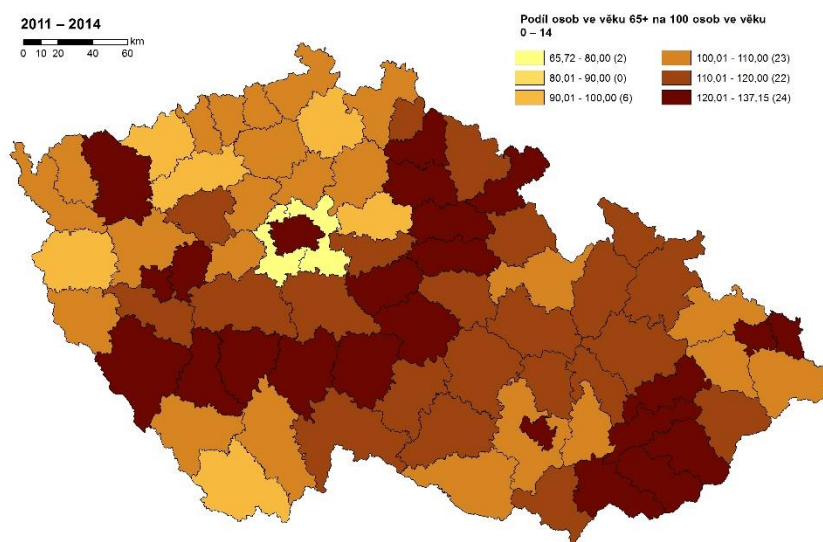
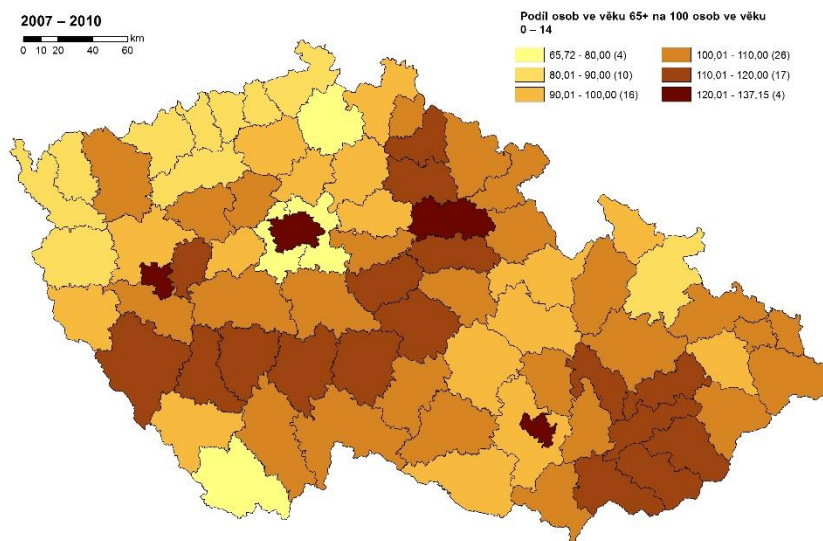
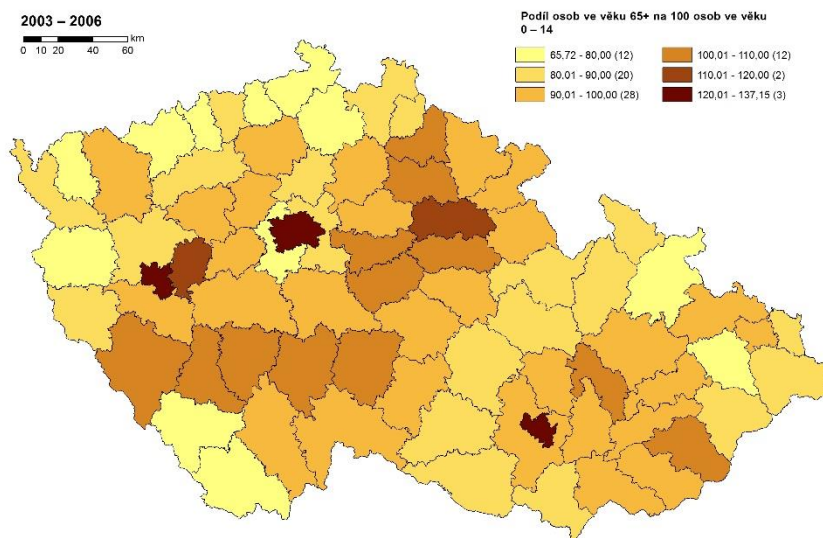
Mapa 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3 Průměrný věk v okresech ČR a podíl obyvatel dle věkových skupin [Zdroj 228]

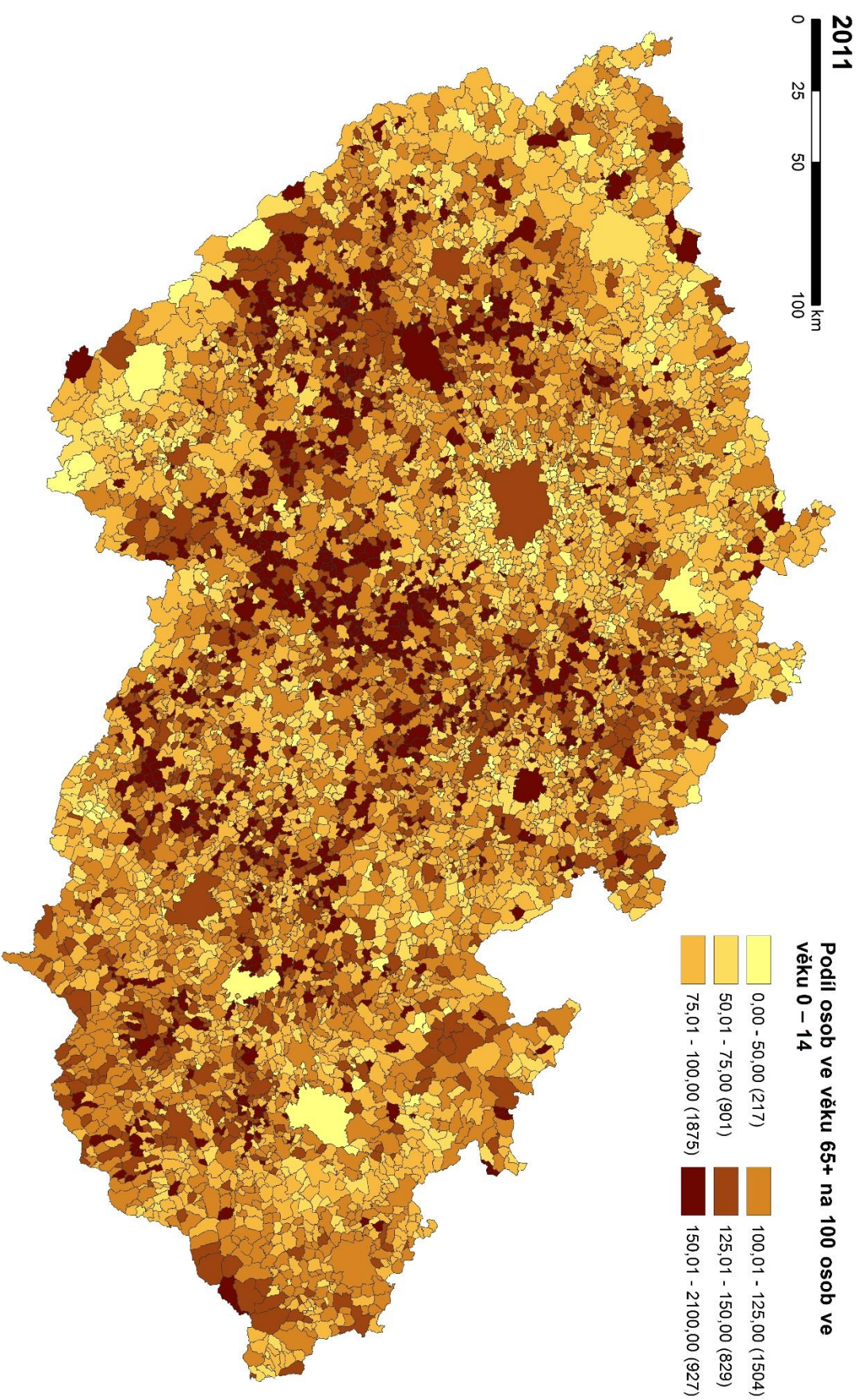
Mapa 6.4.4 Průměrný věk v obcích ČR [Zdroj 229]

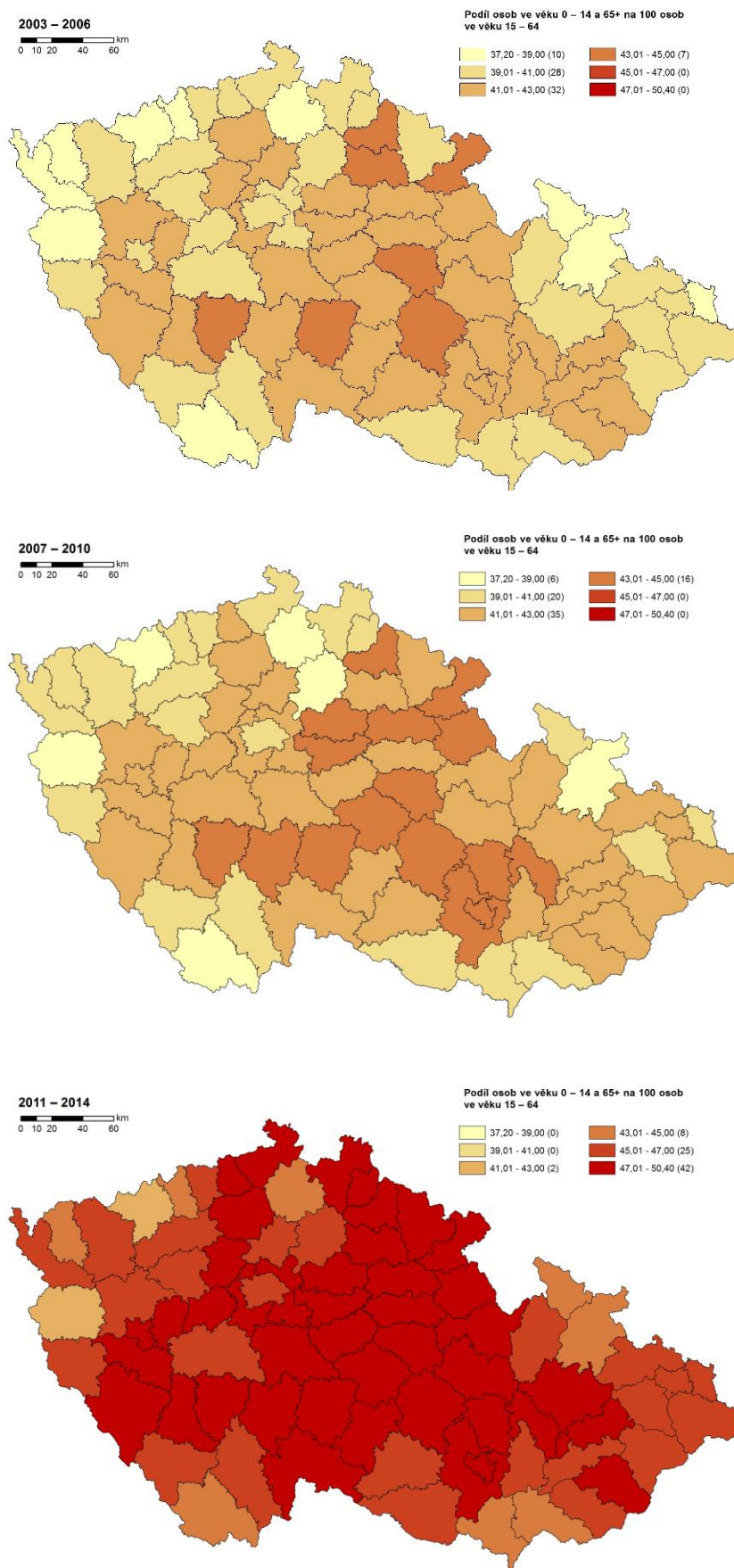
Mapa 6.4.5, 6.4.6, 6.4.7 Index stáří v okresech ČR [Zdroj 230]

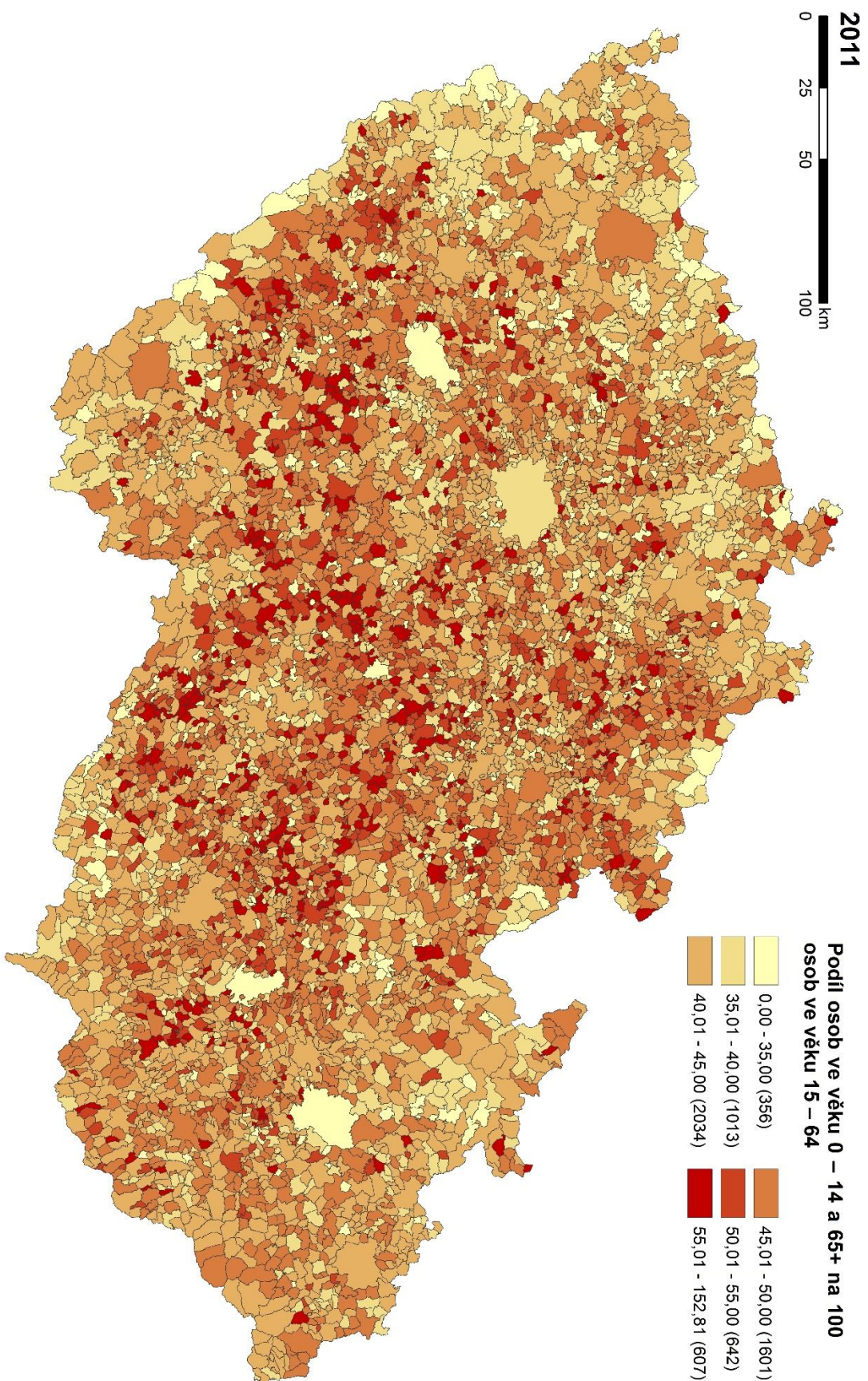
Mapa 6.4.8 Index stáří v obcích ČR [Zdroj 231]

Mapa 6.4.9, 6.4.10, 6.4.11 Index ekonomického zatížení v okresech ČR [Zdroj 232]

Mapa 6.4.12 Index ekonomického zatížení v obcích ČR [Zdroj 233]

6.5 Vzdělání

Struktura vzdělání v posledních letech zažívá výrazné kvalitativní změny. Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatelstva se neustále zvyšuje. Nejvýraznější rozdíly se v posledních 20 letech projevily v poklesu podílu obyvatel se základním a neukončeným vzděláním, který u mužů mezi lety 1991 a 2011 klesl z 24,71 % na 13,32 %, u žen pak z 40,85 % na 21,57 %. Od úplného středního vzdělání výš však docházelo k nárůstu podílu. K největšímu u lidí s vysokoškolským vzděláním, u mužů tento nárůst byl z 9,38 % na 13,29 %, u žen pak z 5,13 % na 11,67 % (Graf 6.5.1, 6.5.2). Ke zvyšování podílů v nejvyšším ukončeném vzdělání přispívají snahy mladší generace o co nejvyšší vzdělání, protože docházelo k sociálním a společenským změnám, které definovaly, s jakým záměrem lidé k vyššímu vzdělání přistupovali. Také k nim však přispívá postupné vymírání starších generací, které dosahovaly procentuálně nižšího vzdělání, než mladí lidé.

Vzdělanostní struktura ze sčítání 2001 se vyznačuje výraznými rozdíly ve vzdělanosti převážně starších ročníků. Úloha ženy ve společnosti se v minulosti odlišovala od úlohy muže a vzdělávání patřilo většinou k doméně mužské části obyvatelstva. Od toho se v posledním století úspěšně podařilo oprostit, proto struktura vyšší vzdělanosti není již v dominanci mužů, ale poměry jsou v dnešní době vyrovnané. Ovšem u starších ročníků je stále patrné, jak úloha ženy-matky nedovolila těmto vyššího vzdělání. Celkem 64,33 % žen nad 80 let je bez vzdělání, či má pouze základní vzdělání. U mužů to je jen 28,59 %. V mladších věkových skupinách však již dochází ke zvyšování nejvyššího ukončeného vzdělání, což je výrazněji zřetelné právě u žen. Ve věkové skupině 20–29 let se prvně objevuje vyšší podíl žen s vysokoškolským vzděláním než mužů. Ve sčítání 2011 je vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných žen než mužů mezi 20–39 lety. Trend vyššího vzdělání jednoho pohlaví, který se koncem 20. století podařilo eliminovat se teď obrací v prospěch žen, které získávají vyšší vzdělání než muži. Toto je dáno hlavně tím, že velké množství mužů končí svá studia po dosažení výučního listu, zatímco ženám pouze střední nematuritní vzdělání nestačí. Toto tvrzení podtrhává fakt, že dle obou sčítání byl podíl mužů se středním vzděláním bez maturity vyšší než podíl žen, a to v každé věkové skupině (Graf 6.5.3, 6.5.4).

Srovnání zemí EU v roce 2004 dle osob ve věku 30–34 let s vysokoškolským vzděláním ukázal, jak nízký podíl obyvatelstva s terciárním vzděláním se ve skutečnosti v ČR nachází. S podílem 12,10 % mužů a 13,20 % žen se naše země nacházela na chvostu EU v podílu vzdělaných, neboť průměr dnešních 28 zemí EU pro rok 2004 činil 28,60 % u mužů (o 136,36 % více) a 25,30 % (o 91,67 % více) (Graf 6.5.5). Je zřejmé, že v roce 2004 byla ještě struktura vzdělanosti lidí nad 30. rokem života ovlivněna starým režimem, lepší obraz tedy poskytuje srovnání z roku 2014. Došlo k výraznému nárůstu podílů na 32,50 % u mužů a 24,20 % u žen. Průměr zemí EU se rovněž zvýšil

na 42,30 % u mužů (o 30,15 % více) a 33,60 % u žen (o 38,84 % více), ovšem je zde patrný pokrok, protože oproti průměru zemí EU podíly obyvatel s terciárním vzděláním narůstají nadstandartní rychlostí (Graf 6.5.6).

V krajském srovnání nejvyššího ukončeného vzdělání mezi lety 2001 a 2011 lze pozorovat jak změny v čase, tak prostorové rozložení vzdělanostních skupin. Mezi sčítáním 2001 a 2011 došlo ve všech krajích ke zvýšení podílů obyvatel s úplným středním + vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Nejvyšší nárůst obyvatel s úplným středním a vyšším odborným vzděláním proběhl v Karlovarském Kraji, a to o 24,85 %. Nejvyšší nárůst obyvatel se vzděláním vysokoškolským pak v kraji Ústeckém, a to o 112,16 %. Naopak podíly obyvatel se středním vzděláním bez maturity zažily pokles rovněž ve všech krajích ČR. Nejvíce v Hlavním městě Praha, a to o 22,90 %. Obyvatel se základním vzděláním včetně neukončeného ubylo ve všech krajích kromě Vysočiny a Královéhradeckého. V těchto krajích podíly vzrostly o 2,06 %, respektive o 4,50 %. Ve zbylých krajích pak došlo k poklesu, k největšímu v Karlovarském, a to o 32,73 %. V prostorovém rozložení se rovněž objevují výrazné disparity. Zatímco nejvyšší podíly obyvatel se základním, či nedokončeným vzděláním, se nacházejí v krajích s nedostatkem vysokých škol, popřípadě bez univerzit (Kraj Vysočina, Královéhradecký kraj), obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním se nejvíce koncentruje právě do měst s nejvyšším počtem vysokých škol a univerzit. Nejvyšší podíl v obou sčítání vykazovalo Hlavní město Praha, kde v roce 2014 žilo celkem 26,35 % obyvatel s vysokoškolským vzděláním (Graf 6.5.7, 6.5.8).

Průměrný počet let ve škole se mezi lety 2001 a 2011 zvýšil ve všech okresech ČR, nejvyšších hodnot bylo dosaženo v městských okresech jako Praha, Plzeň-město a Brno-město. Naopak nejnižší průměrný věk ve škole vykazovaly pohraniční okresy, jmenovitě Sokolov, Chomutov, Tachov, či Děčín (Mapa 6.5.1, 6.5.2). Na lokální úrovni lze rovněž pozorovat koncentraci vyšších hodnot v blízkém okolí měst s univerzitami a vysokými školami. Největším průměrným počtem let ve škole se u svých obyvatel v roce 2011 mohly pyšnit obce Květnice (14,19 let), Husinec (14,18 let), či Velké Přílepy (14,09 let), které se nacházejí velmi blízko hranic Prahy. Obcí s průměrným počtem let ve škole u svých obyvatel po 10 bylo v ČR celkem sedm, z nich dvě se nachází v okrese Pelhřimov a dalších pět v okresech Jindřichův Hradec, Písek, Sokolov a Ústí nad Orlicí, tzn. v okresech, kde (s výjimkou Písku) není lokalizována žádná vysoká škola (Mapa 6.5.3).

Ve všech okresech mezi lety 2001 a 2011 klesl podíl lidí bez vzdělání a se základním vzděláním, v průměru všech okresů o 8,27 %. Největší pokles zaznamenal okres Znojmo, z 30,45 % na 20,24 %. Nejvyšší podíly (nad 20 % obyvatelstva) v roce 2011 vykazovaly pohraniční okresy Sokolov (22,27 %), Tachov (20,74 %), Most (20,51 %), Chomutov (20,40 %) a Znojmo (20,24 %). Oproti roku 2001, kdy 20% podíl překročilo 71 okresů se však jedná o výrazný pokrok. Naopak podíl pod 12 % obyvatelstva v roce 2011 nepřekonalý okresy Praha (9,12 %), Praha-západ (10,85 %),

Praha-východ (11,38 %) a Brno-město (11,49 %). Jen pro srovnání, v roce 2001 měl nejnižší podíl obyvatelstva bez vzdělání a se základním vzděláním okres Praha, a to 14,62 % (Mapa 6.5.4, 6.5.5). Obcí s podílem nad 20 % pak v roce 2011 můžeme napočítat celkem 1866. Naopak obcí s podílem pod 12 % bylo 429 (Mapa 6.5.6).

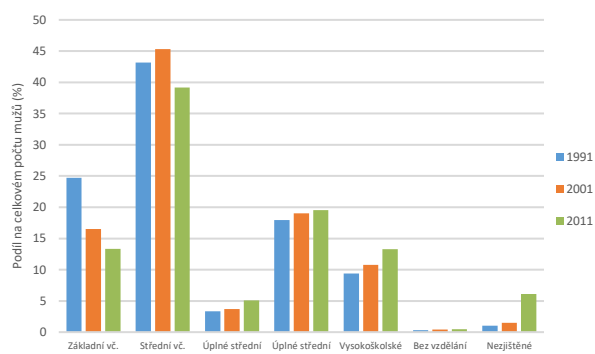
Také podíl lidí se středním vzděláním bez maturity klesl mezi sčítáním 2001 a 2011 ve všech okresech, a to v průměru všech okresů o 9,46 %. Největším poklesem se může pyšnit okres Praha-západ, z 38,69 % na 21,50 %. Okresů s podílem obyvatel se středním vzděláním bez maturity pod 30 % bylo v roce 2011 celkem 23, zatímco v roce 2001 to byly pouze dva, Praha a Brno-město. Naprosto nejnižšího podílu v roce 2011 dosáhl okres Praha (17,87 %). Nejvyššího podílu pak okres Chrudim (33,17 %) (Mapa 6.5.7, 6.5.8). Obcí s podílem pod 30 % bylo dle sčítání 2011 1162. Naopak obcí s nadpoloviční většinou obyvatelstva se středním vzděláním bez maturity bylo 20 (Mapa 6.5.9).

Podíl lidí se středním vzděláním s maturitou mezi lety 2001 a 2011 poklesl v průměru všech okresů o 1,29 %. K nárůstu podílu došlo pouze v okrese Benešov, o 0,10 %. Podílem nad 25 % obyvatelstva se v roce 2001 vyznačovalo 15 okresů, zatímco v roce 2011 pouze okresy čtyři. V téže roce se nejvyšším podílem z okresů mohla pyšnit Plzeň-město s 26,57 % obyvatelstva. Nejméně pak měl okres Jeseník (18,95 %) (Mapa 6.5.10, 6.5.11). Obcí s vyšším, než 25% podílem obyvatel se středním vzděláním s maturitou, bylo v roce 2011 716. 50% hranici podílu pak žádná z obcí nepřekročila (Mapa 6.5.12).

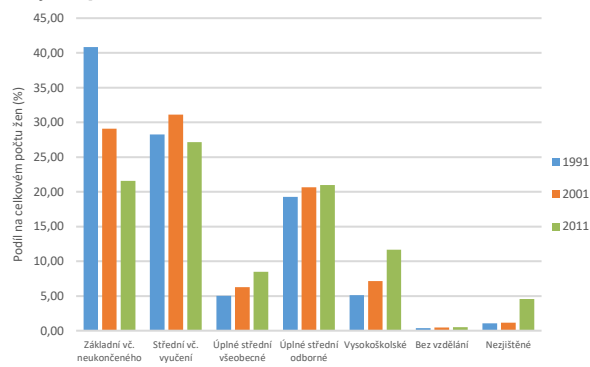
Zato lidí s nadstavbovým a vyšším odborným vzděláním mezi sčítáním 2001 a 2011 přibýlo celkem v 61 okresech. V průměru všech okresů podíl vzrostl o 0,13 %. V obou letech měl nejvyšší podíl okres Praha, a to 5,21 %, respektive 4,73 % (Mapa 6.5.13, 6.5.14).

Také podílu lidí s vysokoškolským vzděláním přibýlo; podíly v okresech se mezi lety 2001 a 2011 v průměru zvýšily o 1,51 %. K nejvyššímu nárůstu došlo v okrese Praha-západ, z 11,14 % na 17,01 %. Praha byla v obou obdobích okrese s nejvyšší hodnotou podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, v roce 2011 tento podíl dokonce přesáhl 20 % celkového obyvatelstva. Tuto laťku v téže roce překonal také okres Brno-město. Zato hranici 5 % nepřekonal v roce 2011 jen dva okresy, Tachov (4,92 %) a Sokolov (4,47 %) (Mapa 6.5.15, 6.5.16). Z obcí hranici 20 % vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva překročilo 23 okresů, přičemž většina z nich se nachází v naprosté blízkosti Prahy. Nižší podíl než 5 % pak byl naměřen v celkem 2418 obcích ČR a ve 46 z nich se žádný vysokoškolsky vzdělaný člověk nenacházel (Mapa 6.5.17). Nejvyšší podíl lidí s vysokoškolským titulem má titul magisterský, k roku 2011 měli celkem v 2504 obcích lidé s tímto titulem podíl vyšší, než 5 % (Mapa 6.5.19). Obcí s vyšším, než pětiprocentním podílem lidí s bakalářským titulem bylo dle sčítání 2011 mnohem méně, pouze 12 (Mapa 6.5.18). Doktorský titul je pak nejméně frekventovaný ze všech tří, v žádné obci se nenachází více, jak 5 % doktorů a obcí s podílem alespoň nad 1 % je pouze 211 (Mapa 6.5.20).

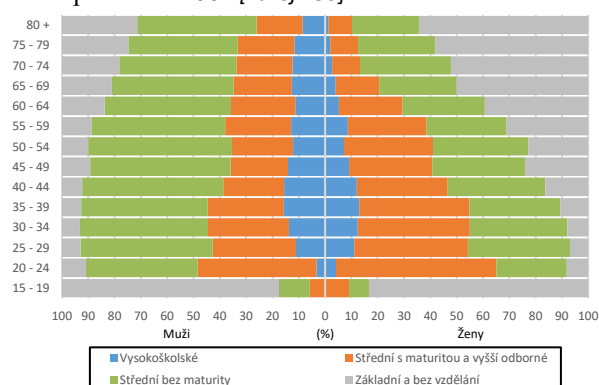
Graf 6.5.1 Nejvyšší ukončené vzdělání – muži
[Zdroj 234]

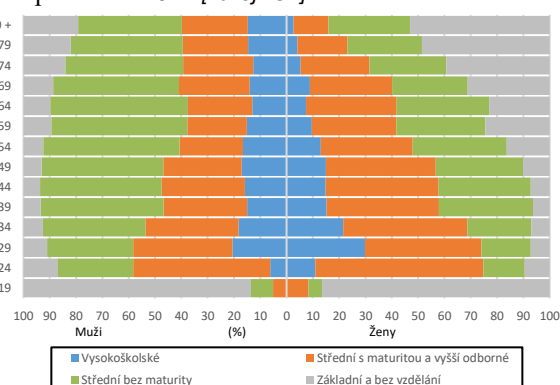
Graf 6.5.2 Nejvyšší ukončené vzdělání – ženy
[Zdroj 235]

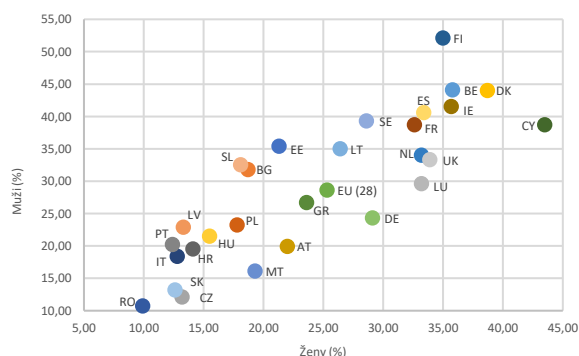
Graf 6.5.3 Nejvyšší dosažené vzdělání obyvatel ČR dle věku a pohlaví – 2001 [Zdroj 236]

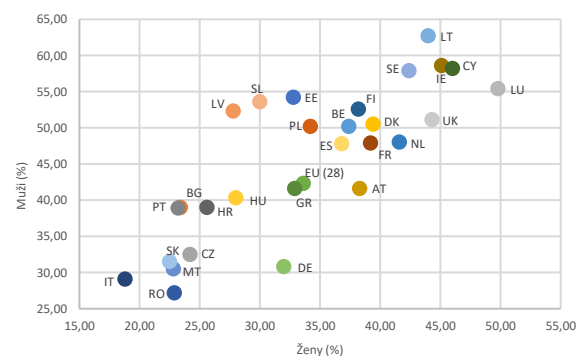
Graf 6.5.4 Nejvyšší dosažené vzdělání obyvatel ČR dle věku a pohlaví – 2011 [Zdroj 237]

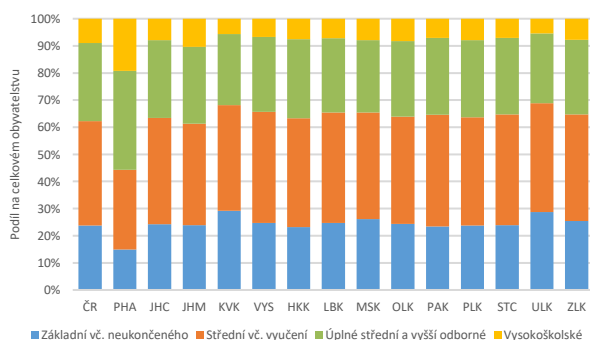
Graf 6.5.5 Podíl osob ve věku 30–34 let s minimálně vysokoškolským vzděláním, 2004 [Zdroj 238]

Graf 6.5.6 Podíl osob ve věku 30–34 let s minimálně vysokoškolským vzděláním, 2014 [Zdroj 239]

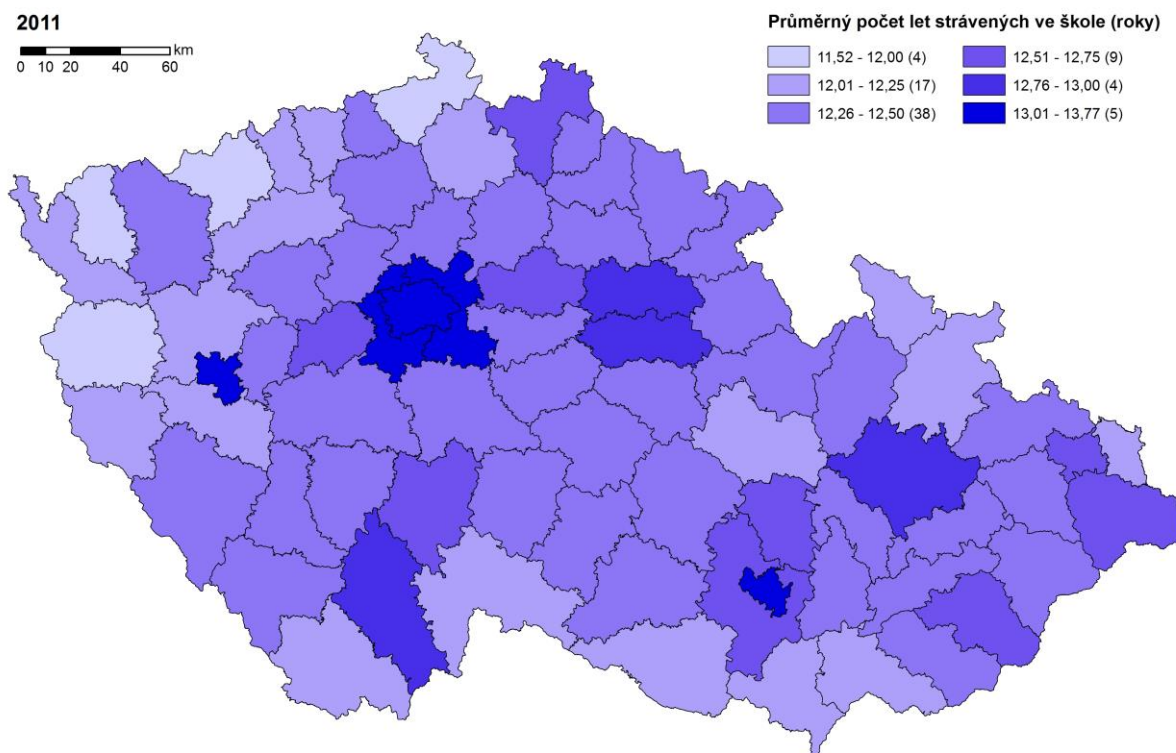
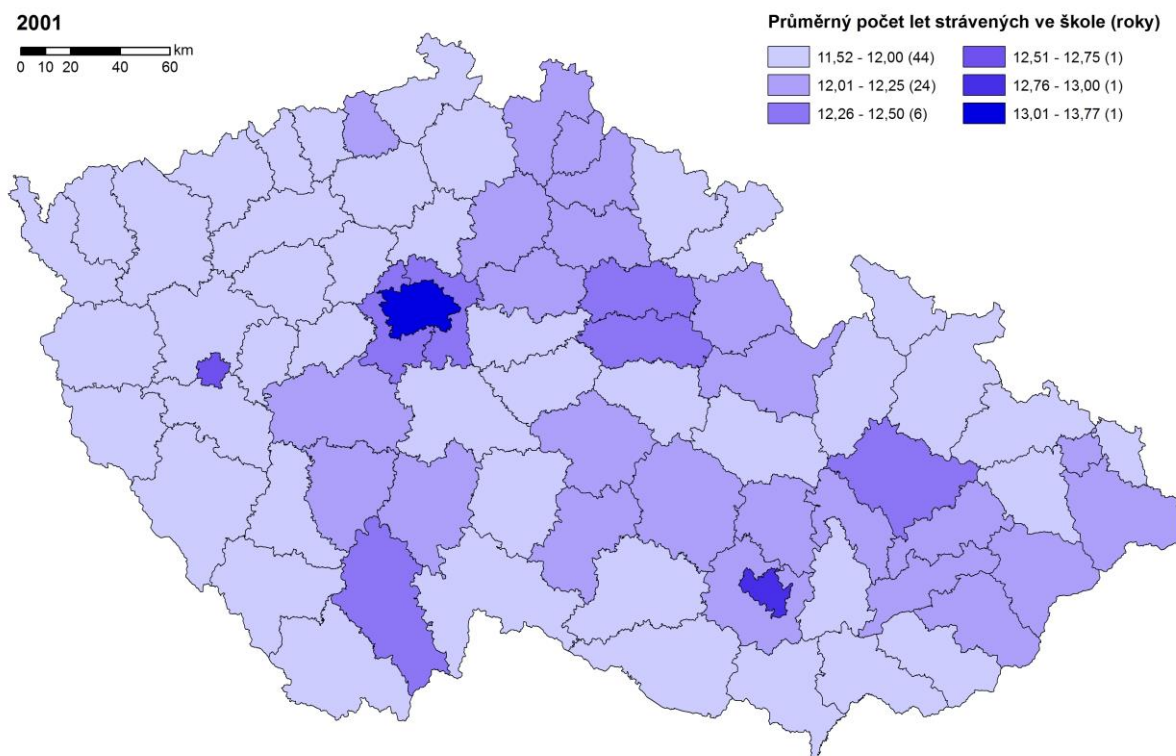
Graf 6.5.7 Struktura obyvatel dle nejvyššího ukončeného vzdělání v krajích ČR, 2001 [Zdroj 240]

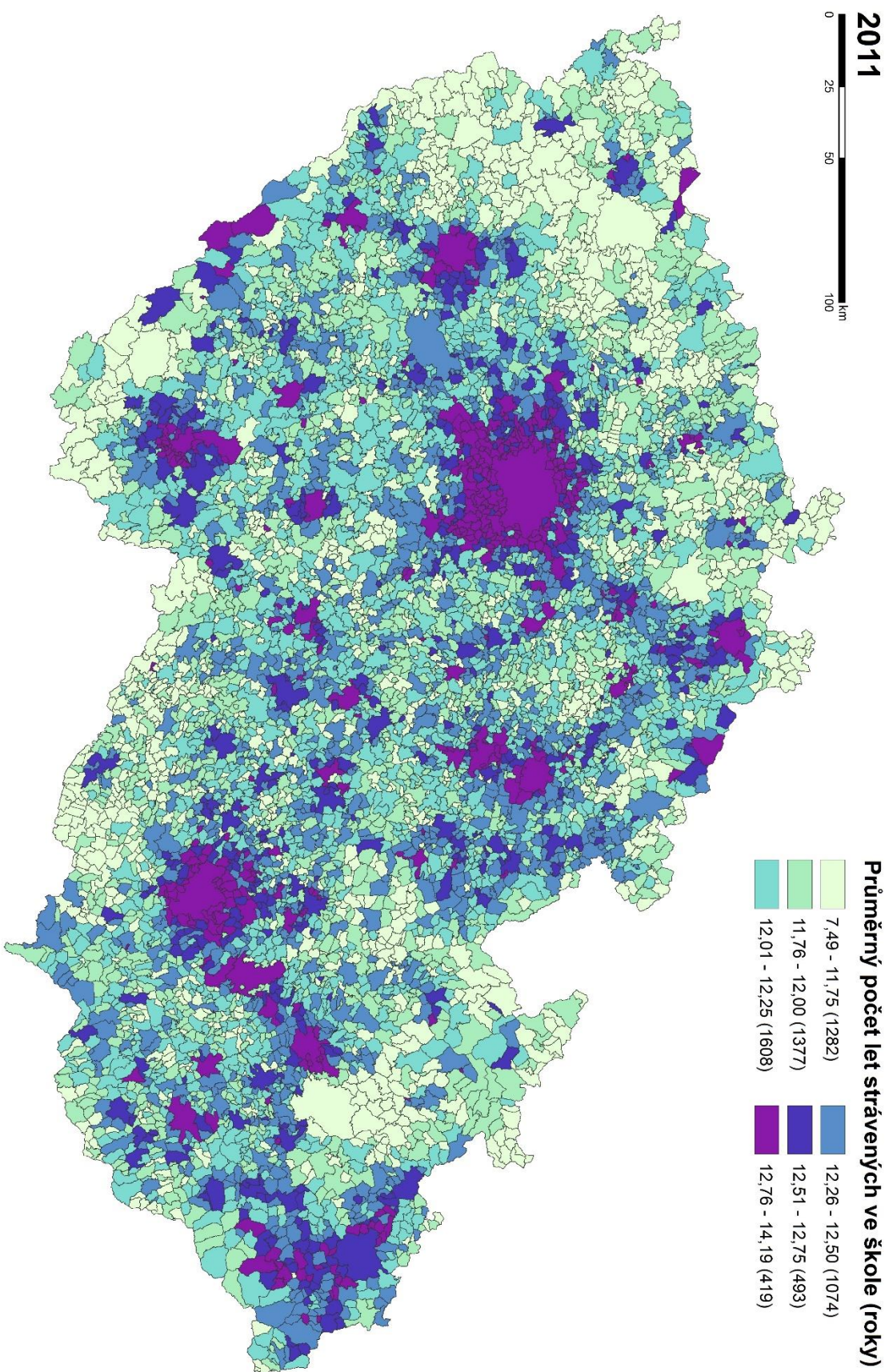
Graf 6.5.8 Struktura obyvatel dle nejvyššího ukončeného vzdělání v krajích ČR, 2011 [Zdroj 241]

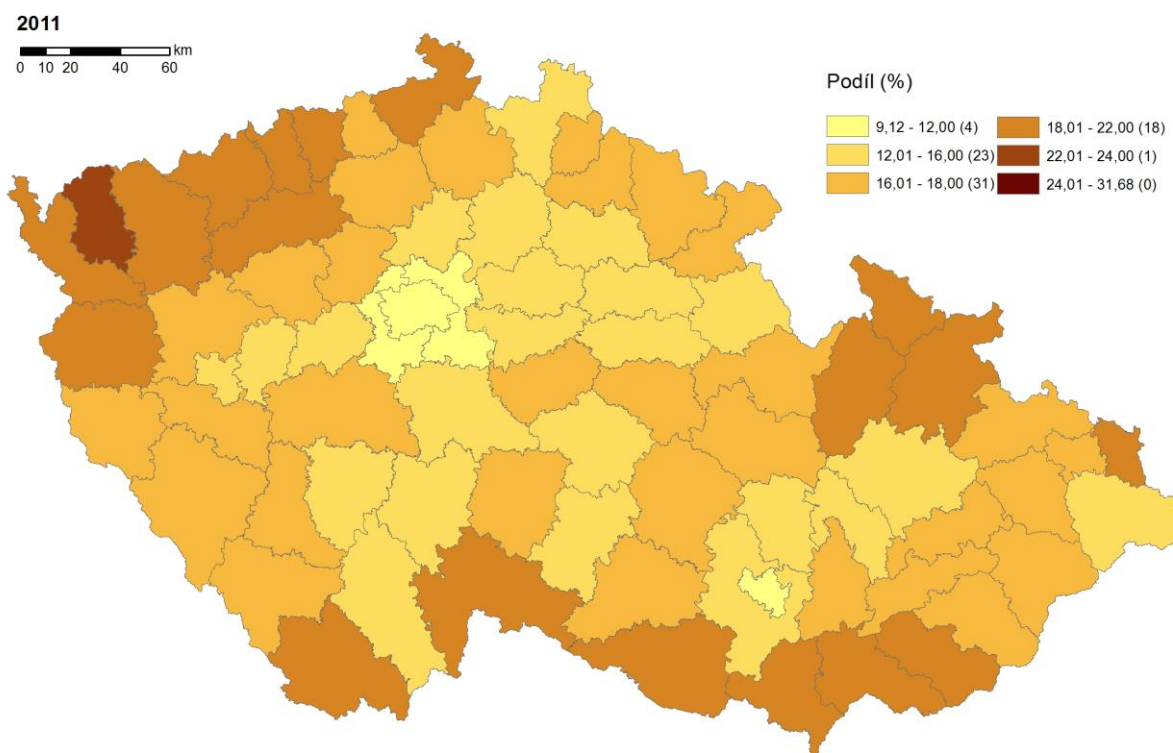
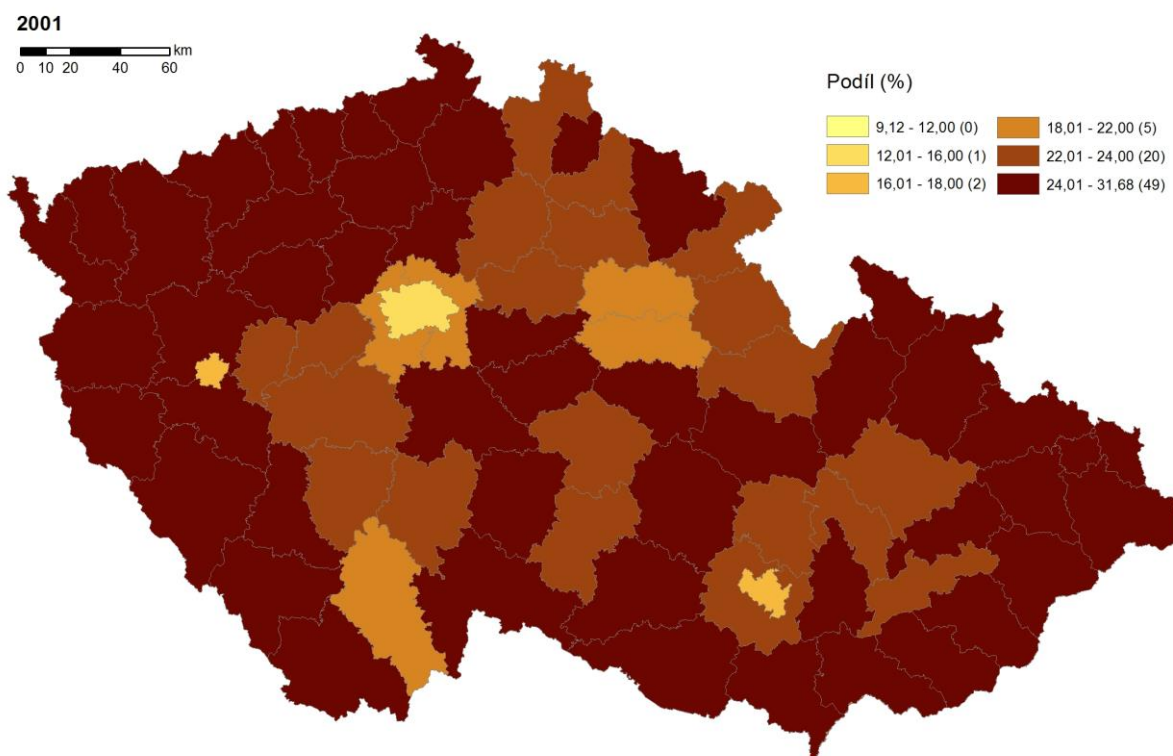
Mapa 6.5.1, 6.5.2 Průměrný počet let strávených ve škole v okresech ČR [Zdroj 242], [Zdroj 243]

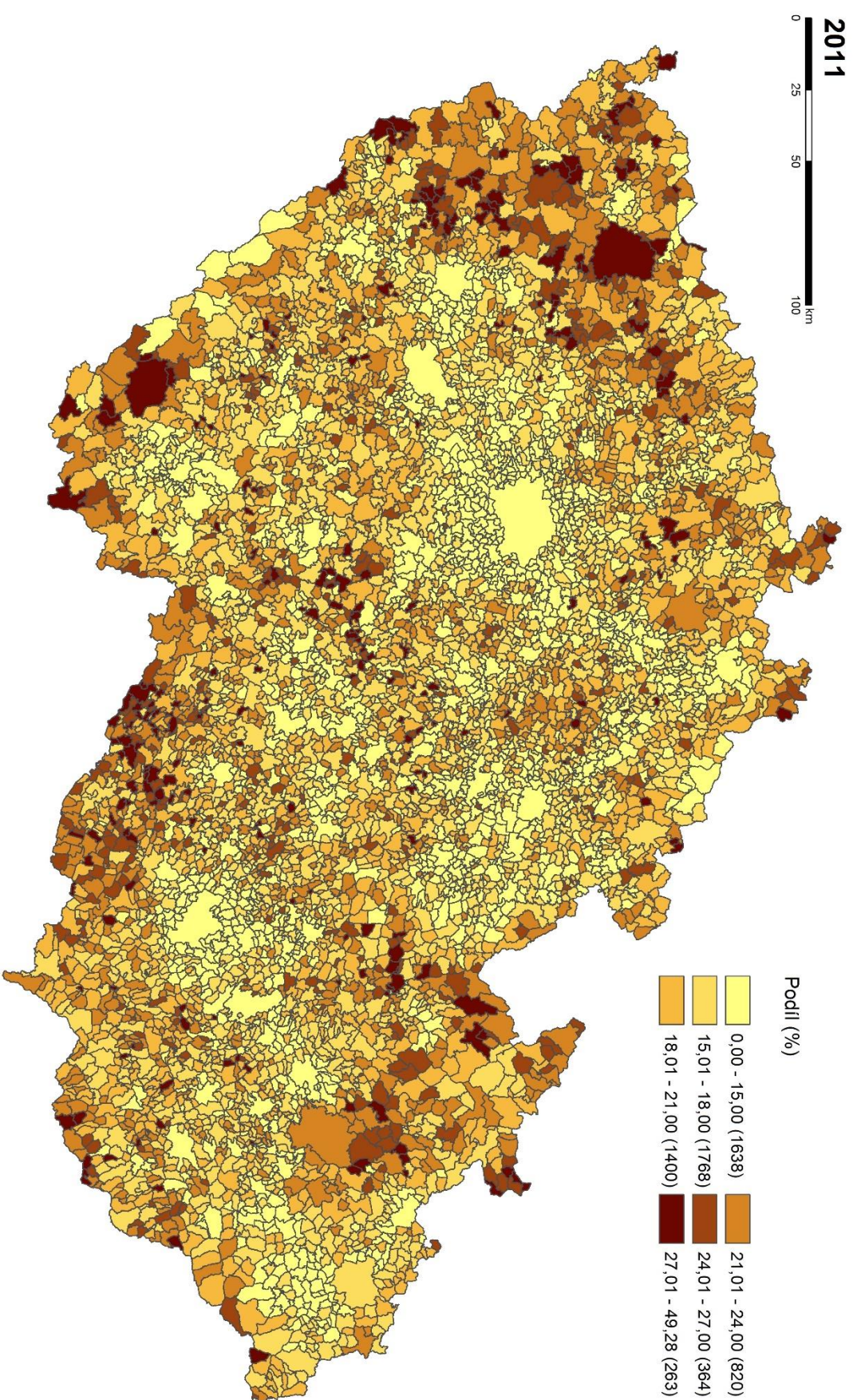
Mapa 6.5.3 Průměrný počet let strávených ve škole v obcích ČR [Zdroj 244]

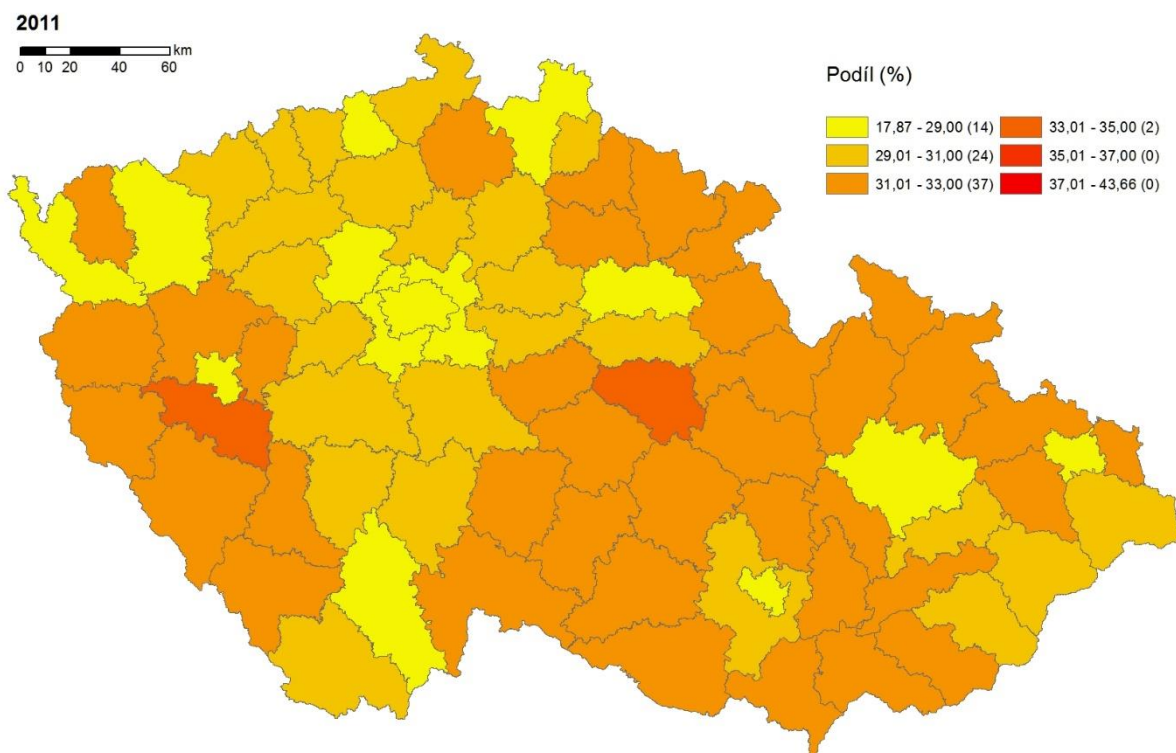
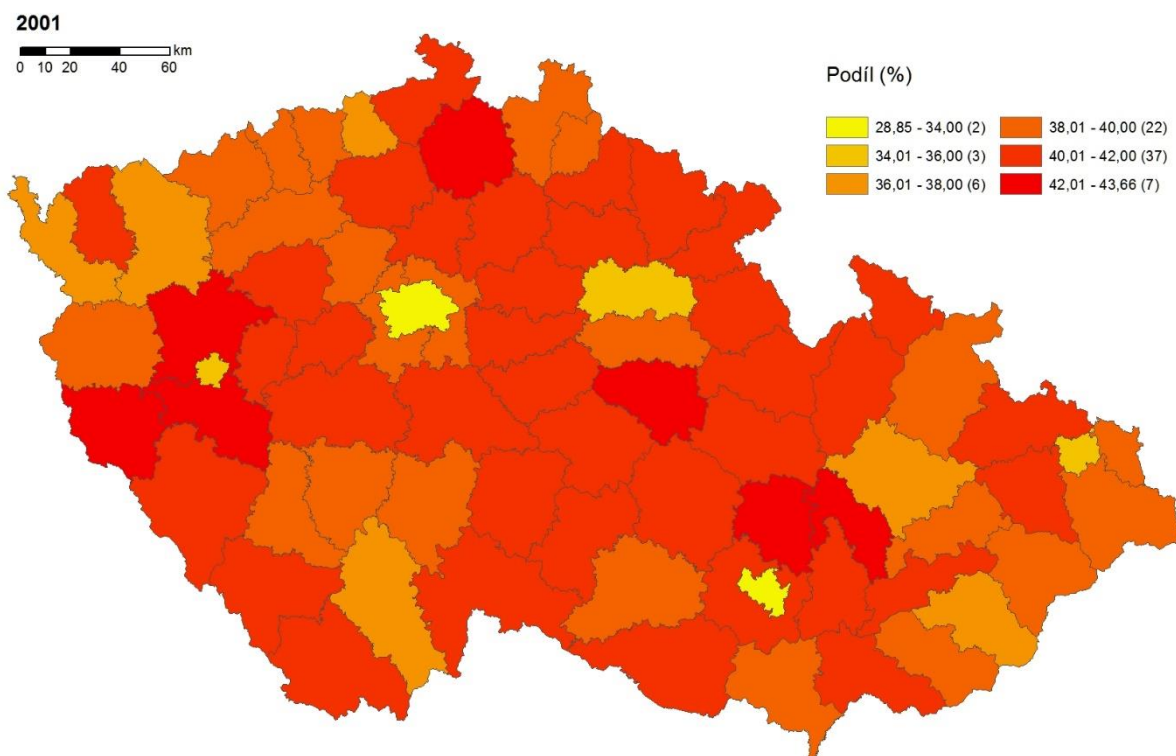
Mapa 6.5.4, 6.5.5 Obyvatelstvo se základním vzděláním a bez vzdělání v okresech ČR [Zdroj 245], [Zdroj 246]

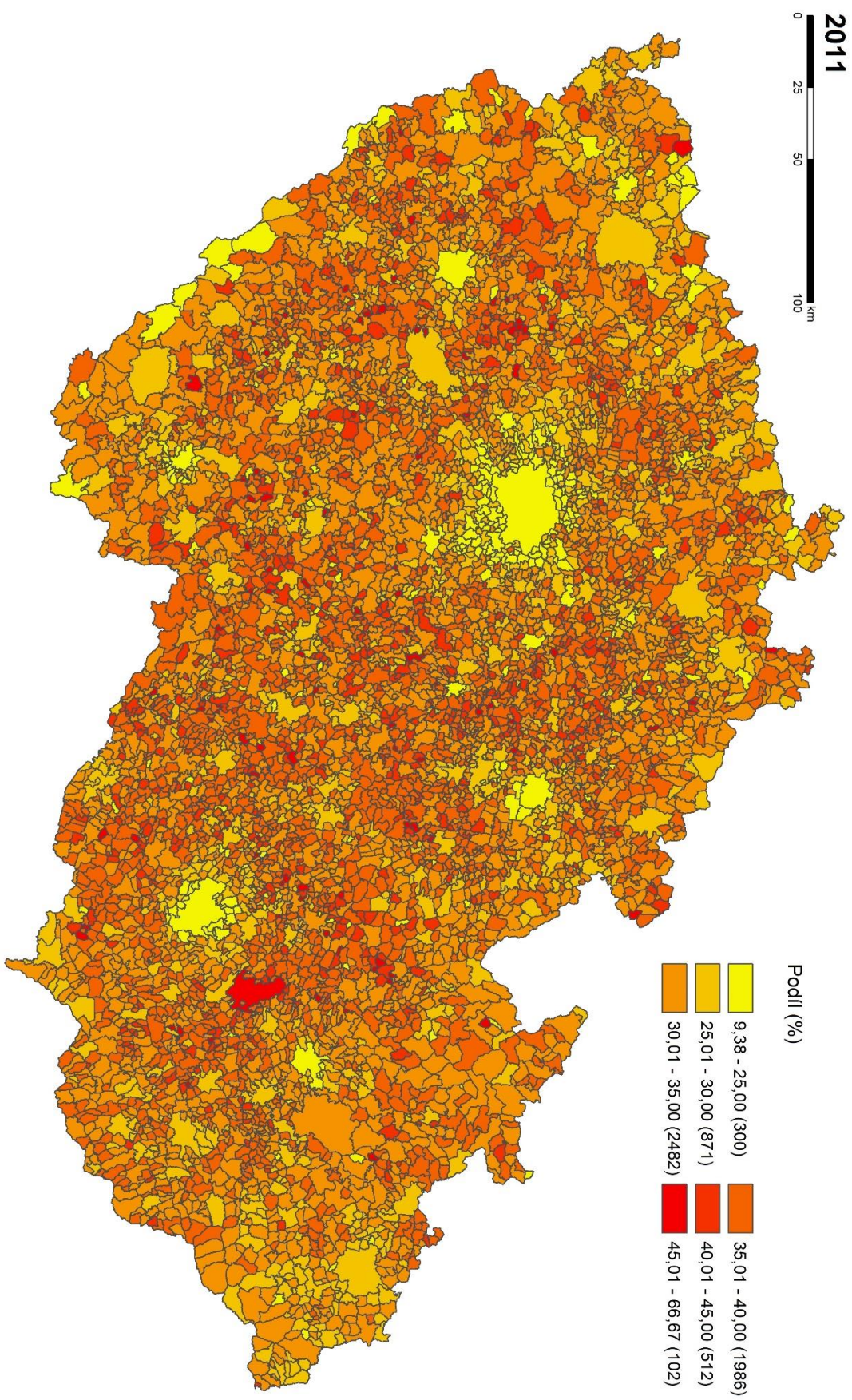
Mapa 6.5.6 Obyvatelstvo se základním vzděláním a bez vzdělání v obcích ČR [Zdroj: 247]

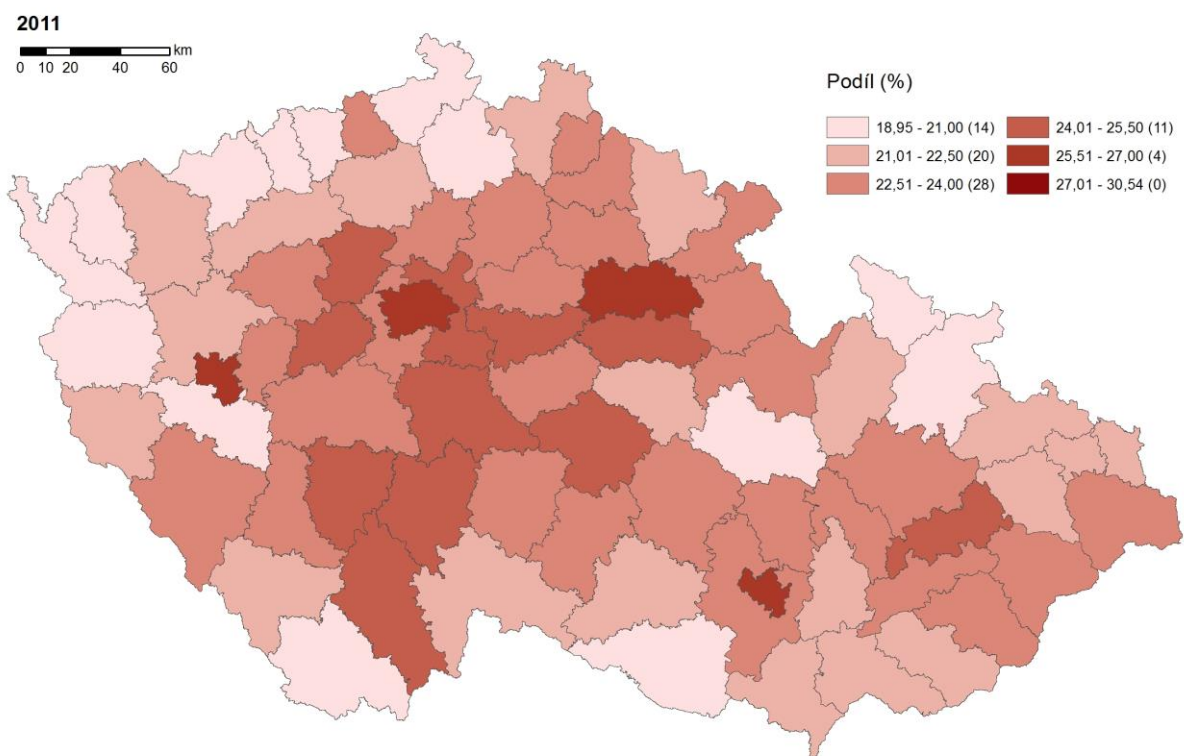
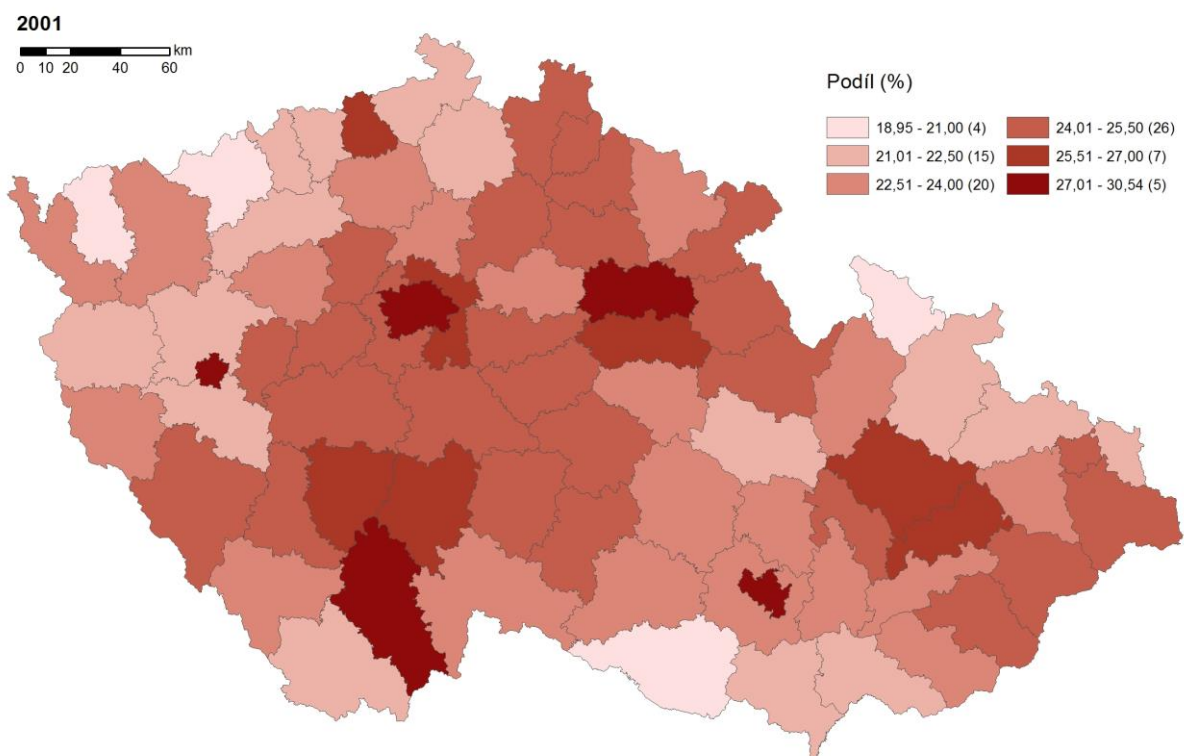
Mapa 6.5.7, 6.5.8 Obyvatelstvo se středním vzděláním bez maturity v okresech ČR [Zdroj 248], [Zdroj 249]

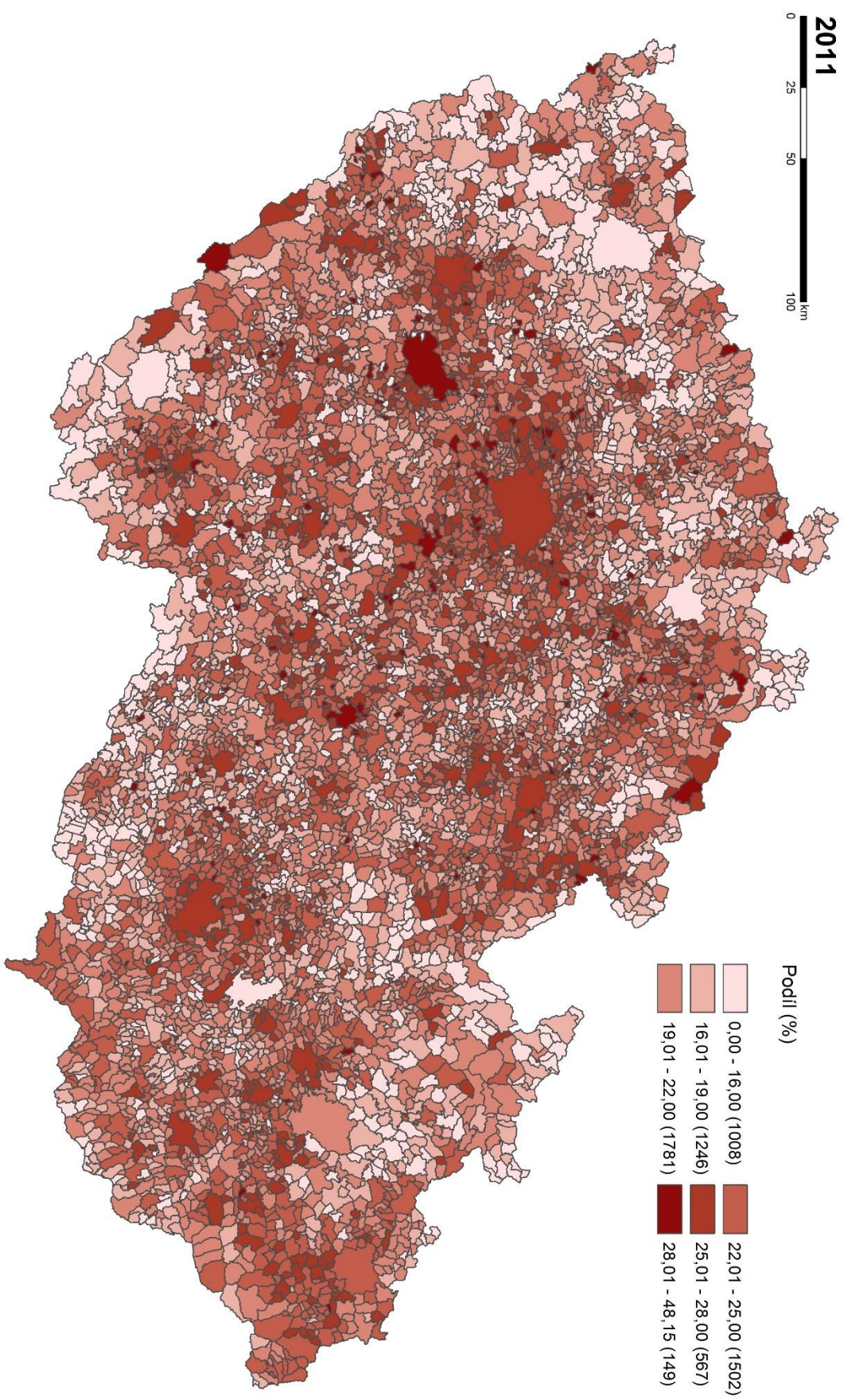
Mapa 6.5.9 Obyvatelstvo se středním vzděláním bez maturity v obcích ČR [zdroj 250]

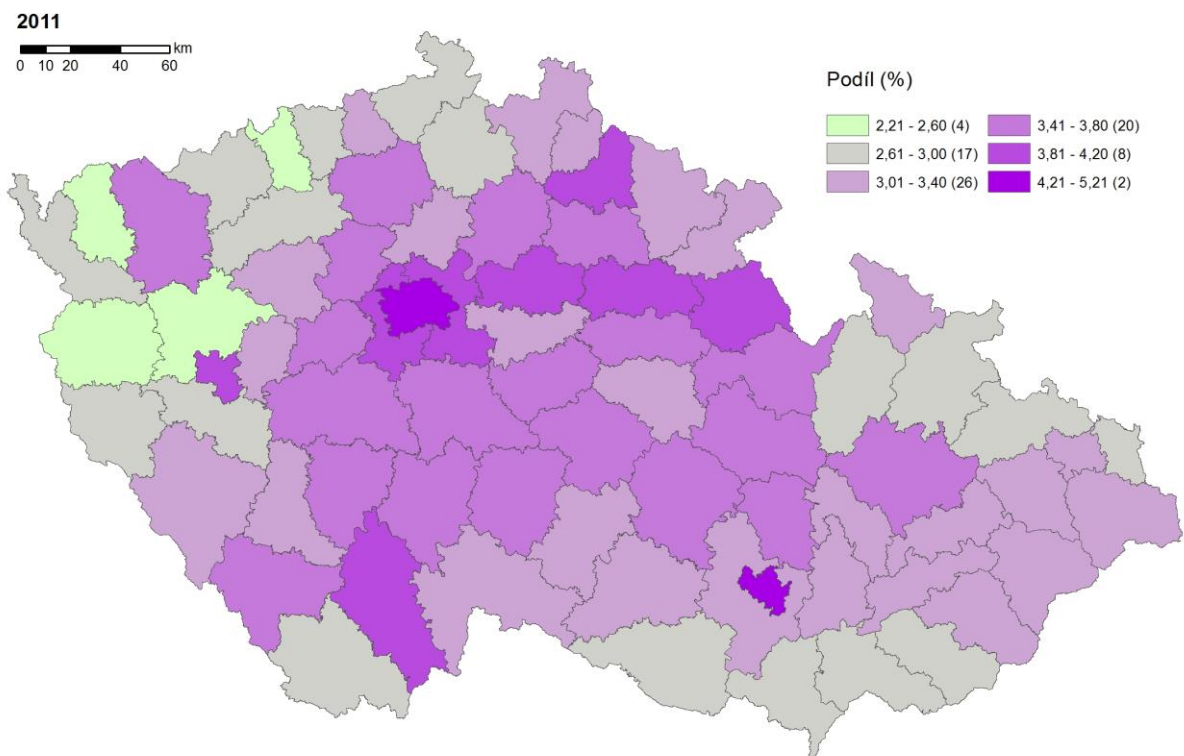
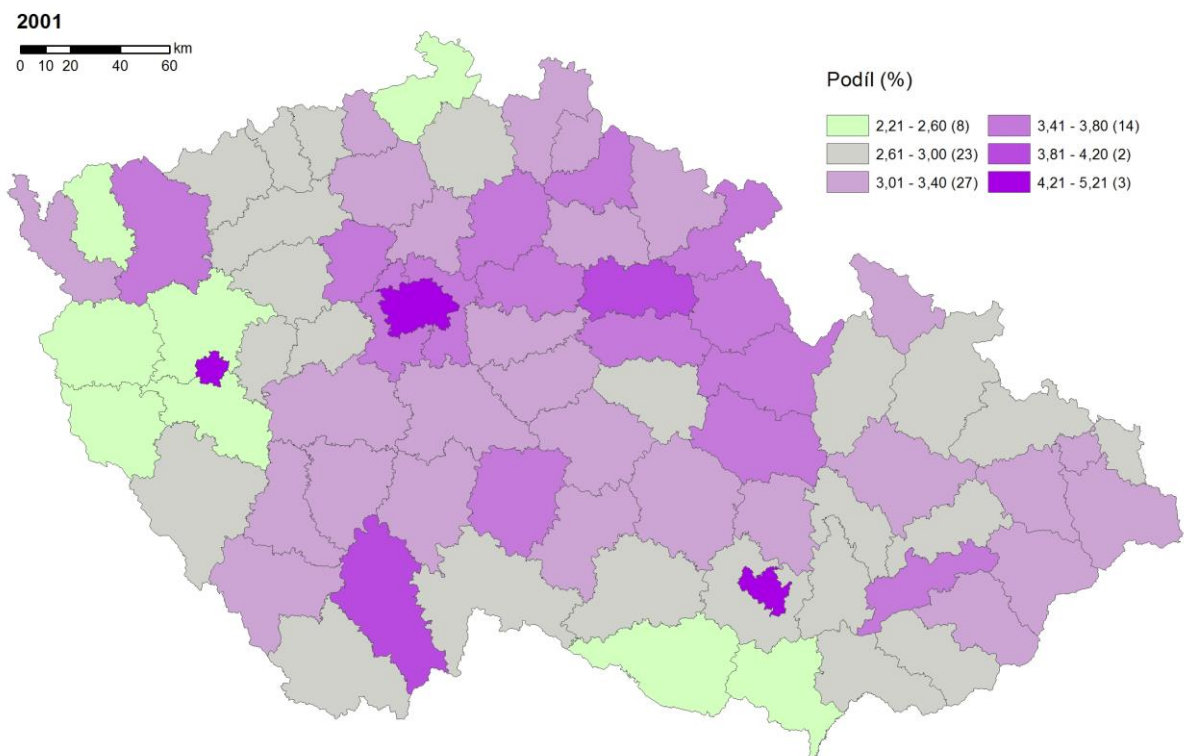
Mapa 6.5.10, 6.5.11 Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou v okresech ČR [Zdroj 251], [Zdroj 252]

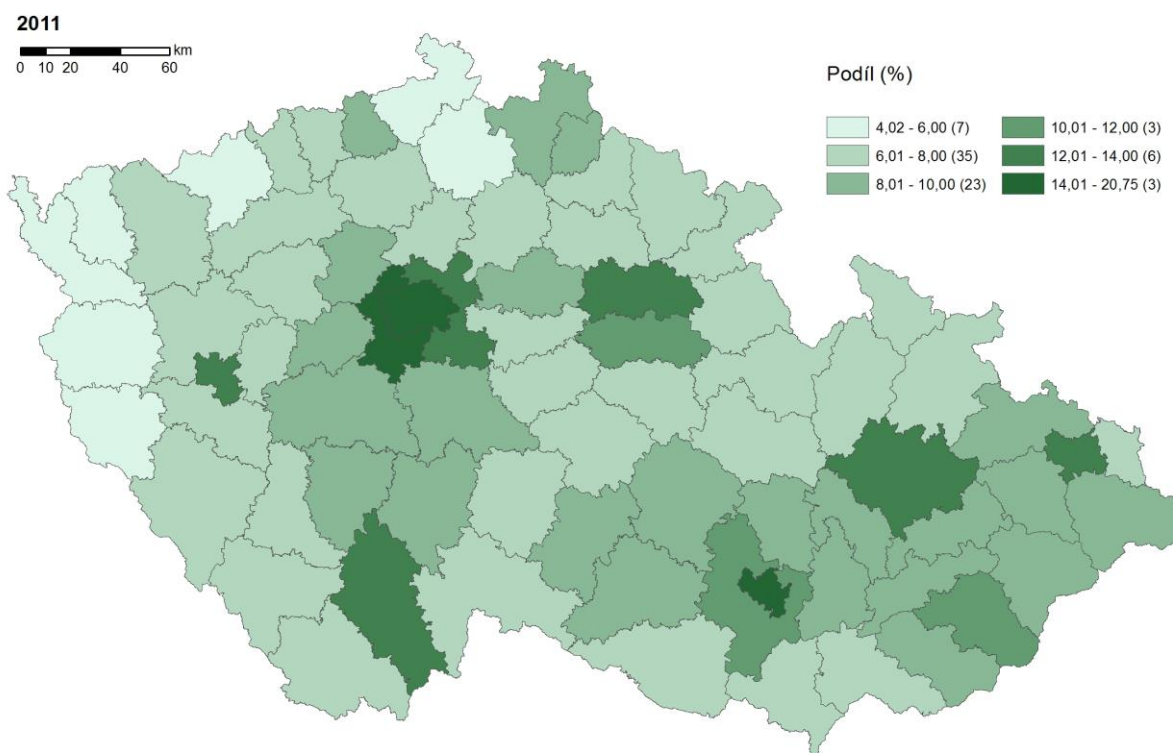
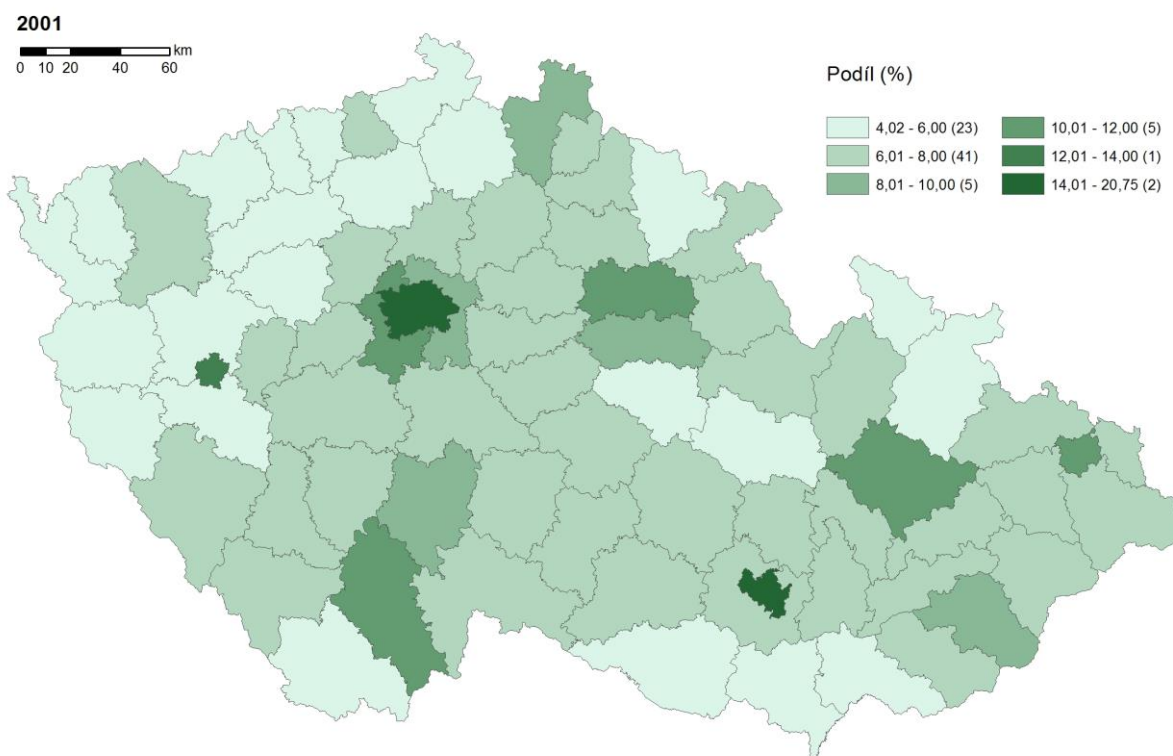
Mapa 6.5.12 Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou v obcích ČR [zdroj 253]

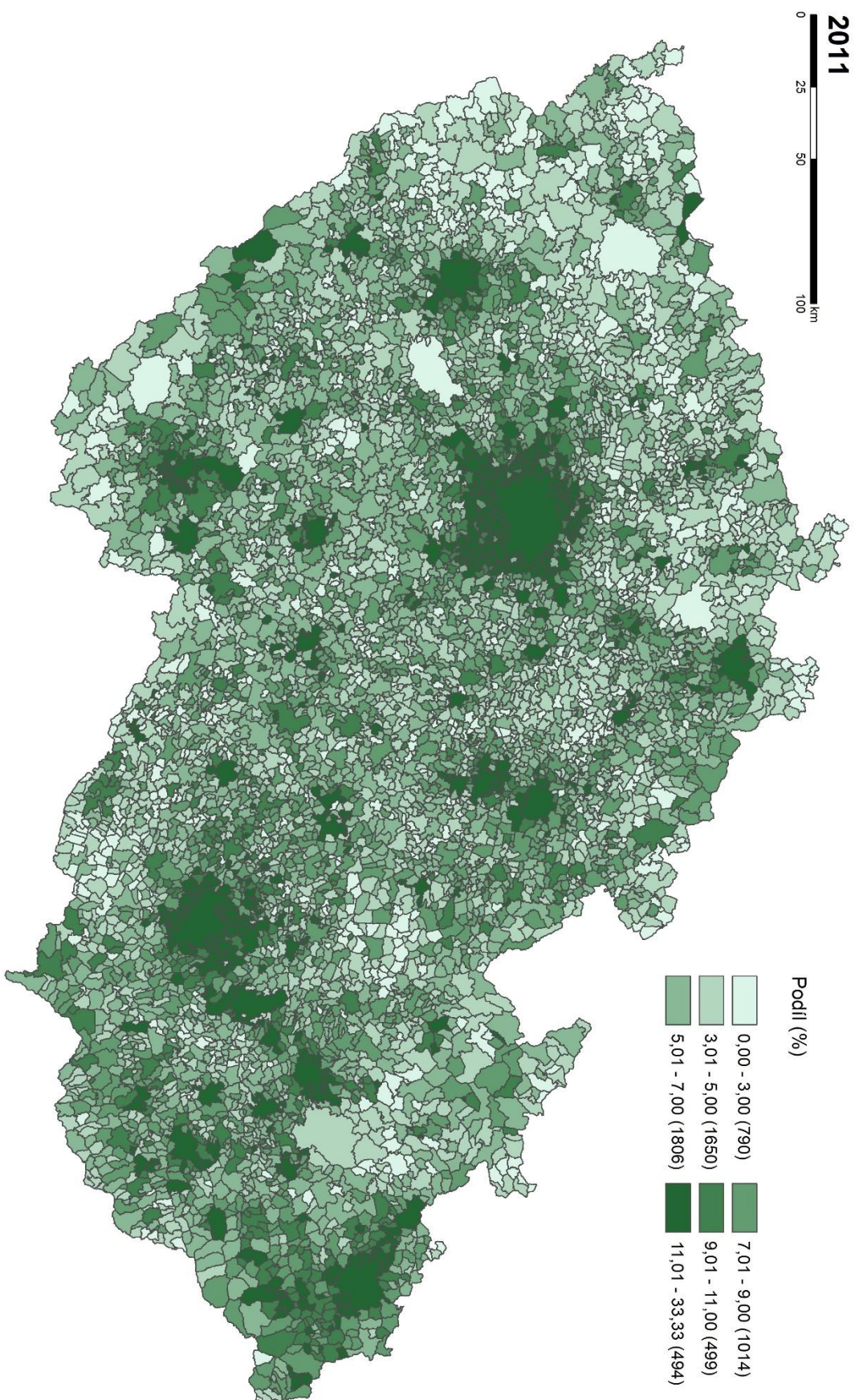
Mapa 6.5.13, 6.5.14 Obyvatelstvo s nadstavbovým a vyšším odborným vzděláním maturitou v okresech ČR [Zdroj 254], [Zdroj 255]

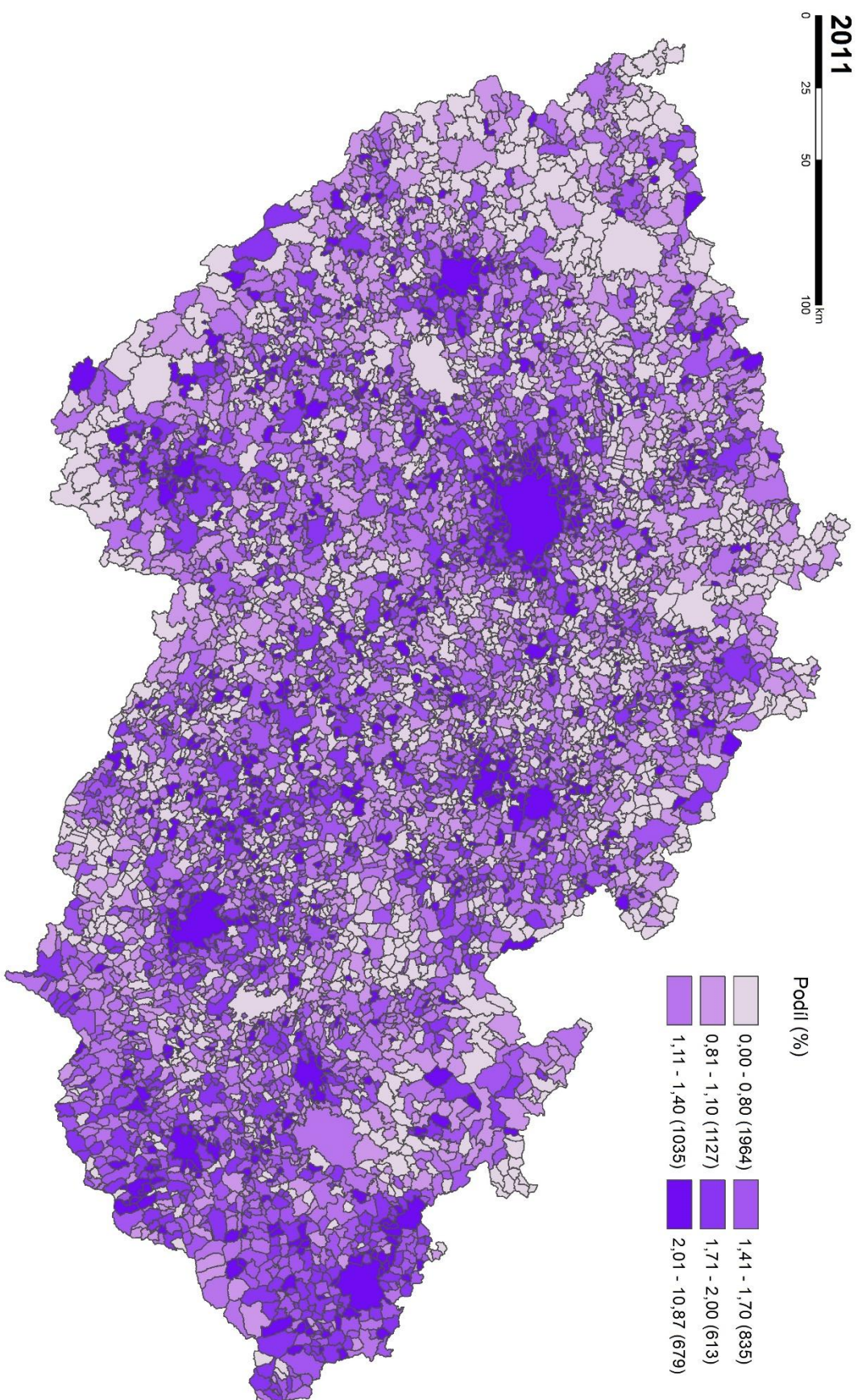
Mapa 6.5.15, 6.5.16 Obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním v okresech ČR [Zdroj 256], [Zdroj 257]

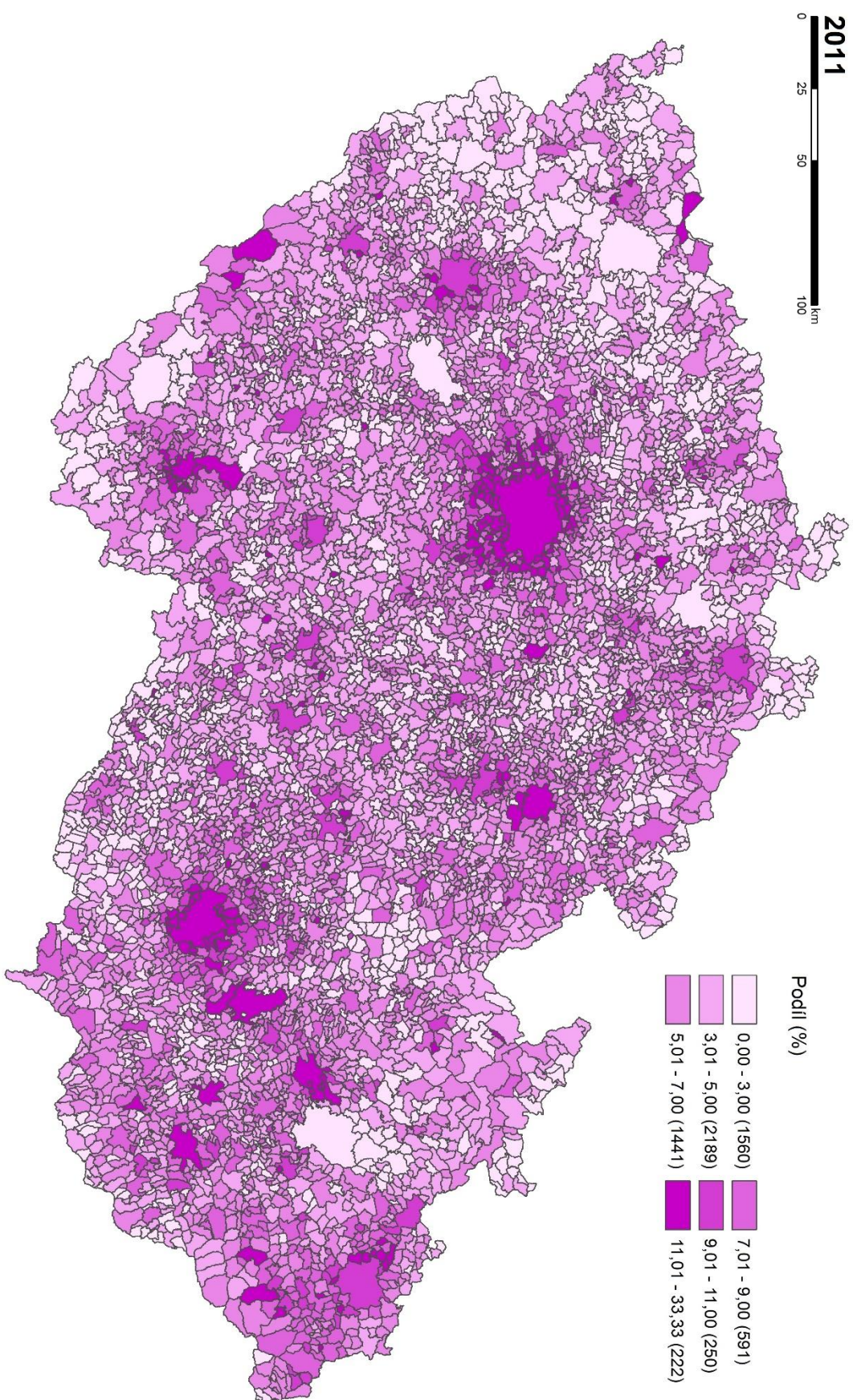
Mapa 6.5.17 Obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním v obciach ČR [zdroj 258]

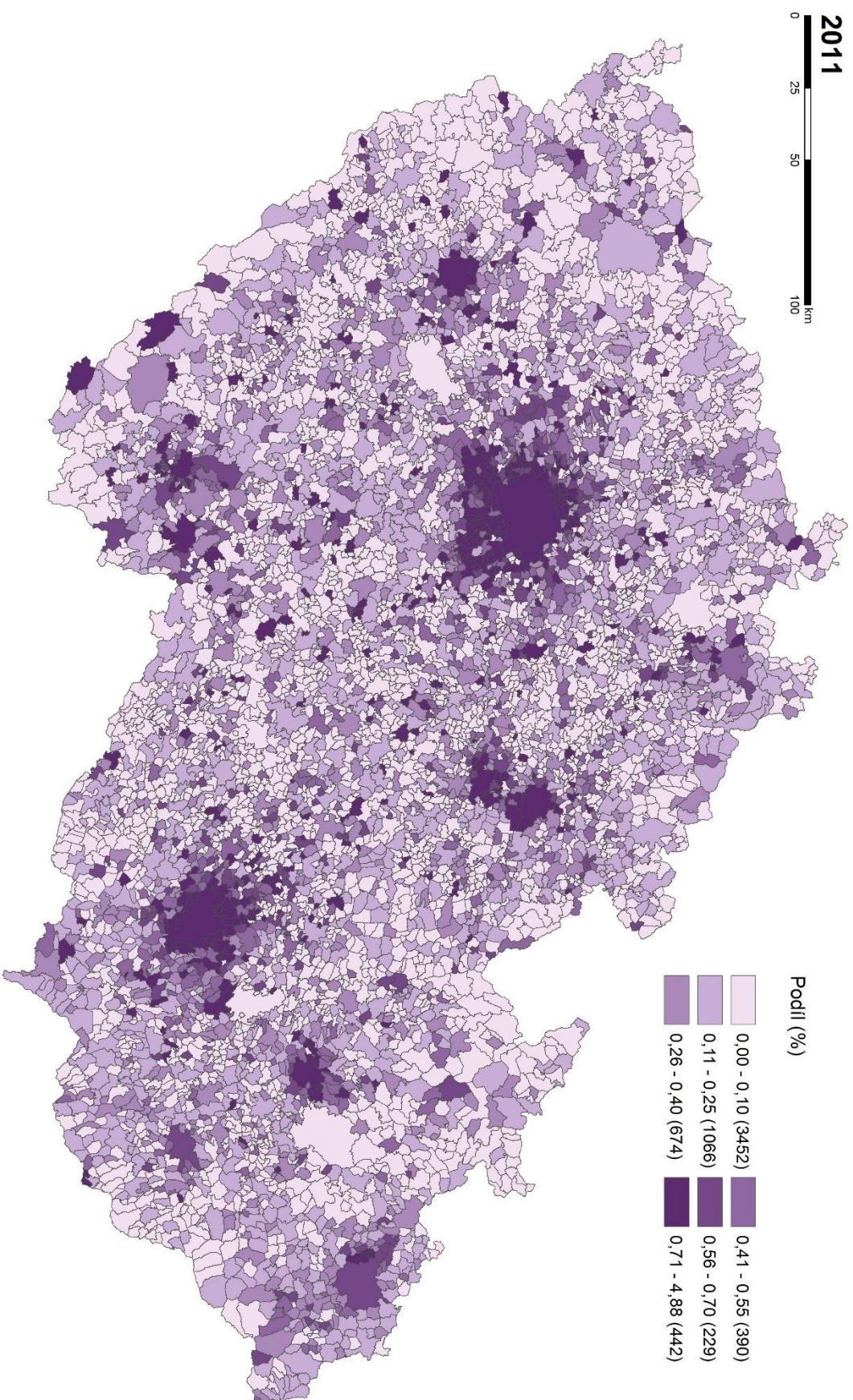
Mapa 6.5.18 Obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním s bakalářským titulem v obcích ČR [zdroj 259]

Mapa 6.5.19 Obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním s magisterským titulom v obciach ČR [zdroj 260]

Mapa 6.5.20 Obyvatelstvo s vysokoškolským vzdeláním s doktorským titulem v obcích ČR [Zdroj 261]

Závěr

Demografická struktura České republiky byla v uplynulých letech svědkem mnoha změn, z nichž některé nabývaly s postupujícími lety na intenzitě, jiné se naopak dočkaly útlumu. Změny prostoupily celou společnost nejen na celostátní úrovni, ale i na úrovni regionální a lokální, kde lze region od regionu pozorovat rozdílné chování obyvatelstva. Obraz prostorové diferenciací demografických procesů mezi regiony v čase se ubíral dvěma protichůdnými směry proces od procesu, a tak jsme svědky jak zvyšování vzájemných rozdílů mezi regiony, tak i nivelace, tzv. snižování disparit mezi regiony a vyrovnávání hodnot.

Počet obyvatel v zemi se postupně zvyšuje, což je důsledkem výrazného růstu celkového pohybu obyvatelstva, který následoval po konci 90. let, jež byly ve znamení největšího odlivu v rámci celkového pohybu obyvatelstva za posledních 100 let. I přes drobné zakolísání se jak přirozený, tak i migrační pohyb k roku 2014 udržoval v kladných hodnotách. Rozdílné hodnoty v dynamice však vykazovaly samotné regiony. Průměry kladné míry jak přirozeného, tak převážně migračního pohybu jsou zvyšovány pouze určitými regiony. Za největší motor kladné míry celkového přírůstu obyvatelstva lze považovat okresy v blízkosti Hlavního města Prahy, především okresy Praha-západ a Praha-východ. Je zřejmé, že zázemí Prahy láká velké množství migrantů, kteří posléze zakládají rodiny a tím zvyšují jak migrační, tak přirozený přírůstek celé země. Opačného extrému jsou zase svědky převážně v pohraničních oblastech, jmenovitě oblasti krajů Karlovarský, Ústecký, Zlínský a Moravskoslezský, které dosahovaly jak negativního přirozeného přírůstu, tak odlivu obyvatel v rámci migrace.

V reprodukci obyvatelstva lze pozorovat významné procesy, které nenávratně modifikují celou demografickou strukturu. Hodnoty úhrnné plodnosti českých žen se po roce 1980 propadly pod míru prosté reprodukce (2,1 dítěte na ženu) a především v důsledku dalších propadů v 90. letech je stále i v roce 2014 úhrnná plodnost hluboko pod hodnotou, která by zajišťovala české populaci nárůst obyvatel přirozenou měrou. Vzhledem k velmi vlažnému nárůstu úhrnné plodnosti se větší pokrok nedá očekávat ani do budoucna. To je způsobeno především neustále narůstajícím průměrným věkem prvorodiček, které si tímto ubírají cenná léta ze svého reprodukčního období a rovněž zvyšují šanci na ohrožení zdravotního stavu sebe i svých potomků. Na regionální úrovni lze pozorovat vyšší hodnoty úhrnné plodnosti v okresech kolem Hlavního města Prahy, nejslabší jsou pak okresy na jihovýchodě Moravy. Přesto se v žádném ze sledovaných období ani jednomu okresu v průměru nepodařilo dosáhnout hodnoty prosté reprodukce, přičemž nejbližší byl okres Praha-západ s naměřenou hodnotou 1,72 dítěte na ženu. Průměrný věk rodiček je ukazatel, který se ani v jednom ze sledovaných období nedočkal útlumu, či snížení hodnot, tento ukazatel je důsledkem trendů

moderní doby, tudíž můžeme očekávat nárůst průměrného věku žen při porodu až do chvíle, kdy to přestane být z biologického hlediska možné. Na regionech lze pozorovat, že nejpozději se k porodu odhodlávají ženy v Praze a okolí, také ve Zlínském kraji a v jádru dalších velkých měst (Brno, Plzeň). Pozitivní protějšek nízkých hodnot plodnosti je snižující se úmrtnost. Hodnoty úmrtnosti se snižují takřka na všech frontách, od novorozenecké, přes kojeneckou, až po úmrtnosti na nejčastější onemocnění, jakými jsou nemoci oběhové soustavy, či nádory. Jedinými výjimkami je zvýšení mrtvorozenosti, což může být spojeno i s problémy doprovázející vyšší věk matek při porodu, a také úmrtí na nemoci dýchací soustavy. Regiony se velmi liší v míře úmrtnosti dle příčin. Zatímco největší podíl novorozenců umíral v okresech krajů Karlovarský a Ústecký, na trávicí soustavu se umíralo nejvíce na severovýchodě Moravy a novotvary nejvíce zabíjely ve Středních Čechách a na Plzeňsku. Velmi pozitivním jevem je také pokles indukované potratovosti, která poklesla za posledních 20 let z 31 % na 15 % ze všech ukončených těhotenství. Z prostorového hlediska je dobře viditelné, jaké regiony mají dlouhodobě větší problémy s vysokou potratovostí. Jsou to především okresy na Česko-Německém pohraničí, a to především okresy krajů Ústecký, Liberecký a Karlovarský. Velmi vysoké hodnoty však vykazuje i kraj Plzeňský.

Největší toky vnitřní migrace probíhají mezi velkými městy a jejich zázemím. Klasickým příkladem jsou toky mezi Hlavním městem Praha a Středočeským krajem, kde lze pozorovat tok migrace z centra do zázemí, tedy okresů Praha-východ a Praha-západ. Podobný obrázek vidíme i v případě Brna, či Plzně. Přestože u největších měst dochází k imigraci do zázemí, stále působí jako magnet vnitřní migrace pro pohraniční regiony, či regiony bez velkých center. Výjimku zde tvoří Ostrava, která je svědkem imigrace, ale nikoliv do svého zázemí, nýbrž do zázemí jiných velkých měst.

Sňatečnost a rozvodovost jsou dvě charakteristiky, které trpí celkovým stárnutím obyvatelstva. Jak průměrný věk při sňatku, tak při rozvodu se neustále zvyšuje, přičemž nejvyššího věku při sňatku dosahují lidé v hlavním městě a na severozápadě země, zatímco u rozvodů to dle výsledků zkoumání je na jihu Čech, na severovýchodě Moravy, na severu Čech a v největších městech země. Na severu a západě země se též největší podíl rozvedených lidí opětovně ožení, či vdá. Zatímco rozvodů v poslední době mírně ubylo, k roku 2014 tímto stylem ukončilo svou existenci 40 % manželství. Počet sňatků však neustále klesá, což vzbuzuje obavy jak o vývoj porodnosti v následujících letech, tak obavy o osud tradičních českých rodin.

Proces stárnutí obyvatelstva v kombinaci s nedostatečnou mírou plodnosti žen ovlivňuje také strukturu obyvatelstva. Věková pyramida České republiky je regresivního charakteru s průměrným věkem obyvatel takřka 42 let. Se snižující se úmrtností se rovněž zvyšuje střední délka života, která v roce 2014 činila pro muže 76 let, pro ženy pak 82 let, což je v průměru o šest let více, než v roce 1994. Také zastoupení obyvatelstva dle rodinného stavu je úzce spojeno s trendem stárnutí populace

a s přidruženými efekty tohoto trendu, snižující se úmrtností a sňatečností, stagnující porodností a zvyšující se střední délkou života. Na tom se také odráží výsledky, které mezi lety 2001 a 2011 ukazují zvýšení podílu svobodného a rozvedeného obyvatelstva a stejnou měrou také snížení obyvatelstva v manželství a ovdovělého. Zatímco kvalita informací ze sčítání lidu v důsledku množství lidí, kteří se zdrželi odpovědi degraduje časové srovnání národnostní a náboženské struktury, z geografického hlediska lze pozorovat u těchto dvou struktur zajímavé, nikoliv však nepředpokládané rozložení v prostoru. Vzdělanostní struktura dává vědět o neustálém zvyšování vzdělanosti obyvatelstva, což je pozitivní proces, který ovlivňuje sociální složení a ekonomické fungování společnosti. Naprosto ve všech okresech došlo mezi sčítáním 2001 a 2011 ke zvýšení počtu let strávených ve škole a ve všech s výjimkou Tachova se zvedl podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním, což poukazuje jednak na zvyšování vzdělanosti obyvatel České republiky, také na to, že v naší zemi nedochází k odlivu inteligence do zahraničí. Pokud stejný pokrok ve vzdělanosti naše země udrží i do budoucna, zanedlouho se již bude moct měřit se vzdělanostními strukturami nejvyspělejších západoevropských zemí.

Summary

The demographic structure of the Czech Republic has witnessed lots of changes in recent years, some of which experienced an advance of intensity, whereas others were declining. Changes spread through the whole society on the level of nation as well as on the level of various regions, where difference in people's behaviour can be examined between each region.

The population of the Czech Republic is gradually increasing. Despite a slight stager in the 90s., both natural and migrate movement showed positive values to the end of 2014. As for regions, the propulsion power of the migrate and natural increase is the capital city Prague and districts surrounding the biggest city in the country. The opposite outcomes are experienced mainly in areas near borders, namely in regions like Karlovarský, Ústecký, Zlínský or Moravskoslezský.

Significant processes are observed in reproduction of the current population. Total fertility rate of czech women is below 2,1 child per woman since 1980. Though it's experiencing an increasing outcome in latest years, numbers are still way below the point, that would provide czech population a natural growth. The average age of mother-to-be is increasing in a unceasing way. The highest maternal age at birth is in regions around big state cities (Prague, Brno, Plzeň), as well as in Zlínský region. Decreasing mortality in all stages of life is an positive counterpart to the low fertility rates. Only rates of stillbirth are rising, which may be associated with problems accompanying a higher

maternal age at birth. Very positive phenomenon is a decrease of induced abortions, which declined in the last 20 years from 31 % to 15 % of all finished pregnancies.

The largest flows of internal migration takes place between largest cities in the country and their hinterlands. The largest flow of migration is between Hlavní město Praha region and Středočeský kraj region. It's a both way flow, but more people migrate from the capital city to the surroundings than vice versa.

Marriage and divorce rates are two characteristics that suffer severely from an overall aging of the demographic structure. The average age of both, marriage and divorce is increasing steadily with the highest age at marriage in capital city and in the northwest of the country and the highest age at divorce in the south and north of Bohemia, southeast of Moravia and in the largest cities of the country.

An aging population combined with poor fertility rates of women also heavily influences the population's structure. Age pyramid of Czech Republic shows regressive nature with average age almost 42 years. The life expectancy of the population is also raising rapidly with 76 years for men and 82 years for women, which is in average 6 years more, than 20 years before. Aging, lower fertility and mortality rates also increased proportion of single and divorced people and decreased proportion of married and widowed people in the demographic structure.

Seznam zdrojů

- BARTOŇOVÁ**, Dagmar. *Zahraniční migrace a cizinci v České republice*. In: Bartoňová, D. a kol.: Populační vývoj České republiky 2007. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie. Praha, 2008. s. 73–80. ISBN: 978-80-86561-46-2
- BARTOŇOVÁ**, Dagmar. *Migrace a cizinci v České republice*. In: Burcin, B., Fialová, L., Rychtaříková J. a kol.: *Demografická situace České republiky, proměny a kontexty 1993–2008*. Praha, 2010, s. 85–107. ISBN: 978-80-7419-024-7
- BLEHA**, Branislav, **VAŇO**, Boris, **BAČÍK**, Vladimír (eds.). *Demografický atlas Slovenskej republiky*. Bratislava: Geo-grafika, 2014. 163 s. ISBN: 978-80-89317-28-8
- BURCIN**, Boris. **KUČERA**, Tomáš. *Dlouhodobý pokles a strukturální změny v úrovni úmrtnosti obyvatel České republiky*. In: Burcin, B., Fialová, L., Rychtaříková J. a kol.: *Demografická situace České republiky, proměny a kontexty 1993–2008*. Praha, 2010, s. 65–83. ISBN: 978-80-7419-024-7
- CLEARY – GOLDMAN**, Jane, et al. *Impact of Maternal Age on Obstetric Outcome*. 2005. American College of Obstetricians and Gynecologists. Vol. 105, No. 5, Part 1. s. 983–990.
- ČSÚ**. *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009*. Český statistický úřad. Praha, 2010. 60 s. ISBN: 978-80-250-2036-4
- FIALOVÁ**, Ludmila. **KALIBOVÁ**, Květa. *Formování a rozpad partnerských svazků*. In: Burcin, B., Fialová, L., Rychtaříková J. a kol.: *Demografická situace České republiky, proměny a kontexty 1993–2008*. Praha, 2010, s. 133–156. ISBN: 978-80-7419-024-7
- HALÁS**, Marián, **BRYCHTOVÁ**, Šárka, **FŇUKAL**, Miloš. *Základy humánní geografie 1: Geografie obyvatelstva a sídel*. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta. Olomouc, 2013. 101 s. ISBN: 978-80-244-3847-4
- HAMPLOVÁ**, Dana. *Postoje k manželství a rodičovství*. In: Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M., Vymětalová, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2010. s. 67–98. ISBN: 80-85850-87-7
- JINDROVÁ**, Klára. *Gentrifikace v pražských čtvrtích*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, fakulta sociálních studií, katedra sociologie. Vedoucí práce Mgr. Slavomíra Ferencuhová, Ph.D.
- KALIBOVÁ**, Květa. *Úvod do demografie*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie. Praha: Karolinum, 2002. 52 s. ISBN: 80-246-0222-9
- KOSCHIN**, Felix. *Demografie poprvé*. Vysoká škola ekonomická v Praze, fakulta informatiky a statistiky, Praha, 2005. 122 s. ISBN: 80-245-0859-1
- LANZIERI**, Giampaolo. *Towards a 'baby recession' in Europe? Differential fertility trends during the economic crisis*. Eurostat, Statistics in focus. European Union, 2013. ISSN: 1977-0316
- MATOUŠEK**, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993. 82 s. ISBN 80-901424-7-8

PAVLÍK, Zdeněk, **KALIBOVÁ**, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. 2. vyd. Praha: Česká demografická společnost, 2005, 182 s. ISBN 80-239-4864-4

PAVLÍK, Zdeněk, **KUČERA**, Milan (eds.). *Populační vývoj České republiky 1990–2002*. Univerzita Karlova v Praze, katedra demografie a geodemografie. Praha, 2002. 98 s. ISBN 80-902686-8-4

PHILIPPOV, Dimiter, **DORBRITZ**, Jürgen. *Demographic consequences of economic transition in countries of central and eastern Europe*. Population studies, No. 39. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 205 s. ISBN 92-871-5172-5.

ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. CODEX Bohemia. Praha, 1997. 348 s. ISBN: 80-85963-43-4

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Dvacet let svobodného mateřství v České republice*. Demografie 2007. roč. 49, č. 1. s. 1–12. ISSN: 0011–8265

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Česká republika: Trendy demografického vývoje*. In: Rychtaříková, J., Kuchařová, V. (eds.): *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Praha, 2008. s. 11–43. ISBN: 978-80-86561-52-3

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Poválečný vývoj demografického chování obyvatelstva na území České republiky do počátku devadesátých let*. In: Burcin, B., Fialová, L., Rychtaříková J. a kol.: *Demografická situace České republiky, proměny a kontexty 1993–2008*. Praha, 2010, s. 19–35. ISBN: 978-80-7419-024-7

SRB, Vladimír. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Praha: Karolinum, 2004. 275 s. ISBN: 80-246-0712-3

SRB, Vladimír, **KUČERA**, Milan, **RŮŽIČKA**, Ladislav. *Demografie*. Praha: Svoboda, 1971. 611 s.

TUČEK, Milan a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. 429 s. ISBN 80-86429-22-9.

VAN DE KAA, Dirk J. *Options and sequences: Europe's demographic patterns*. Journal of the Australian Population Association. 1997. Vol. 14, No. 1. ISSN: 0814-5725.

VOŽENÍLEK, Vít, **KAŇOK**, Jaromír a kol. *Metody tematické kartografie – vizualizace prostorových jevů*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc, 2011. 216 s. ISBN: 978-80-244-2790-4

WIN-Gallup International. *Global index of religiosity and atheism - 2012*. Zurich, 2012. Press Release. 25 s.

Zákon č. 347/1997 Sb. *Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky*. In: Sbírka zákonů 1997. Č. 114.

Zákon č. 91/1998 Sb. *Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů*. In: Sbírka zákonů 1998. Č. 34.

Zákon č. 325/1999 Sb. *Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).* In: Sbírka zákonů 1999. Č. 106.

Zákon č. 326/1999 Sb. *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.* In: Sbírka zákonů 1999. Č. 106.

Zákon č. 320/2002 Sb. *Zákon o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.* In: Sbírka zákonů 2002. Č. 117.

Zákon č. 513/2006 Sb. *Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy, ve znění pozdějších předpisů.* In: Sbírka zákonů 2006. Č. 166. ISSN: 1211-1244

Zdroje ke grafům a mapám

- Zdroj 1 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 2 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 3 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 4 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 5 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 6 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 7 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 8 EUROSTAT. *Population (t_demo_pop)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>
- Zdroj 9 EUROSTAT. *Population (t_demo_pop)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>
- Zdroj 10 EUROSTAT. *Population (t_demo_pop)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>
- Zdroj 11 EUROSTAT. *Population (t_demo_pop)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>
- Zdroj 12 EUROSTAT. *Population (t_demo_pop)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>
- Zdroj 13 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>

- Zdroj 14 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 15 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 16.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 16 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 16.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 17 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 16.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 18 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 25.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 19 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 20 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 21 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 22 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 24.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 23 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 24 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 25 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 26 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 25.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 27 ČSÚ. Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 3.11.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 28 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 29 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 30 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 31 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 32 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>

- Zdroj 33 EUROSTAT. *Fertility (t_demo_fer)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/births-fertility-data/main-tables>
- Zdroj 34 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 35 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 36 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 37 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.3.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 38 ČSÚ. *Demografická příručka – 2015*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 12.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>
- Zdroj 39 ČSÚ. *Demografická příručka – 2015*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 12.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>
- Zdroj 40 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 41 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 42 ČSÚ. *Demografická příručka – 2015*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 21.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>
- Zdroj 43 EUROSTAT. *Mortality (demo_mor)*. Eurostat [online] 2016 [cit. 20.10.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/deaths-life-expectancy-data/database>
- Zdroj 44 ČSÚ. *Demografická příručka – 2015*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 12.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>
- Zdroj 45 ČSÚ. *Demografická příručka – 2015*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 12.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>
- Zdroj 46 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 47 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 48 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 49 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 50 EUROSTAT. *Causes of death - Deaths by country of residence and occurrence*. Eurostat [online] 2016 [cit. 2.10.2016]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_cd_aro&lang=enprojections/deaths-life-expectancy-data/database
- Zdroj 51 EUROSTAT. *Causes of death - Deaths by country of residence and occurrence*. Eurostat [online] 2016 [cit. 2.10.2016]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_cd_aro&lang=enprojections/deaths-life-expectancy-data/database
- Zdroj 52 EUROSTAT. *Causes of death - Deaths by country of residence and occurrence*. Eurostat [online] 2016 [cit. 2.10.2016]. Dostupné na:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_cd_aro&lang=enprojections/deaths-life-expectancy-data/database

- Zdroj 53 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 54 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 55 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 56 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 57 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 58 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 59 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 60 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 61 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 62 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 63 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 64 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 65 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 66 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 67 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 68 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 69 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 70 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>

- Zdroj 71 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 7.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 72 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 8.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 73 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 8.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 74 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 8.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 75 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 8.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 76 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 77 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 78 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 79 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 80 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 81 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 82 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 83 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 84 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 85 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 86 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 5.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 87 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 6.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 88 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 6.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 89 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 6.9.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>

- Zdroj 90 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 91 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 92 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 93 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 94 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 95 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 96 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 97 ČSÚ. *Demografická ročenka České republiky 2009–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 10.6.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2014>
- Zdroj 98 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 99 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 100 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 101 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 102 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 103 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 104 EUROSTAT. Marriages and divorces (*demo_nup*). Eurostat [online] 2016 [cit. 15.8.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/marriages-and-divorces-data/database>
- Zdroj 105 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 14.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 106 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 14.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 107 EUROSTAT. Marriages and divorces (*demo_nup*). Eurostat [online] 2016 [cit. 15.8.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/marriages-and-divorces-data/database>
- Zdroj 108 EUROSTAT. Marriages and divorces (*demo_nup*). Eurostat [online] 2016 [cit. 15.8.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/marriages-and-divorces-data/database>

- Zdroj 109 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 110 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 111 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 112 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 113 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 19.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 114 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 115 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 116 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 117 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 118 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 24.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 119 EUROSTAT. Marriages and divorces (*demo_nup*). Eurostat [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/marriages-and-divorces-data/database>
- Zdroj 120 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 24.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 121 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 122 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 123 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 23.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 124 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 24.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 125 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 24.8.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 126 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 21.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 127 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 21.7.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>

- [illegible]

- [illegible]

- Zdroj 197 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 198 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 199 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 200 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 201 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 202 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 203 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 204 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 205 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 206 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 207 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 208 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 209 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 210 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 211 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 212 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 213 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 214 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 20.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 215 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 216 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 217 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 22.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 218 ČSÚ. *Věkové složení obyvatelstva – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 22.3.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2014>
- Zdroj 219 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 1.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 220 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 1.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 221 ČSÚ. Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 1.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- Zdroj 222 EUROSTAT. *Life expectancy by age, sex and NUTS 2 region*. Eurostat [online] 2016 [cit. 5.4.2016]. Dostupné na:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r_mlifexp&lang=en
- Zdroj 223 EUROSTAT. *Life expectancy by age, sex and NUTS 2 region*. Eurostat [online] 2016 [cit. 5.4.2016]. Dostupné na:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r_mlifexp&lang=en
- Zdroj 224 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 225 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>

- Zdroj 226 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 227 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 228 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 229 ČSÚ. *Databáze demografických údajů za obce ČR*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 230 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 231 ČSÚ. *Databáze demografických údajů za obce ČR*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 232 ČSÚ. *Demografická ročenka okresů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 2.4.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-okresu-2003-az-2012-zxerk5hckl>
- Zdroj 233 ČSÚ. *Databáze demografických údajů za obce ČR*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 11.10.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- Zdroj 234 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 235 ČSÚ. *Demografická příručka – 2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 13.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
- Zdroj 236 ČSÚ. *Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu – 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/uroven-vzdelani-obyvatelstva-podle-vysledku-scitani-lidu-2001-4flzhbl54j>
- Zdroj 237 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 238 EUROSTAT. *Tertiary educational attainment (age group 30-34) by type of disability and sex*. Eurostat [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_de020&lang=en
- Zdroj 239 EUROSTAT. *Tertiary educational attainment (age group 30-34) by type of disability and sex*. Eurostat [online] 2016 [cit. 15.5.2016]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_de020&lang=en
- Zdroj 240 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 16.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 241 ČSÚ. *Demografická ročenka krajů 2003–2014*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 16.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2003-az-2012-kg528et8ae>
- Zdroj 242 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/slodb/slodb2001.nsf/index>
- Zdroj 243 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 244 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 245 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/slodb/slodb2001.nsf/index>
- Zdroj 246 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 247 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.

- Zdroj 248 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 249 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 250 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 251 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 252 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 253 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 254 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 255 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 256 ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Český statistický úřad [online] 2016 [cit. 17.5.2016].
Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/index>
- Zdroj 257 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 258 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 259 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 260 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.
- Zdroj 261 ČSÚ. *Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad [DVD] 2013.